

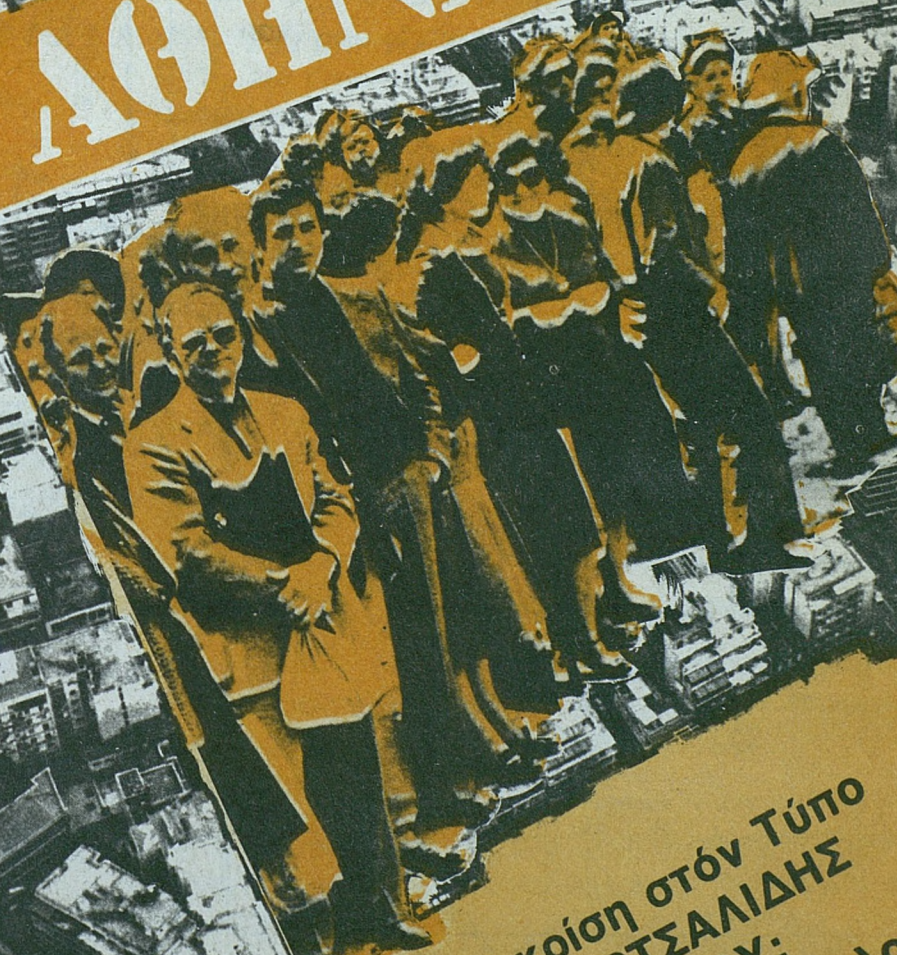
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

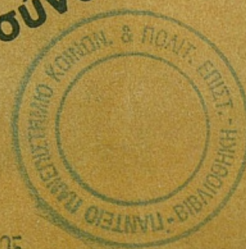
Περιοδικό Β', τόμος 155, Παράρτημα 4, Ιούλιος 1990

Δελ. 25

ΤΟ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟ ΑΘΗΝΑ

- 'Η κρίση στον Τύπο
- Δ. ΠΑΡΤΣΑΛΙΔΗΣ
- Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ:
- 'Αθήνα - Θεσσαλονίκη
- Τό «ήπιο κλίμα»: σύνθημα;

0 2 ΣΕΠ. 2005

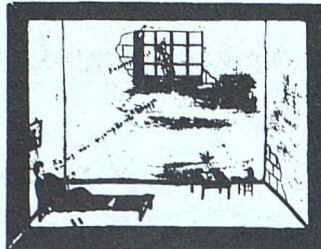
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ

ΜΑΡΙ ΚΑΡΝΤΙΝΑΛ
ΕΓΩ ΚΑΙ «ΑΥΤΟ»
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΚΕΔΡΟΣ
ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΑΡΙ ΚΑΡΤΙΝΑΛ
ΕΓΩ ΚΑΙ «ΑΥΤΟ» (Μυθ.)
Μετ. ΤΑΤΙΑΝΑ ΓΚΡΙΤΣΗ-ΜΙΛΛΙΕΞ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΑΛΕΡΜΑΣ

Τό ημερολόγιο
ένός βαρυποινίτη

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΑΛΕΡΜΑΣ
ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΚΕΔΡΟΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΑΛΕΡΜΑΣ
ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ
ΕΝΟΣ ΒΑΡΥΠΟΙΝΙΤΗ

ΜΑΝΩΛΗ ΜΙΧΑΛΑΚΗ

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΜΑΝΑ ΜΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΚΕΔΡΟΣ 1980

ΜΑΝΩΛΗ ΜΙΧΑΛΑΚΗ
ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΜΑΝΑ ΜΟΥ (Μυθ.)

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

μικρό όργανο
για τον επαναπατρισμό

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΚΕΔΡΟΣ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΙΚΡΟ ΟΡΓΑΝΟ ΓΙΑ
ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΜΟ Μυθιστόρημα

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΣΤΗΝ ΚΙΤΡΙΝΗ ΩΡΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

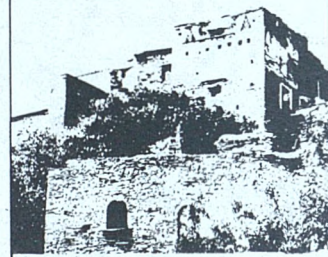
ΚΕΔΡΟΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΣΤΗΝ ΚΙΤΡΙΝΗ ΩΡΑ (Μυθ.)

Δ. Η. ΔΕΛΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΣ

ΚΥΚΛΑΔΕΣ

ΔΕΛΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΣ

ΔΕΛΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΣ

Δ.Η. ΔΕΛΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΣ
ΚΥΚΛΑΔΕΣ

Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ
ΚΑΙ
ΝΟΣΤΟΣ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ

Η ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ

ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΚΕΔΡΟΣ 1980

Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ
ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΝΟΣΤΟΣ
ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ - Τρίτη έκδοση

ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΕΛΕΝΗ ΒΑΚΑΛΟ

ΡΥΘΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΟΙ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

2

ΚΕΔΡΟΣ 1980

ΕΛΕΝΗ ΒΑΚΑΛΟ
ΡΥΘΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΟΙ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

MARIO VITTI

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΗΘΕΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΚΕΔΡΟΣ

MARIO VITTI
ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΗΘΕΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 - Τηλ: 3615.783

Περίοδος Β'
Χρόνος 7ος
Τεύχος 155

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60, Αθήνα 601
τηλ. 732.713-732.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΗΝΩΡ: 'Η σύνοδος του ΝΑΤΟ και οι «προφητείες» του Μάσκι	4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	6
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ	8
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	
Πυρηνικό κράτος - 'Αργεντινή	9
Δ. ΑΡΤΙΝΟΥ: «'Ηπιο κλίμα» - σύνθημα ή πολιτική επιλογή;	10
Π. ΕΥΘΥΜΙΟΥ: 'Η κρίση στον Τύπο	12
Γ. ΚΑΛΑΪΤΖΗ: Τό τηλεφώνημα	15
ΓΙΑ ΤΟΝ Δ. ΠΑΡΤΣΑΛΙΔΗ	16-19
- ΜΗΤΣΟΣ ΠΑΡΤΣΑΛΙΔΗΣ (1904-1980) ..	16

ΡΕΑΣ ΓΑΛΑΝΑΚΗ: Μιά περιγραφή	18
Π. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ: Γιατί τάχα δέν φτάσαμε σε συμφωνία;	19
ΛΕΥΤ. ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ: Τό όψιμο ένδιαφέρον του κ. Κάρτερ γιά τή Γιουγκοσλαβία	20
ΕΙΔΙΚΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗ: 'Η άποχέτευση - ένα πρόβλημα πολιτικής	22
ΕΡΕΥΝΑ:	
ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΑΘΗΝΑ	25-39
Πρόλογος	25
● Κεντρική περιοχή	28
● Πειραιάς	31
● Ψυχικό - 'Αγ. Παρασκευή	34
● Περιοχή Μεγαρίδας	37
ΑΝΤΙ-ΘΕΜΑΤΑ	
Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ: 'Αθήνα - Θεσσαλονίκη, μιά έρωτική σχέση	41
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	48
ΣΟΦΙΑΣ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: 'Ο χορός και ή διδασκαλία του	51
Γ. ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ: Ματαίωση συναυλιών και ματαίωση μουσικών	52
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	54
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	56

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ:

'Η συνέχεια τής έρευνας
γιά τήν ΑΘΗΝΑ

'Η «Μονόπλευρη πληροφόρηση»

ΜΕΤΑ τήν άναβολή τής δίκης τής διοίκησης τών τυπογράφων λόγω τής μή προσέλευσης τών ιδιοκτητών, είναι μάλλον βέβαιο ότι θά διατηρηθεί ή ασάφεια γιά τά συμβαίνοντα στον τύπο. Φαίνεται ότι οι ιδιοκτήτες άναζητούν τό χρόνο και τίς εύκαιρίες γιά νά ρυθμίσουν κατά τό δυνατόν ένιατα και έπωφελώς τή στάση τους όχι μόνο στό θέμα τής φωτοσύνθεσης αλλά και τής κρατικής άρρωγής στην "ύπόθεσή" τους.

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ αυτό πρέπει νά ένταχθεί ή πληροφόρηση πού "διέρρευσε" από τό περιβάλλον του κ. Τσαλδάρη, ότι έφ'όσον συνεχίζεται ή άπεργία ή τό λόκ-άουτ, θά πρέπει νά άπαγορευτεί μέ προεδρικό διάταγμα ή κυκλοφορία τών υπόλοιπων ήμερήσιων έφημερίδων, γιά νά μήν ύπάρχει "μονόπλευρη έννημέρωση". Πρόκειται φυσικά γιά τήν "ΑΥΓΗ" και τό "ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ", πού κυκλοφορούν μετά από ειδική συμφωνία μέ τή διοίκηση τών τυπογράφων, και τήν άρνησή τους νά παρακολουθήσουν τό "λόκ-άουτ" τών ιδιοκτητών.

ΑΝ ΑΛΗΘΕΥΕΙ, έστω κατ'έλάχιστο, ότι ύπάρχει μιά τέτοια πρόθεση και σκέψη τής κυβέρνησης, θά έχουμε μετά πρώτου μεγέθους βάναυση και άπροκάλυπτη επίθεση όχι μόνο στην έλευθερία του τύπου, όχι μόνο σε βασικές συνταγματικές διατάξεις, αλλά και στην τόσο περιορισμένη άλλωστε λειτουργία τών δημοκρατικών θεσμών, θά άποτελεί, μιά τέτοια ένέργεια, και τήν πιο άπροκάλυπτη ύποκρισία.

ΓΙΑΤΙ, αν ύπάρχει μιά "μονόπλευρη" έννημέρωση, αυτή είναι εκείνη τής ΕΡΤ του κ. Τσαλδάρη, όπου "είδηση" δέν άποτελεί παρά τό κυβερνητικό έργο, και έννημερωτική λειτουργία ή κάκιστου προπαγανδιστικού έπιπέδου "τομές", όπως εκείνες του κ. Χρήστου Φιλιππίδη.

ΝΑ ΠΑΝΤΩΣ Ένας επιπλέον λόγος νά άποτελέσει τό θέμα του τύπου ένα κεντρικό σημείο δραστηριοποίησης όλων τών κοινωνικών φορέων πού τους άφορά ή λειτουργία τών θεσμών στον τόπο.

ΝΑ ΕΠΙΣΗΣ και Ένας άλλος λόγος, πού πρέπει νά έξαναγκάσει όλους τους άμεσα άσχολουμένους στον τύπο, νά ξεπεράσουν γρήγορα τή στενή λογική τών συντεχνιακών άναμετρήσεων και ύπολογισμών και νά θέσουν τους άγώνες τους σε νέα, ουσιαστικά ευρύτερη βάση.

ΕΜΕΙΣ πάντως, θά επανέλθουμε.

αντί

πολιτικό δεκαπενθημερο

‘Η σύνοδος του NATO καί οι «προφητείες» του Μάσκι

ΓΡΑΦΗΚΕ πώς ή έλλειψη του καθημερινού Τύπου – με εξαίρεση την «ΑΥΓΗ» καί τό «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ» καί τίς έφημερίδες της Θεσσαλονίκης – αποκρυφοποιεί, ως ένα βαθμό, τή διακίνηση της πολιτικής ζωής καί περιορίζει τή θεματογραφία. Μερικοί, μάλιστα, έφτασαν νά μιλούν γιά «ήπιο πολιτικό κλίμα», σάν αποτέλεσμα της μή παρουσίας καί παρεμβολής του ήμερήσιου Τύπου...

ΩΣΤΟΣΟ, ούτε τά θέματα λείπουν, ούτε ή πολιτική ζωή (έλληνική καί διεθνής) ανέστειλε τή δραστηριότητά της: ‘Η σύνοδος του NATO στήν ‘Αγκυρα, τό ταξίδι του Σμίθ στή Μόσχα, οι έσωτερικές εξέλιξεις στήν Κύπρο, ή σύγκρουση Χομένι – Μπάνι Σάντρ, είναι μερικά μόνον από τά θέματα πού τροφοδότησαν τήν επικαιρότητα του δεκαπενθημέρου. Καί πάλι σέ αυτά, ό θάνατος του Μήτσου Παρτσαλίδη, τά «αιτήματα» του Συνδέσμου ‘Ελλήνων Βιομηχάνων στόν ύπουργό Συντονισμού κ. Μπούτο, ή αύξηση κατά 25% της τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος, οι πληροφορίες ότι ό πρωθυπουργός κ. Ράλλης προτίθεται νά άνασχηματίσει, τό φθινόπωρο, τήν κυβέρνησή του, μέ βασικό στόχο τήν αποδυνάμωση της ομάδας ‘Αδέρωφ.

Τί είδους παραχωρήσεις;

ΠΑΡ’ ΟΛΑ ΑΥΤΑ, δέν χωρεί άμφιβολία πώς ή σύνοδος του NATO στήν τουρκική πρωτεύουσα, υπήρξε «τό» θέμα της περιόδου πού επισκοπούμε. Κατά τόν πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ Α. Παπανδρέου, ό ύπουργός ‘Εξωτερικών κ. Μητσοτάκης «πρόέδη σέ έθνικά απαράδεκτες παραχωρήσεις». Γιατί: α) ‘Αποδέχτηκε, γιά πρώτη φορά, ν’ άναχθεί ό διάλογος ‘Ελλάδας – Τουρκίας σέ «πολιτικό επίπεδο», ενώ, ως τώρα, ήταν σέ επίπεδο έμπειρογνομόνων, β) Δήλωσε πώς ή επανένταξη της χώρας στό στρατιωτικό NATO έξυπηρετεί «μιά γενικότερη σκοπιμότητα» καί θεωρεί απαράδεκτο «νά μπουν στή μέση άλλοι ύπολογισμοί», όπως θά ήταν, λ.χ., τό Κυπριακό, γ) Παραδέχτηκε πώς στό Αίγαίο ύπάρχουν «νόμιμες διαφορές» ανάμεσα στήν ‘Ελλάδα καί τήν Τουρκία, δ) ‘Υποστήριξε πώς ή Τουρκία «δέν άμφισβητεί τά σύνορά μας στό Αίγαίο», παρά τή συχνή καί προκλητική παραβίαση του έθνικού μας έναερίου χώρου, ε) Συμφώνησε μέ τή δήλωση Λούνς «έπί της ανάγκης χορηγήσεως μεγαλυτέρας βοηθείας των χωρών του NATO προς τήν Τουρκία». Τέλος, μέ τίς δηλώσεις Μάσκι, είπε ό Α. Παπανδρέου, επιβεβαιώνεται ό ισχυρισμός του ΠΑΣΟΚ πώς «τό άντάλλαγμα γιά τήν ένταξή μας στήν ΕΟΚ, είναι ό έπανεγκλωδισμός μας στό NATO καί ή επίλυση των “διαφορών” μας μέ τήν Τουρκία στά πλαίσια ενός “ουσιαστικῶ” διαλόγου».

ΣΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ του ΠΑΣΟΚ, άπάντησε – σέ τόνους χαμηλούς – ό πρωθυπουργός κ. Ράλλης: α) Δέν είναι ή πρώτη φορά πού γίνεται πολιτικός διάλογος μεταξύ ‘Ελλάδας καί Τουρκίας. ‘Εγινε καί στό παρελθόν, μέ τίς συναντήσεις Καραμανλή – Ντεμιρέλ, Καραμανλή – ‘Ετσεβίτ, Ράλλη – ‘Οκτσούν καί Ράλλη – ‘Ερκμέν. Οι διάλογοι αυτοί δέν απέδωσαν καί «φοβούμαι ότι δέν θ’ αποδώσουν στό μέλλον, εφόσον δέν θά ύπάρξει ανταπόκριση από μέρους της Τουρκίας», β) ‘Η αίτηση γιά τήν επανένταξη στό NATO δέν είναι τίποτε καινούργιο, εφόσον έκκρεμεί από τό 1977. ‘Αλλ’ αυτό δέν σημαίνει έγκατάλειψη του δικαίου άγώνα της Κύπρου, γ) Κανείς δέν παραδέχτηκε «ως νομίμους καί δικαίως» τίς τουρκικές αξιώσεις στό Αίγαίο. ‘Αν συνέβαινε αυτό, δέν θά ύπήρχε έλληνοτουρκική διαφορά, δ) Τά περί επιχειρησιακού έλέγχου, ύφαλοκρηπίδας, κλπ, μπορεί νά προβάλλονται σάν αιτήματα από τήν Τουρκία, δέν γίνονται όμως άποδεκτά από τήν ‘Ελλάδα, ε) ‘Η θέση της

‘Ελλάδας γιά τή διατήρηση της ίσορροπίας δυνάμεων στό Αίγαίο είναι γνωστή καί ή κυβέρνηση έμμένει σ’ αυτή. ‘Η κυβέρνηση, μάλιστα, διαμαρτυρήθηκε «έντονότατα» στή Βόνη γιά τήν άνατροπή της ίσορροπίας αυτής. (‘Ο κ. Ράλλης δέν άνάφερε άν ή κυβέρνησή του διαμαρτυρήθηκε καί στήν... Ούάσιγκτον, γιά τήν άμερικανοτουρκική συμφωνία, πού έπίσης άνέτρεψε τήν περίφημη αυτή ίσορροπία). ‘Όσο γιά τήν ένταξη της ‘Ελλάδας στήν ΕΟΚ, δέν έχει τεθεί κανένας όρος. ‘Η δήλωση Μάσκι είναι μιά «προφητεία», πού γιά νά επαληθευτεί σημαίνει πώς τό νέο σχέδιο Ρότζερς – πού άναμένεται νά ύποβληθεί μέσα στόν ‘Ιούλιο... – θά στηρίζεται στή συμφωνία Χαίηγκ – Ντάβου. «‘Εάν αυτό δέν συμβεί, φοβούμαι ότι οι προβλέψεις του κ. Μάσκι, δέν θά επαληθευτούν»...

‘Από τό NATO στό χώρο του ΣΕΝΤΟ

ΣΤΟΝ ΔΙΑΛΟΓΟ Παπανδρέου – Ράλλη, έμελλε νά παρεμβληθούν καί τά δύο ΚΚΕ, μέ τά δημοσιογραφικά τους όργανα. Κατά τόν «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ», στήν ‘Αγκυρα άρχισε ουσιαστικά ένα «άτυπο έλληνοτουρκικό Κάπ Νταϊνδιντ», άκριβέστερα «μιά τριμερής διαπραγματέυση, μέ τίς ΗΠΑ στό ρόλο του διαιτητή», γιά τήν επίλυση των «ύπαρκτων ή καί άνύπαρκτων διαφορών των δύο χωρών» (‘Ελλάδας καί Τουρκίας). ‘Η «Αύγή», από τήν πλευρά της, μέ άρθρο του Μπ. Δρακόπουλου καί μέ άνακοίνωση του Γραφείου Τύπου του ΚΚΕ έσ., έριξε τό βάρος της σ’ ένα άλλο σημείο: Στή σημερινή προσπάθεια της Ούάσιγκτον – όπως καταγράφηκε καί στή σύνοδο του NATO – νά παρασύρει τούς συμμάχους της, άρα καί τή χώρα μας, στίς τυχοδιωκτικές της ενέργειες στόν ευρύτερο χώρο της Μέσης ‘Ανατολής, «μέ τήν επέκταση της δραστηριότητας του NATO στό χώρο του διαλυθέντος από τήν πάλη των μεσανατολικών χωρών ΣΕΝΤΟ». Συνεπώς, ή χώρα μας όχι μόνο δέν πρέπει νά δεχτεί τήν επανένταξη στό στρατιωτικό NATO – καί γιά τόν πρόσθετο λόγο ότι οι ‘Αμερικανοί επιδιώκουν επέκταση της δράσης του έξω από τόν ευρωπαϊκό χώρο – όχι μόνο δέν πρέπει νά ύπογράψει καμιά συμφωνία γιά τίς βάσεις, αλλά θά πρέπει, από τώρα, νά άναζητήσει τά ευρύτερα διεθνή στηρίγματα, πού θά της επιτρέψουν μιά πολυδύναμη, έθνικά ανεξάρτητη, έξωτερική πολιτική.

Δύο δηλώσεις – κλειδιά

ΠΕΡΑΝ ΟΜΩΣ από τό διάλογο Παπανδρέου – Ράλλη, ή τίς θέσεις του ΚΚΕ καί του ΚΚΕ έσ., γεγονός παραμένει πώς ύπάρχουν δυό δηλώσεις-κλειδιά, γιά νά κατανοήσει κανείς τί έγινε στή σύνοδο της ‘Αγκυρας.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ «κλειδί» είναι ή δήλωση του ‘Αμερικανού ύπουργού ‘Εξωτερικών κ. ‘Εντμουντ Μάσκι, πού λέει ότι, ως τό τέλος του έτους, ή ‘Ελλάδα καί θά έχει επανέλθει στό στρατιωτικό NATO, καί θά έχει ύπογράψει τή νέα έλληνοαμερικανική συμφωνία γιά τίς βάσεις. ‘Όστόσο, ό κ. Μάσκι έξάρτησε τήν πρόβλεψή του από τή ρύθμιση ορισμένων «λεπτομερειών στρατιωτικής ύφης» πού, όπως είπε, είναι έργο του στρατηγού Ρότζερς. Αυτό στήν άπλοελληνική θά πεί ότι από τό περιεχόμενο του νέου σχεδίου Ρότζερς καί, ειδικότερα, από τήν άποδοχή του ή όχι, θά εξαρτηθούν τόσο ή έλληνική επανένταξη, όσο καί ή ύπογραφή της νέας συμφωνίας γιά τίς βάσεις. ‘Αλλά ή ‘Αγκυρα φρόντισε, στό μεταξύ, νά διαμηνύσει στό Ρότζερς: ‘Η ‘Ελλάδα έλέγχει σήμερα τό 42% του θαλάσσιου καί έναέ-

ριον χώρου του Αιγαίου, ενώ η Τουρκία μόλις τό 8%. (Τό υπόλοιπο 50% θεωρείται «διεθνής χώρος» του Αιγαίου). Συνεπώς, η Τουρκία, ενώ δέν ένίσταται – φυσικά θεωρητικά... – στην ελληνική επανένταξη, από την άλλη, αδυνατεί νά δεχθεί επάνοδο στό πρό τοῦ Αύγούστου 1974 καθεστώς επιχειρησιακοῦ ἐλέγχου στό Αἶγαίο.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ «κλειδί» είναι ἡ δήλωση τοῦ Τούρκου ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν κ. Χαϊρετίν Ἐρκμέν: Ἡ Τουρκία – εἶπε – ἐπιθυμεῖ τήν επάνοδο τῆς Ἑλλάδας στή στρατιωτική δομή τῆς συμμαχίας... Τό μόνο πού ζητοῦμε εἶναι ὅπως προδλήματα πού ἐνδέχεται νά προκύψουν στό μέλλον καί πού σχετίζονται μέ τήν ελληνική επανένταξη, νά λυθοῦν προηγουμένως... Ἔτσι, ὅμως, δρισκόμαστε στό ἴδιο «νεκρό σημείο» πού ὑπῆρχε καί πρὶν ἀπὸ τή σύνοδο τοῦ ΝΑΤΟ. Καί, μέχρι στιγμῆς τουλάχιστον, δέν ὑπάρχει καμιά ἐνδειξη πού νά πείθει ὅτι ἡ Τουρκία ἀνέκρουσε πρῶμναν, ὅτι ἀνέστειλε ἢ συρρίκνωσε τίς διεκδικήσεις της στό Αἶγαίο. «Ἡ προσοχή τῶν Τούρκων στρατηγῶν – ἔγραψε ἡ «Ἰντερνάσιοναλ Χέραλντ Τρίμπουν» – ἐξακολουθεῖ νά ἐστιάζεται ὄχι στήν Κύπρο, ἀλλά στά ἑλληνοτουρκικά σύνορα τῆς Θράκης καί στά ἑλληνικά νησιά τοῦ Αἶγαίου, μερικά ἀπό τά ὁποῖα ἐλάχιστα ἀπέχουν ἀπὸ τή μικρασιατική ἀκτή». Ἀπό τήν ἄλλη, φαίνεται ὅτι ὁ Ρότζερς ἐξακολουθεῖ νά πιστεύει πῶς ἡ καλύτερη λύση εἶναι πάντοτε ἡ δημιουργία «συμμαχικῆς ζώνης» στό Αἶγαίο, πλάτους 60 μιλίων πού, φυσικά, θά καλύπτει ὅλα σχεδόν τά ἑλληνικά νησιά!

ΚΑΤΩ ΑΠΟ τά δεδομένα αὐτά, εἶναι δύσκολο νά ὑποθέσει κανεῖς ὅτι στή σύνοδο τοῦ ΝΑΤΟ σημειώθηκε ὁποιαδήποτε «πρόοδος» – μέ τήν ἔννοια πού οἱ ἀτλαντικοί ἐταῖροι δίνουν στόν ὄρο – στήν ἐπίλυση τῶν ἑλληνοτουρκικῶν διαφορῶν. Πιέσεις, ἀσφαλῶς, ἀσκήθηκαν. Καί «ἐπικλήσεις», γιά τήν ἀνάγκη ἐνότητας τῆς διαδόχτης νοτιοανατολικῆς πτέρυγας, ἔγιναν. Ὁ κ. Μητσοτάκης, μάλιστα, πῆγε μέχρι τό Μόναχο παραπονούμενος: «Ὅλοι ἀναφέρεστε – τοῦς εἶπε – μέ ἀνησυχία στίς ἐξελίξεις τοῦ Ἀφγανιστάν, στήν ἀβεβαιότητα πού χαρακτηρίζει τό δαλκανικό χώρο, στήν ἰσχυρή παρουσία τοῦ σοβιετικοῦ στόλου στή Μεσόγειο καί ὅλοι σας ἐκφράζετε τήν ἐπιθυμία γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς συνοχῆς τοῦ ΝΑΤΟ στή νοτιοανατολική πτέρυγα. Ἐν τούτοις, ἀποδέχεστε μιά ἀδικαιολόγητη παράταση τῆς επανεντάξεως τῆς Ἑλλάδας στή Συμμαχία».

ΤΟ ΤΕΛΙΚΟ συμπέρασμα ἀνακύπτει, νομίζουμε, μόνο του: Παρά τή μεταφορά τοῦ διαλόγου σέ πολιτικό ἐπίπεδο, παρὰ τίς καλλιεπτές ἀναφορές στό «πνεῦμα τῶν Ἐλευθερίου Βενιζέλου καί Κεμάλ Ἀτατούρκ» ἢ τά γλυκανάλατα μεταξύ τῶν κ.κ. Μητσοτάκη καί Ἐρκμέν («ἐπιτρέψτε μου νά σᾶς θεωρῶ φίλο μου», «ἐπιτρέψτε μου νά σᾶς ἀποκαλῶ φίλο μου»), κλπ. τά πράγματα στίς ἑλληνοαμερικανικές, ἑλληνονατοϊκές καί ἑλληνοτουρκικές σχέσεις, παραμένουν ὅπως ἦταν. Ἀλλά καί ἂν ὑπάρχει διαφορά ἐκτιμήσεων – καί φαίνεται ὅτι ὑπάρχει – μεταξύ τοῦ κ. Μητσοτάκη καί τοῦ κ. Ράλλη, ὡς πρὸς τ' ἀποτελέσματα τῆς συνόδου, ἡ τελευταία λέξη θά πρέπει ν' ἀνήκει στόν δεύτερο πού, ἀφοῦ «ἐνημέρωσε» καί τόν πρόεδρο τῆς δημοκρατίας κ. Καραμανλή, ἀποφάνθηκε πῶς στήν Ἀγκυρα δέν σημειώθηκε καμιά «οὐσιώδης ἐξέλιξη». Ὁ ἴδιος ὁ κ. Ράλλης, μιλώντας σέ στενὸ κύκλο φίλων του, ἀνέλυσε τήν ἀνυπαρξία «οὐσιωδῶν ἐξελίξεων», μέ τή φράση: «Κοντολογίς, δέν ἔγινε τίποτε. Φοβοῦμαι ὅτι οἱ προφητείες τοῦ Μάσκι, θά μείνουν ἀπλῶς προφητείες...»

ΟΠΩΣ ΗΤΑΝ φυσικό, ἡ σύνοδος τοῦ ΝΑΤΟ δέν ἀνέστειλε τή ροή τῶν ἄλλων γεγονότων: Ὁ πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας κ. Κυπριανοῦ, κατὰ τήν πρόσφατη ἐπίσκεψή του στήν Ἀθήνα, ὁρῆκε «κοινῇ γλώσσα» ὄχι μόνο μέ τήν κυβέρνηση, ἀλλά καί μέ τίς ἡγεσίες ὁλων τῶν ἑλληνικῶν πολιτικῶν κομμάτων, πού συμφώνησαν μαζί του πῶς δέν νοεῖται διακοινοτικός διάλογος μέ «προδεσμεύσεις» ἢ «διάλογος γιά τό διάλογο» – ὅπως περίπου ζητεῖ τό ΑΚΕΑ. Ἐπιστρέφοντας ὅμως στή Λευκωσία, τόν περίμεναν οἱ στενοί συνεργάτες του, «ἐτοιμοί νά τραβήξουν τό σχοινί τῆς ἀγχόνης του»: Ὁ πρόεδρος τῆς

Βουλῆς κ. Μιχαηλίδης, διαμαρτυρούμενος γιά τὸ δέν ἐνημερώθηκε «πλήρως» γιά τίς συνομιλίες τοῦ κ. Κυπριανοῦ στήν Ἀθήνα... Ὁ «συνομιλητής» κ. Γ. Ἰωαννίδης, δυσανεκτήμενος γιά τὸ «δέν λαμβάνεται ἐπαρκῶς ὑπόψη» στά θέματα τοῦ διακοινοτικοῦ διαλόγου... Ὁ πρῶν ὑπουργός κ. Τ. Παπαδόπουλος, πού κινεῖται γιά τή δημιουργία νέου κόμματος, μέ τή μέθοδο τοῦ σαλαμιοῦ (ἀπὸ τό σημερινὸ κόμμα τοῦ κ. Κυπριανοῦ, τό ΔΗ.ΚΟ). Καί ἀκόμα, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Νέας Ἰουστινιανῆς κ. Χρυσόστομος, πού δέν ἔπαψε νά πιστεύει στόν ἀστερισμό του, ὅτι μπορεῖ, δηλαδή, νά γίνει καί αὐτός «ἐθνάρχης», κατὰ τό μοντέλο τοῦ Μακαρίου.

Ἡ ΕΠΙΣΚΕΨΗ Κυπριανοῦ στήν Ἀθήνα, συνέπεσε μέ τήν ἐπίσκεψη τοῦ προέδρου τοῦ ΠΑΣΟΚ στήν Ἰσπανία, μέ ἐπιστέγασμα τό «ραντεβού τῆς Κέρκυρας» πού, ἐφόσον, τελικά, πραγματοποιηθεῖ, μπορεῖ ν' ἀποτελέσει τό πρῶτο δῆμα, γιά μιά κοινὴ πορεία τῶν κομμάτων τῆς Ἀριστερᾶς στό μεσογειακό χώρο... Λίγες μέρες ἀργότερα, στό σεμινάριο τοῦ Κέντρου Μεσογειακῶν Μελετῶν, ὁ Α. Παπανδρέου ἔδινε, ἀπὸ τό δῆμα τῆς

Παντείου, τὴ σκέψη καί τὸν προγραμματισμό τοῦ ΠΑΣΟΚ «γιά τήν πορεία πρὸς τό σοσιαλισμό» – μιά πορεία πού, κάτω ἀπ' τίς συγκεκριμένες συνθήκες τῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητας, πρέπει, ὅπως εἶπε, νά στηριχθεῖ «σέ μιά πλατιά συμμαχία ἐργαζομένων», κάτω ἀπὸ τήν καθοδήγηση τοῦ πολιτικοῦ φορέα «πού στήν πατρίδα μας – εἴτε τό θέλουμε, εἴτε ὄχι – εἶναι τό ΠΑΣΟΚ».

ΤΗΝ ἸΔΙΑ περίπου ὥρα, ὁ ὑπουργός Συντονισμοῦ κ. Μπούτος, ἀπὸ τό δῆμα τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων, ἐξηγοῦσε στό ἀκροατήριό του πῶς καί γιάτί, ἐνῶ ἡ κυβέρνηση παραδέχεται πῶς «τό κέρδος (διάβαζε τό ὑπερκέρδος) εἶναι οἰκονομικά καί κοινωνικά ἀποδεκτό» καί πῶς «κύριος συντελεστής τῆς ταχύρρυθμης ἀνάπτυξης τῆς χώρας εἶναι ὁ φορέας τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας», ἀπὸ τήν ἄλλη, ἀδυνατεῖ (ἡ κυβέρνηση) νά δώσει καί ἄλλες πιστώσεις στοὺς καλούς, φιλότιμους καί... φτωχοὺς βιομηχάνους, γιάτί «πρέπει νά περιορίζουμε τὸν πληθωρισμό καί νά μικραίνουμε τό ἀνοιγμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου». Ἀλλωστε, πρόσθεσε ὁ κ. Μπούτος, «τά συναλλαγματικά μας ἀποθέματα καλύπτουν τίς εἰσαγωγές μας γιά λίγους μόνον μῆνες».

Ἡ ΔΕΙΝΗ οἰκονομικὴ κατάσταση τῆς χώρας, ἐξακολουθεῖ, στό μεταξύ, νά «προδληματίζει» τήν κυβέρνηση τοῦ κ. Ράλλη πού, σχεδόν ἐκπληκτη, διαπιστώνει πῶς ἡ «ἐν χορδαῖς καί τυμπάνοις» διακηρυχθεῖσα «φιλελευθεροποίηση» τῆς οἰκονομίας, ὄχι μόνο τίποτε δέν ἀπέδωσε, ἀλλὰ ὁδηγεῖ τὴ χώρα ἀπὸ τό κακό στό χειρότερο. Ἀλλὰ ἡ κατάσταση τῆς οἰκονομίας ἐξίσου «προδληματίζει» καί τὸν ὑπουργό Ἐθνικῆς Ἀμύνης κ. Ἀδέραφ, πού δέν ἔπαψε «νά δάξει τρικλοποδιές» (ἀκριδίστερα: il met des bâtons dans les roues – ὅπως τό εἶπε σέ γαλλόφωνο διπλωμάτη ὑψηλὰ ἱστάμενη φιλοκυβερνητικῆς προσωπικότητας...), πιστεύοντας πῶς πλησιάζει ἡ στιγμή γιά νά καταστεῖ ὁ «πρῶτος πόλος» – ἀπὸ δεύτερος πού εἶναι σήμερα – στόν ἡγετικὸ ἀξόνα τῆς «Νέας Δημοκρατίας» καί τῆς κυβερνήσεως. Καί εἶναι αὐτὴ ἀκριδῶς ἡ στάση τοῦ κ. Ἀδέραφ, πού ὁδηγεῖ τὸν κ. Ράλλη σέ σκέψεις γιά τήν ἀνάγκη ἐνός ἀνασχηματισμοῦ, τὸν ἐρχόμενο Ὀκτώβριο ἢ Νοέμβριο. Μόνο πού κανένας ἀνασχηματισμός δέν πρόκειται νά βγάλει τὴ σημερινὴν κυβέρνηση τῆς «Νέας Δημοκρατίας» ἀπὸ τά πολλαπλά καί ἀσφυκτικά ἀδιέξοδά της...

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ

Συσσωρεύονται οι ενδείξεις ότι οδηγούμαστε βαθμιαία σε μία εξαιρετικά κρίσιμη, για τα έθνικά μας αιτήματα, διεθνή απομόνωση. Μιά σειρά από χώρες και ομάδες χωρών ταυτίζονται βαθμιαία με τις τουρκικές θέσεις ή υιοθετούν μιάν ένοχοι ούδετερότητα μπροστά στα αιτήματα της αποχώρησης των ξένων στρατευμάτων από την Κύπρο και της υπεράσπισης της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας μας.

Στήν κατάσταση αυτή μας οδήγησαν, βέβαια, η ανεπάρκεια των διπλωματικών μας υπηρεσιών και η ειδική νοοτροπία που έχει αναπτυχθεί στους κόλπους των. Στήν καλύτερη περίπτωση «περί άλλα τυρβάζοντες», στη χειρότερη εθελόδουλοι αυτοί που επανδρώνουν τις διπλωματικές μας αποστολές και τά γραφεία Τύπου είναι άνικανοι – μέ ελάχιστες εξαιρέσεις – να εξασφαλίσουν μιάν εύπρόσωπη παρουσία της Ελλάδας στο εξωτερικό.

Αλλά η έκταση και ο αριθμός των πρόσφατων διπλωματικών αποτυχιών θέτουν κι ένα ευρύτερο και ουσιαστικότερο πρόβλημα. Όποιες κι αν ήταν οι δυνατότητες των φορέων της, φαίνεται ότι πάσχει αντικειμενικά ή ίδια η σύλληψη της Ν.Δ. για την εξωτερική μας πολιτική στο σύνολό της.

Παγιδευμένη ανάμεσα στην άρνηση της «συμμάχου» Δύσης να την εκτιμήσει, αν όχι σαν προνομιακό, τουλάχιστον σαν ισότιμο συνεταιίρο και στην επιφύλαξη που δημιουργεί ο ατλαντισμός της, η κυβέρνηση της Δεξιάς άπωθειται από τὰ δυτικά και εγκαταλείπεται στα ανατολικά.

Έτσι, οι διπλωματικές σχέσεις Ελλάδας και Γερμανίας – του πρώτου πελάτη και προμηθευτή μας – βρίσκονται σε νεκρό σημείο μετά τη δριμύτατη άρνηση της Όμοσπονδιακής Κυβέρνησης να δεχτεί την ελληνική διαμαρτυρία για την πλούσια οικονομική ενίσχυση που δόθηκε στην Τουρκία. Μιά

σειρά από αραβικές χώρες παρασύρονται από μία κακώς έννοούμενη ισλαμική αλληλεγγύη, ενώ άλλες άδρανούν γιατί έχουν απογοητευθεί από τις αντιφάσεις της ελληνικής στάσης. Αλλά και στο Ιράν και στη Μαύρη Αφρική ακόμα και στη Λατινική Αμερική ή τουρκική επιθετικότητα έχει βρει άπολογητές.

Οι ευθύνες είναι πολλές. Έκτός βέβαια αν υπάρχει ήδη έτοιμο σχέδιο ξεπουλήματος των εθνικών δικαιών στο βωμό της συμμαχίας, όποτε υπάρχει μόνο μιά, ενιαία και μεγάλη ευθύνη: εκείνη της σημερινής άνώτατης πολιτικής ήγεσίας.

ΑΝΤΕΡΓΑΤΙΚΑ ΟΡΓΙΑ

Σε πολλά εργοστάσια οι εργοδότες παίρνουν, πρόσφατα, πρωτοβουλίες, για να περιορίσουν τα δικαιώματα του προσωπικού, θεσπίζοντας μέτρα που, συχνά, έρχονται σε αντίθεση με τό γράμμα ή τό πνεύμα της δημοκρατικής έννομης τάξης.

Έτσι, π.χ., στο εργοστάσιο «Βαράγκη», όπου οι νεοπροσλαμβανόμενοι υπάλληλοι πρέπει να αυτοφακελωθούν. Όπως μας καταγγέλλει αναγκώνστρια:

Συμπληρώνεις ΦΥΛΛΟ ΜΗΤΡΩΟΥ με τά συνηθισμένα στοιχεία (όνομα διεύθυνση, κ.ά.) και όταν φθάνεις στις τρεις τελευταίες έρωτήσεις διαβάξεις:

- 1) Έισατε πρόεδρος σωματίου ή είχατε κάποια θέση σε αυτό; (σε ποιο και πότε;)
- 2) Έχετε άναμειχθεί στη δράση συλλόγων ή κομμάτων; (πότε; σε ποιά;)
- 3) Έχετε ιδιόκτητη κατοικία;».

Ξεπούλημα σε τιμή εύκαιρίας

ΕΙΝΑΙ άρκετά γνωστά τά τεράστια προβλήματα, που αντιμετώπιζουν τά ΚΑΤΕΕ με τό ξεπερασμένο και αντιδραστικό σύστημα λειτουργίας τους, την περικοπή ακόμα και των πιστώσεων που πληρώνονται οι επί συμβάσει καθηγητές, την έλλειψη στοι-

ΜΕΣΑ σ' αυτή την κατάσταση, που οδήγησε τους σπουδαστές στις πρόσφατες πολύμηνες καταλήψεις των Σχολών, υπάρχει και ο κλάδος των λεγόμενων «Καθηγητών Άνωτέρων Σχολών».

ΤΟΠΟΘΕΤΗΜΕΝΟΙ, οι περισσότεροι, με ρουσφέτια των κατά καιρούς ύπουργών Παιδείας, άπολαμβάνουν τους παχυλούς μισθούς, χωρίς να τους άπασχολεί τίποτα περισσότερο από την κατάκτηση και άλλων βαθμών στη μισθολογική κλίμακα.

ΤΟΝ περασμένο Άπρίλη, που τά προβλήματα των ΚΑΤΕΕ βρίσκονταν στο πιο κρίσιμο σημείο τους, ο Σύλλογος των Καθηγητών έστειλε στον έκλεκτό του, ύπουργό Ι. Βαρβιτσιώτη, μιά έπιστολή γραμμένη σε πολύ οικείο ύφος...

ΑΦΟΥ, ζητήσει απ' την άρχή, να κοπεί τό εξάμηνο εξαιτίας των κινητοποιήσεων των σπουδαστών, περνά γρήγορα στο θέμα που... καίει την τσέπη τους, εξαργυρώνοντας θρασύτατα την ικανοποίηση του αιτήματος με την πολιτική ύποστήριξη προς τον κ. Βαρβιτσιώτη από συγγενείς και φίλους.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΦΑΝΕΣ αυτό κείμενο έγγραφης συναλλαγής άναφέρει, επί λέξει, τά έξής:

«...Έπί τη εύκαιρία σάς ύπενθυμίζουμε ότι τά μέλη της έννώσεώς μας άναμένουν έναγωνίως την εκπλήρωση της δοθείσης ύποσχέσεώς σας για την άποκόλληση από

τά μισθολογικά κλιμάκια της μέσης έκπαιδεύσεως... Δέν παραλείπουμε να σάς άναφέρουμε τις μεγάλες πιέσεις που ύφιστάμεθα από τά μέλη μας, καθώς και ότι η περαιτέρω καθυστέρηση για τη ρύθμιση του ζωτικού τούτου αιτήματος του κλάδου μας τείνει να δημιουργήσει τρομερά έκρυθμη κατάσταση στους Καθηγητές των ΚΑΤΕΕ όλοκληρου της Ελλάδος. Η προώθηση του θέματος προς νομοθετική ρύθμιση δέν θά ικανοποιήσει μόνο μιά παλαιά και δίκαιη επιδίωξη μερικών εκατοντάδων Καθηγητών των ΚΑΤΕΕ, αλλά θά εύχαριστήσει και θά εξασφαλίζει την άγάπη και την φιλία προς τό πρόσωπό σας πολλών χιλιάδων φίλων και συγγενών των καθηγητών αυτών, που είναι μέλη της Ένώσεώς μας».

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ύπογράφεται από τον Πρόεδρο της «Ένώσεως Καθηγητών Άνωτέρων Σχολών» κ. Κων. Κολιόπουλο και τον Γ.Γ. κ. Νικ. Άναστασιάδη. Έιχε συνταχθεί στις 18/4/1980 και άπευθυνόταν στον κ. Ι. Βαρβιτσιώτη με κοινοποίηση στον Γ.Γ. του Υπ. Παιδείας κ. Α. Καρρά.

ΚΑΙ ΝΑΙ μέν ο κ. Βαρβιτσιώτης άπήλθε. Παραμένουν, όμως, άμετακίνητοι και έξακολουθούν να παριστάνουν τους «Λειτουργούς της γνώσης» όλοι αυτοί οι άργυραμοιβοί της πολιτικής τους συνείδησης. Για τό αν θά πάρουν τό μισθολογικό τους κλιμάκιο, δέν πρέπει φυσικά να άμφιβάλλει κανείς...

Η προώθηση του θέματος προς νομοθετική ρύθμιση δέν θά ικανοποιήσει μόνο μιά παλαιά και δίκαιη επιδίωξη μερικών εκατοντάδων Καθηγητών των ΚΑΤΕΕ, αλλά θά εύχαριστήσει και θά εξασφαλίζει την άγάπη και την φιλία προς τό πρόσωπό σας πολλών χιλιάδων φίλων και συγγενών των καθηγητών αυτών, που είναι μέλη της Ένώσεώς μας.

Για την Ε.Κ.Α.Σ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΚΩΝ. ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ε.Κ.Α.Σ.
ΕΛΛΗΝ. ΣΧΟΛΩΝ
ΑΝΩΤΕΡΩΝ

Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
ΝΙΚ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ

Τό έγγραφο των καθηγητών.

χειώδους επαγγελματικής προοπτικής για όσους έκαναν την άτυχή επιλογή να «σπουδάσουν» σ' αυτά, με τά άθλια κτίρια που θυμίζουν άποθήκες εργοστασίου και πλημμυρίζουν σε κάθε ψιλοβρόχι...

Ακόμα χειρότερη είναι η κατάσταση στά τρία εργοστάσια της ΠΥΡΚΑΛ (Πυριτιδοποιείο - Καλυκοποιείο). Εκεί η διεύθυνση του Ίδρυματος Μποδοσάκη, αντί να πάρει μέτρα για να βελτιώσει τους όρους εργασίας και τα μέτρα ασφαλείας αυτών των ιδιαίτερα επικίνδυνων χώρων δουλειάς, εισάγει ένα νέο εσωτερικό κανονισμό πρωτοφανή ακόμα και με τα άθλια κριτήρια της ασύδοτης ελληνικής олигархίας. Τα μόνα δικαιώματα που αναγνωρίζει αυτό το κείμενο είναι εκείνα που προστατεύουν ήδη οι ύφιστάμενοι νόμοι. "Όλες οι άλλες διατάξεις εγκαθιστούν ένα καθεστώς αστυνομικού έλεγχου και καταπίεσης που μεταβάλλει το εργοστάσιο σε κάτεργο. Οι εργαζόμενοι βρίσκονται, όπως είναι φυσικό, σε εξέγερση και η διεύθυνση προσπαθεί να τους διασπάσει, απαιτώντας, με απειλές και εκβιασμούς, να υπογράψουν δήλωση απόδοσης του άπαράδεκτου κανονισμού.

Πώς εντάσσονται αυτό το είδους οι απρόκλητες αντε-

«ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ» ΕΝΟΣ ΔΙΠΛΟΥ ΦΕΡΕΦΩΝΟΥ

Με τα «Ισραηλινά Νέα», που λυτελή έκδοση που διανέμεται δωρεάν, ο «Σύνδεσμος Φιλίας Ελλάς - Ισραήλ» προσπαθεί να διαδώσει μία ειδυλλιακή εικόνα, που δεν έχει θέβαια καμία σχέση με την πραγματικότητα, για την χώρα της οποίας είναι έντολοδόχος. Προπαγανδίζει, ακόμα, με τα γνωστά παραπλανητικά επιχειρήματα, την ιμπεριαλιστική και ρατσιστική πολιτική που εφαρμόζει το Ισραήλ σε βάρος του Παλαιστινιακού λαού.

"Όλα αυτά, όμως, είναι τελικά ο λόγος ύπαρξης και του έντυπου και του «σύνδεσμου». Τα πράγματα χαλάνε, όταν γίνεται απόπειρα γενικότερης παρέμβασης στην εσωτερική μας πολιτική και πολιτιστική ζωή με τά πιό άπιθανα προσχήματα.

"Ετσι, ο Πρόεδρος του «Ελλάς-Ισραήλ» κ. Ν. Σταθάκης αφιερώνει ένα σημείωμα στην προβολή του φίλμ «Αποκάλυψη τώρα!». Αφού ασχοληθεί με τις στρατιωτικές αξίες γενικά και τις αρετές της αμερικάνικης δημοκρατίας, ο κ. Ν. Σ. ασχολείται με δύο κοφίνια που οι Βιέτ-Κόνγκ είχαν γεμίσει με κομμένα χεράκια παιδιών και τελειώνει με ένα φλουράκι για Ναζί και κρεματορία, άξιο των καλυτέρων παραδόσεων της χιτλερικής προπαγάνδας.

Τό κείμενο είναι θολό, αλλά η πρόθεση διαυγής: Νά ταυτιστούν οι Βιετναμείς με τους χιτλερικούς στο υποσυνείδητο όλων όσων αγαπούν ακόμα με τις θηριωδίες που έγιναν σε βάρος των άθωων Έβραίων και νά αποκατασταθεί ο θρώμικος πόλεμος των Αμερικάνων, που ο Κοπόλα καταγγέλλει περισσότερο δείχνοντας παραστά-

σεις, παρά διακηρύττοντας αρχές.

Τώρα, τί σχέση έχουν αυτά με τό Ισραήλ και τίς Ισραηλο-ελληνικές σχέσεις;

Ισως τό ξέρει μόνον ή αμερικάνικη πρεσβεία.

Σάν νά μήν έφτανε όμως αυτό, ό «Ελλάς-Ισραήλ» μάς έστειλε δυό προπαγανδιστικές κάρτες για τό «δικαίωμα του Ισραήλ στην ειρήνη και στην ασφάλεια». Ταυτόχρονα, σχεδόν, πήραμε ανάλογο προπαγανδιστικό υλικό - άφελέστατο, ειρήσθω εν παρόδω - από τό σύλλογο «Δανία-Ισραήλ» της Κοπεγχάγης! Καί μάλιστα ή διεύθυνσή μας στούς δυό φακέλους είναι ταυτόσημη. Μάς αναφέρουν ως «BULLETIN AN-Ti», πράγμα που σημαίνει ότι προέρχεται από κάποιο κεντρικό διεθνές σιωνιστικό αρχείο.

"Ετσι, ό «Σύνδεσμος Ελλάς-Ισραήλ» αποδεικνύεται ότι έχει στόχους ταυτόχρονα ευρύτερους και στενότερους από αυτούς που δηλώνει ό τίτλος του. Ευρύτερους, γιατί αποτελεί τμήμα μιάς ευρύτερης προσπάθειας προώθησης σιωνιστικής και ιμπεριαλιστικής προπαγάνδας στη χώρα μας. Καί στενότερους, γιατί αντί νά ασχολείται με την ενίσχυση των δεσμών ανάμεσα στον ελληνικό και τον Ισραηλινό λαό, ασχολείται με την υποστήριξη της έξωτερικής πολιτικής ενός ξένου κράτους, που είναι μάλιστα έχθρική προς την Ελλάδα.

Εκτός από τίς άπορίες που μάς γεννά ή σχέση της ελληνικής-εβραϊκής κοινότητας με ένα τέτοιο οργανισμό, νομίζουμε πώς θά πρέπει νά προκληθεί και τό ενδιαφέρον των αρχών, που ελέγχουν τά σωματεία σύμφωνα με τούς νόμους.

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ

Ιούνιος

Τετάρτη 18

● Για δυό ακόμη μήνες παρατείνεται ό στρατιωτικός νόμος που ίσχυε σε περιοχές της Τουρκίας για τόν έλεγχο της πολιτικής βίας, αποτέλεσμα της οποίας ήταν νά σκοτωθούν γύρω στά 1.500 άτομα τό τελευταίο εξάμηνο.

Παρασκευή 20

● Τά επεισόδια για ή χαβούζα στο Μαρούσι έληξαν με την απόφαση του ειρηνοδίκη νά συνεχιστούν οι εργασίες για την ολοκλήρωση του φρεάσιου.

● Περιοδία 8 ήμερών αρχίζει ό Κάρτερ στην Εύρώπη, με σκοπό την άποκατάσταση της ενότητας στη δυτική συμμαχία που έχει πληγεί από τά γεγονότα στη Μ. Ανατολή, τό Αφγανιστάν και τό Ιράν.

Σάββατο 21

● Οργανώνεται συνέδριο από τό Κέντρο Μεσογειακών Μελετών με θέμα ή μετάβαση στο Σοσιαλισμό και τίς διαστάσεις της δομικής αλλαγής. Συμμετέχουν Έλληνες και ξένοι οικονομολόγοι.

Κυριακή 22

● Πέθανε ό πρώτος κομμουνιστής δήμαρχος της Ελλάδας, τώρς βουλευτής Μητσορς Παρτσάλιδης, γραμματέας του ΕΑΜ και μέλος της Κ.Ε. του ΚΚΕ έσ. - πέθανε ό μπάρμπα-Μητσορς.

Τρίτη 24

● Πραγματοποιήθηκε συγκέντρωση στο Ίράκλειο με αίτημα την εκδίωξη των ξένων βάσεων και των πυρηνικών όπλων από ή Μεσόγειο. Παρευρέθησαν ξένοι άντιπρόσωποι, όπως ό άντιπρόεδρος του Παγκόσμιου Συμβουλίου Ειρήνης, βουλευτής του Δ.Κ. Κύπρου, Τούρκος δημοσιογράφος και μέλος της έπιστροφής Ειρήνης, κ.ά.

● Συναντήθηκε ό κ. Μητσούκης με τόν ύφυπουργό έξωτερικών των ΗΠΑ κ. Νίμιτς. Σ' αυτή την προπαρασκευαστική συζήτηση - που προηγήθηκε σειράς άλλων συναντήσεων του κ. Μητσούκη με τόν Βρετανό ύπουργό έξωτερικών

κ. Κάρινγκτον, τόν Γερμανό κ. Γκένσερ και τόν Τούρκο κ. Ερκμέν - τέθηκε τό πρόβλημα της επανένταξης της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ, καθώς και τό θέμα των βάσεων.

● Καταδικάστηκαν 6 από τά 14 μέλη της ομάδας, με έπικεφαλής τόν Ζηρίνη, που κατηγορήθηκαν για τρομοκρατικές ενέργειες.

Πέμπτη 26

● Την πρόταση της Δ. Γερμανίας νά μήν έπιτραπεί ή εγκατάσταση αμερικανικών πυρηνικών πυραύλων στη Δ. Εύρώπη άπέρριψε ό κ. Μάσκι, προφασιζόμενος τά πλεονεκτήματα που παρέχονται στη Σοβιετική Ένωση.

● Ο Κάρτερ προσφέρθηκε νά συνάψει μιά σειρά από μεταθιτικές συμφωνίες για την άποκατάσταση της ειρήνης στο Αφγανιστάν. Η Μόσχα άρνείται, κατηγορώντας τίς Η.Π.Α. ότι διοχετεύουν όπλα στις «άντεπαναστατικές συμμορίες» που επιτίθενται κατά του Αφγανιστάν.

Παρασκευή 27

● Με μεγάλη ίκανοποίηση έγινε δεκτή στο ΝΑΤΟ ή γνωστοποίηση, από μέρους του προέδρου Ζισκάρ Ντ' Εσταίν, των γαλλικών πειραμάτων των σχετικών με ή θόμβα νετρονίου.

Δευτέρα 30

● Έπεκτείνονται οι έρευνες για πετρέλαιο στην Ελλάδα, με σκοπό νά μειωθούν, τό συντομότερο δυνατόν, οι οικονομικές συνέπειες από τίς διάρκειες ανατιμήσεις. Συγκεκριμένα, φέτος ή Ελλάδα θά εξαγάγει 3 δισ. δολάρια συνάλλαγμα για την έξασφαλίση της άναγκαίας ποσότητας καυσίμων.

Ιούλιος

Τρίτη 1

● Μετά την όξεία κριτική που άσκησε ό Χομεϊνί στο κυβερνητικό έργο, ό πρόεδρος Μπάνι Σάντρ έθεσε την παραιτήσή του στη διάθεση του Χομεϊνί και δήλωσε: «ή κατάσταση στην οποία οι μυχλοί της έπιρροής βρίσκονται στά χέρια άλλων, ενώ ή ευθύνη ρίχνεται σε μένα, δεν μπορεί νά διαρκέσει άλλο».

ΕΓΩ ΡΑΤΣΙΣΤΗΣ;...
ΚΑΘΟΛΟΥ ΚΥΡΙΕ!...
ΜΕΡΙΚΟΙ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΚΑΛΥ-
ΤΕΡΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ
ΜΟΥ
ΕΙΝΑΙ
ΣΚΥΛΑ-
ΡΑΠΕΣ...

Η Ελλάδα δεν έχει σχεδόν καθόλου σχέσεις με τις περισσότερες χώρες της Μαύρης Αφρικής. Ανάμεσα στις σπάνιες εξαιρέσεις είναι το Ζαΐρ. Καί διπλωματικές σχέσεις έχουμε σε επίπεδο πρεσβευτή, καί φοιτητές μετεκπαιδεύονται στα ελληνικά πανεπιστήμια καί μία ελληνική κοινότητα, σέ πλήρη άνθηση, διαδραματίζει έναν αμφιλεγόμενο, αλλά έντονο, ρόλο στην οικονομική ζωή της έκκολαπτόμενης αφρικανής υπερδύναμης.

Καί κανείς δεν θά είχε, βέβαια, αντίρρηση σέ όλα αυτά,

άν διπλωμάτες, κυβέρνηση του Ζαΐρ καί διάφοροι περιεργοί παράγοντες της ελληνικής κοινότητας του Ζαΐρ καί μή, δέν είχαν έμπλακεί σέ μία παράδοξη ιστορία πού αφορά στον τελευταίο πρεσβευτή Μπα-σελέ.

Ο διπλωμάτης αυτός, πού άφησε στην Αθήνα άριστους αναμνήσεις καί γιά τό ήθος του καί γιά τήν μόρφωσή του καί γιά τήν άποτελεσματικότητά του, πήρε μέρος σέ μία γιορτή των Ελλήνων του Ζαΐρ. Έκεί, μετά τόν Πρόεδρο τού συνδέσμου πού, λίγο πολύ, εμφάνισε τούς Έλληνες έκπατρισμένους κερδοσκόπους, σάν καλούς σαμαρείτες καί φιλόφιλους, μίλησε ο πρεσβευτής... τού Βελγίου, παλιάς άποικιακής μητρόπολης. Ήταν φυσικό ο φιλότιμος κ. Μπασελέ νά διαμαρτυρηθεί καί νά σηκωθεί νά φύγει.

Λίγες μέρες αργότερα ο πρεσβευτής γίνεται θύμα ενός παράδοξου έπεισόδιου. Παρ' όλο πού ήταν έφοδιασμένος μέ τήν αναγκαία άδεια, όταν προσπάθησε νά μπει στό χώρο των έπισήμων τού Αεροδρομίου Αθηνών, δέχτηκε μία κτη-

νώδη ρατσιστική επίθεση ενός υπαλλήλου τού Αερολιμένα πού ένοχλήθηκε γιά τό θράσος τού... «σκυλάραπα». Οι βρισιές καί οι προπηλακισμοί συνεχίζονταν καί άφού ο πρεσβευτής δήλωσε τήν ιδιότητά του καί παρά τό ότι έδειξε τήν άδεια, μέχρις ότου ο τελευταίος, πού έχει μάλλον άθλητική διάπλαση, εξανέστη καί ξάπλωσε στό έδαφος τόν ύβριστή του. Ο Τύπος - μέ μόνη εξαίρεση τήν «Έλευθεροτυπία» - δίνει ένορχηστρωμένα μία έχθρική, γιά «τόν Πρεσβευτή τού Μομπούτου», περιγραφή. Καί, βέβαια, ή Κινσάσα τόν μετακαλεί στις 29 Φεβρουαρίου.

Τότε αρχίζει μία άλλη περίεργη ιστορία. Στίς 26 Φεβρουαρίου, ο δεύτερος σύμβουλος της Πρεσβείας Μπασοζά ντί Ταμπά, έμφανίζεται στην Τράπεζα Β.Ι.Α.Ο. της όδου Φιλελλήνων, όπου είναι ο λογαριασμός της Πρεσβείας καί ζητάει τό μπλόκ έπιταγών (3683610/Κ) γιά λογαριασμό τού πρεσβευτή, πού «δέν άδειάζει, γιατί έτοιμάζει τις βαλίτσες του».

Στίς 6 Μαρτίου, ο ίδιος παρουςιάζεται μέ ένα τσέκ

400.000 δρχ. καί τό εισπράττει μέ μία πλαστογραφημένη ύπογραφή τού πρεσβευτή, γιά λογαριασμό κάποιου άνύπαρκτου κ. Λολονγκά. Στίς 13 Μαρτίου εισπράττει άλλο ένα τσέκ τών 340.000 δρχ.

Η άπάτη άποκαλύπτεται καί καταγγέλεται στην ελληνική άστυνομία χάρη στην έπαγρύπνηση ενός υπαλλήλου της Τράπεζας πού θεώρησε από την αρχή ύποπτη τήν ιστορία. Αλλά τότε έπεμβαίνει ο έπιτετραμμένος κ. Μακενγκό καί καλύπτει τήν όλη ιστορία.

Έρωτήματα πολλά λοιπόν: Γιατί τόση μυστικότητα γύρω από μία κοινή άπάτη, έστω κι άν ο δράστης είναι διπλωμάτης;

Είναι τυχαία σύμπτωση ότι τόσες συνωμοσίες έχουν σάν στόχο τόν ίδιο άνθρωπο;

Καί δέν έχουν όλα αυτά καμία σύνδεση μέ τήν επίδειξη έθνικης καί προσωπικής άξιοπρέπειας πού πραγματοποιήσε ο κ. Μπασελέ άπέναντι στην άπαράδεκτη νοοτροπία των ύπευθύνων της εκεί ελληνικής κοινότητας πού δέν έχουν, φαίνεται, άκόμα άντιληφθεί ότι τό παλιό βελγικό Κογκό έχει πάψει νά υπάρχει;

Γατικές έπιθέσεις στον «έξευρωπαϊσμό» της βιομηχανίας μας πού υποτίθεται ότι προωθεί ή κυβέρνηση; Έκτός άν υπάρχει καί στό Υπουργείο Έργασίας στεγανό, όπου ο άλλος άμετακίνητος κ. Λάσκαρης εφαρμόζει τήν ιδιότυπη φιλοσοφία του γιά τις σχέσεις έργασίας: νά μήν έχουν οι εργάτες κανένα δικαίωμα καί καμιά δυνατότητα διεκδικήσεων άπέναντι στην έργοδοσία. Όπότε καταργείται, βέβαια, ή πάλη των τάξεων. Όχι, όμως, γιατί περάσαμε στό μετακαπιταλιστικό σύστημα, αλλά μάλλον γιατί γυρίσαμε πίσω στό δουλοκτητικό.

ΦΥΛΑΚΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΔΙΚΕΣ

Γιά μιάν άκόμα φορά, Τύπος καί κοινή γνώμη, όμόφωνα σχεδόν, έκφρασαν τήν άίσθηση ότι οι πολιτικές δραστηριότητες περιθωριακών έξωκοινοβουλευτικών ομάδων αντιμετωπίζονται μέ υπέρμετρη αυστηρότητα. Έξι ή τρία χρόνια στή φυλακή γιά νεαρότατα άτομα, πρίν καν διαπιστωθεί «άρχή τελείωσης», όποιασδήποτε πράξης βίας, άποτελεί σίγουρα δρακόντεια καταστολή μιās τρομοκρατικής κίνησης

πού μένει, γιά κάθε καλόπιστο παρατηρητή, στον κόσμο των ύποθέσεων.

Έχουμε επανέλθει συχνά σ' αυτό τό ζήτημα. Πιστεύουμε ότι δέν ύφίσταται άξιο λόγου πρόβλημα πολιτικής τρομοκρατίας στην Ελλάδα. Η έξωκοινοβουλευτική Άριστερά δέν ξεπερνά τά όρια μιās κάποιας φραστικής άκρότητας.

Αλλά παρ' όλα αυτά έχουμε πολιτικούς κρατουμένους. Αυτό μάς θυμίζει ή παράδοση ύπόθεση Ζηρίνη καί ή συντριπτική ποινή στην όποία κατέληξε. Αυτό μάς θυμίζουν καί οι συγκεχυμένες πληροφορίες γύρω από τήν προφυλάκιση τού εκδότη Λεωνίδα Χρηστάκη, γιά τήν τύχη τού όποίου εκφράζονται πολλές άπορίες.

Είναι ένδεχόμενο νά υπάρχουν κρατικοί υπάλληλοι, κατάλοιπα άλλων εποχών, ή καί όρισμένοι νεοδημοκράτες ύπουργοί πού νά βρίσκουν πολιτικά ώφέλιμη τή δημιουργία τού φαύλου κύκλου καταστολή-έξέγερση-τρομοκρατία-καταστολή. Τό θέμα, όμως, αρχίζει νά παίρνει διαστάσεις πού δημιουργούν ευθύνες γιά τήν συνολική κυβερνητική πολιτική, δηλαδή γιά τόν ίδιο τόν πρωθυπουργό. Έκτός άν «κυβερνά άλλος τόν τόπο αυτόν», όπως έχει συμβεί καί στό παρελθόν.

Κάθε Κυριακή

Εξόρμηση
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ

ΑΝΤΩΝΗ ΜΠΡΙΛΛΑΚΗ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ
Ιστορική διαδρομή Κρίση Προοπτικές

Έκδόσεις «Έξάντας»

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

ΤΟ ΠΥΡΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ: Πρόσθετος λόγος γιά νά «Ανήκομεν εἰς τήν Δύσιν»

Σκεφτήκαμε νά καταγράψουμε στό χώρο αὐτό διαμάντια τῆς πολιτικῆς, κοινωνικῆς καί φιλοσοφικῆς ζωῆς τῆς Δύσης, πού... ἐνισχύουν τήν ἀποψη ὅτι πρέπει νά «ἀνήκομεν εἰς τήν Δύσιν».

Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες διεκδικούμε τήν πατρίδα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσης· καί πασκίζουμε νά ἀνήκομεν σέ αὐτήν. Πῶς μπορεῖ τώρα νά ἀνήκομεν σέ κάτι καί συγχρόνως νά εἴμαστε ἔμεῖς οἱ γεννητορές τους, ἀντίθετα μέ τό ἀξίωμα τῆς λογικῆς πού λέει, «τό ὅριζον δέν μπορεῖ νά περιέχει τό ὀριζόμενον»; Αὐτό εἶναι ἕνα πρόβλημα πού μόνο ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν θά λύσει, ὅπως καί τόσα ἄλλα, φιλοσοφικά καί μή.

Δυτική Γερμανία

«Οἱ φιλοπρόδοι Γερμανοί δημιούργησαν τό «πυρηνικό κράτος».

Μετά τήν ἀντίδραση τῶν λαῶν στά προγράμματα γιά τήν κατασκευή ἐργοστασίων παραγωγῆς πυρηνικῆς ἐνέργειας, τά κράτη ἀπάντησαν μέ ἕνα πλῆγμα νομικῶν μέτρων, συστημάτων παρακολούθησης καί τρομοκρατίας. Πρωτοπόρα ἡ Δυτική Γερμανία.

Ἐδῶ καί δύο περίπου χρόνια, στό Κάλκαρ τῆς Δ. Γερμανίας, ἀρχίζει ἡ κατασκευή ἑνός πυρηνικοῦ ἐργοστασίου. Τό ἐργοστάσιο προστατεύεται:

α) Ἀπό ἕνα τοῖχο μπετονιένου ὕψους 3 μέτρων καί μήκους 1 χιλιομέτρου

β) Ἀπό μιά βαθιά τάφρο, μπρός ἀπό τόν τοῖχο (κατά τά πρότυπα τῶν πύργων τοῦ μεσαίωνα) καί

γ) Ἀπό ὀχτώ χιλιάδες ὀπλισμένους ἀστυνομικούς.

Τό «φρούριο», ὅμως, δέν ἦταν ἀρκετό γιά τό γερμανικό πυρηνικό κράτος. Γιά νά ἀντιμετωπίσει τούς διαδηλωτές πού θέλησαν νά διαμαρτυρηθοῦν γιά τήν κατασκευή τοῦ ἐργοστασίου, ἔκανε ἀναρίμμητα «μπλόκα» (παλιά εἰδικότητα τῶν Γερμανῶν), σέ ὅλους τούς δρόμους, ἀκόμα καί στά τρένα (τά σταμάταγαν καί κατέβαζαν τούς ἐπιβάτες κάτω, μέσα στά χωράφια...)

Σύμφωνα μέ τά στατιστικά στοιχεία τῆς ἴδιας τῆς ἀστυνομίας, στά «μπλόκα» αὐτά ἐλέγχτηκαν συνολικά 146.909 ἄτομα καί ἐρευνήθηκαν 74.489 αὐτοκίνητα. Ἐγίναν 141 συλλήψεις, ἐνῶ βρέθηκαν καί κατασχέθηκαν 8.000 «ὄπλα καί ἄλλα ἐπικίνδυνα ἀντικείμενα». Ἀπό αὐτά, τά 5.000 ἦταν προστατευτικά κράνη (μοτοσυκλετιστῶν κλπ). Τά υπόλοιπα ἦταν λεβιέδες, ἀλυσίδες καί 2(δύο) κοκτέιλ μολότωφ. Κατά τήν ὁμολογία τῆς ἀστυνομίας, 4 στούς 5 ἀπό αὐτούς πού ἐλέγχτηκαν δέν ἔχαν καμία σχέση μέ τή διαμαρτυρία.

Ὁ ἔλεγχος ἦταν βέβαια παράνομος, ὅμως προσπάθησαν νά τόν δικαιολογήσουν στηριζόμενοι στά ἀποτελέσματα (δύο «μολότωφ» καί «ἄλλα», ἀνηκείμενα). Καλύτερα κι ἀπό τόν Μπάλκο, δηλαδή.

Γιά τήν ἐσωτερική ἀσφάλεια τῶν πυρηνικῶν ἐργοστασίων, τό ἐργο τῆς φρούρησης

ἔχουν ἀναλάβει ἰδιῶτες ἐπαγγελματίες, σέ συνεργασία μέ τίς κρατικές ὑπηρεσίες.

Τό βραβεῖο γιά τήν ὑπόθεση αὐτή τό παίρνει, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ἡ Βαυαρία τοῦ Φράντς Γιόζεφ Στράους. Ὁ κίνδυνος γιά τά πυρηνικά ἐργοστάσια προέρχεται ἐκεῖ καί ἀπό τίς καθαρίστριες.

Ἀφοῦ γίνεῖ τό πρῶτο κοσκίνισμα μέ τούς φακέλους τῆς κρατικῆς ἀσφάλειας, ἀκολουθεῖ καθημερινό ξεβράκωμα τῶν καθαριστριῶν καί ἀφοῦ τίς ψάξουν γυμνές «διά τήν ἀνεύρεσιν ὅλων ἡ ἄλλων ἐπικινδύνων ἀντικειμένων», τίς ὑποχρεώνουν νά δουλεύουν τρεῖς-τρεῖς μαζί, κάτω ἀπό συνεχῆ ἐπίβλεψη.

Τό δυτικογερμανικό ἀντιπυρηνικό κίνημα ἔχει μεγάλη ἀπήχηση στό λαό. Ὅπως ἦταν φυσικό, τό «πυρηνικό» κράτος ξεκίνησε τόν πόλεμο κατά τοῦ κινήματος, μέ τή συνηθισμένη καραμέλα τῆς «ὑποκίνησης ἀπό ἀναρχοκομμουνιστές».

Ὅμως, τά πράγματα δέν ἦταν καί τόσο εὐκόλα. Στίς τοπικές συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας, τό μεγαλύτερο μέρος τῶν διαδηλωτῶν ἀποτελεῖται ἀπό ντόπιους, πού εἶναι συνήθως καί οἱ πρωτεργάτες, ἀφοῦ αὐτούς τούς καίει περισσότερο τό θέμα. Ἡ ἀστυνομία δέν μπορεῖ νά τούς βαφτίσει «ἀναρχοκομμουνιστές» καί νά τούς συλλάβει, ἰδίως ὅταν εἶναι γνωστοί. Συλλαμβάνει, λοιπόν, μόνο μή ντόπιους διαδηλωτές, γιά νά προστατέψει τούς «πραγματικούς» πολίτες ἀπό τά «παρεισφύροντα ἐξτρεμιστικά στοιχεία».

Ἔτσι, σέ μιά διαδήλωση στό Καϊζεράουγκστ, ἡ ἐπιλογή τῶν συλληφθέντων ἦταν τόσο σκανδαλώδης, ὥστε οἱ δικαστές τούς στείλαν ἀμέσως ὅλους στά σπίτια τους.

Ὅμως ἡ ἀστυνομία δέν τό βάζει κάτω. Χρησιμοποιεῖ ἕνα ἄλλο «θεάρεστο» μέσο ἀπό τό ὄπλοτάσιό της: τό χαφιεδισμό. Παρατρύνει τούς πολίτες νά ψάχνουν νά βροῦν ποιοί ξένοι φτάνουν στήν πόλη, νά τούς φωτογραφίζεῖ, νά σημειώνει τίς πινακίδες τῶν αὐτοκινήτων τους καί νά τούς ἀναφέρει στήν ἀστυνομία.

Στό Γκόρλεμπεν, ὅπου γίνεται ἐναπόθεση πυρηνικῶν ἀπόβλητων, ἡ εταιρία πού ἔχει τό ἐργοστάσιο κάνει χαφιεδισμό μέ δικούς της ἰδιωτικούς ἀσφαλίτες, πού παρακολουθοῦν καί φωτογραφίζουν ὅλους τούς ξένους πού φτάνουν στήν πόλη. Ὅταν, ὅμως, τά ξενοδοχεῖα καί τά καταστήματα εἶδαν ὅτι ὁ τουρισμός ἔπεσε, διαμαρτυρήθηκαν στήν ἀστυνομία, πού ὑποσχέθηκε νά κάνει μόνη τῆς τό χαφιεδισμό καί ἀρχισε νά καταστρώνει ἕνα μυστικό πρόγραμμα γιά αὐτό τό σκοπό.

Τίς παραμονές τῆς διαμαρτυρίας γιά τόν πυρηνικό ἀντίδραστήρα στό Μπρόκντορφ, τό 1976, ὁ γνωστός συγγραφέας Χόλγκερ Στρόμ, δραστήρια τοποθετημένος ἐνάντια στά πυρηνικά ἐργοστάσια, δέχεται τήν ἐπίσκεψη τριῶν κυριῶν, οἱ ὁποῖοι δῆλωσαν ὅτι εἶναι ἀστυνομικοί, χωρίς νά δείξουν ταυτότητες. Οἱ κύριοι αὐτοὶ εἶπαν στόν συγγραφέα νά μήν πάρει μέρος στή διαδήλωση καί, ἀκόμη, νά μήν τολμήσει νά μιλήσει σ' αὐτήν, γιὰτί ἀλλιῶς στό διαμέρισμά του θά «ἀνακαλύπτονταν» ναρκαωτικά καί πιθανῶς νά τραυματιζόταν «τυχαῖα» κατά τή διάρκεια τῆς σύλληψής του. Αὐτά τά εἶπαν ἔτσι... «στά ἴσια».

Ὁ συγγραφέας διαμαρτυρήθηκε γιά τήν ἀπειλή. Ἀμέσως τοῦ ἐγινε μήνυση γιά «ψεύτικες κατηγορίες» καί «συκοφαντική δυσφήμιση», καί ἀρχισαν ἀνακρίσεις.

Αὐτή τή στιγμή, στό δυτικογερμανικό «πυρηνικό κράτος», ὁ προσδιορισμός τῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν καί τῶν ὀρίων τῆς ἐξουσίας γίνεται ἀπό τήν ἀστυνομία.

Τό νέο «πυρηνικό κράτος» εἶναι ἐφευρετικό, ὅπως φαίνεται καί ἀπό τίς «σοφές» καί «προοδευτικές» καινοτομίες πού εἰσάγουν οἱ δικαστές του. Στήν Κάτω Σαξονία, ἡ τοπική κυβέρνηση, στηρίζον πᾶν σέ μιά δικαστική ἀπόφαση, ἀνάγκασε τούς διαδηλωτές νά πληρώσουν οἱ ἴδιοι τά ἐξόδα τῆς ἀστυνομίας πού τούς παρακολουθοῦσε γιά νά τούς διαλύσει, δέροντάς τους.

Ἄς τά ἔχουμε ὅλα αὐτά ὑπόψη μας λοιπόν, τώρα πού ἀρχίζει, μέ τό ἐργοστάσιο τῆς Καρῦστου, ἡ ἰσοδομία καί τοῦ ἑλληνικοῦ πυρηνικοῦ κράτους.

ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ:

Λήθη γιά τίς σφαγές

Ἀπό τήν ἡμέρα τοῦ παραξικοπήματος στίς 24 Μαρτίου 1976, ἡ χούντα τοῦ Βιντέλα «ἐξαφάνισε» 20 ἕως 25 χιλιάδες πολιτικούς τῆς ἀντιπάλους. Ὁ κόσμος ὅλος εἶχε συγκλονιστεῖ ὅταν, πρὶν ἀπό χρόνια, οἱ μαυροφορεμένες μανδᾶδες τῶν ἀδικοσκοτωμένων ἀρχισαν νά συγκεντρώνονται κάθε Πέμπτη μπροστά στό Κυβερνητικό Μέγαρο γιά νά ζητήσουν, μέ τή δραματική παρουσία τους, κάποια πληροφορία γιά τήν τύχη τῶν δικῶν τους.

Οἱ «χασάπηδες» τοῦ Μπουένος-Ἀϊρες πρόσφατα ἀποφάσισαν νά κλείσουν τό ζήτημα μέ ἕνα πρωτοφανές νομικό τερατούργημα.

Τό διάταγμα 22068 θεοπίζει ὅτι ὅποιος ἀπουσιάζει ἀπό τό σπίτι του γιά...90 ἡμέρες θεωρεῖται νεκρός. Ἔτσι, ἐλπίζουν οἱ νομικοὶ τοῦ φασιστικοῦ καθεστώτος νά λύσουν καί τά πολυπλοκά προβλήματα πού ἔχει δημιουργήσει ἡ «ἐξαφάνιση» τόσων χιλιάδων ἀνθρώπων, χωρίς κανένα πιστοποιητικό ἢ ἔγγραφο.

Οἱ ἐλιγμοὶ αὐτοὶ συνδυάζονται μέ μιά πρωτοφανή οἰκονομική κρίση πού ἔχει ὀδηγήσει στήν ἐξαθλίωση τόν πληθυσμό. Μέ πληθωρισμό 139% καί 20 δισ. δολάρια ἐξωτερικό χρέος, ἡ Ἀργεντινὴ βρίσκεται στά πρόθυρα τῆς διεθνούς χρεοκοπίας.

Μόνο σ' ἕναν τομέα ἡ χούντα σημειώνει ἐπιτυχίες: στό διπλωματικό. Χαϊδεμένα παιδιὰ τῶν ΗΠΑ πού τὸς δανειοδοτοῦν καί τούς ὀπλίζουν, οἱ στρατιωτικοὶ ἔχουν ἀδελφικές σχέσεις καί μέ τήν Μόσχα πού εἶναι ὁ πρῶτος πελάτης τους, ἀγοράζοντας στᾶρι καί κρέας. Καί σάν νά μή ἔφταναν ὅλα αὐτά, ὁ Βιντέλα μέ «ματωμένα χέρια» πραγματοποίησε θριαμβευτικὴ ἐπίσκεψη στό Πεκίνο. Κι ἔτσι μπορεῖ νά στραφεῖ πρὸς τό λαό του πού στενάζει κάτω ἀπό τήν ἐκμετάλλευση καί τήν τρομοκρατία καί νά ἐπικαλεστεῖ τή διεθνή ἀναγνώριση πού τοῦ δίνεται. Αὐτά!

Τό «ήπιο κλίμα»: σύνθημα ή πολιτική επιλογή;

του Δ. Άρτινιού

«ΗΠΙΟ πολιτικό κλίμα» είναι ή συμπεριφορά «κοινής αποδοχής», πού έχει προτείνει στην αντιπολίτευση ό πρωθυπουργός και Πρόεδρος της «Ν.Δ.» κ.Γ. Ράλλης από την ήμέρα κιόλας της εκλογής του στην ένδοκομματική αναμέτρηση της 8η Μαΐου.

ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ του τονίζει, μέ κάποια ίκανοποίηση, ότι ή πολιτική αυτή έκεχειρία έχει γί-

νει ως τώρα αποδεκτή σιωπηρά από τά κόμματα της αντιπολίτευσης, αλλά δέν είναι λίγοι όσοι, μέσα στην κυβερνητική παράταξη, λογαριάζουν κιόλας τά άρνητικά δεδομένα του ήπιου πολιτικού κλίματος.

Η ΟΜΑΔΑ πίεσης της οποίας ήγείται, ή θεωρείται έκφραστής, ό κ. Εύαγ. Άδέρωφ, πιστεύει ότι οί διακηρύξεις περί ήπιου πολι-

τικού κλίματος του κ. Ράλλη (σέ συνδυασμό μέ δυό απόψεις του για τον χαρακτήρα του ΠΑΣΟΚ και την προοπτική της εκλογικής του νίκης) «κάνουν κακό στό κόμμα μας, άφού τό ΠΑΣΟΚ έχει άποδεχτεί την τακτική αυτή, σάν συμφέρονσα», και προσθέτουν ότι: «για νά εύνοει κάποιο πολιτικό κόμμα μιά πολιτική τακτική, σημαίνει ότι ζημιώνει κάποιο άλλο».

ΤΟ ΠΕΡΙΕΡΓΟ είναι ότι άνάλογες απόψεις έχουν διατυπωθεί και διατυπώνονται μέσα στους κόλπους του ΠΑΣΟΚ, παρά την έντελώς διαφορετική συλλογιστική τους. Κι αυτό, γιατί ή τακτική του «ήπιου πολιτικού κλίματος» δέν φαίνεται νά συναρτάται τόσο μέ τις σχέσεις άνάμεσα στά δύο κόμματα της αντιπολίτευσης (παρά τό γεγονός ότι τό πολιτικό σύστημα βασίζεται στον ανταγωνισμό), όσο μέ την χάραξη της δικής τους πολιτικής προοπτικής και, ως ένα βαθμό, μέ τά λεγόμενα ένδοκομματικά προβλήματα. Για τό λόγο αυτό, οί διακηρύξεις περί ήπιου πολιτικού κλίματος και ή αποδοχή τους δέν συναρτούν σύστημα θέσεων και βάση για άνάλογα έπεξεργασμένες αντίληψεις.

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ μέ την «Ν.Δ.» ή άποψη αυτή άποδεικνύεται από τό γεγονός ότι τον τελευταίο καιρό ό κ. Ράλλης κατευθύνει τις διακηρύξεις του περί «ήπιου πολιτικού κλίματος» πρωταρχικά έναντίον της «σκληροπυρηνικής» πτέρυγας Άδέρωφ, μέ την επίκληση της πατρότητάς της στον κ. Καραμανλή.

«Ο ίδρυτής του κόμματός μας, ό Κωνσταντίνος Καραμανλής, είχε έπισημάνει στις προγραμματικές δηλώσεις της Κυβερνήσεως τον Δεκέμβριο του 1977 ότι προϋπόθεση για την καλή λειτουργία της Δημοκρατίας είναι τό ήπιο πολιτικό κλίμα», υπογράμμισε ό κ. Ράλλης στό περιφερειακό Συνέδριο στά Καμένα Βούρλα στις 14 Ιουνίου.

ΩΣΤΟΣΟ, άν οί διακηρύξεις αυτές έχουν πρωταρχικό γνώρισμα τις ένδοκομματικές σκοπιμότητες, θά ήταν υπερασπλούστευση νά μή τους αναγνωρίσει κανείς και τά στοιχεία μιάς ορθόδοξης κοινοβουλευτικής αντίληψης, πού οί «αντιραλλικοί» της «Ν.Δ.» θεωρούν σάν παραχώρηση του κ. πρωθυπουργού προς την αντιπολίτευση και βασικά προς τό ΠΑΣΟΚ. Αναφέρονται κυρίως στις διακηρύξεις του κ. Ράλλη ότι, άν τό ΠΑΣΟΚ αναδειχθεί πρώτο κόμμα στις εκλογές, έχει δικαίωμα νά αναλάβει την εξουσία και άκόμα, ότι δέν μπορεί κανείς νά κατηγορήσει ως μονοκομματικό τό ΠΑΣΟΚ πριν τό δεί στην πράξη.

ΑΚΡΙΒΩΣ αυτές οί δύο διακηρύξεις του κ. Ράλλη, πού θεωρείται ότι συνέβαλαν στην έδραίωση της «έκεχειρίας» πού ονομάστηκε «ήπιο πολιτικό κλίμα», επιβεβαιώνουν την άποψη ότι ή προϋπόθεση αυτή έξαρτάται, πρωταρχικά, από την κυβέρνηση και την πολιτική της. Ή όποία, στή συγκεκριμένη περίπτωση, αντίθετα από τις διακηρύξεις ότι «άποτελεί συνέχεια της ιδεολογίας και της πολιτικής των κυβερνήσεων Κα-

ραμανλή», χάραξε μιά δική της «προωθημένη» αντίληψη για τό πολιτικό μας σύστημα και τούς θεσμούς του.

ΑΝΑΜΦΙΒΟΛΑ υπάρχει άπόσταση άνάμεσα στους ισχυρισμούς του κ. Καραμανλή σάν πρωθυπουργού των τελευταίων μηνών ότι ή «Ν.Δ.» είναι τό μοναδικό δημοκρατικό κόμμα του τόπου και έγγυητής της Δημοκρατίας, και στις δύο παραπάνω διακηρύξεις του κ. Ράλλη, μέ τις όποιες άποδέχεται τό ΠΑΣΟΚ στά πλαίσια ενός δικομματικού συστήματος έναλλαγής στην εξουσία.

● ΑΝ ΑΛΗΘΕΥΟΥΝ όρισμένες άξιόπιστες — κατά τή γνώμη μας — πληροφορίες, φαίνεται ότι οί διακηρύξεις αυτές, κατά τούς «σκληρούς αντιραλλικούς» — «οί υποχωρήσεις αυτές», θά είναι και οί τελευταίες του κ. πρωθυπουργού αναφορικά μέ τό ΠΑΣΟΚ, μέ πιθανότητα νά οδηγηθούμε προς μιά σταδιακή αντίπαράθεση θέσεων από τό ερχόμενο φθινόπωρο. Όχι μόνο γιατί από τότε θά «έπαναλειτουργήσει» ή πολιτική δυναμική μετά τις «θερινές διακοπές», αλλά και γιατί ό κ. Ράλλης δέν θά άφήσει χαμένη την πρώτη ευκαιρία, για νά άποδείξει ότι «δέν κιοτέψαμε», όπως του καταλογίζουν οί επικριτές του.

ΠΕΡΑ ΑΠΟ τή σκοπιμότητα αυτή, άκριβώς ή άδυναμία του κ. Ράλλη νά συστηματοποιήσει τις αντίληψεις του περί «ήπιου πολιτικού κλίματος», θά του προσφέρει και την προσχηματική δικαιολογία, μιάς και «τό ήπιο πολιτικό κλίμα δέν έξαρτάται από μας» — όπως έχει διακηρύξει ό ίδιος ό κ. πρωθυπουργός, κατά τό πρότυπο του κ. Καραμανλή πού ταύτιζε τό πρόβλημα της δημοκρατικής όμαλότητας μέ την «υπεύθυνη» συμπεριφορά των κομμάτων της Άντιπολίτευσης — αλλά «άκριβώς από αυτή την αντιπολίτευση».

ΠΕΡΑ ΟΜΩΣ από τις σκοπιμότητες αυτές, πού θά οδηγήσουν σέ μιά ύπονόμηση του «ήπιου πολιτικού κλίματος» από τον ίδιο τον έμπνευστή-συνεχιστή του για λόγους ένδοκομματικούς, υπάρχουν και όρισμένοι άλλοι λόγοι για τό άδέβαιο μέλλον αυτής της «έκεχειρίας των διακοπών». Και αυτές άφορούν την αντιπολίτευση και πρωταρχικά τό ΠΑΣΟΚ. Είναι

σχεδόν αυτονόητο, ότι η κυβέρνηση τό λεγόμενο ήπιο πολιτικό κλίμα τό αντιλαμβάνεται, επίσης, και μέ τήν αναγνώριση όχι μόνο τής εξουσίας τής, αλλά και τών προβλημάτων πού αντιμετώπιζει. Γιά παράδειγμα:

«*Η κρίσιμη διεθνής κατάσταση, τόνισε μετά τήν όρκομωσία τής Κυβέρνησής του ό κ. Ράλλης, δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα στη χώρα. Η Κυβέρνηση έχει συνείδηση τής δυσκολίας τών περιστάσεων...*».

ΑΝΤΙΘΕΤΑ, ό κ. Παπανδρέου σέ δηλώσεις του ύποστηριξε κατηγορηματικά ότι «*η κυβέρνηση Ράλλη είναι και αυτή μία κυβέρνηση τής Δεξιάς, πού όδηγεί τόν τόπο σέ όλο και μεγαλύτερα, έθνικά και οικονομικά, αδιέξοδα, δέσμια τών δυνάμεων και τών συμφερόντων πού τή στηρίζουν...*».

ΣΤΟ ΜΕΤΡΟ, λοιπόν, πού τό ΠΑΣΟΚ δηλώνει και μεθοδεύει τή στρατηγική του, από τό ερχόμενο φθινόπωρο, γιά τήν «*μεγάλη αλλαγή*», δηλαδή γιά τήν αφαίρεση τής εξουσίας από τήν κυβέρνηση Ράλλη, τό λεγόμενο «ήπιο πολιτικό κλίμα» όχι μόνο θά είναι παρελθόν (άνεξάρτητα από τίνος πρωτοβουλία), αλλά και τό υπόδαθο πάνω στό όποιο η πολιτική αντιπαράθεση μπορεί νά φτάσει ως τήν λεγόμενη κρίση νομιμοποίησης του συστήματος. Στην περίπτωση αυτή, πού τό ΠΑΣΟΚ ακολουθήσει τήν άποψη ότι αποτελεί μία αντιπαράταξη πρós τήν «*Νέα Δημοκρατία*» (μέ όλη τήν ανάλογη «*άγωνιστική*» στρατηγική και τακτική εντός και εκτός τής Βουλής), δέν μπορεί παρά νά κερδίσουν έδαφος και τελικά νά επιβληθούν οι αντιλήψεις μέσα στό ΠΑΣΟΚ πού σήμερα βλέπουν μέ επιφύλαξη τίς διακηρύξεις περί «*ήπιου πολιτικού κλίματος*». Κι αυτό, γιατί πιστεύουν ότι οι σχετικές άπόψεις επηρεάζονται, σέ μεγάλο βαθμό, από τήν πείρα προηγούμενων χρόνων, από τά πρότυπα τής «*άστικής Ένωσης Κέντρου*» και τά παραδοσιακά πολιτικά πρότυπα.

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ κ. Κ. Σημίτης έχει εκφράσει μέ τρόπο συστηματικό τίς αντιλήψεις αυτές, γιά τή «*δομική αντιπολίτευση*» από πέροι, σέ σειρά άρθρων του, ύποστηρίζοντας τήν άποψη ότι στην Ελλάδα η πολιτική διαμάχη δείχνει πώς η κοινή γνώμη είναι πολυκεντρική, δηλαδή ότι οι όπαδοί τής μιάς ή τής άλλης παρατάξης δέν έχουν ταυτόσημες άπόψεις σέ όλα τά θέματα. Ο καθηγητής Σημίτης ύποστηρίζει σχετικά ότι:

«... Η αξιωματική αντιπολίτευση, κάτω από τίς συνθήκες αυτές, δέν έχει τή δυνατότητα μέ μία πιό ήπια πολιτική νά συγκινήσει μάζες άναποφάσιτων ψηφοφόρων. Πιό ήπια πολιτική θά όδηγήσει τόν όγκο τών ψηφοφόρων τής σέ άλλες κατευθύνσεις. Η μεγάλη δεξαμενή τών κεντρών ψηφοφόρων, τήν όποία όθεν πρέπει νά κερδίσει τό ΠΑΣΟΚ, είναι μία οντοπία πού καλλιεργούν, κυρίως, εκείνοι πού, μετά τήν άποτυχία του κεντρώου σχηματισμού, θέλουν νά συνεχίσουν τήν «*ένδιάμεση*» πολιτική του, άποπροσανατολίζοντας τό ΠΑΣΟΚ. Οι στατιστικές τών τελευταίων εκλογών δείχνουν ότι τό ΠΑΣΟΚ κέρδισε τήν κύρια μάζα τών νέων εκλογένων από τήν «*Ν.Δ.*» και ότι οι ψηφοφόροι τής δέν μεταπορίζονται εξελικτικά από τήν «*Ν.Δ.*», μέσω ΕΔΗΚ, πρós τό ΠΑΣΟΚ. Οι αναλύσεις δείχνουν επίσης, τονίζει ό κ. Κ. Σημίτης, ότι οι πολλοί κεντρώοι ψηφοί, πού εγκατέλειψαν τήν ΕΔΗΚ, μετακινήθηκαν πρós τήν «*Ν.Δ.*» ότι επομένως η «*συμβιβαστική*» στάση τής ήγεσίας τους, δέν τούς συγκράτησε στον χώρο τους, αλλά, αντίθετα, τούς έσπρωξε πρós τήν συντηρητική παρατάξη».

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ αυτές του κ. Σημίτη, σήμερα μέλους τής Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ, δέν φαίνεται νά είναι άπλά και μόνο προσωπικές του αντιλήψεις, άν κρίνει κανείς από τήν αρθρογραφία στελεχών του ΠΑΣΟΚ και τήν στρατηγική, πού εισηγούνται από τό ερχόμενο φθινόπωρο.

ΑΠΟ ΑΥΤΗ τήν άποψη, η διαπίστωση πού μπορεί νά γίνει είναι ότι δύο ισχυρές ομάδες πίεσης μέσα στά δύο μεγαλύτερα κόμματα (άνεξάρτητα από τούς σχεδιασμούς τής ήγεσίας τους) έχουν θέσει σέ άμφισβήτηση τίς διακηρύξεις περί «*ήπιου πολιτικού κλίματος*», οι όποιες δέν πηραν, και δέν φαίνεται ότι πρόκειται νά πάρουν, τήν μορφή κάποιου συστήματος θέσεων, γιατί (ίσως), δέν ήταν αυτός ακριβώς ό γενεσιουργός τους λόγος.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΤΟΜΟΣ Α ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΑΣΤΡΟΔΗΜΗΤΡΗΣ

- ΕΠΟΣ ΔΙΓΕΝΗ ΑΚΡΙΤΑ ■ ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ
- ΔΗΜΩΔΗΣ ΠΟΙΗΣΗ

ΤΟΜΟΣ Β' Μ. Μ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ

- ΦΑΝΑΡΙΩΤΕΣ (Βηλαράς, Χριστόπουλος κλπ.)
- ΠΡΟΣΟΛΩΜΙΚΟΙ
- ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ (Σολωμός, Κάλβος κ.λ.π.)

ΤΟΜΟΣ Γ' Μ. ΜΕΡΑΚΛΗΣ

- ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ (Ζυλοκώστας, Παράσχος, Σούτσος κ.λ.π.)
- ΕΠΟΧΗ ΕΘΝΙΚΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΩΝ (Παλαμάς, Έφταλιώτης, Πορφύρας, κ.λ.π.)
- ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟ ΒΟΡΡΑ
- ΟΙ ΣΑΤΙΡΙΚΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΓΟΝΟΙ

ΤΟΜΟΣ Δ' ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ

- ΝΕΟ ΑΙΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ (Μελαχρινός, Σικελιανός, Βάρναλης, Αυγέρης, Καζαντζάκης)
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ ΚΥΚΛΟΣ (Καβάφης, Μάγνης, Άλιθέρσης, κ.λ.π.)
- ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΑΝΑΝΕΩΣΕΙΣ (Φιλύρας, Λαπαθιώτης, Ουράνης, Καρυωτάκης, Άγρας, Πολυδούρη, κ.λ.π.)
- ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΓΟΝΟΙ (Καββαδίας κ.λ.π.)

ΤΟΜΟΣ Ε' ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ

- ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ (Παπατσώνης, Δρίβας, Ντόρος, Ράντος, Σεφέρης, Σαραντάρης, Έμπειρίκος, Βρεττάκος, Έλύτης, Ρίτσος κ.λ.π.)

ΤΟΜΟΣ ΣΤ' ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ

- ΠΡΩΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΓΕΝΙΑ (Δημάκης, Δικταίος, Παπαδίτσας, Κακναβάτος κ.λ.π.)

ΤΟΜΟΣ Ζ' ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ

- ΔΕΥΤΕΡΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΓΕΝΙΑ (Χριστιανόπουλος, Δημουλά, Άσλάνογλου κ.λ.π.)

Τιμή κάθε τόμου 1500 δρχ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΟΚΟΛΗ Γραβιάς 10-12 τηλ. 3605-520

"Α γ ρ α
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

δρχ.

GEORGES BATAILLE

Ἡ ἱστορία τοῦ ματιοῦ

(εἰσαγωγή καὶ μετάφραση
Δημήτρη Δημητριάδη)

170

ΠΑΜΠΛΟ ΠΙΚΑΣΣΟ

Τὰ τέσσερα κοριτσάκια

(μετάφραση Ἀνδρέα Ἑμπειρίκου)

130

ΣΤΡΑΤΗ ΔΟΥΚΑ

Σχέδια

700

ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ

Κατάλογοι. 1-4

140

ΔΙΟΝΥΣΗ ΚΑΨΑΛΗ

Μὲ μιὰ τρελὴ σοδειὰ

80

ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΠΟΥΚΑΛΑ

Ἀλγόρυθμος

60

ΑΛΟΗ ΣΙΔΕΡΗ

Πλήρης ἡμερῶν

50

ΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΙ:

ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΑΡΟΥΧΗ

Ποιήματα καὶ σχέδια
1934-1937

LEWIS CARROLL

Γράμματα σὲ μικρὰ κορίτσια
καὶ φωτογραφίες

(μετάφραση Τζένης Μαστοράκη)

ΤΖΟΖΕΦ ΚΟΝΠΑΝΤ

Ἡ καρδιά τοῦ σκοταδιοῦ

(μετάφραση Μαρίας Σερβάκη)

ΦΕΝΤΕΡΙΚΟ ΓΚΑΡΘΙΑ ΛΟΡΚΑ

Τὸ κοινό —

Κωμωδία χωρὶς τίτλο

(μετάφραση Κοσμᾶ Ξενάκη)

Πλατεία Σταδίου 5, Ἀθήνα 501, 728.283
Διανομὴ στὴν Ἀθήνα: τηλ. 3245.332

ΚΡΙΣΗ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ:

Συντεχνιακὴ λογικὴ καὶ πραγματικὰ ἀδιέξοδα

Τοῦ Πέτρου Εὐθυρίου

Ἡ πρόσφατη κρίση στὸν Τύπο ἀποτελεῖ ἄλλη μιὰ πρώτης τάξεως εὐκαιρία γιὰ νὰ διαπιστώσει κανεὶς, φυσικὰ καὶ ἀβίαστα, πόσο ὑποβαθμισμένες εἶναι στὸν τόπο μας οὐσιώδεις κοινωνικὲς λειτουργίες. Πόσο ὑποσταθμισμένα βρίσκονται στὴν κοινὴ συνείδηση, στὴν πρακτικὴ φορέων καὶ ἀτόμων, προβλήματα ἀποφασιστικὰ γιὰ τὴν ποιότητα καὶ τὸ ἐπίπεδο τῆς δημόσιας ζωῆς. Εἶναι ἀκόμα, ἡ πρόσφατη κρίση στὸν Τύπο, μιὰ ἐνδειξη, γιὰ τὸ πόσο προσαρμοσμένοι καὶ τοξινωμένοι εἴμαστε ὅλοι, σὲ αὐτὴ τὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ὑπολειπτικότητά, φορέων, θεσμῶν καὶ προσώπων.

Τὸ πρῶτο ἀρνητικὸ εἶναι ὅτι ἔπρεπε νὰ μὴ «βγοῦν» οἱ ἐφημερίδες, γιὰ νὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὰ τοῦ Τύπου, ἐνῶ μᾶλλον, ὅσο «ἐβγαίνουν» οἱ ἐφημερίδες, ἔθεταν καθημερινὰ τὸ πρόβλημα τοῦ Τύπου. Γιατί, ἂν τώρα ἔχουμε μιὰ κρίση στὸν Τύπο, στὴν πραγματικότητά ὑπάρχει μιὰ σοβαρὴ, χρονία, «κρίση τοῦ Τύπου» στὸν τόπο μας, μιὰ κρίση, ὅμως, πού ἐπειδὴ ἐθιστήκαμε στοὺς ὅρους τῆς, εἶχε ἐπιβάλλει τὴ συνύπαρξή μας μὲ τὴν καθημερινὴ ἀπόδειξη τῆς σὸ φύλλο πού ἀγοράζαμε.

Ποιὸς ἀλήθεια, Ἕλληνας πολίτης, ἀναγνώστης ἐφημερίδας, δὲν συνυπάρχει καχύποπτα μὲ τὸ φύλλο τῆς ἐπιλογῆς του; Πόσοι δὲν ἀγοράζουν τὴν «λιγότερο κακὴ» ἐφημερίδα, ἀπέναντι στὴς ἀπροσημάτιστα «κακές»; Πόσοι ἄλλοι δὲν ἀγοράζουν δυὸ ἐφημερίδες, σὲ ἓνα εἶδος συμψηφισμοῦ τῶν ἀμοιβαίων κενῶν; Καὶ ἄλλοι πόσοι δὲν ἀγοράζουν τὸ κομματικὸ φύλλο, ἐν εἴδῃ καθήκοντος, καὶ τίς «ἄλλες» ἀπὸ ἀνάγκη πληροφόρησης; Τέλος, τί σημαίνει ἡ στρατιά τῶν ἀνθρώπων πού δὲν διαβάζει ἐφημερίδες ἀπὸ ἓνα εἶδος ἀρνητικῆς ἐπιλογῆς;

Ἡ «κρίση τοῦ Τύπου» εἶναι βέβαια ἓνα καθολικὸ φαινόμενο, πού ἀπὸ καιρὸ τώρα ἀντιμετωπίζει ἡ «ἀναπτυγμένη» Δύση. Καὶ ὑπάρχουν ὀρισμένες σταθερὲς παράμετροι τοῦ προβλήματος: ὁ ἀνταγωνισμὸς τοῦ Τύπου ἀπὸ τὰ ἄλλα μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης (κυρίως τὴν τηλεόραση). Προβλήματα πού προκύπτουν ἀπὸ τὴ στενὴ ἐξάρτηση — καὶ ὄχι πάντα μόνο οικονομική — ἀπὸ τὸ κράτος. Ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ διάρθρωσή του ὡς καπιταλιστικὴ ἐπιχείρηση καὶ τὴν ὑπαγωγή του στοὺς νόμους τῆς ἀγορᾶς — καὶ ὅ,τι αὐτὸ συνεπάγεται. Ἀπὸ τὴν ἀντινομία τῆς ἀσκησης μιᾶς «ἐξουσίας» (ἡ

περίφημη «τετάρτη»), πού, ὅμως, ὑπάγεται περιοριστικὰ σὲ ὅλες τὶς ὑπόλοιπες...

Ἐνῶ, ὅμως, στὶς περισσότερες περιπτώσεις ἡ «κρίση τοῦ Τύπου» προσέλαβε στὶς χώρες αὐτές τίς διαστάσεις ἐνὸς πρώτου μεγέθους κοινωνικοῦ προβλήματος, πού στὴν ἀντιμετώπισή του συνέβαλαν ὄχι μόνο τὸ κράτος ἢ οἱ ἰδιοκτῆτες, ἀλλὰ σὲ σημαντικὸ βαθμὸ τὰ συνδικάτα, τὰ κόμματα, ἢ ἡ ὁργανωμένη πίεση ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς διανοῆς κλπ. στὰ «καθ' ἡμᾶς», δὲν ὑπάρχει κανὲν τὸ πρόβλημα...

Καὶ αὐτὴ ἡ ἀπουσία κριτικῆς ὁλῶν τῶν παραγόντων πού ἀσκοῦν, σὲ τελευταία ἀνάλυση, διαμορφωτικὴ ἐπίδραση στὶς λειτουργίες τοῦ Τύπου, δὲν εἶναι τυχαία. Γιατί, εἴτε συνειδητὰ καὶ ἐξ ἀποφάσεως, εἴτε «ἀνεπαίσθητως», ὅλοι καὶ ὅλα συμβάλλουν μὲ τὸ μερίδιό τους στὴν κακοδαιμονία τοῦ Ἑλληνικοῦ Τύπου. Ἐτσι, τὸ νὰ ἀσκεῖς κριτικὴ στὸν Τύπο γίνεται ἐξαιρετικὰ δύσκολο, ὅπως ἀκριβῶς τὸ νὰ κριτικάρεις τὸν καθρέφτη σου...

Ἄς δεχτοῦμε ὡς αὐτονόητο, ὅτι οἱ ἐκδότες δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀντιλαμβάνονται τὴν «κοινωνικὴ ἀποστολή» τους ὡς ταυτιζόμενη μὲ τὴν κοινωνικὴ ὑπαρξή τους, πῶς ἀπλὰ, τὸ ταξικὸ τους συμφέρον. Ἄς δε-

χτούμε ως επίσης περίπου αυτόνόητο, ότι το κράτος δεν μπορεί παρά να θέλει τον Τύπο οριοθετημένο και περιχαρακωμένο στην πληροφόρηση, στην άσκηση κοινωνικής και πολιτικής κριτικής.

Αν όμως σκεφτούμε ότι η συνενωμένη βούληση κράτους και εκδοτών, δεν μπορεί να παράγει τις τυπωμένες σελίδες των εφημερίδων, αν δηλαδή εξετάσουμε την εφημερίδα ως παραγωγική πράξη, θα πρέπει να περιλάβουμε ως συνυπεύθυνους για την εμφάνισή της, το περιεχόμενό της και την ποιότητά της, το σύνολο των παραγόντων που τη συγκροτούν και την αναπαράγουν, δηλαδή: τους συντάκτες, τους συνεργάτες, τους εργαζόμενους γενικά στον Τύπο, όλους τους φορείς που παράγουν ειδήσεις-πληροφορίες, όπως κόμματα, οργανώσεις, πολιτικούς φορείς κλπ, όλους, τέλος, εκείνους που η καθημερινή αγοράστική τους πράξη εκλαμβάνεται ως έγκριση και συναίνεση για την αναπαραγωγή του ημερήσιου καθρέφτη μας: με λίγα λόγια, όλοι μας είμαστε, με διαφοροποιήσεις κλίμακας, συνυπεύθυνοι για τον Τύπο. Αλλά, λίγο περισσότερο, οι επί του Τύπου...

Πιο συγκεκριμένα, για τα πολιτικά κόμματα, πρόβλημα Τύπου υπάρχει μόνο όταν δεν εξασφαλίζεται η προβολή της κομματικής δραστηριότητας. Δεν υπάρχει όμως για παράδειγμα, όταν η πολιτική συνέντευξη του εκπροσώπου θρίσεται κάτω από τα πεντάστυχα του Καματερού. Δεν υπάρχει θέμα, όταν ο τίτλος «κρίσιμη καμπή στην Κύπρο» κρέμεται από το γυμνό μαστό μιας «θεάς» του σέξ. Όσο το κόμμα έχει το μερίδιό του στη δημοσιότητα, αδιαφορεί για το πλαίσιο αυτής της δημοσιότητας. Αλλά είναι λίγο αμφίβολο, αν το πολιτικό του «μήνυμα», μένει καθαρό και άτρωτο από τον τυπωμένο του περίγυρο...

Όπως τις ίδιες αντιφάσεις υφίσταται και ο άριστερός διανοούμενος που τέμνει την κυρίαρχη ιδεολογία από μία στήλη, που κυκλώνεται από τις πιο λαμπρές υλοποιήσεις της.

Τό ίδιο και ο πολιτικός συντάκτης που καταγγέλει, στο πρωτοσέλιδο, τα νέα αντιλαϊκά μέτρα, που όμως κρίνει αναγκαία ή οικονομική στήλη της ίδιας εφημερίδας.

Τό ίδιο και ο άπλος αναγνώστης-πολίτης-αγοραστής - καταναλωτής, που επί ξει χρόνα διάβαζε κριτική για μία κυβέρνηση που όμως δεν συμπεριλάμβανε τον πρωθυπουργό της. Ή, πάλι, όταν πρωτοσέλιδο συγκλονίζεται από τό Κωσταλέξι, αλλά στην τετάρτη σελίδα πληροφορείται ότι τα ψυχιατρεία τρελαίνουν και τους ύγιεις, κινδυνεύοντας κι ο ίδιος πιά από τό χάσμα λογικής και οπτικής που ανοίγουν δυό μόνο σελίδες...

Ο κατάλογος των απარიθμήσεων θα μπορούσε να μακρύνει και άλλο. Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι ο Τύπος ως ιδεολογικός μηχανισμός, ως πολιτικός διαμορφωτής, ως φορέας πληροφόρησης, πολύ απέχει στον τόπο μας από όριστες βασικές κατοχυρώσεις του έργου του: της προάσπισης, δηλαδή, και προαγωγής των δημοκρατικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, κυρίως μέσω της προάσπισης του δικαιώματος του αναγνώστη να είναι ενεργό στοιχείο των κοινωνικών και πολιτικών διαδικασιών που τον αφορούν. Δηλαδή, ο ρόλος του Τύπου πρέπει να αρχίζει από εκεί που θεωρείται ότι τελειώνει: δεν «διαμορφώ-

νει» τον αναγνώστη, αλλά «διαμορφώνεται» ο ίδιος μέσα από την πιστή υπηρετήση μιας όλοπλευρης, αδέσμευτης, αντικειμενικής ενημέρωσης, από μία συστηματική σύγκρουση με τη σκοπιμότητα, τη χυδαιότητα, τη ρουτίνα που αναδίδει συχνά τό αντιμimόνο...

Αν όλα αυτά - τά μάλλον γνωστά - αναφέρθηκαν με τέτοια επιμονή, είναι γιατί τά πρόσφατα γεγονότα, φαίνεται ότι μπορεί να δώσουν μία εύκαιρία για να τεθεί τό πρόβλημα «Τύπος» απ' την αρχή και σε νέες βάσεις.

Πρός τό παρόν, πάντως, τό μάλλον πολυπλοκο σκηνικό, δεν επιτρέπει να διακρίνουμε αυτή τη δυνατότητα. Σ' αυτή τη φάση, τό πρόβλημα ξεκινά σαν αγώνας ενός κλάδου εργαζομένων στον Τύπο, των τυπογράφων, για την προάσπιση της εργα-

Στά πλαίσια των όλων περιπλοκών του Τύπου και η χαρακτηριστική περίπτωση της «ΑΥΡΙΑΝΗΣ», που εκδίδει σε ιδιοκτητή φωτοσύνθεση ο κ. Κουρής. Ός εκδότης ο κ. Κουρής έσπαζε απ' τη μία μεριά τό ΛΟΚ-ΑΟΥΤ των ιδιοκτητών. Παράλληλα, χρησιμοποιώντας τη φωτοσύνθεση αποτελούσε μία πρόκληση για τους τυπογράφους. Έτσι, τό μέν πρακτορείο συμπαριστάμενο στους εκδότες αρνείται να διανείμει την ΑΥΡΙΑΝΗ, διότι είναι... έπαρχιακή εφημερίδα (έπειδή οι έγκραστάσεις της είναι στον Ταύρο), ενώ τό πρακτορείο είναι του «Αθηναϊκού» Τύπου. Ένώ είναι βέβαιο ότι αν τη δεχόταν τό πρακτορείο, δεν θα την μοίραζαν οι εφημεριδοπώλες από συμπάρασταση στους τυπογράφους...

Νά τά πολλά επίπεδα λειτουργιών μιας συντεχνιακής δομής των περι Τύπου...

Φ. Τ.

σιακής του θέσης, σαν κλασική σύγκρουση εργαζομένων-εργοδοσίας.

Είναι ήδη από πολύ καιρό γνωστό, ότι σε όλη την Ευρώπη καταργείται ή παλιά τεχνική της έκδοσης των εφημερίδων και εισάγεται ή τεχνική της φωτοσύνθεσης και της όφσετ. Ή νέα μέθοδος έχει πραγματικά εμφανή και ουσιώδη πλεονεκτήματα: λιγότερες σημαντικά τό χρόνο εκτύπωσης, περιορίζοντας όμως δραστικά και την απασχόληση. Πολλαπλασιάζει τις έκδοτικές δυνατότητες, π.χ., μία εφημερίδα του κέντρου, θά μπορεί να τυπώνεται παράλληλα και σε έπαρχιακά κέντρα, μέ ένθετες τις σελίδες των τοπικών θεμάτων, ενώ γενικότερα, μειώνει τό κόστος της έκδοσης αίσθητά, ώς προς τά παρόντα επίπεδα. Ή εισαγωγή της φωτοσύνθεσης, όμως, δεν έγινε χωρίς μεγάλες συγκρούσεις - κυρίως στην Αγγλία - των εκδοτών μέ τους τυπογράφους, που πολλές ειδικότητές τους ουσιαστικά καταργούνται μέ τη νέα τεχνική.

Δέν είναι, όμως, και τόσο «φυσικό» που κάτι ανάλογο γίνεται και σε μας. Πρίν από όλα γιατί οι εργαζόμενοι στον Τύπο, έγκαιρα, μέ την πείρα των συναδέλφων τους άλλων χωρών, έπρεπε να προσδιορίσουν τη στάση τους. Καί όταν λέμε οι «εργαζόμενοι στον Τύπο» έννοούμε όλο τό φάσμα: από τους δημοσιογράφους μέχρι τους εφημεριδοπώλες, μία και όλους θίγει και όλους

άφορα ή εισαγωγή της νέας τεχνικής.

Έτσι, αν είχε προηγηθεί μία τέτοια διαδικασία, ένα έναιο και πανόχουρο μπλόκ θά μπορούσε να θέσει συγκεκριμένες προτάσεις-όρους που καμία εργοδοσία δέν θά μπορούσε εύκολα να παρακάμψει. Ένώ τώρα, οι μάλλον σπασμωδικές ένέργειες των τυπογράφων, μπορεί να αποτελέσουν μία «χρυσή εύκαιρία» των ιδιοκτητών για να «περάσουν» μία άλυσίδα μέτρων, που θά παγιώσουν άκόμα περισσότερο τά σημερινά άρνητικά του Τύπου.

Φαίνεται πώς ή διοίκηση των τυπογράφων διακρινόταν από μία «ύπεροψία και μέθη». Είναι γεγονός, πώς έπειδή οι τυπογράφοι, και παράδοση είχαν και θέση-κλειδί στην παραγωγή κατείχαν, κατάφεραν να δημιουργήσουν μέ τους άγώνες τους ένα προνομιακό καθεστώς σε σχέση μέ όμολογους συναδέλφους τους. Τά ώρραρια εργασίας, τά έπιδόματα, ή μηνιαία τιμαριθμική αναπροσαρμογή του μισθοϋ, οι άτέλειες, οι φοροαπαλλαγές, συνδυάζονταν και μέ μία άρκετά ύψηλή κλίμακα μισθών. Οι πιο χαμηλόμισθοι - της περιφέρειας του κλάδου - ξεκινούν απ' τό έλάχιστο των 35.000. Ο μέσος μηνιαίος όρος των άμοιβών των εργαζομένων στις μεγάλες και πολυσέλιδες εφημερίδες φτάνει τις 70 μέ 100.000, ενώ αναφέρεται, τά άκραιο βέβαια παράδειγμα άρχιεργάτη, που μέ τά ειδικά «πρίμ» τόνο ίσολογισμών κλπ, ξεπέρασε τό ποσόν των 300.000 ως μηνιαίας άμοιβής...

Γνώρισμα παράλληλα του κλάδου είναι ή όργάνωση του σχεδόν στά πρότυπα μεσαιωνικής συντεχνίας. Άποτελεί, όπωσδήποτε, «κλειστό» έπάγγελμα μέ άυστηρή έσωτερική ιεραρχία, από τόν μαθητευόμενο στον άρχιεργάτη, μέ διάκριση δοκίμων-τακτικών μελών, μέ κληρονομική σχεδόν διαδοχή των μελών του. Λέγεται πώς ή είσοδος στον κλάδο αποτέλεσε άκόμα και άντικείμενο προκοσμημάτων, πράγματα που ίσως δημιουργούν μία εικόνα ύπερβολής, αλλά που στο θάβρο τους στηρίζονται σε έπαρκή τεκμήρια δημιουργίας μιας «κλειστής» νοοτροπίας και έπομένως συν-

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΚΙΝΗΜΑ

Ε. ΡΗΝΤ - Ε. ΓΚΟΛΑΝΤΜΑΝ 'Ο Μύθος της Μητρότητας.

Σ. ΧΟΥΝΑΕΡ - ΦΕΝΤΕΡΙΚΙ 'Η Πολιτική Οικονομία της Γυναίκας 'Απελευθέρωσης.

Κ. ΕΡΑΙΧ - Α. ΦΑΡΟΥΥ 'Αναρχισμός και Φεμινισμός.

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΚΟΛΛΟΝΤΑΙ 'Ο Έρωτας των Έργατριών Μελισσών.

ΣΕΙΡΑ ΤΖΩΡΤΖ ΟΡΓΟΥΕΛ

Οι Άλγες του Παρισιού και του Λονδίνου
Στις Φάμπρικες του Γουήγκαν Πάιαρ
Κρατήστε Σφιχτά τόν Μικροαστισμό σας
Στή Σκιά του '1984'
'Η Φάσμα των Ζώων
Φόρος Τιμής στην Καταλωνία

ΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Κιόρας 3, Αθήνα, τηλ 3638233

ἀντιθέσεις

Πολιτικό Περιοδικό

Π. Ἀντερσον, Ὁ Δυτικός Μαρξισμός ■ Ρ. Μπάρο, Ἡ Ἐναλλακτική Λύση ■ Σ. Μπε-
τελέμ, «Ὁ» Μαρξισμός δέν ὑπάρχει ■ Γ.
Ἀνδρέαδης, Γιά τόν Σάρτρ ■ Γ. Ἀντ-
νίου, Ἡ ἀρρωστη ἱατρική ■ Μ. Γλέζος, Τό
Συνέδριο τῆς ΕΔΑ ■ Δ. Δέψης, Γιά τήν τρο-
μοκρατία ■ Π. Εὐθυμίου, Ἡ ἐκλογή Προέ-
δρου ■ Α. Ζερπίλας, Ἡ ἀποχώρηση τῶν
400 ■ Α. Ζερπίλας, Ἡ Σοβιετική παρουσία
στήν Ἀφρική ■ Ε. Μανώλογλου, Γ. Πα-
παγιανόπουλος, Κοινή Ἀγορά καί τρομο-
κρατία ■ Α. Παππᾶς, Περί ΑΚΟΕ καί συνα-
φῶν θεμάτων ■ Κ. Ριζίτης, Τά ἀδιέξοδα τοῦ
τύπου στήν Ἑλλάδα ■ Α. Στάγκος, Γιά τήν
κρίση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀριστερᾶς ■ Τό ἱ-
στορικό τῆς συνεργασίας ΕΔΑ-Β' Πανελλα-
δική-Σ.Π.-ἀνεξάρτητοι ■

κυκλοφορεῖ

ἀντιθέσεις

Πολιτικό Περιοδικό

Ἐκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Σόλωνος 94, τηλ. 36.07.744

δικαιοδικῆς πρακτικῆς.

Γιατί δέν εἶναι τυχαῖο, πού ἔναυσμα τῶν πρόσφατων γεγονότων εἶναι πῶς οἱ τυπο-
γράφοι (ἡ ΕΤΗΠΤΑ), προκειμένου νά ἀντι-
μετωπίσει τήν εἰσβολή τῆς φωτοσύνθεσης,
δέν ἐπιδίωξε καί δέν προκάλεσε μιά ἀνοι-
χτή δημόσια συζήτηση τῶν μεθόδων πά-
λης, τουλάχιστον στά πλαίσια τοῦ κλάδου.
Ἀλλά, ἀντίθετα, κινήθηκε μέ «κλειστή»,
«συντεχνιακή» λογική καί νοστορπία,
φροντίζοντας νά ἰσχυροποιηθεῖ, προσαρ-
τώντας στή δύναμή της τοὺς πιεστές λιθο-
γραφῶν, πού συνδικαλιστικά ἐκφράζονταν
μέχρι τότε ἀπό τοὺς λιθογράφους, τόν
ΠΣΕΛΓΤ (Πανελλήνιο Σύνδεσμο Ἑργαζο-
μένων Λιθογράφων Γραφικῶν Τεχνῶν).
Γιατί, πράγματι, οἱ πιεστές, ἀποτελοῦν τό
δεύτερο, κατά σειρά σπουδαιότητος,
κόμβο τῆς διαδικασίας παραγωγῆς τοῦ ἐν-
τύπου: ἂν ὑποτεθεῖ ὅτι κάποιοι ἀπεργο-
σπαστικοί μηχανισμός στοιχειωθεῖσιν τό
φύλλο, μπορεῖ, παρ' ὅλα αὐτά, νά μή «θγεῖ»,
ἂν δέν τό τυπώσουν οἱ πιεστές...

Ἀκόμα καί ἂν δεχτοῦμε τὰ ἐπιχειρήματα
τῆς ΕΤΗΠΤΑ τῶν τυπογράφων, ὅτι εἶχαν,
δηλαδή, σοβαρές ἐνδείξεις ὅτι οἱ λιθογρά-
φοι τελοῦσαν σέ ἓνα εἶδος προσυμφωνίας
μέ τήν ἐργοδοσία, τοὺς ἰδιοκτῆτες, νά
ἀναλάβουν αὐτοὶ τή φωτοσύνθεση, παρα-
μερίζοντας τοὺς τυπογράφους, κι αὐτό
ἀκόμα δέν δικαιολογεῖ τόν ἐνδοσυνδικαλι-
στικό φραξιοτισμό τους.

Ἐπρεπε ἀντίθετα, ἀνοιχτά, δημόσια,
συγκριμένα, νά ἐπιδιώξουν τό διάλογο
καί μέ τοὺς λιθογράφους, ὅπως καί μέ
ὅλους τοὺς ἐργαζόμενους στόν Τύπο γιά
τήν ἀπό κοινού ἀντιμετώπιση τῶν κοινῶν
προβλημάτων. Ἐνῶ τώρα, πολώνοντας
τοὺς δύο κλάδους, ἀδυνατίζουν μακρο-
πρόθεσμα ἀντί νά ἐνισχύουν τή θέση τους.
Γιατί ἐστὶ, δέν ὑπάρχει κοινὸ μπλόκ ἐργα-
ζομένων στόν Τύπο, γιατί πολλαπλασιάζον-
ται οἱ δυνατότητες ἐλιγμών τῶν ἰδιοκτη-
τῶν, γιατί ἐντείνεται ἡ σύγκρουση γύρω ἀπὸ
τόν πραγματικὸ χαρακτῆρα τῶν προβλημά-
των, ὅταν παρουσιάζονται ὡς ἐνδοεργα-
τική σύγκρουση πού τήν ὑφίστανται οἱ
«ἀθῶοι» ἰδιοκτῆτες...

Ἀπὸ τήν ἄλλη μεριά, καί ἐνῶ στό «λόκ-
δουτ» τῶν ἰδιοκτητῶν, οἱ τυπογράφοι εἶχαν
τὴν συμπαράσταση καί τῆς Ἐνώσης Συντα-
κτῶν, καί τῶν ἐφημεριδοπωλῶν, δέν μπο-
ροῦμε νά δεχτοῦμε πῶς ἐκεῖ ἀρχίζει καί
τελειώνει ὁ ρόλος τῆς Ἐνώσης Συντακτῶν,
πού θά μπορούσε νά ἔχει πολὺ θετικότερο,
καί πολὺ διαφορετικὸ, ἐν τέλει, ρόλο, σὲ
τοῦ Τύπου καί γενικότερα στή δημόσια
ζωή. Ὅμως, ὅπως ἔδειξαν καί οἱ πρόσφατες
ἐκλογές στήν ΕΣΗΕΑ, ἰσχυρά ρεύματα
συντήρησης διατρέχουν τόν κλάδο. Εἶναι
λίγο πικρὴ ἡ παρατήρηση ἑνὸς περιοδικοῦ
τῆς «φωτισμένης» Δεξιᾶς, ὅταν σημειώνει:
«Πῶς συμβαίνει, ὅμως, ἓνα Σωματεῖο πού
θεωρεῖται σάν κατὰ πλειοψηφία προοδευ-
τικὸ νά ἀναδεικνύει συντηρητικὰ στοιχεῖα
στήν ἐκπροσώπησή του; Κατ' ἀρχήν, πρέπει
νά πούμε πῶς ἡ ΕΣΗΕΑ εἶναι περισσότερο
συνδικαλιστικὸ Σωματεῖο ἀπὸ ὅτιδήποτε
ἄλλο. Ἔτσι, θά τήν βρεῖ κανεὶς νά ἀπασχο-
λεῖται μέ διεκδικητικούς ἀγῶνες, μέ συλ-
λογικὲς συμβάσεις καί τιμαριθμικὲς ἀνα-
προσαρμογές, παρὰ μέ πνευματικὰ καί γε-
νικότερα πολιτικὰ ζητήματα...».

Βέβαια, ὅπως ἐπεσήμανε καί ἡ Ἐνωτική
Κίνηση τῶν δημοσιογράφων πού μειοψη-
φισε στὶς πρόσφατες ἐκλογές, ἄλλος πρέ-

πει νά εἶναι ὁ ρόλος τῆς Ἐνώσης. Πού, ἂν
δέν τὸν διαδραματίσει καί σ' αὐτὴ τὴν τρέ-
χουσα κρίση, ἐνδέχεται νά διευκολυνθοῦν
ἐπώδυνα «τετελεσμένα».

Ἀπὸ τήν ἄλλη μεριά τώρα, φαίνεται ὅτι
οἱ ἰδιοκτῆτες θά μετατρέψουν τό θέμα σέ
«πακέτο» συνολικῶν ρυθμίσεων, τῶν δικῶν
τους ἐκκρεμοτήτων. Ἡ «σκληρὴ» στάση
τους ἀπέναντι στήν ΕΤΗΠΤΑ, ἡ φημολο-
γούμενη μεθόδευση παράτασης τοῦ «λόκ-
δουτ» μέ τό τέχνασμα τῆς μηνιαίας ὑπο-
χρεωτικῆς ἀδείας, δέν εἶναι ἴσως μόνο ἡ
«τιμωρὸς» στάση τῆς ἐργοδοσίας ἀπέναντι
στοὺς ἀτακτοῦντες ἐργαζόμενους. Εἶναι,
τό πιὸ πιθανόν, ἡ ἀναζήτηση χρόνου καί ἡ
δημιουργία τῶν προϋποθέσεων γιά ὀριστι-
κότερες καί ριζικότερες ἀποφάσεις ἀπὸ
τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐργατικῶν διεκδική-
σεων.

Ἐνδεχομένως νά ἔχουμε ἄλλο ἓνα βῆμα
στή συγκεντροποίηση τοῦ Τύπου, ἓνα βῆ-
μα τῆς μονοπωλιακῆς σχεδόν δομῆς
του, μέ τὴ διακοπὴ ἐκδόσεως τῶν «ἀσθενέ-
στερων», καί τήν ἀναδιάρθρωση σέ νέα
βάση τῶν ἐπικρατέστερων. Ἀς φαντα-
στοῦμε μόνο τί θά μπορεῖ νά σημαίνει ἡ
δυνατότητα νά στοιχειοθετοῦνται μέ φω-
τοσύνθεση ταυτόχρονα τὰ «ΝΕΑ», ἂς
ποῦμε, καί στή Β. Ἑλλάδα καί στήν Κρήτη—
μέ ἐνθετες τίς σελίδες τοπικοῦ ἐνδιαφέ-
ροντος—, καί στή Θεσσαλία, τὴν Ἡπειρο-
κλπ. Θά ἔχουμε πράγματι μιά «νέα ἐποχὴ»
στόν Τύπο, μέ ὅξυνση ὁμῶς τῶν γνωστῶν
παλιῶν προβλημάτων...

Ἰσως λοιπὸν νά εἶναι εὐκαιρία, γιά ὅλους
τοὺς ἐνδιαφερόμενους, νά παρέμβουν
ἀποφασιστικὰ σὲ τὸν Τύπο, ξεπερνώντας
μέ τὴ σειρά τους, τὸ πλαίσιο τῶν διεκδική-
σεων τῶν ἀντιμαχόμενων ἐργατικῶν κλά-
δων καί θέτοντας εὐθέως τὸ πρόβλημα τοῦ
Τύπου στή θεσμικὴ του διάσταση, στήν
ἀποφασιστικὴ συμβολὴ του στήν οὐσια-
στικὴ ἢ μὴ λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν
θεσμῶν.

Ὅπως δὴποτε οἱ τυπογράφοι πρέπει νά
κατοχυρωθοῦν ἐν ὄψει τῆς εἰσαγωγῆς τῆς
νέας τεχνολογίας, ἀκόμα καί μέ νομοθε-
τικὴ ρύθμιση, ἂν χρειαστεῖ. Ὅπως δὴποτε
πρέπει νά σταματήσει ἡ ἐπικίνδυνη ἐν-
δοεργατικὴ διαμάχη, πού δέν ἐξυπηρετεῖ
τελικά κανέναν, καί θλάπτει μακροπρόθε-
σμα ὅλους. Πρέπει ὁμῶς παράλληλα, κόμ-
ματα, δημοσιογράφοι, διανοοῦμενοι, ὅλοι
τέλος ἐκεῖνοι πού θέλουν νά διαφυλάξουν
τὴν ιδιότητά τους τοῦ πολίτη, νά μὴν ἐξαν-
τληθοῦν σέ δηλώσεις ἢ σχόλια.

Ἄν ἀληθεύει, γιά παράδειγμα, ἡ πληρο-
φορία ὅτι ὑπάρχει σκέψη στοὺς ἰδιοκτῆτες
γιά τὴν ἐκδοχή κοινοῦ φύλλου σέ περί-
πτωση ὑποτροπῆς τῆς ἀπεργιακῆς κινητο-
ποίησης, μήπως θά ἔπρεπε νά θυμηθοῦμε
τό πολὺ καλὸ προηγούμενο τῆς ἀπεργίας
τῶν δημοσιογράφων; Καί νά ὑπάρξει, ἂς
ποῦμε, παράλληλα μέ τὴν ἐκδόση τῶν ἰδιο-
κτητῶν, ἡ «Ἀδέσμευτη Γνώμη» τῶν ἐργα-
ζομένων στόν Τύπο καί ὅλων ἐκείνων πού
δέν θέλουν νά ἀπαλλοτριώσουν τὸ συντα-
γματικὸ τους δικαίωμα στήν πληροφόρηση;

Ἡ πόσες ἄλλες δυνατότητες οὐσιαστι-
κῶν παρεμβάσεων δέν ἔχουμε, ἂν τό θέ-
λουμε καί τό τολμοῦμε;

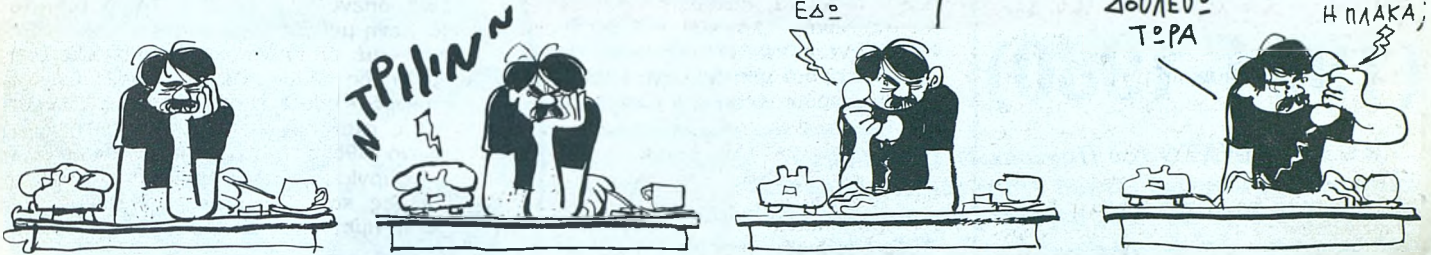
Ἀς ἐλπίσουμε, λοιπὸν, ὅτι ἡ κρίση στόν
Τύπο θά ἀποδειχθεῖ λεωφόρος διπλῆς δια-
δρομῆς καί ὅτι θά ὑποκινήσει μιά ἐνεργο-
ποίησις ἄλλης τάξεως γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση
τῆς κρίσης τοῦ Τύπου.

ΜΠΡΟΟΟΟ

Ο Κ. ΚΑΛΑΙΤΖΗΣ;
...
Η ΕΜΠΝΕΥΣΗ ΣΟΥ
ΕΔΕ

ΔΕΝ
ΚΟΒΕΙΣ ΤΗΝ
ΠΛΑΚΑ
ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ
...
ΔΟΥΛΕΥΕ
ΤΩΡΑ

ΕΧΕΙΣ
ΔΙΚΗ
ΤΙ ΓΥΡΕΥΕΙ
ΣΤΗΝ
ΔΟΥΛΕΙΑ ΣΟΥ
Η ΠΛΑΚΑ;

ΔΕΝ
ΑΣΤΕΙΕΥΟΜΑΙ

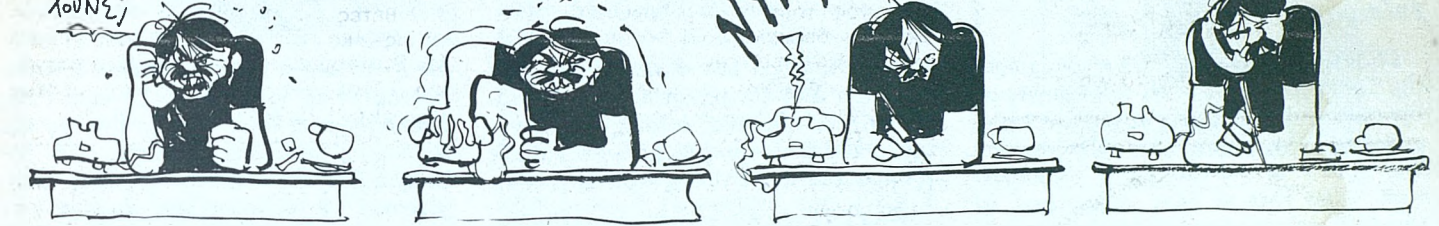
ΑΝ ΚΑΙ
ΘΑΠΡΕΠΕ
ΔΙΑΒΑΣΕΣ ΤΙΣ
ΔΗΛΟΣΕΙΣ
ΛΟΥΝΣ;

ΚΡΑΠ

ΝΤΡΙΙΙΙΙ

ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ
ΠΑΛΙ
ΤΙ ΚΑΝΕΙΣ;

ΚΑΤΙ ΓΙΑ
ΤΟ ΝΑΤΟ
«ΛΟΥΝΣ»
ΔΕΝ ΕΙΠΕΣ;

ΕΝΑΝ
ΥΠΑΙΝΙΓΜΟ
ΕΚΑΝΑ

ΣΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ
ΜΑΣ
ΥΠΑΙΝΙΓΜΟΣ
ΣΗΜΑΙΝΕΙ
ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ

ΑΥΤΟ
ΚΥΡΙΕ
ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ
ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΕΙΝΑΙ
ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

ΔΕ
ΜΑΣ
ΠΑΡΑΤΑΣ;
ΤΙ ΑΛΛΟ
ΝΑ ΚΑΝΩ;

ΓΙΑΤΙ
ΔΕΝ ΚΑΝΕΙΣ
ΚΑΤΙ
ΓΙΑ ΤΗΝ
ΧΑΒΟΥΖΑ;

ΤΑ
ΣΚΑΤΑ
ΚΑΙ ΟΙ
ΧΑΒΟΥΖΕΣ
ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ
ΕΙΝΑΙ ΤΑ
ΚΑΚΑ ΤΟΥ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

ΤΟΤΕ
ΚΛΕΨΕ
ΚΑΝ'ΝΑ
ΣΥΝΑΔΕΛΦΟ
ΣΟΥ.
ΠΡΕΤΗ
ΦΟΡΑ
ΕΙΝΑΙ;

ΜΟΡΕ
ΘΑ ΤΟ ΚΑΝΑ
ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ
ΟΜΩΣ
ΕΙΝΑΙ
ΚΛΕΙΣΤΕΣ

Ε...
ΚΑΝΕ
ΚΑΤΙ ΓΙΑ
ΤΙΣ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΕΧΩ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ

Σ'ΑΥΤΕΣ
ΤΙΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
Η ΕΜΠΝΕΥΣΗ
ΕΙΝΑΙ
ΕΝΟΧΛΗΤΙΚΗ
ΑΝΤΙΟ

ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ
ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ

ΚΑΝΕΙΣ
ΔΕΝ
ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΤΑΙ
ΓΙΑ ΤΟ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ
ΤΟΥ ΧΙΟΥΜΟΡΙΣΤΑ;

ΚΑΝΕΙΣ!
ΑΦΟΥ ΑΠΟ ΧΙΟΥΜΟΡ
ΤΟ ΚΑΝΕΣ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ
ΚΑΛΑ ΜΑ ΠΑΘΕΙΣ

ΜΗΤΣΟΣ ΠΑΡΤΣΑΛΙΔΗΣ

(1904-1980)

ΜΕ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ του Παρτσαλίδη (22.6.80) τó ελληνικό προοδευτικό κίνημα έχασε τόν δετεράνο αγωνιστή κι έναν απ' τούς μεγάλους τής παλιάς φρονιάς του. 'Απ' όποια σκοπιά κι αν δούμε τόν μπάρμπα-Μήτσο, όποιες ένδεχομένως αντιρρήσεις κι αν έχουμε γιά τίσ πολιτικές επιλογές του, δέν μπορούμε παρά νά αναγνωρίσουμε τήν συνεχή, ανυποχώρητη καί αταλάντευτη παρουσία του στήν πρώτη γραμμή τών λαϊκών αγώνων τού τόπου. Καί τó ακόμα σπουδαιότερο: τó πολιτικό ήθος, τήν έντιμότητα καί τή λεβεντιά του. Στίς αρετές αυτές πρέπει επίσης νά προστεθεί τó φιλέρουντο καί ανοιχτό πνεύμα του, πού τόν έφερνε πάντα σέ μιά γόνιμη σχέση μέ κάθε νέα αναζήτηση στό χώρο τής πολιτικής πράξης ή στό επίπεδο τής θεωρίας.

ΓΕΝΝΗΜΕΝΟΣ τó 1904 σ' ένα χωριό τής Τραπεζούντας φτάνει πρόσφυγας μέ τήν οίκογένειά του, στίς αρχές τού 1924, στήν δόρειο Έλλάδα, όπου τελειώνει τόν ίδιο χρόνο τó γυμνάσιο στή Θεσσαλονίκη. 'Από τότε κι όλας συμμετέχει ενεργά σέ πολιτικο-κοινωνικές δραστηριότητες καί οργανώνεται τελικά στήν ΟΚΝΕ Θεσσαλονίκης, πού γραμματέας τής, τήν εποχή εκείνη, είναι ó Νίκος Ζαχαριάδης. Προσλαμβάνεται, μετά από διαγωνισμό, στήν 'Υπηρεσία 'Εποικισμού καί τοποθετείται στήν Καβάλα. 'Η δικτατορία τού Πάγκαλου (1926) τόν βρίσκει Β' Γραμματέα τής Περιφερειακής 'Επιτροπής Μακεδονίας τής ΟΚΝΕ, μέ ενεργό ανάμειξη στούς διεκδικητικούς αγώνες τών καπνεργατών τής Καβάλας,

πράγμα πού έχει σάν συνέπεια τήν απόλυσή του από τήν ύπηρεσία. Δέν διστάζει τότε νά δουλέψει ó ίδιος καπνεργάτης, καί νά αναδειχθεί μάλιστα ειδικός γραμματέας τής Ένωσης Καπνεργατών.

ΜΑΖΙ μέ τήν διεθνή οικονομική κρίση τού 1929-30, πού έχει σάν αποτέλεσμα τó φούντωμα τών αγώνων τών καπνεργατών τής Καβάλας, ξεσπάει καί ή έσωκομματική κρίση τού ΚΚΕ. Μετά τήν επέμβαση τής Κ.Δ. (1931) καί τή διαμόρφωση τής νέας ήγεςία τού κόμματος υπό τόν Ζαχαριάδη, ó Παρτσαλίδης γίνεται μέλος τής Κ.Ε. τού ΚΚΕ.

ΣΤΙΣ εκλογές τής 25ης Σεπτεμβρίου 1932 εκλέγεται βουλευτής Καβάλας, μέ τó άπίθανο ύψηλό ποσοστό τών 22,

56%, αν καί ó ίδιος βρίσκεται φυλακισμένος μέ τó «ιδώνυμο». Σέ λίγο όμως ακολούθησε ή διάλυση τής Βουλής καί προκηρύχθηκαν νέες εκλογές γιά τόν Μάρτη τού 1933. Αύτή τή φορά, όμως, γίνονται μέ πλειοψηφικό, πράγμα πού έχει σάν συνέπεια νά μή βγάλει τó ΚΚΕ κανένα βουλευτή, αν καί συγκέντρωσε ποσοστό 4,64% σ' όλη τή χώρα.

ΣΤΙΣ δημοτικές εκλογές τού Φεβρουαρίου 1934, ó Παρτσαλίδης εκλέγεται, μέ μεγάλη πλειοψηφία, δήμαρχος Καβάλας καί γίνεται έτσι ó πρώτος κομμουνιστής δήμαρχος τής χώρας. Στό 5ο Συνέδριο τού ΚΚΕ (Μάρτης 1934) εκλέγεται στό Π.Γ. τής Κ.Ε. τού ΚΚΕ. 'Εκλέγεται ξανά βουλευτής τόν Γενάρη τού 1936, αλλά, μετά από μερικούς μήνες, στίς 4 Αύγουστου, ó Μεταξάς εγκαθίδρυσε δικτατορία, διέλυσε τή Βουλή κι έθεσε τó ΚΚΕ εκτός νόμου. 'Ο Παρτσαλίδης είναι από τά λίγα άνώτερα στελέχη τού κόμματος πού γλιτώνει τή σύλληψη καί ζει, επί δύο σχεδόν χρόνια, στήν παρανομία, μέχρι τόν 'Απρίλη τού 1938. Κι αξίζει νά σημειωθεί εδώ ότι τήν περίοδο αύτή δέν «λουφάζει», αλλά κινείται δραστήρια γιά τήν αναδιοργάνωση τού σχεδόν διαλυμένου κόμματος καί, κυρίως, τó ξεκαθάρισμά του από τή διάβρωση καί τή χαφιεδοποίηση πολλών, δυστυχώς, στελεχών – μερικών μάλιστα ανώτατων – πού έπέρασαν στήν ύπηρεσία τής 'Ασφάλειας.

ΜΕΤΑ τή σύλληψή του κλείνεται γιά δυόμισι χρόνια στήν απομόνωση τής Κέρκυρας, γιά νά παραδοθεί, μετά τήν κατάκτηση τής χώρας από τίσ δυνάμεις τού 'Αξονα, στούς 'Ιταλούς, πού τόν μεταφέρουν στήν 'Ακροναυπλία καί στή

'Ο Μάλλιος καταθέτει στή δίκη τού Παρτσαλίδη.

συνέχεια στο Χαϊδάρι, απ' όπου δραπετεύει στις αρχές του 1944 με τη βοήθεια των εαμικών οργανώσεων της Αθήνας. Τόν Απρίλη του ίδιου χρόνου φτάνει στην Ελεύθερη Ελλάδα, όπου αναλαμβάνει Γραμματέας της Κ.Ε. του ΕΑΜ.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ που ακολούθησαν είναι γνωστά: η παγίδα του Λιδανου, η προδοκασία του Δεκέμβρη, η Συμφωνία της Βάρκιζας – μία συμφωνία που Άγγλοι και κυβέρνηση είναι προαποφασισμένοι να μην τηρήσουν – ή παράδοση των όπλων του ΕΛΑΣ.

ΣΤΟ 7ο Συνέδριο του ΚΚΕ (Οκτώβρης 1945) ο Παρτσαλίδης εκλέγεται τακτικό μέλος του Π.Γ. και μέλος της γραμματείας της Κ.Ε., ενώ παραμένει και γενικός γραμματέας του πολιτικού συντασπισμού των κομμάτων του ΕΑΜ. Με την ιδιότητα αυτή αναπτύσσει ζωηρή δραστηριότητα και, ανάμεσα στ' άλλα, ταξιδεύει στο εξωτερικό για τη διαφώτιση της διεθνούς κοινής γνώμης πάνω στο ελληνικό πρόβλημα. Με ένα τέτοιο ταξίδι στη Σοβιετική Ένωση, στις αρχές του 1946, συνδέεται και η αμφιλεγόμενη «συμβουλή» του ΚΚΣΕ προς το ΚΚΕ να πάρει μέρος στις επικείμενες εκλογές του Μαρτίου 1946 – συμβουλή που ο Ζαχαριάδης απορρίπτει με την επεξήγηση, πώς, μετά τη διάλυση της Κ.Δ., δεν δέχεται «συμβουλές» από κανέναν. Όμως, τα πράγματα έχουνε πάρει πιά τό δρόμο τους, και ο εμφύλιος στον οποίο σπρώχνουν τη χώρα Άγγλοι και Αμερικάνοι αρχίζει να γίνεται πραγματικότητα.

ΤΟΝ ΙΟΥΛΗ του 1947, όντας επικεφαλής της νόμιμης και παράνομης δουλειάς του κόμματος, συλλαμβάνεται και ο Παρτσαλίδης, που εξορίζεται στην Ίκαρία. Τό φθινόπωρο του 1948 κατορθώνει να αποδράσει και να φτάσει στην περιοχή που ελέγχει ο Δημοκρατικός Στρατός. Μετά τόν ανασχηματισμό της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης, στις 3 Απριλίου 1949, γίνεται πρωθυπουργός της, μέχρι την τελική ήττα και υποχώρηση του Δ.Σ (τόν Αύγουστο του ίδιου χρόνου).

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ που ακολουθεί είναι ασφαλώς από τις δυσκολότερες για τόν Παρτσαλίδη, αφού η αντίθεσή του αρχικά με τόν Ζαχαριάδη, που εξελίσσεται γρήγορα σε ανοιχτή ρήξη, αντιμετωπίστηκε από τη μικρή ήγετική ομάδα που έχει δημιουργηθεί γύρω από τό γραμματέα του κόμματος, κατά τόν πλέον άνετιμο και πρόστιχο, μάλιστα, τρόπο. Κατάληξη της ρήξης αυτής είναι η καθαίρεσή του από τό Π.Γ. και την Κ.Ε. στην 3η Συνδιάσκεψη του ΚΚΕ (10-13 Οκτωβρίου 1950). Μετά από λίγο θά ακολουθήσει και η διαγραφή του από τό κόμμα (1952). Ολόκληρη ή «Απόφαση» της Συνδιάσκεψης αποτελεί ένα από τά πιο χυδαία και – τό χειρότερο – ανόητα επίσημα κείμενα του κόμματος. Σ' αυτή την απόφαση οι γνώμες και απόψεις των

διαφωνούντων με τίς θέσεις του Ζαχαριάδη αντιμετωπίζονται με τούς χαρακτηρισμούς: αντικομματικές, φραξιονιστικές, συνθηκολόγες, δογματικές, σεχταριστικές, ήττοπαθείς, όπορτουνιστικές, αναθεωρητικές και αντιεπαναστατικές.

ΣΤΗΝ 6η Όλομέλεια (Μάρτης 1956), που συνέχεται στο Βουκουρέστι με πρωτοδουλία της λεγόμενης «Διεθνούς Έπιτροπής», καθαιρείται ο Ζαχαριάδης, απομακρύνεται ή ήγετική ομάδα που αυτός είχε δημιουργήσει και όρίζεται ένα προσωρινό επταμελές γραφείο, στο όποιο ανατέθηκαν καθήκοντα Π.Γ. Έξάλλου, με άλλη απόφαση της ίδιας Όλομέλειας, επαναφέρονται στις παλιές τους θέσεις στο ΚΚΕ μία σειρά από στελέχη που είχαν απομακρυνθεί, μεταξύ των οποίων και ο Παρτσαλίδης. Στην 7η Όλομέλεια (1957) εκλέγεται μέλος του Π.Γ., εκλογή που επικυρώνει και τό 8ο Συνέδριο (1961).

Η ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ, όμως, άνωμαλη κατάσταση που είχε δημιουργηθεί στην ήγεσία του ΚΚΕ δέν είναι εύκολο ν' αλλάξει. Δέν βοηθά, εξάλλου, σ' αυτό και ή τοποθέτηση του Κ. Κολιγιάννη στη θέση του Γραμματέα. Δέν γίνεται καμία προσπάθεια κριτικής επανεξέτασης παλιών λαθεμένων εκτιμήσεων ούτε, βέβαια, αναζητήθηκαν διαφορετικές πολιτικές επιλογές. Αμετάβλητη παραμένει, επίσης, και ή τοποθέτηση του ΚΚΕ έναντι των διεργασιών που συντελούνται στο εργατικό και δημοκρατικό κίνημα τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Ευρώπη. Έτσι, όμως, αρχίζουν να δξύνονται και οι διαφορές στους κόλπους της ήγεσίας του ΚΚΕ, για νά καταλήξουν στη διάσπαση, που όριστικοποιείται με την, αμφισβητούμενη νομιμότητα, 12η Όλομέλεια (Φεβρουάριος 1968).

ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟ του 1969, ο Δ. Παρτσαλίδης σάν μέλος της ήγεσίας του ΚΚΕ έσ. κατεβαίνει παράνομος στην Ελλάδα όπου δουλεύει δραστήρια για τη συσπείρωση των αντιδικτατορικών δυνάμεων και την πάλη έναντιόν της χούντας μέχρι τόν Οκτώβριο του 1971, όταν συλλαμβάνεται. Η δίκη που ακολουθεί, τό Γενάρη του 1973, και κάτω από συνθήκες μιάς δήθεν «φιλελευθεροποίησης» της χούντας, δίνει την ευκαιρία στόν Παρτσαλίδη και τούς συγκατηγορούμενούς του νά μεταδώσουν, κυρίως στις απολογίες τους, μηνύματα αγώνα και πίστης για την τελική νίκη.

ΜΕΤΑ τη μεταπολίτευση του 1974, ο Παρτσαλίδης μετέχει ενεργά στην πολιτική ζωή του τόπου σάν μέλος της Κ.Ε. του ΚΚΕ.σ. και πρωταγωνιστής του κινήματος της «ένωμένης έθνικής αντίστασης». Με τό θάνατό του, εξάλλου, πρόσφερε μιάν ύστατη υπηρεσία στο προοδευτικό κίνημα του τόπου, αφού γύρω από τό φέρετρό του συγκεντρώθηκαν όλες οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας. ■

Βιβλία για μιά σφαιρική ένημέρωση

Τά Πανεπιστήμια στή Δυτ. Ευρώπη

● Συσχετισμός με την ελληνική
πραγματικότητα

Εισαγωγή:

Μ. Νικολαΐδης
Μ. Τσίτσας
Τ. Καρανίκας
Α. Φωτιάς
Α. Χριστοφίδης
Ρ. Παπαδόπουλος
Β. Δροντάκης
Μ. Παπαγεωργίου
Γ. Κουδός
Α. Φραγκοδάκης
Κ. Χαλδής
Ι. Χριστοδίδης
Γ. Μαρανδάκης
Ν. Ελισαβέτοβιτς
Β. Γιαννακόπουλος
Γ. Καρανίκας

Παραρτήματα:

Α. Μουράτης
Ζ. Τριαντάκης
Α. Μουράτης
Κ. Κωστής
Γ. Στεφανίδης
Ι. Παπαγεωργίου
Α. Ρίπας
Γ. Τριαντάκης
Θ. Στεφανίδης
Γ. Καρανίκας
Κ. Σαράνης

Έκδοση: Π. ΠΑΠΑΔΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Δ.Α. ΦΑΤΟΥΡΟΣ

Πέρα από την Ένιαξη

διοίκηση
πολιτισμός
εκπαίδευση

μία καταγραφή

© 1974

Εκδοτικός Οίκος ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ,

Πρ. Κορομηλά 38,

τηλ. 264958, 277350 Θεσσαλονίκη

Μιά περιγραφή

μου είπε πώς, έτσι ειπωμένο, είναι σάν τίτλος. Περπατούσα μακριά πίσω του και τόν έβλεπα. Διάβαζα τότε διβλία πού μου καλλιεργούσαν μιά μυθιστορηματική σχέση με την περίοδο 40-50. Πολλές φορές τόν είδα νά περπατά τις αποστάσεις πού θά μπορούσε νά 'χει κάνει με λεωφορείο. Μάλιστα ένα μεσημέρι τό γύρο τού Περιφερειακού, με ζέστη άνυπόφορη. Πήγαμε σπίτι του με τόν Νίκο. Κλεφτών και άρματωλών νομίζω. Κουβεντιάσαμε ώρες. Έμαθα πώς ήξερε πολλές γλώσσες. Μιλούσε όμως και την άμεση γλώσσα τού χώρου του: δωμάτιο από τη μιά μεριά ήμινύγειο, σιδερένιο ντιβάνι με μιά φτηνή κουβέρτα, γραφειάκι από φορμάικα μ' ένα μικρό μεταλλικό πορτατίφ από εκείνα πού λυγίζουν κι έχουν έν' άσπρο κουμπάκι στη βάση τους, καρέκλα από φορμάικα. Άρκετά διβλία στό γραφείο και σέ τρία μικρά πρόχειρα ράφια. Ύπηρχε μόνο μιά «πολυτέλεια»: μιά καφέ προδιά από κασίικι στα πόδια τού ντιβανιού. Ήταν δώρο. Κουβεντιάσαμε ώρες.

★ ★ ★

Μετά ένα χρόνο, μαζί στην οργάνωση δάσης Έξαρχείων και Λυκαβηττού. Έρχόταν σ' όλες τις συνεδριάσεις. Ίσως τό πιό μυθοποιημένο πρόσωπο σ' όλο τό κόμμα – και δέν ήξερα πολλά από τά ανώτατα στελέχη πού πήγαιναν στις οργανώσεις δάσεις, όπου απαραίτητα άνηκαν και καταστατικά έπρεπε νά πηγαίνουν – όπως δέν πήγαιναν ούτε στις διαδηλώσεις μέσα στον κόσμο παρά για νά οδηγήσουν τμήματα, ή έμεναν στα πεζοδρόμια. Αυτός με τόν φίλο του Γιάννη Ποτήρη, κάτω από μιάν μαύρη ομπρέλα στην πλατεία Κοτζιά, σ' ένα σχεδόν ανθόρμητο συλλαλητήριο, όταν, όπως λέγουν, έγινε μιά απόπειρα από κάποιους άξιωματικούς. Ήταν σ' όλες τις διαδηλώσεις τότε. Δέν φοβόταν. Όχι

την αστυνομία, δέν φοβόταν τούς κομμουνιστές της δάσης ή και τούς μεσαίους στη μαζική τους έκφραση. Έκεί δρισκόταν σά τό ψάρι στό νερό (έν αφαιρέσουμε από την παρομοίωση την παγίδα πώς τό μεγάλο ψάρι τρώει τό μικρό). Ήταν σεμνός και ίσος.

★ ★ ★

Έν' απόγευμα αργότερα, πού έτυχε νά κάνω διακοπές στη Μυτιλήνη, είχα πάει με δύο φίλους στον έρειπιώνα ενός παλιού χωριού. Οί τοίχοι μόνο. Οί πιό πολλοί γκρεμισμένοι. Ένας άνθρωπος από τό γειτονικό χωριό ήρθε νά μαζέψει τά ζώα του. Μας είπε τις ιστορίες για τό γκρεμισμένο χωριό. Έφυγε. Τόν ξαναδρήςκαμε τυχαία τό ίδιο δρόμο σέ ένα τρίτο χωριό. Λίγο πριν από τό λόγο τού Παρσαλίδη. Αυτός, πριν μιλήσει, καθόταν μέσα σ' ένα καφενείο. Σ' ένα αδιάφορο σημείο ενός κύκλου από καρέκλες, πού συνεχώς άνοιγε την περιφέρειά του. Ήταν διαδοχικά κύκλος, έλλειψη, έξάγωνο. Ό κόσμος έρχόταν συνέχεια.

★ ★ ★

Έχω διαβάσει πολλά δικά του κείμενα κι ακόμη περισσότερα γι' αυτόν. Δέν μιλω γι' αυτά, ούτε μ' αυτά – έν και αυτές οί γνώσεις δέν παραμερίζονταν εύκολα όταν έδλεπες αυτόν τόν επαναστάτη κομμουνιστή. Ήταν κυρίως μιά ισορροπία ανάμεσα στη φανταστική και στην πραγματική εικόνα, μιά διαρκής και σιωπηλή μετακίνηση από την μιά στην άλλη, πού μπορούσε νά υπερβεί και των δύο τά όρια, δίνοντάς τους μεγάλη έλευθερία ανασύνθεσης. Αυτό τό διαρκές και σιωπηλό εκκρεμές μετρούσε τό χρόνο σέ μεγάλους παρελθόντες κύκλους και διαχρονικά σάν σέ συνέχεια. Η ευαισθησία μιās λεπτής ισορροπίας, όπως αναδύονταν στην ευαισθησία τού προσώπου του.

Ρέα Γαλανάκη

Γνώριζα τό πρόσωπό του από τις φωτογραφίες της δίκης. Γνώρισα τό πρόσωπό του, όπως φάνηκε στην είσοδο. Ή πόρτα των φυλακών Κορυδαλλού με τη διπλή της σκάλα. Θά διασχίσει τώρα τη μεγάλη αυλή και θά φτάσει στό φυλάκα. Στο καμαράκι τού φυλάκα, δίπλα στη σιδερένια αυλόπορτα, έδειχναν τά χαρτιά της αποφυλάκισης (ή μήπως τούς άνοιγε μόνο;). Ή μεγάλη αυλή. Προχωρημένο απόγευμα, Αύγουστος '73. Βγήκαν μαζί με τόν Μπάμπη Δρακόπουλο. Ό μπάρμπα Μήτσος τού κρατούσε τη βαλίτσα. Άκουσα νά λένε δίπλα μου: ό Μπάμπης έχει χαλασμένα πνεμόνια, γι' αυτό τού κουβαλά τη βαλίτσα. Έξω δέν είμαστε πολλοί. Συγγενείς, λίγοι συγγενείς, λιγότεροι φίλοι. Οί άρραδωνιασμένες. Όσοι κρατούμενοι είχαν κιόλας θυγεί. Χειροκροτούσαμε. Βουβοί. Κουρασμένοι. Άλλά όχι κουρασμένοι. Σώματα πού έσμιγαν με άλλα δώματα. Ή κατάργηση, έστω και χαριστική, της έννοιας και της πραγματικότητας «κάθειρξη». Όνόματα πού γινόντουσαν σώματα. Και τά έδλεπες τόσο κοντά, πού μπορούσες και νά τ' άγγίξεις. Ή τ' άγγιζες.

★ ★ ★

Καθώς περπάταγα στην Ίπποκράτους, πριν από τό Πολυτεχνείο. Είδα τότε τά άσπρα πυκνά μαλλιά, τό μαύρο μπερέ, τό κουστούμι του γκριζό. Ήταν πρωί και ήταν τό πρόσωπό του. Τόν έβλεπα συχνά στην Ίπποκράτους. Ή Φρίντα

Ραούλ Βάνεγκεμ

Η ΒΙΒΛΟΣ
ΤΩΝ ΗΘΩΝΩΝ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Κιάφας 3, Αθήνα, τηλ. 3639980

Αποκτήστε
την πλήρη σειρά των

Ζητείστε τούς τόμους
του ANTI από τά γραφεία μας:
Δημοχάρους 60 (Τ.Τ. 601)
τηλ. 732.713 και 732.819.

«Γιατί τάχα δέν φτάσαμε σέ συμφωνία»;

Τήν Τετάρτη 25 'Ιουλίου 1980 κηδεύτηκε ὁ Μήτσος Παρτσαλίδης. Στή σορό του παραστάθηκε πλῆθος κόσμου πού μέ βαθιά συγκίνηση ἀποχαιρέτησε τόν παλαιμάχο ἀγωνιστή. Ἀνάμεσα στούς ἐπικηρίους πού ἐκφωνήθηκαν διαλέγουμε καί δημοσιεύουμε αὐτόν τοῦ τέως πρωθυπουργοῦ κ. Π. Κανελλόπουλου. Ἡ ἐπιλογή μας, αὕτη, πέρα ἀπ' τό συμβολικό χαρακτήρα τῆς ἀπότισης τιμῆς, συνδυάζει καί τό πρόσθετο γεγονός ὅτι συμπληρώνει παλαιότερο σχόλιο τοῦ κ. Π. Κανελλόπουλου γιά τή σύσκεψη τοῦ Δεκέμβρη (τχ. 62/8.1.1977).

Ο ΧΡΟΝΟΣ εἶναι μέγας δάσκαλος, ἀτυχῶς ὄχι γιά ὅλους. Ἀλλά ἦταν μέγας δάσκαλος γιά σένα, Μήτσο Παρτσαλίδη, καί, ἄς μοῦ ἐπιτραπεί νά τό πῶ, καί γιά μένα.

Στίς 27 Δεκεμβρίου τοῦ 1944 εἴχαμε μιά σκληρή λογομαχία. Εἶχε γίνει, ὑπό τήν προεδρία τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ, ἡ ἀκαρπη συνάντηση, σέ μιά μεγάλη αἴθουσα τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν. Εἴχατε φτάσει, ἐνῶ συντάραξαν τήν Ἀθήνα οἱ ὄλμοι καί τὰ πολυδόλα, εἴχατε φτάσει, ἀπό τήν ἄλλη ὀχθη τοῦ αἵματηροῦ χερμαῖρου πού εἶχε κατακλύσει τήν Ἀθήνα, τρεῖς: Ὁ Σιάντος, ὁ Σιγανός καί σὺ.

Ἡ σκηνή ἦταν δραματική. Ἔως ἐδῶ καί τρεῖς μέρες, τρεῖς εἴμασταν ἐκεῖνοι πού εἴχαμε ἐπιζήσει, ἀπ' ὅσους ζήσαμε τή σκηνή εκείνη. Τώρα πιά μένουμε δύο. Στή σύσκεψη ἦταν δύο οἱ μερίδες. Ἀπό τή μιά μεριά οἱ τρεῖς σας, πού ἐπρεπε ἴσως – ἄς μοῦ ἐπιτραπεί αὐτή ἡ παρατήρηση – νά εἴχατε μαζί σας καί κάποιον πού δέν θά ἀνῆκε στό Κομμουνιστικό Κόμμα, ἀφοῦ τό ΕΑΜ καί ὁ ΕΛΑΣ εἶχαν περιλάβει καί πολλούς πού δέν ἦταν κομμουνιστές. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, μέ πρῶτο τόν Δαμασκηνό οὐδέτερο, πρῶτα οὐδέτερο διαιτητή, ὁ τότε πρωθυπουργός Γ. Παπανδρέου, ὁ Πλαστήρας, ὁ Σοφούλης, ὁ Καφαντάρης, ὁ Ντίνος Τσαλδάρης, ὁ Πέτρος Ράλλης καί ὁ Στέφανος Στεφανόπουλος ὡς εκπρόσωποι τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, ὁ Δ. Μάξιμος, ὁ Ἀλ. Μυλωνᾶς, ὁ Γιάννης Σοφιανόπουλος, ὁ Ἀπόστολος Ἀλεξανδρῆς καί ἐγώ.

Γιατί τάχα δέν φτάσαμε σέ συμφωνία; Γιατί δέν μπορέσαμε νά ξεπεράσουμε τά αἰσθήματα τῆς ὥρας ἐκείνης, αἰσθήματα βαριά, καί νά θροῦμε ἓνα σημεῖο ἐπαφῆς γιά νά σταματήσει ἡ αἱματοχυσία;

Υπῆρξαμε, τήν ἡμέρα ἐκείνη, καί σεις καί μεῖς, ἀδιάλλατοι. Μάλλον πρέπει νά κάνω μιά ἐξαίρεση γιά ὀρισμένους. Μερικοί ἀπό μᾶς, ὁ Πλαστήρας, ὁ Καφαντάρης, ὁ Σοφιανόπουλος, ὁ Μυλωνᾶς κι αὐτός ὁ Σοφούλης δέν ἦταν ἀδιάλλατοι. Ἐπομένως κάποια δυνατότητα συνδιαλλαγῆς ὑπῆρχε. Δέν θέλω νά ἐξετάσω γιατί δέν πραγματοποιήθηκε. Τό ἀποδίδω ἀπλῶς στό γεγονός ὅτι αὐτό πού ἔγινε στίς 27 Δεκεμβρίου, θά ἐπρεπε νά εἶχε γίνει τρεῖς ὁδομάδες νωρίτερα. Ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου εἶναι γεμάτη ἀπό χαμένες εὐκαιρίες. Στή συγκεκριμένη περίπτωξη, ἡ πρώτη μεγάλη εὐκαιρία ἦταν ὁ Αὐγούστος τοῦ 1943 στό Κάιρο. Δεύτερη μεγάλη χα-

μένη εὐκαιρία ἦταν τό καλοκαίρι τοῦ 1944, πού, δέν ξέρω γιατί, ἀργήσαν τρεῖς ὁλόκληρους μήνες τό ΕΑΜ καί τό ΚΚ νά δεχτοῦν νά μποῦν στήν κυβέρνηση. Καί ἔτσι, ἀν εἶχα φτάσει ἓνα μήνα πρὶν ἀπό τίς 27 Σεπτεμβρίου στό Μοριά, ἴσως πολλά νά εἶχαν ἀποφενχθεῖ. Τρίτη μεγάλη εὐκαιρία τό πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Δεκέμβρη 1944. Ἔτσι μέ τίς χαμένες αὐτές εὐκαιρίες, ὀγκώθηκε τό πάθος, ὀγκώθηκε ὁ φανατισμός καί φτάσαμε ἀναγκαστικά – ἄς ποῦμε ἀναγκαστικά – καί, μέ τήν ἀπόφαση πού πήρε τότε τό ΚΚ νά μὴ λάβει μέρος στίς ἐκλογές τοῦ 1946, ἐφτάσαμε, ἀναγκαστικά, στή μεγάλη τραγωδία τοῦ 1946-49, στόν ἐμφύλιο πόλεμο.

Αὐτά, ἐσένα καί μένα, μᾶς ἐδίδαξαν πολλά. Πέρασαν χρόνια καί ἤρθε ἡ δικτατορία τῆς 21ης Ἀπριλίου. Καί ὅπως στή δικτατορία τοῦ Μεταξᾶ, ἔτσι καί στή δικτατορία τῆς 21ης Ἀπριλίου, συμπαραταχτήκαμε πάλι. Σὺ μάλιστα εἶχες τό μεγάλο θάρρος νά ῥθεις ἐπίτηδες γιά νά ἐκτεθεῖς στόν κίνδυνο. Συμπαραταχτήκαμε καί θυμηθήκαμε τότε ὅτι εἴχαμε συμπαραταχθεῖ, παρ' ὅλες τίς διαφορές, παρὰ τό γεγονός τῶν διαφορετικῶν ὁργανώσεων – καί πράγματι ἡ δική σου ὁργάνωση ἦταν ἡ πιό μεγάλη, τό ΕΑΜ – παρὰ τίς διαφορές, εἴχαμε συμπαραταχθεῖ στόν ἀγῶνα κατὰ τῶν κατακτητῶν καί τό θυμηθήκαμε τότε.

Καί σήμερα, μπροστά στή σορό σου, Μήτσο Παρτσαλίδη, αἰσθάνομαι τήν ἀνάγκη νά πῶ ὅτι ἡ ἀντίσταση πού τή συμμε-

ρίστηκε στό διάστημα τῆς κατοχῆς ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικός λαός, εἶναι σύμβολο ἀνώτερο, ὑπέρτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα σύμβολα, ὅσο καί ἂν εἶναι σεβαστά, πού χωρίζουν, καί πού κατ' ἀνάγκη χωρίζουν, τοὺς Ἕλληνες, ὅπως καί κάθε λαό.

Στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821 ὁ Θ. Κολοκοτρώνης εἶδε νά σκοτώνουν τόν ἀγαπημένο του γιό, τόν Πάνο, χέρια ἑλληνικά. Ὁ Ἀλ. Μαυροκορδάτος εἶχε καθίσει στό σκαμνί τόν Καραϊσκάκη, κατηγορώντας τον ὡς προδότη. Ὁ Ὀδυσσεύς Ἀνδρούτσος ἔβαλε τοὺς ἀνθρώπους του νά σκοτώσουν στή Δρακοσπηλιά τοὺς δύο ἀπεσταλμένους τοῦ Ἐκτελεστικοῦ πού ἦταν φίλοι του προσωπικοῦ ἀπὸ τήν ἐποχὴ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ὑστερα τὸν γκρέμισαν καί τόν Ἀνδρούτσο ἀπὸ τήν Ἀκρόπολη χέρια ἑλληνικά. Καί γιά νά φτάσουμε στόν ἐπὶ λογο τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς, τόν Καποδίστρια τὸν σκότωσαν οἱ Μαυρομιχαλεοί. Ἀλλά τώρα καί ὄχι μονάχα τώρα, ἀλλὰ ἐδῶ καί 150 χρόνια, ἀναγνωρίζονται καί τιμῶνται ὅλοι, χωρὶς καμιά ἐξαίρεση, ὡς πατριώτες καί ὡς ἀγωνιστές τῆς ἐλευθερίας. Τό ἴδιο πρέπει νά γίνει καί μέ τήν ἀντίσταση τῶν ἐτῶν 1941-1944.

Δέν ἐξουσιοδοτήθηκα ἀπὸ κανέναν γιά νά σέ ἀποχαιρέσω, Μήτσο Παρτσαλίδη. Σέ ἀποχαιρετᾷ ἓνας φίλος, τοῦ ὁποῖου τῇ θέσῃ στά Δεκεμβριανά, ὅπως τὴν ἀνέπτυξε στήν Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου εἶχες τὴν καλωσύνη καί πωραδρεθεῖς, τὴ συμμερίστηκες μέ ἀνοιχτὴ ἐπιστολή.

Σέ ἀποχαιρετᾷ ὡς φίλος πού συμμερίστηκε μαζί σου τὴν ἀνάγκη νά ἐξαρθεῖ, πάνω ἀπὸ ὅλες τίς ἀντιθέσεις πού τότε ὑπῆρχαν, καί πάνω ἀπὸ ὅλες τίς διαφορές πού ὑπάρχουν καί σήμερα καί θά ὑπάρχουν σέ κάθε δημοκρατία, νά ἐξαρθεῖ καί νά ἀναγνωρισθεῖ τό μεγάλο γεγονός πού λέγεται Ἐθνικὴ Ἀντίσταση.

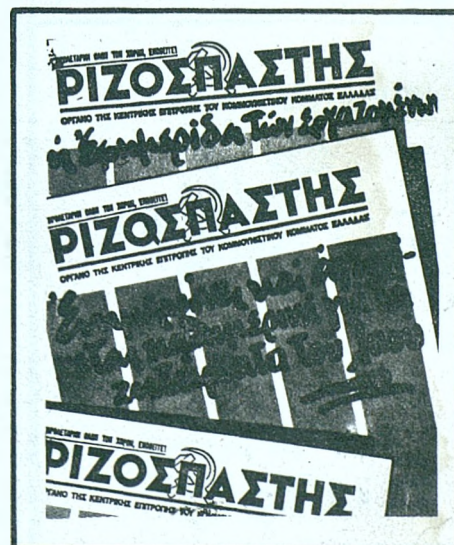
ΑΝΤΩΝΗ Κ. ΣΑΝΟΥΔΑΚΗ

ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ
ΠΥΡΟΥΝΑΚΗΣ

Ὁ παπὰς
τῶ Θεοῦ
καὶ τοῦ
λαοῦ

Κεντρικὴ διάθεση
«Κνωσός»

Σουλτάνη 6, Ἀθήνα
τηλ. 36.10.108

ΙΠΠΑΛΕΚΤΡΥΩΝ

Δογάνη 99 τηλ. 4617948

● ΤΑΚΗ ΘΕΟΦΙΛΑΤΟΥ

Έρκος Όδόντων

● ΤΑΚΗ ΘΕΟΦΙΛΑΤΟΥ

Ή Άλωσης

της Κωνσταντινουπόλεως
καί

άλλα Ρεμπέτικα

● ΓΙΑΝΝΗ ΡΕΜΟΥΝΔΟΥ

MODUS VIVENDI

ή

γυμνό μοντέλο πού ποζάρει

καί άντιστέκεται

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Σόλωνος 116, τηλ. 36.19.724

ΚΑΘΕ ΠΡΟΙ

διαβαζε

την ΑΥΓΗ

τη δικη 68

ΦΩΝΗ

ΡΕΑ ΓΑΛΑΝΑΚΗ

ΤΟ ΚΕΪΚ

ΚΕΔΡΟΣ 1980

ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ:

του Λευτέρη Μαυροειδή

Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ του προέδρου Κάρτερ στη Γιουγκοσλαβία – την περασμένη εβδομάδα – σημαντικό πολιτικό γεγονός αυτή καθαυτή, γίνεται ακόμη σημαντικότερο αν εκτιμηθεί σαν συνέχεια (καί ολοκλήρωση) των επαφών που πραγματοποιήθηκαν στο Βελιγράδι εδώ και δυο μήνες, στο περιθώριο των τελετών για τόν θάνατο του Τίτο. Είχαν πάει τότε στο Βελιγράδι (καί είχαν συνομιλίες με την μετατιτοϊκή Γιουγκοσλαβική ηγεσία) μεταξύ άλλων ο σοβιετικός ηγέτης Λεονίντ Μπρέζνιεφ και ο Κινέζος ηγέτης Χούα Κοϋο Φέγκ, ή Ίνδη πρωθυπουργός κ. Ίντιρα Γκάντι και ο Άλγερινός πρόεδρος Σαντλί Μπεντζεντίντ, ο Χέλμουτ Σμίτ και ή κ. Θάτσερ, ο Ρεϋμόν Μπάρ και ο Μπροϋνο Κράισκι, ο Έντβαρντ Γκιέρεκ και ο Τόντορ Ζίθκωφ, όλοι σχεδόν οι άρχηγοι κρατών ή κυβερνήσεων από όλο τόν κόσμο.

Τό όψιμο ενδιαφέρον του κ. Κάρτερ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ Κάρτερ δέν πάει τότε στο Βελιγράδι. Είχε στείλει τόν αντιπρόεδρο Μανταϊήλ, πράγμα πού χαρακτηρίστηκε σαν «ένα ακόμη λάθος του Τζίμμι». Ή επίσκεψη, λοιπόν, της περασμένης εβδομάδας αποτέλεσε, κατά κάποιο τρόπο, για την αμερικάνικη πλευρά, μιά «επανόρθωση του λάθους». Για τή Γιουγκοσλαβική πλευρά, μέ τό ταξίδι αυτό ολοκληρώθηκε ο κύκλος των επαφών του περασμένου Μάη.

Ή υπογράμμιση του ρόλου των άδεσμεύτων

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ Κάρτερ πραγματοποίησε την επίσκεψή του στο Βελιγράδι άμέσως μετά τή διάσκεψη των 7 πλουσιότερων χωρών του κόσμου στη Βενετία, αρχίζοντας, από τή Γιουγκοσλαβία, τήν περιοδεία του σέ τρεις από τίς χώρες του εύρωπαϊκού Νότου: Γιουγκοσλαβία, Ίσπανία, Πορτογαλία. Οι Γιουγκοσλάβοι είχαν, λοιπόν, τήν εύκαιρία νά πληροφορηθοϋν, από πρώτο χέρι, τίς εκτιμήσεις της Βενετίας σχετικά μέ τίς διεθνείς εξελίξεις – πολιτικές καί οικονομικές – καί τά σχέδια των ισχυρότερων καπιταλιστικών χωρών της Δύσης.

ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη μεριά, ό αμερικανο-γιουγκοσλαβικές συνομιλίες του Βελιγράδιου έγιναν ύστερα από μιά σειρά επαφές πού είχαν οι Γιουγκοσλάβοι μέ τόν κόσμο των άδεσμεύτων. Δυό ή τρεις μόλις μέρες πριν τήν επίσκεψη του Κάρτερ, είχε επιστρέψει στο Βελιγράδι ο Γιουγκοσλάβος ύπουργός Έξωτερικών Βέρχοβετς, από μιά περιοδεία στη Ζάμπια, τήν Τανζανία, τήν Σρί Λάνκα, τήν Ίνδονησία, τή Σιγκαπούρη καί τήν Ίνδια, όπου συζήτησε προβλήματα πού συνδέονται μέ τή στρατηγική των άδεσμεύτων στη σημερινή φάση των διεθνών εξελίξεων. Είχε, λοιπόν, καί ο πρόεδ

ρος Κάρτερ τήν εύκαιρία, από τή δική του πλευρά, νά πληροφορηθεί, από πρώτο χέρι, όσα συμβαίνουν τήν ώρα αυτή στους κόλπους του κινήματος των άδεσμεύτων.

ΑΝ ΚΡΙΝΕΙ κανείς από όσα ειπώθηκαν στις επίσημες όμιλίες, καί από όσα έγιναν γνωστά σχετικά μέ τήν πορεία των κλειστών συνομιλιών, στην αντιμετώπιση των θεμάτων των οικονομικών σχέσεων Βορρά - Νότου, τό χάσμα πού χωρίζει τίς δύο πλευρές παραμένει άγεφύρωτο. Ο πρόεδρος Κάρτερ μέσα από μερικές γενικές καί άόριστες διατυπώσεις περί της ανάγκης «ανάπτυξης όλων των χωρών», άφησε νά φανεί καθαρά ότι τό μόνο θέμα πού άπασχολεί σήμερα τόν καπιταλιστικό Βορρά είναι τό θέμα του πετρελαίου.

ΑΝΤΙΘΕΤΑ, όμως, ό Άμερικανός πρόεδρος υπογράμμισε – καί έδωσε στήν υπογράμμιση αυτή μιά χαρακτηριστική έμφαση – τό «θετικό ρόλο» πού διαδραματίζει, στο σημερινό κόσμο, τό κίνημα των άδεσμεύτων καί στο πλαίσιο αυτό, ή Γιουγκοσλαβία σαν «ήγετική δύναμη», όπως είπε, του κινήματος αυτού.

ΣΕ ΜΙΑ μακρά συνέντευξή του στους άναποκριτές της «Πολίτικα» καί της Τηλεόρασης του Βελιγράδιου, στίς παραμονές της επίσκεψής του στο Βελιγράδι, ο Άμερικανός πρόεδρος έλεγε: «Είναι εξαιρετικά σημαντικά, για τή διατήρηση της ειρήνης καί της σταθερότητας στον κόσμο, όσα κάνουν καί λένε οι άδεσμευτες χώρες. Είναι εξαιρετικά, επαναλαμβάνω, εξαιρετικά σημαντικά για τίς ΗΠΑ. Καί πιστεύω ότι είναι επίσης εξαιρετικά σημαντικά για τήν Σοβιετική Ένωση καί τόν υπόλοιπο κόσμο».

ΜΙΛΩΝΤΑΣ στο επίσημο γεϋμα πού δόθηκε πρós τιμή του στο Βελιγράδι, ο πρόεδρος Κάρτερ επανήλθε στο θέμα αυτό για νά πει: «Ή σταθερή στάση της Γιουγκοσλαβίας στην προάσπιση των άρχών της άδέ-

σμευτης πολιτικης και της μη ανاميξης στα εσωτερικα των κυριαρχων κρατων ειναι ιδιαιτερα σημαντικος παρδγων στο σημερινο, ασταθη, και γεματο προβληματα, κοσμο».

Η ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ απόψεων που εγινε στο Βελιγράδι πάνω στη διεθνή κατάσταση εδειξε ότι υπάρχουν θέματα στα όποια οι δύο πλευρές συμφωνούν πλήρως ή εν μέρει (τουτό αφορά, π.χ., τό θέμα του Άφγανιστάν) και είναι πολύ περισσότερα, θεθαίως, τά θέματα στα όποια οι απόψεις διίστανται ή και είναι αντίθετες. Χτυπητό παράδειγμα από την άποψη αυτή είναι τό μεσανατολικό πρόβλημα και οι δρόμοι της λύσης του.

ΠΑΡΑ τίς διαφορές αυτές, γνωστές άλλωστε και φυσιολογικές, οι θέσεις που διατύπωσε ο πρόεδρος Κάρτερ, σχετικά μέ τό κίνημα των άδεσμεύτων, ανεξάρτητα από τούς λόγους που τίς υπαγόρευσαν και

τούς ύπολογισμούς που τίς συνοδεύουν, είναι ένα έντυπωσιακό στοιχείο, που επισημαίνεται και από την πλευρά των Γιουγκοσλάβων αναλυτών.

Ο παράγοντας Γιουγκοσλαβία

ΠΟΛΥ σημαντικότερος είναι, έν τούτοις, ο άπολογισμός των άμερικανογιουγκοσλαβικών συνομιλιών του Βελιγραδίου στον τομέα των διμερών σχέσεων. Και ιδιαιτερα, στην πολιτική τους διάσταση. Ο πρόεδρος Κάρτερ διακήρυξε πανηγυρικά ότι «οι ΗΠΑ σέβονται και ύποστηρίζουν σταθερά την ανεξάρτησία, την κυριαρχία, την έδαφική ανεξαρτησία και την ένότητα της Γιουγκοσλαβίας». Και ότι θεωρούν την ύπαρξη της ανεξάρτητης και άδεσμευτης πολιτικής της Γιουγκοσλαβίας σαν «σημαντικό παράγοντα της Ισορροπίας, της ειρήνης και της σταθερότητας στον κόσμο».

ΟΙ ΔΙΑΒΕΒΑΙΩΣΕΙΣ αυτές του προέδρου των ΗΠΑ, μολοντί δέν προσέλαθαν – δέν μπορούσαν και ούτε χρειαζόταν, άλλωστε, να προσλάβουν – μορφή επίσημων έγγραφων, έχουν την ιδιαιτερη σημασία ότι γίνονται ύστερα από ανάλογες διαβεβαιώσεις από την πλευρά του σοβιετικού ηγέτη Μπρέζνιεφ – καθώς και του Κινέζου ηγέτη Χούα Κούο Φέγκ – και συμπληρώνουν τίς διαβεβαιώσεις αυτές. Θεωρούμενες, στο σύνολό τους, οι διακηρύξεις αυτές, συνθέτουν την εικόνα μιάς παγκόσμιας καθολικής καταξίωσης και μετά τόν Τίτο, της ιδιαιτερης θέσης που έχει ή Γιουγκοσλαβία σαν ένα από τά βασικά στοιχεία της διεθνούς Ισορροπίας δυνάμεων στην Εύρώπη,

και τόν κόσμο. Πράγμα που μαζί μέ την έσωτερική ένότητα και όργάνωση των λαών της έγγυαται την ασφάλειά τους.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ άσκοπο να ύπομνησθεί ότι την ιδιαιτερη αυτή θέση της ανεξάρτητης, άδεσμευτης Γιουγκοσλαβίας, δέν την άποφάσισαν οι μεγάλοι του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, κατανέμοντας την Εύρώπη μεταξύ τους σε ζώνες έπιρροής. Τή θέση αυτή ή έπαναστατική Γιουγκοσλαβία την κατέκτησε μόνη της και την επέβαλε σ' όλους τούς μεγάλους. Πιστοποιώντας ότι ένας έπαναστατημένος λαός και μιά συνεπής έπαναστατική ήγεσία μπορούν να χαράξουν την έντική τους πορεία αυτόνομα, παρά και ένάντια στις θελήσεις των μεγάλων δυνάμεων, εφόσον είναι άποφασισμένοι να αγωνιστούν ως τό τέλος.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ άσχετη μ' αυτά ή διαπίστωση που έκανε ο πρόεδρος Κάρτερ στη Γιουγκοσλαβία, ότι ο λαός της είναι και σήμερα ένωμένος γύρω από την ήγεσία και τη γραμμή που χάραξε ο Τίτο: «Μέ συγκίνησε θαύματα – είπε φεύγοντας από τό Βελιγράδι – ή άξιοπρέπεια, και ή γενναιότητα του γιουγκοσλαβικού λαού... Μέ έντυπώσισε ή άποφασιστικότητα των Γιουγκοσλάβων ήγετών απέναντι στις προκλήσεις του σήμερα και τά σχέδια για τό μέλλον».

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ άσχετη μ' αυτό ή πολύ δεσμευτική δήλωση που έκανε, ότι ή άμερικάνικη κυβέρνηση «δέν θά άνεχθεί στο μέλλον» την τρομοκρατική δράση που αναπτύσσουν στίς ΗΠΑ φασιστικά ένθικιστικά στοιχεία κατά των εκπροσώπων του γιουγκοσλαβικού κράτους. «Θά άντιπαχθούμε ενεργά – είπε – σ' όλες τίς πολιτικές άπόπειρες ύπονόμησης της γιουγκοσλαβικής ένότητας και της έδαφικής άκεραιότητας της Γιουγκοσλαβίας». Άν λάβουμε ύπόψη ότι όλες σχεδόν οι άπόπειρες δημιουργίας χωριστικών κινήματων στη Γιουγκοσλαβία όργανώνονται στο έξωτερικό, κυρίως στίς ΗΠΑ, ή δήλωση του προέδρου Κάρτερ παίρνει ένα πολύ ουσιαστικό περιεχόμενο.

Ο ΚΑΡΤΕΡ έκανε επίσης στο Βελιγράδι μιά έντυπωσιακή άποκάλυψη: Είπε ότι από την άρχή της προεδρίας του διατηρούσε μιά πολύ πυκνή άλληλογραφία μέ τόν Τίτο, από τόν όποίο ζητούσε συμβουλές: «Όταν έγινα πρόεδρος, είπε, άρχισα αυτή την άλληλογραφία δοκιμαστικά. Ό Τίτο άπάντησε μέ προθυμία. Άνταλλάξαμε από τότε πολλές μακροσκελέστες έπιστολές, ιδιωτικού και έμπιστευτικού χαρακτήρα, έντελώς όμως άνοιχτές, άπόψεις ως προς τίς διμερείς σχέσεις και ως προς τά γεγονότα που διαδραματίζονταν σε άλλες χώρες και τραβούσαν την προσοχή μας».

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ συμπέρασμα από όλες αυτές τίς έπισκέψεις που άρχισαν στίς άρχές Μαΐου και έληξαν μέ την έπίσκεψη Κάρτερ την περασμένη έβδομάδα, είναι ότι ο θάνατος του Τίτο, που έπί πολλά χρόνια παρούσιαζόταν από τά γνωστά προπαγανδιστικά κέντρα σαν άπαρχή διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας, μετατράπηκε σε διαδήλωση ένότητας και σταθερότητας αυτής της γειτονικής μας σοσιαλιστικής άδεσμευτης χώρας: σταθερότητας που πιστοποιήθηκε και καταξιώθηκε και από όλους τούς ύπολογίσιμους ξένους παράγονες. Ήταν ή τελευταία – και όχι λιγότερο σημαντική – ύπηρεσία που πρόσφερε στη χώρα του ο Τίτο.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

συνδικαλισμος και ελευθεριες στην ΕΣΣΔ

ΟΛΓΑ ΣΕΜΙΟΝΟΒΑ
ΒΙΚΤΟΡ ΧΕΥΝΕΣ

ΟΥΤΟΠΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΥΤΟΠΙΑ

Ναυαρίνου 11, Ιος όρ.
ΑΘΗΝΑ τηλ. 36.38.696

κυκλοφορεί

M. Rodinson

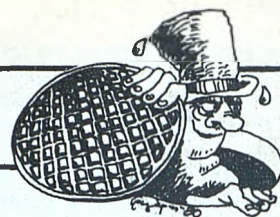

ΙΣΛΑΜ

και ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΚΑΛΒΟΣ»
Άναξαγόρα 1, Άθήνα τ.τ. 112
τηλ. 52.46.241

Ένα πρόβλημα Πολιτικής

Ειδικού συνεργάτη

ΤΟ ΘΕΜΑ της αποχέτευσης της Πρωτεύουσας, πού μπήκε όρμητικά στην επικαιρότητα πριν δυό εβδομάδες, μπορούμε νά τό προσεγγίσουμε από τρεῖς, τουλάχιστον, πλευρές.

ΑΠΟ τήν τεχνική πλευρά είναι ανάγκη νά υπάρξουν οἱ απαραίτητες μελέτες, καθώς καί οἱ κατάλληλοι ἐπιστημονικοί φορεῖς πού θά τίς θέσουν σέ ἐφαρμογή.

ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ ἐπίσης τά ἀπαραίτητα οικονομικά μέσα, ἀλλά αὐτά εἶναι δυνατό νά βρεθοῦν, ἂν γίνει ἡ σωστή ἀξιοποίηση τοῦ δημοσίου

χρήματος καί ἱεραρχηθοῦν ὑπεύθυνα οἱ κρατικές ἐπενδύσεις.

ΤΕΛΟΣ, γιά νά λυθεῖ ὀριστικά τό ζήτημα χρειάζεται ἡ ἀποφασιστικότητα καί ἡ πολιτική βούληση νά ἀντικαταστήσει τή σημερινή πολιτική τῶν προσωρινῶν «ἐμβαλωματικῶν» λύσεων πού διαιωνίζονται. Καί κάτι τέτοιο, φυσικά, προϋποθέτει ὅτι θά ἀπομακρυνθοῦμε ἀπό τή σημερινή γραφειοκρατική δομή τῶν ἀποτυχημένων ὁργανισμῶν καί ὅτι θά γίνει ριζική ἐκκαθάριση τῶν διαφόρων «ἀρμοδίων» παραγόντων πού ὁδήγησαν στή σήψη καί στό ἀδιέξοδο.

ΕἶΝΑΙ φανερές οἱ δυσκολίες πού θά συνατοῦσε ἕνα τέτοιο ἐγχεῖρμα μέσα στίς σημερινές πολιτικές συνθήκες. Ὑπάρχουν ὅμως καί δυό ἐξωγενεῖς παράγοντες

● Ὁ ἕνας εἶναι ὁ ἀπελπισμένος, ἀπό τά πρῖν, χαρακτήρας ὁποιοδήποτε μέτρου μπροστά στήν προσθήκη μιᾶς πόλης 150.000 κατοίκων κάθε χρόνο, στό συφιλιδικό ὑδροκέφαλο πού λέγεται Ἀθήνα.

● Ὁ ἄλλος, ὅτι τελικά δέν ἔχουμε τόσα εἰδικευμένα τεχνικά στελέχη – τουλάχιστον ὑπολογίζοντας μόνο τοὺς Ἕλληνες τῆς ἡμεδαπῆς – ὅσα χρειάζονται γιά νά μελετήσουν, νά προγραμματίσουν, νά ἐπιβλέψουν καί νά ἐκτελέσουν ἕνα τέτοιο ἔργο. Ἐχουμε, δέβαια, χιλιάδες μηχανικούς, ἀλλά εἶναι τόσο ἀποροφημένοι ἀπό τίς οἰκοδομικές δραστηριότητες καί προσανατολισμένοι πρὸς τήν κερδοσκοπία, ὥστε πολλές φορές καταλήγουν νά εἶναι ὄχι μόνο ἀχρηστοί, ἀλλά καί ἐπιζήμιοι γιά μιὰ δραστηριότητα πού ἀφορᾷ κοινωνικές ἀνάγκες.

Οἱ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ πού κατέχουν μέ ἐντελέχεια τήν ἐπιστήμη τους καί ἔχουν διαπρέψει σέ εἰδικότητες πέρα ἀπό τά οἰκοδομικά τοῦ ἐμπορίου εἶναι σχετικά λίγοι καί ἀπ' αὐτοὺς δέν συναντοῦμε στίς Δημόσιες Ὑπηρεσίες πολλούς· ἀλλά κι ἂν ὑπάρχουν ἐκεῖ, χάνονται.

ΔΥΣΤΥΧΩΣ, ἂν ρίξουμε μιὰ ματιά στά Δελτία τῶν διαφόρων Συλλόγων Μηχανικῶν, κυρίως τῶν Πολιτικῶν Μηχανικῶν, θά πεισθοῦμε ὅτι οἱ ἐνασχολήσεις τους εἶναι ἡ διευκόλυνση ἐκδοσης ἀδειῶν οἰκοδομῶν, ἡ αὐξηση τῶν συντελεστῶν δόμησης, ἡ τόνωση τῶν ἐπενδύσεων σέ ἀκίνητα κλπ. Κι αὐτά ὅλα κατευθυνόμενα μέ πολιτικοποιημένα ὑπονοούμενα, προοδευτικές νύξεις καί διαπρύσιες δηλώσεις ἐθνικῆς εὐαισθησίας. Οἱ τελευταῖες προσπαθοῦν, κυρίως, νά ἐμποδίσουν κάθε ἀνάθεση σοβαρῆς μελέτης σέ ξένους, γιατί ἤδη οἱ Ἕλληνες τεχνικοί εἶναι ἱκανοί νά λύσουν καί τά πιό περίπλοκα προβλήματα, βάζοντας μπροστά καί τά περί μονοπωλίων καί ἱμπεριαλιστικῶν συνωμοσιῶν ἡχηρά. Ὅχι πὼς δέν ὑπάρχουν αὐτές· ὅμως, ἡ μεγάλη συνωμοσία ἐναντίον τοῦ τρόπου ζωῆς τοῦ λαοῦ ἐκφράζεται ἀπό τήν πυώδη οικονομική καί χωροταξική δομή τῆς χώρας, αὐτό τό 45% τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ πού ἔχει συγκεντρωθεῖ γύρω ἀπό τήν Ἀθήνα, αὐτό τό 65% τῆς οἰκονομίας πού ἐδρεύει ἀνάμεσα στήν Ὀμόνοια καί τό Σύνταγμα. Μέσα σ' αὐτήν τήν Μείζονα Πρωτεύουσα περιφέρονται γύρω στά τέσσερα

ἐκατομμύρια ἀπό τά ὁποῖα τά μισά περίπου ζοῦν ἐντελῶς παρασιτικά καί ἀπό τοὺς ὑπόλοιπους, ἕνα μεγάλο μέρος ἀντιπαραγωγικά.

Ἡ ΠΡΩΤΗ σκέψη πού θά μπορούσαμε νά κάνουμε αὐθόρμητα, καί γενικεύοντας, γιά τή λύση τοῦ ἀποχετευτικοῦ, θά ἦταν: νά μειωθεῖ πρῖν ἀπό ὅλα ὁ πληθυσμός τῆς μείζονος πρωτεύουσας... Σέ κάθε τόπο (ἐπιχειρησιακά, ἀναπτυξιακά, χωροταξικά) ὑπάρχει ἕνα ὄριο κορεσμοῦ καί ἡ Μείζων Ἀθήνα τό ἔχει ἀπό καιρό ξεπεράσει.

ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗ γιά νά σχεδιάσεις ἕναν οἰκισμό εἶναι ἡ ὑπαρξη κάποιας ἀνεκτῆς πυκνότητας οἰκήσης, δρόμων μέ ἕνα στοιχαῶδες λειτουργικό εὖρος νεροῦ γιά ὑδρευση καί ἑνὸς ἱκανοποιητικοῦ δίκτυου ἀποχέτευσης.

ΟΤΑΝ τώρα εἰδικότερα μιλοῦμε γιά ἀποχέτευση, ἐννοοῦμε τά σωληνωτά δίκτυα συλλογῆς τῶν ἀκαθάρτων νερῶν ἀφ' ἑνὸς καί τὸν τόπο ὅπου θά καταλήγουν ἀφ' ἑτέρου. Τέτοιοι τόποι ἦσαν σέ ὅλο τὸν κόσμο ἡ θάλασσα, τά ρεῦματα, τό ὑπέδαφος καί τὸν τελευταῖο αἰῶνα οἱ ἐγκαταστάσεις βιολογικοῦ καθαρισμοῦ πού ἀποδομοῦν τά λύματα καί τά κάνουν ἀκίνδυνα, ὥστε νά μποροῦν νά ἐπανενταχθοῦν στό βιολογικό κύκλο.

ΤΙ ΕΠΙΝΕ ἀπό ὅλα αὐτά στήν Ἀθήνα; «Χωρὶς περίσκεψη, χωρὶς αἰδῶ» οἱ τεχνικοί τῶν δημόσιων ὑπηρεσιῶν, πολλές φορές, χωρὶς νά γοῦν ἀπό τά γραφεῖα τους, τράβηξαν ζώνες γιά διάφορα εἶδη οἰκοδομῶν καί μεγαλόψυχα ἐπιτρέψαν πενταόροφες ἢ ἀργότερα δεκαόροφες πολυκατοικίες, χωρὶς καμιά φροντίδα γιά τήν κυκλοφορία καί τή στάθμευση τῶν αὐτοκινήτων, χωρὶς καμιά πρόνοια γιά κάποιον ἄλλον εἶδος συγκοινωνιακοῦ δίκτυο (ὑπόγειο σιδηρόδρομο, π.χ.) καί χωρὶς καν ὑποψία γιά τήν ὑπαρξη ἑνὸς ὑδρευτικοῦ καί ἀποχετευτικοῦ προβλήματος.

ΚΙ ΟΜΩΣ καί μόνο τά δύο τελευταῖα ζητήματα πού μᾶς ἐνδιαφέρουν εἰδικότερα, ἡ ὑδρευση καί ἡ ἀποχέτευση, ἀλλάζουν ὄχι μόνο διαστάσεις, ἀλλά καί ποιότητα ἀπὸ τή στιγμή πού ἕνας οἰκισμός ξεπερνάει ὀρισμένα μεγέθη. Ἡ παραδοσιακή ἀγροτική ἀντιμετώπιση γιά τό «ἀχρεῖαστο» ἀποχωρητήριο στηριζόταν στό ὅτι συνήθως γύρω ἀπὸ τό οἰκογενειακό σπῆτι ὑπῆρχε ἀφθονος χώρος καί, σέ τελευταία ἀνάλυση, ὑπῆρχε πάντα ἡ δυνατότητα προσφυγῆς στή φύση. Στά πλαίσια, ὅμως,

μιάς άστικής δομής πρέπει μέσα στον ίδιο τό χώρο της κατοικίας νά περατωθούν όλες οι ζωτικές διαδικασίες. Κι ό χώρος αυτός δέν είναι έλαστικός και δέν έχει, ούτε μπορεί νά βρεί, άλλες διεξόδους από αυτές πού έχει προγραμματίσει γι' αυτόν ή πολεοδομική έξουσία.

ΑΣ ΠΑΡΟΥΜΕ γιά παράδειγμα τήν Κυψέλη. Ή συνοικία είχε κάποια άρμονία μέ τά ισόγεια και διόροφα σπίτια της και τά στενά χωμάτινα δρομάκια. Μέσα, όμως, σέ πέντε χρόνια μεταμορφώθηκε σ' ένα δάσος από μπετόν και ή τιμή των οικοπέδων δεκαπλασιάστηκε. Οι δρόμοι, όμως, έμειναν χείμαρροι και γιά ύπονόμους, βέβαια, ούτε κουθέντα. Παρ' όλο πού ή δαπάνη ήταν μικρή σέ σχέση μέ τά κέρδη των κατασκευαστών και θά μπορούσε νά καλυφθεί από αυτά. Θά μπορούσε, δηλαδή, νά έξαρτηθεί ή άδεια γιά τήν άνέγερση πολυόροφης οικοδομής από τήν κατασκευή του ανάλογου ιδεατού τμήματος ασφαλτοστρωμένου δρόμου και ύπονόμου.

ΟΙ ΕΡΓΟΛΑΒΟΙ, όμως, μαζί μέ τούς διεφθαρμένους πολιτικούς της Δεξιάς έλυναν και έδεναν. Αυτοί έφτιαχναν τούς νόμους και τούς επέβαλλαν και σέ συνοικισμούς - γιατί ύπηρεξαν και τέτοιες περιπτώσεις - όπου οι κάτοικοι, κατά πλειοψηφία, δέν ήθελαν νά δοθεί περισσότερο ύψος.

ΤΕΛΙΚΑ, πρίν έξι χρόνια ή κατάσταση είχε φτάσει σέ κρίσιμο σημείο.

ΣΤΗ χαβούζα του Προφήτη Δανιήλ, σέ πάροδο της λεωφόρου Καβάλας πίσω από τό εργοστάσιο Σαρακάκη, έφταναν κάθε μέρα περισσότερα από 1000 βυτιοφόρα πού άδειαζαν γύρω στά 15.000 κυβικά μέτρα δοθρολύματα. Τά βυτιοφόρα πού άναφέρονταν στίς καταστάσεις του ΟΑΠ ήσαν γύρω στά 250 κι έκαναν 4 έως 5 διαδρομές τήν ήμέρα.

ΑΠΟ ΑΥΤΑ τό 20% προερχόταν από τό κέντρο της 'Αθήνας και τά Βόρεια Προάστια (Χαλάνδρι, Μαρούσι, Κηφισιά, Έκάλη κλπ.), τό 20% από τόν Πειραιά και γενικά Δυτικά του Κηφισού και τό 60% από τήν Καλλιθέα, Νέα Σμύρνη, Παλ. Φάληρο, Δάφνη, Έλληνικό, Γλυφάδα, έως Βάρκιζα.

Η ΔΙΑΔΡΟΜΗ του κάθε βυτιοφόρου, φορτωμένου μέ τό πολύτιμο ύγρο του, κυμαινόταν μεταξύ 10 και 30 χιλιομέτρων. Ήπειδι ή χαβούζα δέν επέτρεπε νά άδειάσουν πάνω από 2-3 βυτιοφόρα, αυτά έκαναν ούρά στή λεωφόρο Καβάλας ή περίμεναν στίς διάφορες παρόδους, μπροστά στά σπίτια, άρωματίζοντάς τα. Πέρα από τό θόρυβο όμως και τή βρωμιά, ύπηρεχε και πρόβλημα ύγείας: τά παρκαρισμένα επί ώρες βυτιοφόρα, έπειδή δέν ήσαν στεγανά, έσταζαν στο δρόμο τά δοθρολύματα και τά παιδιά παίζαν τό πρωί πάνω σέ συμπυκνωμένα βακτηριρίδια ύψηλής συγκεντρώσεως. Οι έξωραιοστικοί Σύλλογοι, βέβαια, της Περιοχής έκαναν κινητοποιήσεις, επανειλημμένες παραστάσεις στο άρμόδιο Ύπουργείο (τών Δημ. Έργων) άμέσως μετά τή δικτατορία και κάτω από αυτή τήν πίεση πραγματοποιήθηκαν τότε μερικές συσκέψεις «άρμοδιών» και ανακοινώθηκε ότι ένα κατασκευαστεί στο Σχιστό, πάνω από τό Σκαρμαγκά, θά κέντρο έκκενώσεως των βυτιοφόρων όλης της Μεζόνοης Πρωτευούσης. Ή λύση παρουσίαζε όρισμένα πρόσκαιρα πλεονεκτήματα. Τά βυτιοφόρα θά περνούσαν από πλατιές έξωτερικές λεωφόρους (Καβάλας και Σχιστού), ύπηρεχε μία χαράδρα κατάλληλη γιά χώρο ύποχολής, θά μπορούσε νά δεντροφυτευθεί όλος ό λόφος και νά περιοριστούν οι ένοχλήσεις γιά τόν κόσμο. Ήξεραν, βέβαια, ότι στήν παραλία του Κερατσινιού έκδάλλουν όλοι οι ύπόνομοι της 'Αθήνας-Πειραιά.

ΑΥΤΗ, όμως, ήταν ή μοίρα της κοντόφθαλμης πολιτικής της Δεξιάς. Δραπετεύοντας από τό ένα άδιέξοδο νά πέφτει σέ άλλο, ίσως μεγαλύτερο. Γιά τήν ώρα έπρεπε κάτι, οτιδήποτε, νά γίνει γιά νά μή σαπίσει ή 'Αθήνα μέσα στά περιττώματά της.

ΕΙ ΕΙΔΗ όμως οι άποστάσεις από τή Βάρκιζα, ή τήν Έκάλη μέχρι τό Σχιστό είναι άρκετά σημαντικές και γιά νά μήν περιφέρονται επί ώρες στους δρόμους τά εύώδη φορτία, πάρθηκε ή άπόφαση νά μελετηθούν από ειδικές ομάδες έπιστημόνων άλλες 10-20 θέσεις στήν ευρύτερη περιοχή του Λεκανοπεδίου.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, έγινε πρόταση νά εγκατασταθεί κέντρο βιολογικού καθαρισμού στή θέση μεταφοράς των σκουπιδιών, αλλά περιέργως δέν προκάλεσε έντονο ένδιαφέρον. Ίσως γιati

παρουσίαζε πιό σύνθετα τεχνολογικά προβλήματα πού προϋποθέτουν γνώσεις και φροντίδα. ΄Ας σημειώσουμε ότι ή πρόταση αυτή έγινε πρίν από πέντε χρόνια και ότι αν είχε υιοθετηθεί τό έργο, θά είχε σήμερα τελειώσει.

ΑΝΑΤΕΘΗΚΕ, όμως, ταχύτατα ή μελέτη του κέντρου λυμάτων στο Σχιστό και του αντίστοιχου άγωγού κι έγινε είτε ή μελέτη, είτε ή κατασκευή, είτε και τά δύο μαζί μέ τρόπο τραγικά έσφαλμένο και όπως είναι γνωστό, τό έργο ύπηρεξε ένα μεγαλειώδες κυβερνητικό φιάσκο. Τό άξιοσημείωτο στήν περίπτωση της άποτυχίας του Σχιστού είναι ότι τό Ύπουργείο Δημοσίων Έργων και τό Τεχνικό Έπιμελητήριο «έπνιξαν» τό θέμα, δείχνοντας μία περιέργη άλληλοκατανόηση. Βέβαια, ή μελέτη και ή κατασκευή ενός τέτοιου έργου δέν είναι εύκολη υπόθεση· άλλο είναι νά ρέει μία ποσότητα νερού, έστω βρώμικου, σέ ένα σωλήνα κι άλλο νά ρέει τό περιεχόμενο δόθρων πού άποτελείται από νερό βρώμικο σέ συνεχή σήψη μέ ζυμώσεις πού εκλύουν τεράστιες ποσότητες αερίων. Γι' αυτό όμως ακριβώς τό λόγο έπρεπε και οι μελετητές και οι κατασκευαστές νά έπιλεγούν από τό κράτος μέ κριτήρια άξιοκρατικά· δηλαδή, μέ τήν ικανότητά τους γι' αυτό τό συγκεκριμένο έργο.

ΡΡΙΝ παραστεί στά κωμικοτραγικά έγκαίνια του Σχιστού, ό κ. Στράτος είχε ήδη άποφασίσει νά κλείσει τή μικρότερη χαβούζα του Προφήτη Δανιήλ, στηριζόμενος στήν υπερβολική αίσιοδοξία του Γενικού Γραμματέα του.

ΑΠΟ ΤΟ άλλο μέρος καμιά λύση δέν προχώρησε: Ούτε τή Μελέτη ή έκλογή των καταλλήλων θέσεων γιά άποσυμφόρηση της χαβούζας του Σχιστού, ούτε τή μελέτη του βιολογικού καθαρισμού, έστω σέ ένα πρώτο στάδιο πειραματικό. Και ύπηρεχαν δύο προτάσεις: Μία του καθηγητή κ. Βαλκανά και μία άλλη, κλασική, γιά μονάδα καθαρισμού στή θέση άπορρίψεως των σκουπιδιών, μεταξύ Νέων Λιοσίων και 'Ασπροπύργου.

ΥΠΗΡΞΕ ή συνηθισμένη άναποτελεσματικότητα των Ύπηρεσιών. Άλλά ύπηρεξε και ή κουτοπονηριά. «΄Ας άνοίξουμε», σου λέει, «μια νέα χαβούζα μέ πολλές παρότες και θόρυβο, νά ξεφύγουμε από τίσ πιέσεις γιά μερικά χρόνια κι έπειτα, έχει ό θεός. ΄Εμεις θά είμαστε σέ άλλο ύπουργείο κι όποιος έρθει, ας θγάλει τά κάστανα από τή φωτιά».

ΔΥΣΤΥΧΩΣ, όμως, έγινε ή καταστροφή του έργου και τό πρόβλημα έμεινε ζωντανό και βρώμικο όσο πρίν. Είχε βρεθεί όμως ένα άλλοθι γιά τήν άπραξία και μακαριότητα των Δαλαϊλάμα του ΄Υπ. Δημοσίων Έργων και των άγαθών άσχετων του Ο.Α.Π.: Ή μελέτη της Watson. Πάντα έλεγαν, νά δούμε τί θά προτείνει ή Watson.

ΑΛΛΟ φρούτο αυτό. Δέν ξέρουμε τί λέει ή Watson, αλλά όλοι όσοι άσχολήθηκαν μ' αυτό τό θέμα άπορρίπτουν τή μελέτη. Και τό Τεχνικό Έπιμελητήριο τό ίδιο. Ούτε τό χρόνο ούτε τήν άρμοδιότητα έχουμε, αλλά δέν διαβάσαμε πουθενά δημοσιευμένη μία περίληψη αυτής της μελέτης γιά νά καταπιστούν οι πολίτες, ειδικοί και μή. Οι έφημερίδες δημοσιεύουν πολλές ανακοινώσεις, εκθέσεις διοικητών τραπεζών, της ΔΕΗ κλπ. Κι είναι σωστό και χρήσιμο, νά γίνεται ή ενημέρωση. Άλλά γιά ένα τέτοιο έργο πού άφορά τή ζωή των 4.000.000 Έλλήνων δέν έπρεπε νά ύπάρξει μία δημοσίευση κάπως έμπειροσταμένη; Βέβαια, κάποιος πρέπει νά τή γράψει και... πού θά βρεθεί... Κι αυτό τό Τ.Ε.Ε. κριτικάρει, κριτικάρει, αλλά μία θετική γνώμη δέν είδαμε πουθενά. (Διότι τίσ γενικές εύχές, ότι πρέπει νά γίνει δίκτυο, τίσ ξέρουμε όλοι και... τό περιβάλλον του κ. Ζαρντινιδη τίσ έλεγε έξάλλου).

ΕΤΣΙ, περνούν όντως τά χρόνια και κατά τό τέλος του 1979 δημοσιεύεται μία προκήρυξη του Ο.Α.Π., μνημείο παρανομίας. Περιφρονείται κραυγαλέα ή λογική, ή ήθική τάξη, ή έπιστημονική δεοντολογία, αλλά και ή ίδια ή κρατική ύπόσταση. Μέ λίγα λόγια καλούσε μελετητές γιά νά ξαναμελετήσουν από τήν αρχή τό έργο του Σχιστού και μάλιστα μέ τήν ύποχρέωση νά παραδώσουν τήν μελέτη «... έντός 30 ήμερών...» γιά νά γίνει ή δημοπρασία μέσα σέ δύο μήνες. Μέ αυτήν τήν έπιτροχάδην διαδικασία δόθηκε μελέτη 8 εκατομμυρίων δραχμών σέ κάποιους, και... 'Αθήνα κοιμήσου ήσυχη! Γιατί, βέβαια, όταν ή

μελέτη του 1975-76 που χρειάστηκε 5-6 μήνες, δεν έδωξε ή δεν φτιάχτηκε τελικά σωστή, πώς θα έβγαине σωστή ή μελέτη τών 30 ημερών;

ΔΕΝ ΜΙΛΑΜΕ για τὰ φυσικά πρόσωπα που θά κάνουν τή μελέτη· όμως τὸ Ὑπουργεῖο, δὲν συνεντίστηκε νὰ ψάξει, τὰ τρία χρόνια που πέρασαν, νὰ βρεῖ ἕνα ἐπιτελεῖο ἐπώνυμων μηχανικῶν που νὰ εἶναι σίγουρο ὅτι θά ἐπιτύχουν στὸ ἔργο τους, καὶ νὰ γίνῃ ἡ ἀνάθεση καὶ ἡ ἐκπόνηση τῆς μελέτης ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας;

ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ, εἶχε προκηρυχθεῖ γιὰ τὶς 25-2-1980 μιὰ δημοπρασσία γιὰ ἕνα ἔργο καθαρισμοῦ λυμάτων στὴν Μεταμόρφωση. Μέχρι σήμερα δὲν ἔχει βγεῖ ἀπόφαση, ἀλλὰ βέβαια τί εἶναι μιὰ καθυστέρηση τεσσάρων μηνῶν, μπροστὰ στὴν ἀρχικὴ καὶ γενικὴ καθυστέρηση τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἄλλων ἔργων που ἔπρεπε νὰ γίνονιν;

ΤΩΡΑ, πὼς θά καθυστερήσει τὸν κόσμο ἡ κυβέρνηση ὅτι δὲν θά ἀποτύχει κάθε καινούριο ἔργο τοῦ τύπου «Σχιστὸ»; Κανεῖς δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνη στὴν ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνικὴ ικανότητα τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίων Ἔργων.

ΚΙ ΕΠΕΙΤΑ, με τὴν ἀσυνδοσία τὴν οἰκοδομικὴ τῆς εἰκοσαετίας, δὲν ὑπάρχει οὔτε σπιθαμὴ γῆς ἐλεύθερη, δημόσια, με τὰ οἰκοπεδᾶκια τῶν 300 πήχων, (πέντε λεπτά ἀπὸ τὴν Ὁμόνοια...) που μποροῦν νὰ γίνονιν πολυκατοικίες, ὁ καθένας περιμένει νὰ λύσει τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς του με τὴν ἀντιπαροχή.

ΑΛΛΑ ΔΕ βρέθηκε κανεῖς νὰ πῇ σ' αὐτοὺς που ἔγιναν πολυκατοικιοῦχοι ἀπὸ μιὰ καλύβα που εἶχαν πρὶν εἴκοσι χρόνια, ὅτι οἱ πενήντα ἄνθρωποι που μένουν, ἐκεῖ ὅπου ἔμενε μιὰ οἰκογένεια, ἔχουν ἀπορρίμματα ἀπὸ κουζίνες, λουτρά κλπ. που πρέπει κάπου νὰ πάνε. Ὁ «τρώσας καὶ ἰάσεται». Καὶ ὁ τρώσας εἶναι πρῶτο τὸ κράτος που ἐξακολουθεῖ νὰ δημιουργεῖ κίνητρα συρροῆς τῶν Ἑλλήνων σ' αὐτὴν τὴ μείζονα Ἀθήνα κι ἔπειτα ὁ μικροῖδιοκτήτης που ἔχει ἀποκτήσει με ἕνα Προεδρικό Διάταγμα τὸν τίτλο τοῦ ραντιέρη.

ΤΙ ΜΠΟΡΕΙ νὰ γίνῃ τώρα;

ΜΕ ΤΗΝ ὑπάρχουσα διάθρηση καὶ τὸ ὑπάρχον τεχνικὸ προσωπικὸ τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίων Ἔργων καὶ τοῦ Ο.Α.Π., δὲν μπορεῖ, βέβαια, κανεῖς νὰ περιμένει πολλὰ πράγματα. Μόνο ἂν ἀλλάξει ἡ πολιτικὴ ἡγεσία καὶ ἀφοῦ πάψει γιὰ μερικοὺς μῆνες νὰ λειτουργεῖ τὸ Ὑπουργεῖο σὰν ἐκλογικὸ κέντρο, εἶναι δυνατό, ἴσως, νὰ προταθοῦν καὶ νὰ ἐφαρμοστοῦν τὰ μέτρα που προτείνουν οἱ πνιγμένες φωνές τῶν ἱκανῶν μελετητῶν καὶ ὑπαλλήλων.

ΘΑ ΕΙΝΑΙ δυνατόν τότε νὰ κατασκευαστοῦν δέκα κέντρα ὑποδοχῆς δοθρολυμάτων σὲ διάφορους δήμους, ἀφοῦ προηγηθεῖ ἡ ἀπαραίτητη διαφωτιστικὴ ἐκστρατεία καὶ ἐνημέρωση τῶν ενδιαφερομένων κατοίκων. Θά πρέπει νὰ γίνῃ ἀπαλλοτριώση ἀρκετὰ μεγάλου ἀριθμοῦ στρεμμάτων καὶ νὰ δεντροφυτευθοῦν καὶ γενικά νὰ διευθετηθοῦν, ὥστε νὰ μὴ δημιουργοῦνται προβλήματα γιὰ τοὺς περίοικους, δηλαδή δυσάρεστες ὁσμές καὶ θεάματα. Ἡ κίνηση τῶν δυτιοφόρων που θά μειωθεῖ, ὅταν γίνουν πολλὰ τὰ κέντρα, εἶναι δυνατό νὰ γίνῃ μέσα σὲ καθορισμένο ὥραριο.

ΕΙΝΑΙ γεγονός ὅτι τὰ ἀμέσως γειτονικά οἰκόπεδα θά ὑποβαθμισθοῦν. Ἀλλὰ ὅλη ἡ Ἀθήνα, γιὰ ἕνα σοβαρὸ καὶ πολιτισμένον ἄνθρωπο, εἶναι μιὰ ὑποβαθμισμένη πόλη. Ὅταν κινεῖσαι με ταχύτητα 7χλμ. τὴν ὥρα, τὶς 16 ὥρες τοῦ 24ώρου, ὅταν ἡ αἰθαλομίχλη ταξιδεύει σὲ γειτονιές πλούσιες καὶ φτωχές, χωρὶς καμιά διάκριση, ὅταν σὲ πολυκατοικίες που πουλήθηκαν 50.000 δρχ. τὸ τετραγωνικὸ μέτρο, κάθε δύο μέρες πηγαίνει τὸ δυτιοφόρο νὰ ἀδειάζει τὸ δόθρο, ὅταν ὑπάρχουν οἱ «τουαλέτες» τῶν διαφόρων τουριστικῶν κέντρων που ξέρουμε, εἶναι ἀστεῖο νὰ μιλάμε γιὰ ὑποβάθμιση. Μόνον ὅταν πλησιάζει τὸ δυτιοφόρο νιώθει ὁ καθένας πόσο πρέπει νὰ εἶναι ὑπερήφανος που ἔχει ἡ Ἀθήνα τὰ ἀκριβότερα οἰκόπεδα τοῦ κόσμου, ἀκριβότερα ἀπὸ τὴ Γενεύη, τὴ Ζυρίχη, τὸ Λονδίνο, τὴν Οὐάσιγκτον, τὴ Φλόριντα.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, πρέπει νὰ προγραμματισθεῖ ἡ κατασκευὴ

200 χιλιομέτρων ἀγωγῶν τὸ χρόνο καὶ τὸ βασικότερο, νὰ ἀποθαρρυνθεῖ ἡ περαιτέρω συρροὴ Ἑλλήνων στὸν ἀθηναϊκὸ Λεδιάθαν. Τὸ πὼς μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ ἀνακοπὴ τῆς καθόδου τὸ ξέρουν, ἢ μπορεῖ νὰ τὸ βροῦν οἱ ἀρμόδιοι, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρξει ἡ πολιτικὴ βούληση καὶ ἡ ἀπόφαση νὰ παρθοῦν μέτρα με κάποιο πολιτικὸ κόστος βραχυπρόθεσμα.

ΚΑΙ μιὰ πιὸ συγκεκριμένη «πρόταση»:

ΕΝΑ κέντρο ὑποδοχῆς δοθρολυμάτων, ἂς γίνῃ στὸ χῶρο που προορίζεται γιὰ πνευματικὸ κέντρο. Προσωρινὴ λύση δὲν εἶναι; Νομίζουμε ὅτι δὲν θά ἐνοχλεῖ κανέναν. Θά περιβληθεῖ με ἄφθονα δέντρα. Με δύο ἀνισόπεδες διαβάσεις θά διοχετεύεται ἡ κίνηση τῶν δυτιοφόρων, ὥστε νὰ μὴ παρακωλύεται ἡ κυκλοφορία τῶν λεωφόρων Β. Σοφίας καὶ Β. Κωνσταντίνου.

ΒΕΒΑΙΑ, πρόκειται γιὰ τὸ Πνευματικὸ Κέντρο. Τέλος πάντων, ἂς περιμένει... Καλὰ εἶν' τὰ φαρδομάνικα, μὰ γιὰ τοὺς Δεσποτάδες. Ἀς μάθουμε νὰ γεμίζουμε μιὰ φορὰ τὸ μήνα τὴν αἰθουσα που παίζει ἡ Συμφωνικὴ, ἂς μάθει μιὰ οἰκογένεια στὶς 10 ἕνα παιδί τῆς νὰ παίζει ἕνα ὄργανο καὶ ἔπειτα τῆς Μαριόρης τῆς παίρνουμε καὶ φερετζέ.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ λίγο ἀστεῖο, τὸ Πνευματικὸ Κέντρο νὰ μετατραπῇ σὲ χαδούζα. Ἀλλὰ πὼς νὰ γίνῃ, ἀφοῦ αὐτὸ εἶναι τὸ φλέγον θέμα τῆς ἡμέρας που δὲν ἐπιτρέπει διαφορισμούς. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὴ χρήση του, τὸ Πνευματικὸ Κέντρο εἶναι μιὰ φιλοδοξία ἀπώτερη, που μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ ἄλλου. Μόνον δύο ὥρες νὰ καθίσει κανεῖς νὰ δεῖ τὸ συγκοινωνιακὸ χάος στὴ θέση ἐκεῖνη, θά λυπηθεῖ τὴν κατάντια τῆς πολιτείας καὶ θά τὴν ἀπαλλάξει ἀπὸ τὸ πρόσθετο φορτίο. Ὑπάρχει καλύτερη αἰσθητικὴ ἀπὸ αὐτὴν τοῦ πρασίνου; Καὶ τί καλύτερο «πνευματικὸ» κέντρο, ἀπὸ δύο-τρία γήπεδα που νὰ συγκεντρώνονται τὰ λυμφοματικά καὶ ἀποξενωμένα παιδιά τῶν πολυκατοικιῶν;

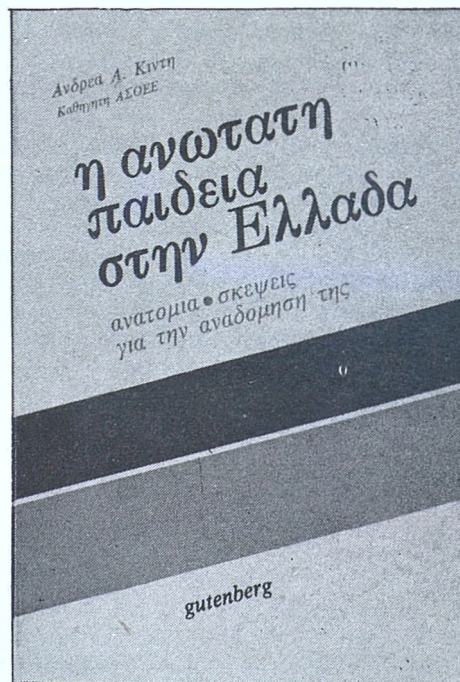
ΑΛΛΑ γι' αὐτὰ μιὰ ἄλλη φορὰ...

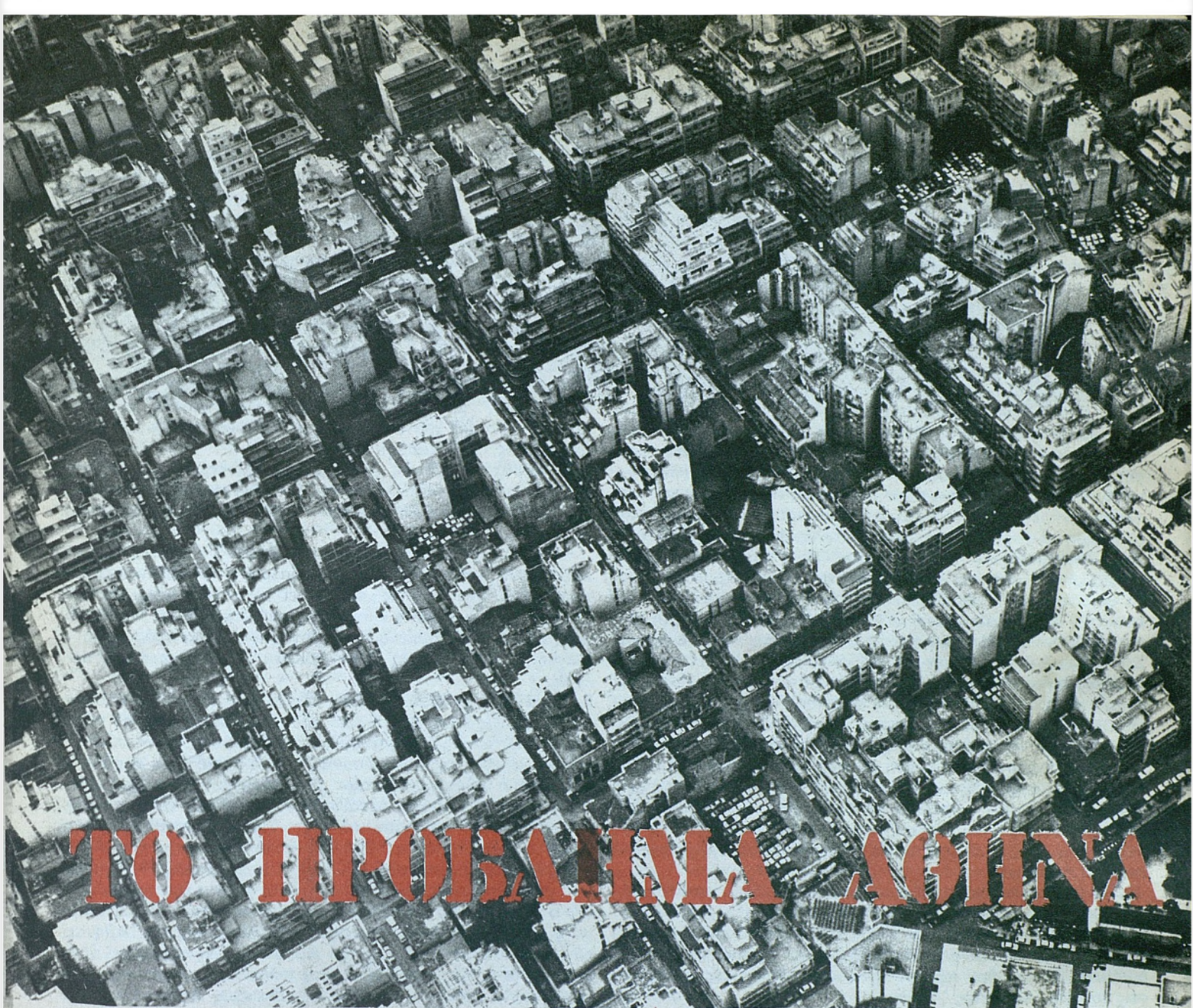
□

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Εἶχε γραφεῖ τὸ ἄρθρο αὐτὸ, ὅταν εἶδαμε τὸ γράμμα τοῦ κ. Βαλκανᾶ στὴν Καθημερινὴ καὶ τὴν ἀπάντησή τοῦ κ. Γενικοῦ Γραμματέα τοῦ Ὑπ. Δημ. Ἔργων.

Πράγματι πιστεύουμε ὅτι ἡ λύση τοῦ κ. Βαλκανᾶ μπορεῖ νὰ εἶναι ὀρθὴ καὶ πραγματοποιήσιμη, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδίδει τόσα χρήματα, ὅσο καὶ τὸ κόστος ἐγκαταστάσεως.

κυκλοφορεῖ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΑΘΗΝΑ

Ἡ Ἀθήνα εἶναι μιά πόλη ἀ-χαρακτήριστη. Ἡ ποιότητα τῆς ζωῆς, καθημερινά ὑποδαθμιζόμενη, ἔχει γίνει ἐπικίνδυνα προβληματική. Καί ἡ Ἀκρόπολη, ἀποϊστορικοποιημένο σύμβολο, μόνο ἀρνητικά χαρακτηρίζει πλέον μιά πόλη, τῆς ὁποίας ἡ μνήμη, ἡ ἱστορία καί τό περιβάλλον ἔχουν «ἀξιοποιηθεῖ» μέχρι βαθμοῦ ὁλοκληρωτικῆς ἐξαφάνισης. Ὅμως, τώρα πού τό «πρόβλημα Ἀθήνα», πλησιάζει, ἂν δέν ἔχει ἤδη φτάσει, στό σημεῖο ἐκεῖνο ἀπ' ὅπου δέν ὑπάρχει πλέον ἐπιστροφή, ὅλοι ἀνεξαιρέτως, θύτες καί θύματα, συμφωνοῦν πώς, ἂν δέν παρθοῦν ἄμεσα καί δραστικά μέτρα, ἡ μόνη πιθανή προοπτική εἶναι ἡ κατάρρευση.

Ι. Στό πλαίσιο αὐτό ἐντάσσονται ὁρισμένες διακηρύξεις καί προθέσεις γιά τήν ἀνάγκη προγραμματισμένης ἀντιμετώπισης τοῦ «προβλήματος Ἀθήνα», οἱ ὁποῖες ἐκφράστηκαν πρόσφατα ἀπό τοὺς κατεξοχὴν ὑπεύθυνους γιά τή σημερινή κατάσταση τῆς Ἀθήνας, δηλαδή τό κράτος καί τήν πολιτική παράταξη πού τό διαχειρίζεται τά τελευταῖα τριάντα χρόνια. Βέβαια, εἶναι σχεδόν περιττό νά τονιστεῖ – γιατί συνεχῶς ἐπιβεβαιώνεται – ὅτι οἱ διακηρύξεις καί οἱ προθέσεις αὐτές, παρ' ὅλο πού ἔχουν ἐκφραστεῖ κατὰ τόν πιό ἐπίσημο τρόπο, ὄχι μόνο δέν ὑλοποιοῦνται πρακτικά, ἀλλά ἀντίθετα ὑποσκελίζονται καί ἀναιροῦνται ἀπό μιά σειρά συγκεκριμένες κυβερνητικές πράξεις. Πάντως, οἱ κυβερνητικές διακηρύξεις καί προθέσεις γιά μιά συστηματική ἀντιμετώπιση τοῦ «προβλήματος Ἀθήνα»

μορφοποιήθηκαν μέ τή διατύπωση καί παρουσίαση ἀπό τό Ὑπ. Οἰκισμοῦ (σήμερα Χωροταξίας, Οἰκισμοῦ καί Περιβάλλοντος – Χ.Ο.Π.) μιᾶς πρότασης Ρυθμιστικοῦ Σχεδίου, μέ τίτλο «Πρωτεύουσα 2000», ἡ ὁποία συνδυάστηκε μέ δύο ἀποφάσεις πού υἱοθέτησε τό Ἐθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας καί Περιβάλλοντος (ΕΣΧΠ), τόν Μάρτιο καί τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1979. Στήν πρώτη ἀπόφαση τοῦ ΕΣΧΠ καθορίστηκε ὡς στόχος ἡ ἀνάπτυξη τῶν «ἀντιπάλων πόλεων» (Καβάλα, Κοζάνη-Πτολεμαῖδα, Γιάννενα, Λάρισα-Βόλος, Πάτρα-Αἴγιο, Ἡράκλειο) καί στή δεύτερη, διατυπώθηκαν «18 σημεία κοινῆς ἀποδοχῆς», ἀπό τήν κυδέρνηση, τήν Τοπική Αὐτοδιοίκηση, τό Τεχνικό Ἐπιμελητήριο κλπ., σχετικά μέ τίς βασικές ἐπιλογές κατεῦθυνσης γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ «προβλήματος Ἀθήνα».

Μέ δάση τήν πρόταση του 'Υπ. Οικισμού, «Πρωτεύουσα 2000», — ή οποία, εκτός των άλλων υποδιαιρούσε τήν ευρύτερη περιφέρεια της πρωτεύουσας σε 9 διαμερίσματα — και τά «18 σημεία κοινής αποδοχής», ανατέθηκε, τό Γενάρη του 1980, σε 9 πολεοδομικά γραφεία, ή χωροταξική μελέτη των 9 Διαμερισμάτων. Σύμφωνα με τίς προδιαγραφές που καθορίστηκαν, οι μελέτες αυτές άρθρωνονται σε τρεις φάσεις. Η πρώτη φάση, που ολοκληρώθηκε τόν περασμένο Μάιο, αφορούσε κυρίως τήν επισήμανση και ανάλυση των προβλημάτων με στόχο τόν έλεγχο της πρότασης «Πρωτεύουσα 2000». Κατά τή δεύτερη φάση, που πρόκειται νά διαρκέσει έως τά τέλη Αυγούστου, προβλέπεται ή συζήτηση και κριτική των συμπερασμάτων της πρώτης φάσης από τούς ενδιαφερόμενους φορείς (Υπ. Χ.Ο.Π., Τοπική Αυτοδιοίκηση, κλπ.), ενώ ή τρίτη φάση θά αφορά τήν έπεξεργασία και διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων.

Η ανάθεση των 9 αυτών μελετών έδωσε τήν ευκαιρία γιά μιá εκτεταμένη και σε βάθος εξέταση του «προβλήματος 'Αθήνα». Γι' αυτό και τό «ΑΝΤΙ», με τήν ολοκλήρωση της πρώτης φάσης, ζήτησε από κάθε μελετητική ομάδα νά παρουσιάσει συνοπτικά τά κυριότερα σημεία της εργασίας της, έχοντας φυσικά πλήρη επίγνωση του γεγονότος ότι είναι πρακτικά άδύνατο μιá δολόκληρη μελέτη νά συνοψιστεί σε λίγες σελίδες περιοδικού. Έτσι, στο σημερινό τεύχος δημοσιεύουμε τά συμπεράσματα τεσσάρων μελετών και στο επόμενο τεύχος θά δημοσιεύσουμε τά συμπεράσματα των υπόλοιπων πέντε μελετών. Στόχος και επιδίωξη αυτού του αφιερώματος είναι νά προσφέρει μιá τεκμηριωμένη και σφαιρική εικόνα του «προβλήματος 'Αθήνα». Στο πλαίσιο αυτό οι διαφορετικές όπτικές των 9 μελετητικών ομάδων, πέρα από πιθανές συγκρούσεις απόψεων, συμβάλλουν σε μιá πολύπλευρη σύλληψη του θέματος. Πρέπει, πάντως, νά σημειωθεί ρητά ότι οι μελέτες που παρουσιάζονται αποτελούν τήν κατ'άλληλ της πρώτης φάσης του συνολικού έργου. Γι' αυτό τό λόγο, ύστερα από συζήτηση με τούς μελετητές, τό «ΑΝΤΙ» πρότεινε ως κύριο άξονα των κειμένων που ακολουθούν, τήν επισήμανση των προβλημάτων, σε συνδυασμό με τά «18 σημεία κοινής αποδοχής» και μόνο προαιρετικά τήν υπόδειξη παρεμβάσεων, οι όποιες δέν αποτελούν αυτή τή στιγμή παρά προτάσεις γιά συζήτηση.

II. Σ' ένα προλογικό σημείωμα δέν είναι, φυσικά, δυνατόν νά συνοψιστούν τά συμπεράσματα από τίς 9 μελέτες. Αυτό είναι έξάλλου τό αντίκειμενο των ίδιων των άρθρων που ακολουθούν. Θά θέλαμε όμως νά σταθούμε, έστω έπιγραμματικά, σε όρισμένα θέματα που αφορούν κυρίως τίς πολιτικές προεκτάσεις του «προβλήματος 'Αθήνα».

ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

1. Νά ληφθούν τά απαραίτητα μέτρα γιά τόν περιορισμό του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού της πρωτεύουσας. Ο στόχος των 4.300.000, ενώ είναι έπιθυμητός, φαίνεται αισιόδοξος.

2. Νά ληφθούν τά απαραίτητα μέτρα γιά τόν δραστικό περιορισμό, στο έλάχιστο, της αύξησης δραστηριοτήτων, που έλκουν τόν πληθυσμό στην πρωτεύουσα.

3. Νά μήν επιτρέπεται, στην πρωτεύουσα, ή εγκατάσταση λειτουργιών, έλεγχόμενων από τόν δημόσιο τομέα, άν αυτές δέν είναι άπόλυτα αναγκαίες γι' αυτήν και νά επιδιωχθεί ή άπομάκρυνση λειτουργιών που έχουν ήδη εγκατασταθεί, χωρίς νά είναι απαραίτητες.

4. Νά απαγορευθεί ή ίδρυση νέων βιομηχανιών στην πρωτεύουσα. Υφιστάμενες βιομηχανίες που θρίσκονται ήδη στην περιοχή, μπορεί νά συγχωνεύονται ή νά έκσυγχρονίζονται, υπό

τήν προϋπόθεση ότι, έτσι, δέν θά προκαλούν αύξηση στις άποαπολήσεις και δέν θά επιβαρύνουν πρόσθετα τό περιβάλλον.

5. Νά ληφθούν όλα τά απαραίτητα μέτρα γιά τήν προστασία των θουνών και δασών της 'Αττικής.

6. Νά ληφθούν τά απαραίτητα μέτρα γιά τήν προστασία της έναπομένουσας γεωργικής γης και παράλληλα νά επιδιωχθεί ή αύξηση της παραγωγικότητας των γεωργικών έκμεταλλεύσεων της περιοχής.

7. Νά ληφθούν μέτρα γιά τήν εξασφάλιση και προστασία ελεύθερων χώρων και τήν ανάπτυξη άστικού πρασίνου.

8. Νά περιορισθεί ή επέκταση των σχεδίων πόλεως της περιοχής. Οι έκτάσεις θά πρέπει κατ' άρχήν νά περιορισθούν σε περιοχές εκτός σχεδίου με πυκνή δόμηση, προκειμένου νά οργανωθούν, νά αναπασθούν και νά αποκτήσουν τήν απαραίτητη ύποδομή.

1. Όλες σχεδόν οι μελέτες έπισημαίνουν τήν έκταση των υποβαθμισμένων περιοχών και τή γενικευμένη έλλειψη κοινωνικών έξυπηρετήσεων, και θεωρούν ότι στον τομέα αυτό άνάγονται τά περισσότερα άμεσα έργα που πρέπει νά αναληφθούν. Κάτι τέτοιο, όμως, συνεπάγεται τεράστιο ύψος επενδύσεων (άν ποσοτικοποιηθούν και άθροιστούν οι έπιμέρους προτάσεις, ίσως μείνουμε όλοι έκπληκτοι) και έπομένως τήν αυστηρή ιεράρχηση του συνόλου των επενδύσεων.

Τό σημείο αυτό παραπέμπει κατευθείαν στην σημερινή κυβερνητική πολιτική που είναι άκριβώς ή αντίθετη:

● Έργα διτρίνας, που χωροθετούνται με τήν «πολεοδομία» των υποδείξεων από τό ύψος της 'Ακρόπολης, και τά όποια προκαταλαμβάνουν ή και άναιρούν όποιοδήποτε σχεδιασμό που βασίζεται σε μιá σφαιρική ανάλυση της κατάστασης.

● Έμβολωματικές «λύσεις» (π.χ. χαβούζα) γιά τήν αντιμετώπιση των, άμεσης προτεραιότητας, προβλημάτων, «λύσεις» που, σε σύντομο χρονικό διάστημα, άποδεικνύονται όχι μόνο άνεπαρκείς, αλλά καθαρή κοροϊδία.

● Καμιά παρέμβαση του κράτους στα θέματα παραγωγής της κατοικίας, με άποτέλεσμα τήν άνεξέλεγκτη κερδοσκοπία σε ένα έξαιρετικά βασικό κοινωνικό αγαθό και τή συνακόλουθη χαμηλή ποιότητά της.

● Έπιλογή και πραγματοποίηση, από ένα συνολικό πλέγμα προτάσεων, μόνο όρισμένων που αφορούν τό «κυκλοφοριακό πρόβλημα». 'Απ' όλες τίς μελέτες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα γιά τήν 'Αθήνα, μόνο ή «κυκλοφοριακή μελέτη» του W. Smith όδήγησε σε συγκεκριμένο έργο-τή χάραξη της λεωφόρου Βουλιαγμένης. Αυτή ή τύχη επιφυλάσσεται και στις σημερινές μελέτες;

2. Ένα δεύτερο θέμα τό όποιο θίγουν όλες οι μελέτες και στο όποιο αναφέρονται πολλά από τά «18 σημεία» είναι τό θέμα της άποκέντρωσης. Θέμα άμεσα συνδεδεμένο με τό πληθυσμιακό μέγεθος της πρωτεύουσας, γιά τό όποιο είναι χαρακτηριστικός ό ευφημισμός των 18 σημείων: «ό στόχος των 4.300.000 (...) φαίνεται αισιόδοξος». Οι μελέτες είναι στο σημείο αυτό πολύ πιό άπαισιόδοξες... Σήμερα ό πληθυσμός της 'Αθήνας έχει φτάσει τά 3.300.000 κατοίκους, και με τήν ευρύτερη περιφέρειά της τά 3.600.000. Και άν οι ρυθμοί αύξησης που σημειώθηκαν τά τελευταία τριάντα χρόνια διατηρηθούν — και ό μόνος λόγος γιά νά μή διατηρηθούν είναι ή έλλειψη δημογραφικής εύρωστίας της χώρας — ό πληθυσμός της 'Αθήνας τό έτος 2000 θά είναι περίπου 6.500.000. 'Ας σημειωθεί έδώ ότι, με δάση τούς νομοθετημένους συντελεστές δομήσεως, και χωρίς καμιά επέκταση του σχεδίου πόλεως, ή 'Αθήνα είναι δυ-

8. Νά επιδιωχθεί ή αλλαγή της δομής της πόλεως σε πολυκεντρική και ή δημιουργία Διαμερισμάτων.

10. Νά εξασφαλισθούν οι διάδρομοι του βασικού κοινωνιακού δικτύου.

11. Νά ενισχυθούν τά μέσα μαζικής μεταφοράς.

12. Νά οργανωθούν και έξυγιανθούν οι περιοχές όπου είναι εγκαταστημένες πολλές βιομηχανίες και νά ληφθούν τά απαραίτητα μέτρα προστασία περιβάλλοντος.

13. Νά ληφθούν μέτρα γιά τήν προστασία των άκτών σε ικανό βάθος. Η ανάπτυξη των περιοχών παραθεριστικής κατοικίας νά μήν έμποδίζει τίς δυνατότητες άναψυχής του κοινού και νά έχει τέτοια μορφή, που νά εξασφαλίζει και θελιώνει τήν ποιότητα του περιβάλλοντος.

14. Νά παραμείνει τό λιμάνι του Πειραιά ως τό κύριο λιμάνι και νά μήν αναπτυχθούν άλλα νέα λιμá-

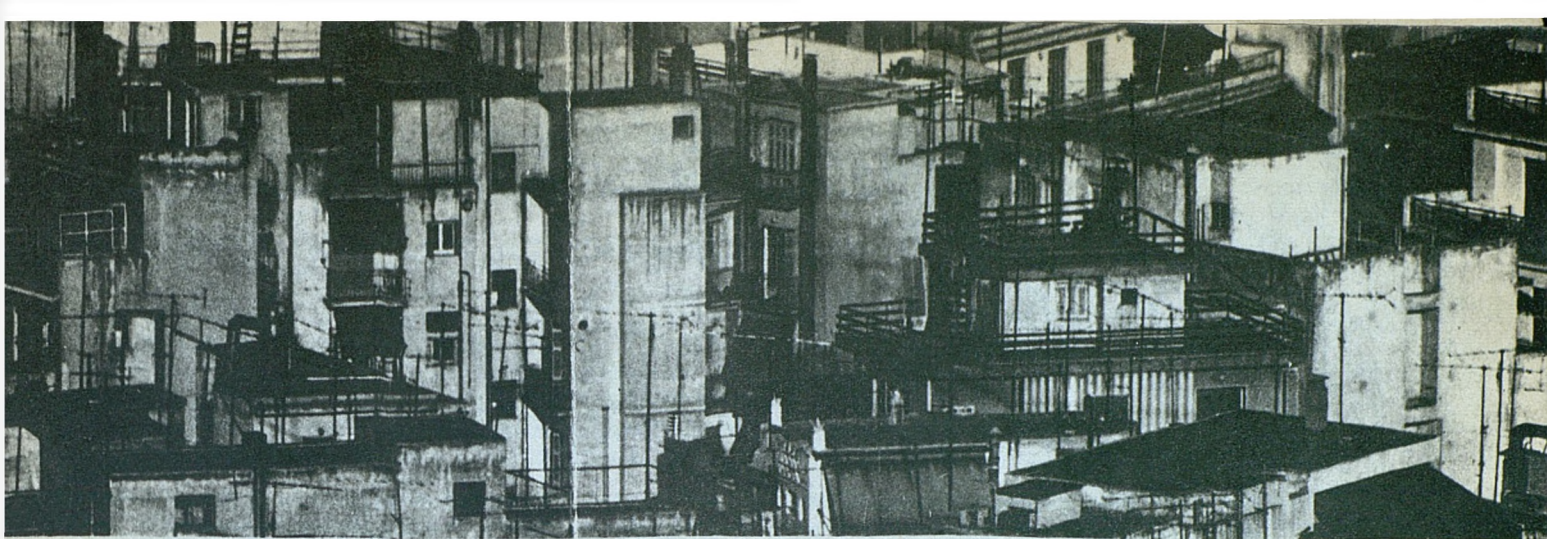
νια γενικότερης σημασίας στην 'Αττική.

15. Νά προσαρμοστούν τά προγράμματα όλων των φορέων δημοσίου συμφέροντος στο γενικό σχέδιο της περιοχής.

16. Δεδομένου ότι τό Ρυθμιστικό Σχέδιο 'Αθηνών είναι μιá συνεχής διαδικασία, όλοι οι αρμόδιοι φορείς είναι ύποχρεωμένοι νά ενημερώνουν τό κοινό γιά τήν πορεία της πρόδου του Ρυθμιστικού Σχεδίου της Πρωτεύουσας.

17. Νά δοθούν ούσιαστικές άρμοδιότητες στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Ειδικότερα νά εξασφαλισθεί ή συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοικήσεως στις επόμενες φάσεις του Ρυθμιστικού Σχεδίου 'Αθηνών.

18. Θεωρούνται πρωταρχικής σημασίας τά έργα άποχετεύσεως, άντιπλημμυρικά, συγκοινωνιακά και έλέγχου ή άπομακρύνσεως των πηγών όχλησεως.

νατόν νά χωρέσει, θεωρητικά, μέχρι καί 10.000.000 κατοίκους.

Ἀλλά τό πρόβλημα τῆς ἀποκέντρωσης, ἢ γιά τήν ἀκρίβεια τῆς ἔλλειψης ὁποιασδήποτε πολιτικῆς γιά ἀποκέντρωση, δέν εἶναι πρόβλημα πολεοδομικό, ἀλλά πολιτικό. Στό κείμενο πού ἀναφέρεται στό διαμέρισμα 6 (δήμος Ἀθηναίων κλπ.) σημειώνεται χαρακτηριστικά: «ἡ προσπάθεια γιά ἀνάσχεση τῆς συγκέντρωσης τοῦ πληθυσμοῦ δέν μπορεῖ παρά νά σημαίνει περιφερειακή ἰσορροπία ἀνάπτυξη μέ τήν ἀποκέντρωση λειτουργιῶν δημόσιου τομέα στά λοιπά ἀστικά κέντρα τῆς χώρας (...). Ὅμως, στά προγράμματα τῶν κρατικῶν φορέων δέν διαφαίνεται κάτι τέτοιο». Τῇ διαπίστωση αὕτη ἐνισχύει καί ἡ τύχη πού ἐπιφυλάχθηκε στήν πρόσφατη χωροταξική μελέτη γιά τήν Καβάλα, ἡ ὁποία ἐγκρίθηκε μέν ἀπό τό Ε.Σ.Χ.Π., ἀλλά δέν συνοδεύτηκε ἀπό καμιά ἀπόφαση χρηματοδότησης πού θά ἐπέτρεπε τήν ὑλοποίηση ἔστω καί ἐκείνων μόνο τῶν ἔργων πού, σύμφωνα μέ τή μελέτη καί τήν ἀπόφαση τοῦ Ε.Σ.Χ.Π., θεωροῦνται ὡς ἀμεσης προτεραιότητας.

Σήμερα τά προβλήματα πού σχετίζονται μέ τό ρόλο τῆς Ἀθήνας στά πλαίσια τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου ἔχουν πλέον ὀξυνθεῖ σέ τέτοιο βαθμό, ὥστε ἡ ἀντιμετώπισή τους προϋποθέτει ἐξαιρετικά ριζικές ἀναδιαρθρώσεις στήν οἰκονομική λειτουργία τῆς χώρας, μέ στόχο μιᾶ ἐφικτή, ἀλλά καί ἀποδοτική ἀνακατανομή τῆς ἀπασχόλησης σέ ἐθνικό ἐπίπεδο. Ὅμως, οἱ κοινωνικές ἀνακατατάξεις, πού συνεπάγεται μιᾶ τέτοια ριζική ἀντιστροφή πορείας, προϋποθέτουν μιᾶ πολιτική δούληση, πού κανεῖς δέν φαίνεται νά διαθέτει στή σημερινή περίοδο, καί μιᾶ εὐρύτερη κοινωνική ἀποδοχή, πού δέν εἶναι δυνατόν νά ἐξασφαλιστεῖ παρά μόνο μέ τήν ἀμεση, συνεχή καί θεσμοθετη-

μένη συμμετοχή τῶν πολιτῶν στή λήψη τῶν ἀποφάσεων.

3. Ἡ προηγούμενη παρατήρηση παραπέμπει στίς διαδικασίες ἐπεξεργασίας καί ἔγκρισης τοῦ Ρυθμιστικοῦ πού ἀκολουθοῦνται σήμερα. Στίς διαδικασίες αὐτές προβλέπεται, καί ὡς ἓνα βαθμὸ ἐπιδιώκεται, ἡ συμμετοχή τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης καί τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου, καί ἐπομένως, ἡ ἐμμεση πολιτική κάλυψη τῆς ἀντιπολίτευσης. Ὅμως, ταυτόχρονα, ἡ συζήτηση τῶν συγκεκριμένων μελετῶν, καί γενικότερα τοῦ «προβλήματος Ἀθήνα», ἀφενός μέν διατηρεῖται σέ ἐπίπεδο κορυφῆς, γεγονός πού δέν ὑποδοχθᾶ τήν ἐνεργό συμμετοχή τῶν κατοίκων, καί ἀφετέρου, μέ τό πρόσχημα τῆς πιεστικότητας τῶν προβλημάτων, περιορίζεται σέ χρονικά πλαίσια πού ἐρχονται σέ προφανή ἀντίφαση μέ τήν κυβερνητική ἀδράνεια στή λήψη συγκεκριμένων ἀποφάσεων. Πάντως, οἱ διαδικασίες αὐτές ἔχουν γίνει δεκτές, ἔστω μέ ὀρισμένες ἐπιφυλάξεις (βλ. τά 8 συμπληρωματικά σημεία τοῦ ΤΕΕ), ἀπό τίς δημοκρατικές πολιτικές δυνάμεις, στό μέτρο πού κι αὐτές δέν φαίνονται διατεθειμένες νά ἀναλάβουν τό πολιτικό κόστος προπαγάνδης καί ὑλοποίησης μιᾶς ἄλλης, ριζικά διαφορετικῆς, πολιτικῆς. Ἐτσι δέν τοῦς ἀπομένει παρά νά ἀποδεχτοῦν τό μερίδιο πού τοῦς ἀντιστοιχεῖ στή διαχείριση τῆς σημερινῆς ἀθλιότητος, τήν ὁποία ἡ κυβερνητική παράταξη (ἡ τουλάχιστον ἡ πιό ἐκσυγχρονισμένη ἐκδοχή της) ἔχει πλέον κάθε συμφέρον νά τή θέλει ὑπερχομαιτική. Ὡστόσο, καί ἡ συμμετοχή σ' αὐτή τή διαχείριση, θά μπορούσε, ἴσως, νά ἀποδειχτεῖ σημαντική, ἂν συμβόλωνε στήν ἀναλυτική ἐπεξεργασία μιᾶς ἐναλλακτικῆς πολιτικῆς καί κυρίως στή διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς δούλησης πού θά τήν ἐπιβάλλει.

ΤΑ 18 ΣΗΜΕΙΑ ΚΟΙΝΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗΣ

(Συμπληρωματικοί ἀπό τό Τ.Ε.Ε.)

1. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς περιφέρειας τῆς Ἑλλάδας, ὥστε νά πάψει ἡ πρωτεύουσα νά διογκώνεται ὑπέρμετρα, δέν μπορεῖ νά ἀντιμετωπισθεῖ μόνο μέ τίς «ἀντίπαλες πόλεις». Ἀπαραίτητο εἶναι ἓνα ὁλοκληρωμένο ἐθνικό πρόγραμμα ἀνάπτυξης, ἐπίσημα νομοθετημένο ἀπό τήν κυβέρνηση. Καί εἶναι, πρῶτα ἀπ' ὅλα, ἀναγκαῖο νά ὀριστεῖ ἀναλυτικά ποιά εἶναι ἡ ἐπιθυμητή ἀνάπτυξη, καθώς καί τό περιεχόμενό της.

2. Ἡ ἀμβλυσή τῶν ἑντονῶν ἀντιθέσεων καί διαχωρισμῶν, ὅπως παρουσιάζονται στή σημερινή πόλη, γιά νά ἐξασφαλισθοῦν σωστές συνθήκες διαβίωσης γιά ὅλους.

Περὶσσότερες προσπάθειες καί ἐπενδύσεις γιά τίς ὑποβαθμισμένες περιοχές μέσα στόν ἰστό τῆς πόλης, γιά τή βελτίωση τῆς ζωῆς

στὶς προβληματικές περιοχές στήν περιφέρεια, ὥστε νά ἐμφανίσει ὁλόκληρη ἡ πόλη ἰσορροπία ἐξυπηρέτησης τῶν κατοίκων.

Υποθέτηση σπάνταρος γιά τό σκοπὸ αὐτό, ἐπιστημονική πολὺ-πλευρῆ ἐπεξεργασία τῆς δυνατότητας ἀνάπλασης τῶν ὑποβαθμισμένων περιοχῶν.

3. Ἡ κατοικία νά πάψει νά ἀποτελεῖ ἀντικείμενο κερδοσκοπίας, νά καθορισθεῖ σάν ὑποχρέωση τῆς πολιτείας πρὸς τὸν κάθε κάτοικο.

4. Ἡ δημιουργία κοινωνικοῦ ἐξοπλισμοῦ πρέπει νά γίνει μέ εὐθύνη τοῦ κράτους καί νά μὴν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ λειτουργία τοῦ νόμου τοῦ μεγαλύτερου δυνατοῦ κέρδους.

5. Ἡ δημιουργία ὑγιεινοῦ περιβάλλοντος γιά ὅλους, πού ἀπαιτεῖ ἀποτελεσματικὴ καταπολέμηση τοῦ νόμου τοῦ μεγαλύτερου δυ-

νατοῦ κέρδους τῶν βιομηχανῶν. Πρέπει ἐπίσης νά προσδιορισθοῦν οἱ μορφές, βαθμοὶ καί πηγές ὀχλήσεως - ρυπάνσεως, οἱ προδιαγραφές ἀντιμετώπισής τους.

6. Ἡ ἀναμόρφωση τοῦ θεσμικοῦ πλαισίου πού ἀφορᾶ τήν ἀρμοδιότητα καί τὸν ἐξοπλισμὸ τῆς ἱ.Α. γιά τὸν προγραμματισμὸ καί σχεδιασμὸ ἀνάπτυξης τοῦ ἀστικοῦ περιβάλλοντος, παράλληλα μέ τήν ἀπαραίτητη οἰκονομικὴ ἐνίσχυση καί τὴ γενικότερη αὐξηση τῶν ἀρμοδιοτήτων της.

Ἡ διοικητικὴ ὁργάνωση τῆς Ἀθήνας πρέπει νά στηριχθεῖ στήν ἱ.Α. α' βαθμοῦ στό δήμο πού θά ἀποτελεῖ καί τὴ μονάδα «συνοικία» (50.000 - 100.000000 κατοίκους).

Τὸ «διαμέρισμα» ὁμάδας 5 - 7 δῶμων, (500.000 κάτοικοι) θά πρέπει νά εἶναι καί αὐτὸ αὐτοδιοικού-

μενο, ἀποτελώντας μονάδα αὐτοδιοίκησης δ' βαθμοῦ.

7. Ἡ ἱεράρχηση τῶν ἔργων μέ βάση τὸ κοινωνικὸ ὄφελος καί τίς προτεραιότητες πού προκύπτουν, πρέπει νά συνδυασθεῖ μέ τὴν ἐκτίμηση τῶν απαιτούμενων ἐπενδύσεων καί τῶν πηγῶν χρηματοδότησης.

Ἡ δικὴ μας ἀποψη εἶναι ὅτι τέτοια ἔργα, πού ἐξυπηρετοῦν ὅλους τοὺς κατοίκους, πρέπει νά εἶναι ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ τῆς Πολιτείας καί δέν πρέπει νά γίνουν ἀντικείμενο κερδοσκοπίας ἀπὸ τὴν ἰδιωτ. Πρωτοβουλία.

8. Ὁ προσδιορισμὸς τῶν φορέων ἐφαρμογῆς καί τοῦ θεσμικοῦ πλαισίου ἐφαρμογῆς ἐξυπακούει τὸν προσδιορισμὸ τοῦ πλαισίου συμμετοχῆς τῶν διαφόρων κοινωνικῶν ὁμάδων καί φορέων ἐκπροσώπησής τους.

ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ

6

ΔΗΜΟΙ ΑΘΗΝΑΙΩΝ, ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ, ΜΟΣΧΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΑΥΡΟΥ

ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ:

ΘΥΜΙΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ, ΡΑΝΙΑ ΚΛΟΥΤΣΙΝΙΩΤΗ, ΣΟΥΛΑ ΒΟΪΒΟΝΔΑ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΑΙΜΠΑΣ καί ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΕΡΖΟΓΛΟΥ, αρχιτέκτονες καί πολεοδόμοι, Κ. ΖΕΚΚΟΣ, κυκλοφοριολόγος, Ζ. ΔΕΜΑΘΑΣ, οικονομολόγος, Ν. ΦΑΡΑΚΛΑΣ Ιστορικός-αρχαιολόγος, Κ. ΚΛΟΥΤΣΙΝΙΩΤΗ-ΣΚΟΥΝΑΚΗ, γεωπόνος.

Οι Ιστορικές συνθήκες ανάπτυξης της ελληνικής κοινωνίας έκαναν, ώστε να συγκεντρωθούν στην Αθήνα, ο ένας στους τρεις κατοίκους της χώρας και στο κέντρο της, σε έκταση μικρότερη από δύο τετραγωνικά χιλιόμετρα, το σύνολο των πολιτικών και διοικητικών αρμοδιοτήτων και των λοιπών επιτελικών δραστηριοτήτων του τριτογενή τομέα ολόκληρης της χώρας. Πού σημαίνει ότι οποιαδήποτε αναφορά σε θέματα ανάπτυξης του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού της και αποκέντρωσης δραστηριοτήτων, συνδέεται με τις τύχες ολόκληρης της χώρας και με την ένταση που θα άσκηθεί ή οποιαδήποτε παρεμβατική πολιτική στην περιοχή του κέντρου της.

Ήδη τα τρία πρώτα, από τα δεκαοκτώ σημεία κοινής αποδοχής, όπως εμφανίζονται, στην κεντρική περιοχή της πόλης, σήμερα και στο θαθμό που αντανακλούν τις μελλοντικές τάσεις, δεν επιτρέπουν καμιά αίσιοδοξία ως προς τις δυνατότητες και τη διάθεση που υπάρχει στο να τηρηθούν. Η ελαφρά κάμψη του ρυθμού με τον οποίο αύξάνεται ο πληθυσμός του Δ. Αθηναίων, από το 1971 έως σήμερα, είναι παραπλανητική ως προς την επιδιωκόμενη ανάπτυξη και πρέπει να αποδοθεί σε δύο λόγους. Ο πρώτος οφείλεται στη σημαντική αντικατάσταση της κατοικίας από άλλες δραστηριότητες στο κέντρο της πόλης, και ο δεύτερος στον επιταχυνόμενο κορεσμό των συνοικιών του Δήμου Αθηναίων, που έχουν ως αποκλειστική χρήση την κατοικία - π.χ. Κυψέλη, Παγκράτι, Πατήσια, Γκύζη κλπ. - και ως μοναδικό προνόμιο τις απαράδεκτα υψηλές καθαρές πυκνότητες κατοίκησης, πολλές φορές πάνω από 1200 άτομα/έκταριο, που συνδυάζονται πάντοτε με παντελή έλλειψη ελεύθερων χώρων και πράσινων και με σοβαρή ανεπάρκεια κοινωνικών εγκαταστάσεων. Ο διπλασιασμός του ρυθμού με τον οποίο αύξάνεται ο πληθυσμός του Δ. Καλλιθέας, την ίδια περίοδο, επιβεβαιώνει τα παραπάνω, αφού η περιοχή του προσομοιάζει με αυτές των συνοικιών που προαναφέρθηκαν.

Η τήρηση του συνολικού πληθυσμιακού στόχου, των 4.300.000 κατοίκων για το έτος 2000, θα σήμαινε όχι μόνο ανάπτυξη του ρυθμού της αύξησης του πληθυσμού, αλλά μείωση του σημερινού πληθυσμού του Δήμου Αθηναίων, που έχει ξεπεράσει το 1.000.000 κατοίκους, σε 900.000, και σχετική σταθεροποίηση του πληθυσμού των τριών άλλων Δήμων. Πού σημαίνει ότι υπάρχει ανάγκη για ανακατανομή του τρόπου με τον οποίο διαρθρώνεται η κατοικία και η απασχόληση στο χώρο της πόλης, ώστε να μην ερμηνώνεται, αλλά να εμπελουτίζεται το κέντρο με κατοικία, πράγμα που φαίνεται να είναι, αν όχι αδύνατο, εξαιρετικά άμφισβολο.

Η μεταβολή της διάρθρωσης της απασχόλησης που παρατηρείται στη χώρα, με διόγκωση των απασχολούμενων στους δευτερογενή και τριτογενή τομείς παραγωγής και ιδιαίτερα σε όρισμένους κλάδους τους και η έντεινόμενη συγκεντρωση πληθυσμού στα αστικά κέντρα, συνοδεύεται υποχρεωτικά από σημαντική αύξηση της απασχόλησης στην πρωτεύουσα και ιδιαίτερα στον κεντρικό πυρήνα της. Ήδη, το 1969, το κέντρο της πόλης χαρακτηριζόταν από υπερβολικά υψηλές πυκνότητες απασχόλησης - τις μεγαλύτερες απ' όλη την περιφέρεια της πρωτεύουσας - σε όλους τους κλάδους, ακόμα και σε εκείνους της βιομηχανίας-διοτεχνίας.

Η εν των μεταξύ έντεινόμενη μεταβολή στη διάρθρωση των επαγγελματιών - σημαντική αύξηση των απασχολούμενων ως διευθυντική στελέχη, μετά ελεύθερα επαγγέλματα, ως υπάλληλοι γραφείου - και ο νέος ρόλος της Αθήνας στο διεθνή χώρο, φορτίζουν το κέντρο της με συμπληρωματικές απασχολήσεις μεγάλης κλίμακας σ' αυτούς τους τομείς, ενώ παράλληλα δεν αποφορτίζεται από κανένα, πράγμα που συνεπάγεται ολοένα έντεινόμενη μονοκεντρικότητα, αντί για την επιθυμητή διάσπαση του μοναδικού πυρήνα της. Χαρακτηριστικά, από το 1969 έως σήμερα, η απασχό-

ληση στον τομέα των ξενοδοχείων αύξήθηκε σε ποσοστό της τάξης του 200% και ενώ το 1969 για όλη την περιφέρεια της πρωτεύουσας ή απασχόληση στις Τράπεζες ήταν 12.832 άτομα, σήμερα μόνο στα κεντρικά καταστήματα των Τραπεζών, που βρίσκονται όλα στο κέντρο της Αθήνας, απασχολούνται πάνω από 10.500 άτομα.

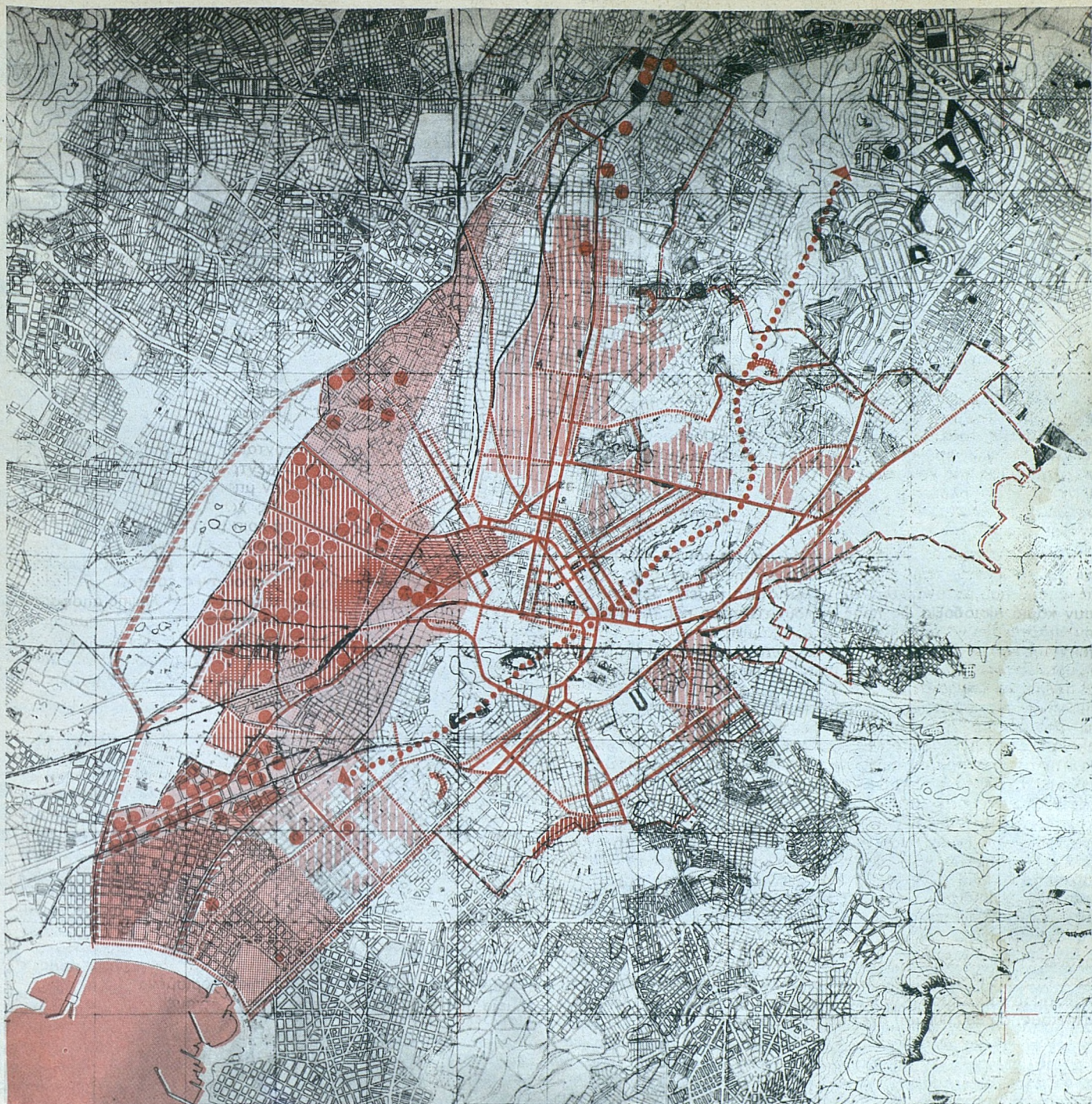
Η ένταση με την οποία αυξάνονται οι δραστηριότητες αποτελεί, με τη σειρά της, παράγοντα συγκεντρωσης του πληθυσμού και η προσπάθεια για ανάπτυξη της δεν μπορεί παρά να σημαίνει περιφερειακή ισορροπία ανάπτυξη της χώρας, με την αποκέντρωση λειτουργιών Δημοσίου τομέα στα λοιπά αστικά κέντρα της χώρας, που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ελκτικά ως αρχικοί πυρήνες αποκέντρωσης. Όμως στα προγράμματα των κρατικών φορέων δε διαφαίνεται τίποτα τέτοιο και το προφανές ερώτημα που προκύπτει είναι αν αλλάξει η νοοτροπία των φορέων λήψης αποφάσεων, χωρίς κάποιες σοβαρές μεταβολές στο σύστημα, που δημιουργήσει το πρόβλημα. Χαρακτηριστικά στο πρόσφατο αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για τα Υπουργεία δεν διατυπώθηκε καμιά φιλοσοφία για μεταβολή στη λειτουργική δομή της Δημόσιας Διοίκησης σε σχέση με τη χώρα, αλλά αντίθετα προβλέπεται σημαντικότερη αύξηση του αριθμού των υπαλλήλων (μέχρι και τριπλασιασμού!) και χωροθετούνται όλα σε τυχαία οικόπεδα του Δήμου, σε θέσεις που κάθε άλλο παρά συμβάλλουν στο στόχο της αποκέντρωσης. Η τακτική αυτή έγκυμονει κινδύνους για περαιτέρω συγκεντρωση, που εάν συνεχιστεί, με την έλλειψη δημογραφικής εύρωστίας, από την οποία πάσχει η χώρα, μπορεί να αποβεί ακόμα πιο καταστροφική.

Σύμφωνα με τα προηγούμενα η επίτευξη του στόχου για αλλαγή της δομής της πόλης σε πολυκεντρική και δημιουργία διαμερισμάτων - σημείο 9 κοινής αποδοχής - προϋποθέτει παρεμβάσεις τέτοιας κλίμακας που να μπορούν να αντιστρέψουν τις σημερινές τάσεις και θέβαια το σταμάτημα όλων των έργων και προγραμμάτων που τον αντιστρατεύονται.

Από τον φορέα ανάπτυξης της μελέτης, στην προσπάθεια να εξειδικευτούν οι προϋποθέσεις, που θα οδηγούσαν προς την επιθυμητή κατεύθυνση, προστέθηκαν όρισμένα χαρακτηριστικά σημεία που συνοδεύουν την έννοια «διαμέρισμα», ότι δηλαδή κάθε ένα από αυτά θα πρέπει να είναι «ποιοτικά ισοδύναμο», να μη φέρει τα «χαρακτηριστικά μιας εισοδηματικής τάξης», να παρέχει δυνατότητες κατοικίας «για όλες τις εισοδηματικές τάξεις» και να θελτωθεί παντού «η ποιότητα διαβίωσης».

Όμως δε φαίνεται δυνατό να αποκεντρωθεί ουσιαστικά το κέντρο της Αθήνας στην περιφέρειά του μόνο και όχι συγχρόνως και στις περιφέρειες ολόκληρης της χώρας, με παράλληλη αναδιάρθρωση της Δημόσιας Διοίκησης. Γιατί η οι Υπηρεσίες που εξυπηρετούν τη χώρα θα εγκατασταθούν, με ισχυρή παρεμβατική πολιτική, στα κέντρα που θα επιλεγούν - και που δεν είναι πλέον δυνατό να είναι τόσα πολλά - με μοναδικό αποτέλεσμα να αυξάνονται οι μετακινήσεις από το ένα σημείο στο άλλο, ή τα κέντρα αυτά θα είναι αδύνατο να ασκήσουν τέτοια ελκτική δύναμη που να αποκεντρώσουν το κέντρο της Αθήνας. Στη δεύτερη περίπτωση φαίνεται πιθανό - ενώ παραμένει πάντα ιδιαίτερα δύσκολο - να οργανωθούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να προσφέρουν αυτόνομια στις ανάγκες του πολίτη κάθε διαμερίσματος σε όλους τους βαθμούς εξυπηρέτησης.

Αλλά και οι υπόλοιπες προϋποθέσεις φαίνεται αδύνατο να ικανοποιηθούν. Όλα τα στατιστικά στοιχεία που εξετάστηκαν περιγράφουν ένα γενικό επίπεδο και συγκαλύπτουν πολλές φορές βασικές διαφορές που υπάρχουν μέσα στο χώρο της πόλης. Δύο τύποι αντίθεσης φαίνεται να συνθέτουν πάντα ιδιαίτερα δύσκολο - να τον οποίο κατοικείται η πόλη και που δεν φαίνεται να μπορεί να αντιτραφούν ομαλά, δίχως διαρθρωτική αλλαγή: η αντίθεση

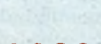
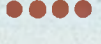
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΘΗΝΑΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

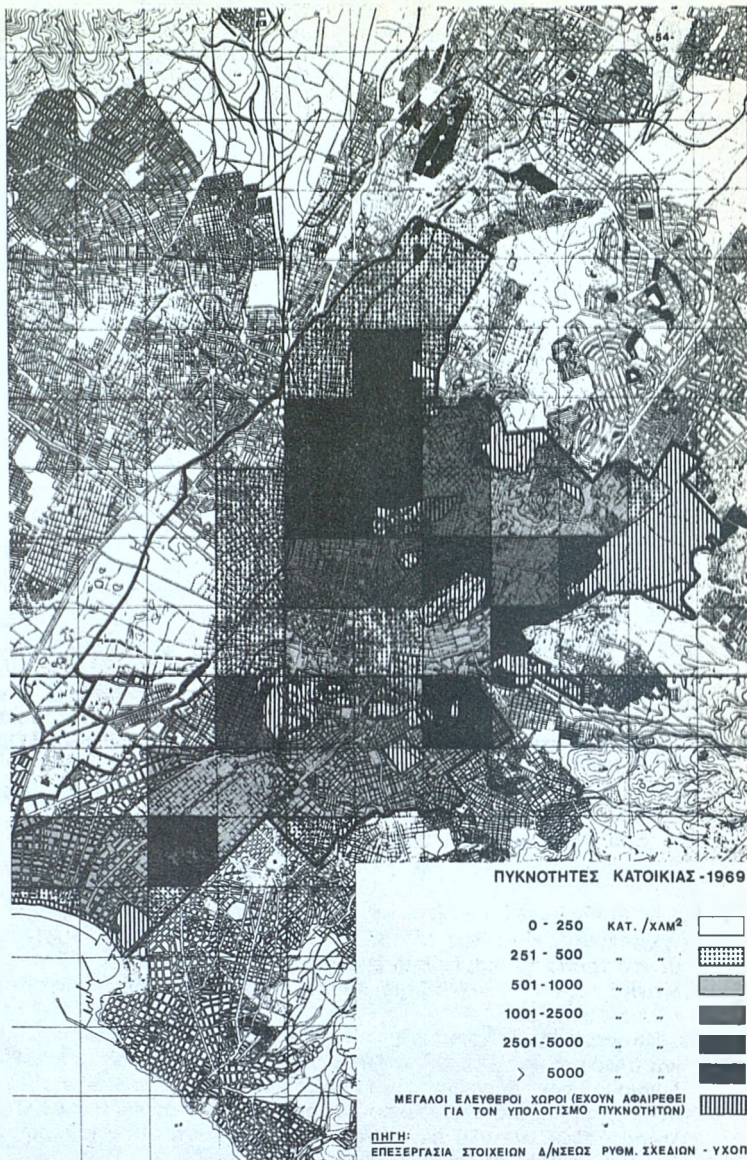
ΔΙΑΜ. 6: ΔΗΜΟΙ ΑΘΗΝΑΙΩΝ, ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ, ΜΟΣΧΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΑΥΡΟΥ

ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ:
ΧΤΙΣΜΕΝΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

- ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΑΥΘΑΙΡΕΤΩΝ
- ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕ ΑΝΑΜΕΙΞΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ
ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ ΜΕ ΚΑΤΟΙΚΙΑ
- ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΨΗΛΕΣ
ΠΥΚΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΤΟΙΚΗΣΗΣ
- ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΔΟΜΗΣ**
- ΕΠΙΠΕΔΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕ ΕΛΛΕΙΠΕΣ ΔΙΚΤΥΟ
ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΣ ΟΜΒΡΙΩΝ
- ΧΑΜΗΛΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΟΥ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ
ΑΝΤΙΠΛΗΜΜΥΡΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

ΟΧΛΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΟΧΛΗΣΗΣ

- ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΜΕΝΕΣ
ΑΠΟ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΜΟΛΥΝΣΗ
- ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΨΗΛΟ ΒΑΘΜΟ ΟΧΛΗΣΗΣ
- ΡΕΜΑΤΑ - ΠΟΤΑΜΙΑ
- ΔΡΟΜΟΙ ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΨΗΛΗ ΟΧΛΗΣΗ - ΜΟΛΥΝΣΗ
- ΔΡΟΜΟΙ ΜΕ ΨΗΛΗ ΟΧΛΗΣΗ - ΜΟΛΥΝΣΗ
- ΜΟΛΥΣΜΕΝΗ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ
- ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ ΟΧΛΗΣΗΣ
- ΛΑΤΟΜΕΙΑ
- ΦΥΣΙΚΟ ΟΡΙΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ - ΔΥΤΙΚΟΥ ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΟΥ

μεταξύ του ανατολικού και του δυτικού τομέα και αυτή μεταξύ του κέντρου και της περιφέρειας της κεντρικής περιοχής της 'Αθήνας, πού όμως διαπιστώνεται σέ ολόκληρη τήν περιοχή του λεκανοπεδίου. Στόν πληθυσμό πού κατοικεί στίς πρώτες αντίστοιχών καλύτερες συνθήκες στεγάσεως, μεγαλύτερη αναλογία επιφάνειας κατοικίας, περιοχές μέ μικρότερη πυκνότητα κατοίκησης, μεγαλύτερο ποσοστό ελεύθερων χώρων και πράσινου, καλύτερη έξυπνρήτηση σέ όλους τούς τομείς δραστηριοτήτων-τοπικής, αθηναϊκής και εθνικής κλίμακας, μεγαλύτερος συντελεστής ιδιοκτησίας μεταφορικού μέσου και μεγαλύτερος αριθμός μετακινήσεων/ήμέρα. 'Αποκαλυπτική είναι ή εικόνα του τόπου κατοικίας του ένεργου πληθυσμού σέ σχέση μέ τό επάγγελμα πού άσκει.

Τά διευθυντικά στελέχη, τά ελεύθερα επαγγέλματα και οί υπάλληλοι γραφείου, κατοικούν, κυρίως, στόν ανατολικό τομέα της πόλης και στήν περιοχή μελέτης στή Συγγρού, γύρω από τήν 'Ακρόπολη, στό Κολωνάκι, στά 'Εξάρχεια, στούς 'Αμπελοκήπους, στού Γκάζι και στήν Κυψέλη. 'Υπάλληλοι γραφείου κατοικούν επίσης στήν Καλλιθέα και στόν Ν.Α. τμήμα του Μοσχάτου. Οί πωλητές κατοικούν κυρίως στό δυτικό τομέα της πόλης και τούς Ν.Δ. πρόποδες του 'Υμηττού, στή δέ περιοχή μελέτης, στό Πετράλωνα, τό Γκάζι, τόν Ταύρο και τό Μοσχάτο. Τέλος, οί εργάτες βιομηχανίας κατοικούν στίς ίδιες περιοχές μέ τούς πωλητές, αλλά σέ αύξημένο ποσοστό στό δυτικό λεκανοπέδιο και στήν περιοχή μελέτης στό Μοσχάτο και τόν Ταύρο.

Οί οργανωτικοί στόχοι πού διατυπώνονται στά 15, 16 και 17 σημεία κοινής άποδοχής δέν εκπληρώθηκαν στή μέχρι τώρα διαδικασία της μελέτης, πράγμα πού επιβάλλει τή διατύπωση σοβαρών επιφυλάξεων ως πρός τίς δυνατότητες γιά τήν ύλοποίηση της 'ΐδας, αλλά και των υπολοίπων από τά 18 σημεία. Ειδικότερα, έν

ως πρός τά δύο πρώτα σημεία δέν έγινε κανένα θετικό βήμα, ως πρός τό τρίτο επιχειρήθηκε κάποια ενημέρωση των ΟΤΑ και ή παρουσία των τεχνικών τους συμβούλων στή διαδικασία. 'Η διαδικασία όμως δέν μπορεί νά χαρακτηριστεί ούτε ούσιαστική ούτε συμμετοχική, τουλάχιστον όσον άφορά τή θεσμοθετημένη της όψη. 'Η όποιαδήποτε ένέργεια, πέρα από τήν τυπική ενημέρωση στό τέλος της πρώτης φάσης, παρέμεινε άτυπη γιά τό φορέα μελέτης και έγινε, όταν έγινε, από τήν ειδική προβληματική της μελετητικής ομάδας.

Δέν κρίθηκε τόσο αναγκαίο, ώστε νά συμπυκνωθούν ακόμη περισσότερο τά προηγούμενα, νά θιγούν ειδικότερα οί κατηγορίες προβλημάτων πού μπορεί νά όνομαστούν «τεχνικής φύσεως», μία και ή αντιμετώπισή τους δέν συνδέεται - στόν ίδιο βαθμό - μέ τή δομή του πολιτικού επιπέδου του ελληνικού χώρου, αλλά μέ τή ύπαρξη πολιτικής βούλησης γιά τήν επίλυσή τους. 'Ακόμη ή άμεσότητα αυτών των προβλημάτων, καθώς και ή άπόλυτη προτεραιότητα, πού πρέπει νά δοθεί γιά τήν αντιμετώπισή τους, τά έντάσσουν στήν κατηγορία προβλημάτων γιά τά όποια ή συλλογική γνώση είναι μεγαλύτερη. Πρόκειται γιά τά θέματα πού καλύπτονται από τούς όρους κυκλοφοριακό ζήτημα, βιομηχανική και άστική ρύπανση και μόλυνση, έλλειψη δικτύων άποχετεύσεως και αντιπλημμυρικής προστασίας, διάθεση άπορριμμάτων κλπ.

Τέλος, επισημαίνεται τό γεγονός ότι ή ιστορικότητα της πόλης και τά μνημεία της δέν άπασχόλησαν καθόλου τούς συντάκτες των 18 σημείων, πράγμα πού έξαικονίζει τήν ολοκλήρωση μιάς διαδικασίας πού άρχισε μέ τή συμβολοποίηση της 'Ακρόπολης - δηλαδή τήν άποϊστορικοποίησή της και έκφράζει τήν άντιπνευματική ιδεολογία πού κυριαρχεί τόν ελληνικό χώρο.

□

ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ

7

ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΔΗΜΟΙ ΡΕΝΤΗ, ΑΙΓΑΛΕΩ, ΝΙΚΑΙΑΣ, ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ, ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ, ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ, ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΑΣ, ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙΓΙΝΑ, ΣΑΛΑΜΙΝΑ

ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

«Δ. ΚΟΝΤΑΡΓΥΡΗΣ – Α. ΛΑΜΠΑΚΙΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε.»

Συντονιστής μελέτης: Π. ΛΟΥΚΑΚΗΣ Δρ. 'Αρχιτέκτων – Πολεοδόμος, Ειδικός 'Επιστημονικοί συνεργάτες: Ζ. ΔΕΜΑΘΑΣ Οικονομολόγος, Φ. ΚΑΡΑΜΗΤΣΟΣ Πολ. Μηχ. Συγκοινωνιολόγος, Γ. ΤΣΟΥΓΙΟΠΟΥΛΟΣ: Πολεοδόμος, Κοινωνιολόγος. 'Επιστημονικοί συνεργάτες: Ν. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ 'Αρχιτέκτων, Α. ΒΕΑΚΗ – ΚΡΗΤΙΚΟΥ Πολ. Μηχ. – Πολεοδόμος, Μ. ΓΙΑΟΥΤΖΗ – ΦΛΙΤΖΑΝΗ Οικονομολόγος – Πολεοδόμος, Κ. ΔΗΜΗΤΡΟΥΛΗΣ 'Αρχιτέκτων, Δ. ΚΑΡΑΜΗΤΣΟΣ Α. Τ. Μηχ. Πολεοδόμος, Κ. ΚΟΥΛΟΓΕΩΡΓΙΟΥ 'Αρχιτέκτων – πτυχιούχος Ι.Π.Α., Β. ΜΠΑΤΣΟΥ 'Αρχιτέκτων, Σ. ΤΣΙΛΕΝΗΣ 'Αρχιτέκτων – πτυχιούχος Ι.Π.Α.

Τό διαμέρισμα 7, πού περιλαμβάνει τό δήμο Πειραιά καί τή βιομηχανική ζώνη τών δήμων Ρέντη καί Αιγάλεω, μαζί μέ τούς δήμους Νίκαιας, Κορυδαλλού, Κερατσινίου, Πέραματος, 'Αγ. Βαρβάρας, Χαϊδαρίου καί τέλος Σαλαμίνα καί Αίγινα, παρουσιάζει μιά σειρά προβλήματα, ιδιαίτερης πολυπλοκότητας, αλλά καί ιδιαίτερης βαρύτητας γιά τό σύνολο τοῦ Πολεοδομικοῦ Συγκροτήματος Πρωτευούσης. 'Η φύση αὐτῶν τών προβλημάτων θεωρήσαμε ὅτι ἀπαιτοῦσε μιά μεθοδολογία προσέγγισης πού θά ἀναφερόταν σέ 2 ἐπίπεδα:

1ο ἐπίπεδο: 'Εντοπισμός καί ἀνάλυση λειτουργιῶν ἐθνικῆς – μητροπολιτικῆς κλίμακας. Μέσα-ἀπ' αὐτή τήν ἀνάλυση διαπιστώνεται μέ πῶς τρόπον τό διαμέρισμα ἐντάσσεται στό σύνολο τῆς μητροπολιτικῆς περιοχῆς, καί σέ πῶς βαθμό ἐπιτελεῖ καί δραστηριότητες ἐθνικῆς κλίμακας.

2ο ἐπίπεδο: 'Εντοπισμός καί ἀνάλυση τών λειτουργιῶν τοπικοῦ καί ὑπερτοπικοῦ ἐπιπέδου. Αὐτή ἡ ἀνάλυση βοηθάει στόν προσδιορισμό τών δομικῶν καί λειτουργικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς περιοχῆς μελέτης, στόν προσδιορισμό τών ἐπιδράσεων καί ἀλληλεξαρτήσεων, μεταξύ διαφόρων δήμων, δηλαδή στόν καθορισμό λειτουργικῶν ἐνοτήτων στό χώρο.

Διευκρινίζεται πάντως ὅτι ὁ διαχωρισμός εἶναι σχηματικός καί μεθοδολογικός.

Διαπιστώνουμε ἔτσι ἀπό τήν ἀνάλυση στό ἐπίπεδο 1ο τά ἑξῆς: Τό κέντρο τοῦ Πειραιά εἶναι μητροπολιτικό κέντρο ἐξ ἴσου μεγάλης σημασίας μέ τό κέντρο τῶν 'Αθηνῶν, ἀλλά ἐξειδικευμένο σέ ἄλλες λειτουργίες. Αὐτός ὁ ρόλος τοῦ Πειραιά ἔχει προέλθει βασικά:

1. 'Από τή σημασία πού ἔχει σάν κόμβος μεταφορῶν ἐθνικῶν καί διεθνῶν, καί, τόπος διακίνησης προϊόντων. Γύρω ἀπό τό λιμάνι, λοιπόν, ἔχουν ἀναπτυχθεῖ μιά σειρά λειτουργιῶν καί ὑπηρεσιῶν ιδιαίτερης βαρύτητας γιά τόν οικονομικό τομέα. Στόν τριτογενή τομέα, οἱ ναυτιλιακές καί ἐφοπλιστικές ἐπιχειρήσεις, ἑλληνικές καί διεθνείς, οἱ τράπεζες καί ἀσφαλιστικές ἐταιρίες, ἐπίσης ἑλληνικές καί διεθνείς, καταστήματα ναυτιλιακῶν εἰδῶν καί πλῆθος ξενοδοχείων πού βασικά ἀπiewθύνονται σέ διερχόμενους. Στόν δευτερογενή τομέα: γύρω ἀπό τό λιμάνι, τόσο στό κέντρο τοῦ Πειραιά ὅσο καί στό Πέραμα, ἔχει ἀναπτυχθεῖ, σέ ἐξαιρετικό βαθμό, ὁ κλάδος τῶν ναυπηγοεπισκευαστικῶν μονάδων, μέ ἀντίστοιχη ἐξειδίκευση ἐργατοτεχνικοῦ προσωπικοῦ καί μέ ἐπιπτώσεις γιά τό σύνολο τοῦ δευτερογενοῦς τομέα (π.χ., ἐπικράτηση τοῦ κλάδου τῶν μεταλλουργικῶν ἐπιχειρήσεων).

2. 'Από τή σημασία πού ἀπέκτησε, ἤδη ἀπό τήν ἐποχή τοῦ μεσοπολέμου, γιά τό σύνολο τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας ἡ βιομηχανική ζώνη γύρω ἀπό τόν Κηφισό, ὅπου καί σήμερα συγκεντρώνονται μερικές ἀπό τίς σημαντικότερες βιομηχανικές μονάδες. Οἱ θέσεις ἀπασχόλησης πού δημιουργοῦνται στήν περιοχή, ἔκλουν ἐργαζόμενους ἀπό τό σύνολο τῆς μητροπολιτικῆς περιοχῆς.

3. 'Από τό ρόλο πού παίζει ὁ Πειραιάς γιά τήν Εὐρύτερη Περιφέρεια Πρωτευούσης (Ε.Π.Π.) στά δίκτυα ὑποδομῆς καί εἰδικότερα στό τομέα τῶν χερσαίων μεταφορῶν (τραῖνο, ὁδικές ἀρτηρίες)

λόγω καί τοῦ λιμανιοῦ ἀλλά καί τοῦ οικονομικοῦ δυναμικοῦ τοῦ ἀρτηρίας) λόγω καί τοῦ λιμανιοῦ ἀλλά καί τοῦ οικονομικοῦ δυναμικοῦ τοῦ κέντρου τοῦ Πειραιά. 'Η περιοχή ἀποτελεῖ τόν ὑπόδοχέα τῶν βασικῶν δικτύων τῆς ἀποχέτευσης καί τῶν ἀπορριμάτων γεγονός πού καθιστά ιδιαίτερα προβληματικό τό περιβάλλον τῆς περιοχῆς μελέτης.

Από τήν ἀνάλυση στό ἐπίπεδο 2ο, διαπιστώνουμε ὅτι:

1. 'Η πληθυσμιακή αὐξηση ἀπό τό 1951 καί ἐδῶ, ἦταν ραγδαία, γιά τό σύνολο τῶν δήμων μέ ἐξαίρεση τόν Πειραιά πού παρουσίασε ἐλαφρῇ μείωση (ἐξ αἰτίας κύρια τῆς μετατροπῆς του σέ χώρο διλειτουργικό ἀπό πολυλειτουργικό). 'Ετσι, μέ κύριους τόπους ἔλξης τούς προγενέστερους προσφυγικούς συνοικισμούς καί μέ συνεχεῖς καί σταδιακές ἐντάξεις στό σχέδιο πόλεως, ἡ περιοχή ἐπεκτάθηκε ἀναρχα, καλύπτοντας τίς παλιότερες κενές ἐκτάσεις.

Διαχρονικά, λοιπόν, ἔχουμε μιά συνεχή μετατροπῆ τῶν πρώην γεωργικῶν καί δασικῶν ἐκτάσεων, στό μέν ἡπειρωτικό τμήμα τῆς περιοχῆς μελέτης, κύρια γιά κατοικία καί βιομηχανία, στή δέ Σαλαμίνα καί Αίγινα κύρια γιά παραθεριστική κατοικία καί τουριστικές ἐγκαταστάσεις. Τονίζεται ὅτι στό ἡπειρωτικό τμήμα, ἡ μείωση τῶν γεωργικῶν ἐκτάσεων ἔχει ξεπεράσει κάθε ἀνεκτό ὄριο ἀκόμη καί ἀπό καθαρά τεχνικοοικονομική ἀποψη.

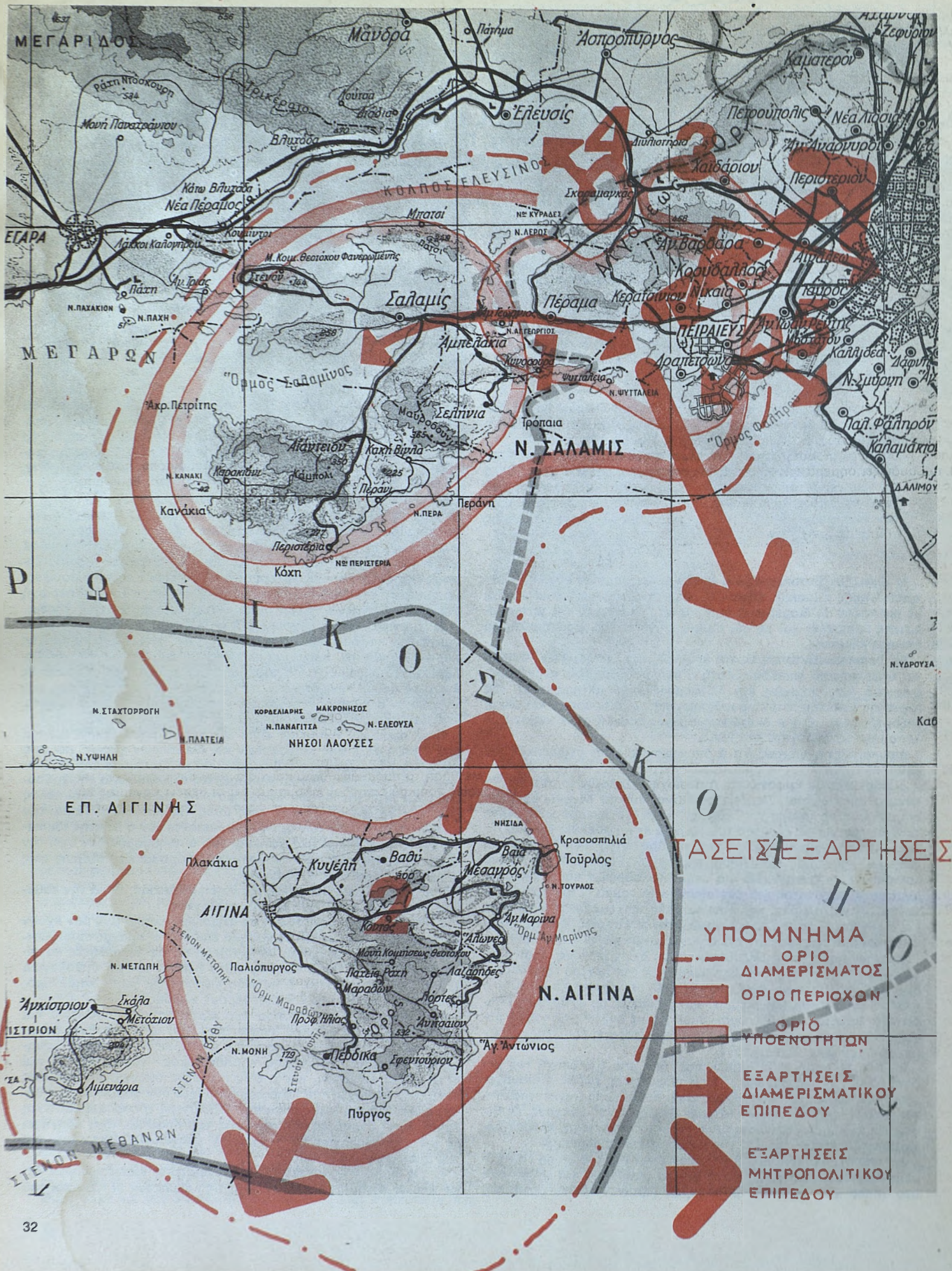
2. Οἱ περιοχές κατοικίας εἶναι ἐξαιρετικά ὑποβαθμισμένες καί ἀπό ἀποψη ἑλλείψεως κοινοφελῶν καί ἐλεύθερων χώρων, καί ἀπό τήν ἀποψη ἐπιβάρυνσης τοῦ περιβάλλοντος (μόλυνση ἀπό τίς βιομηχανικές περιοχές, τήν κυκλοφορία καί τή λειτουργία τῆς χαδοῦζας), καί ἀπό τήν ἀποψη προβληματικῆς ρυμοτομίας, καί τέλος ἀπό τήν ἀποψη ἑλλείψεως στίς ἴδιες τίς κατοικίες. Παρά τήν ὑπαρξη ὅλων αὐτῶν τῶν ἀρνητικῶν παραγόντων ὁ δείκτης ἰδιοκατοίκησης εἶναι ἐξαιρετικά ὑψηλός, ἐνῶ ὁ πληθυσμός δέν ἔχει τήν τάση ἐγκατάλειψης τῆς περιοχῆς καί παρουσιάζει ἑξάρση στίς παραγωγικές καί νεότερες ἡλικίες.

'Υπάρχει, τελικά, μιά συνεχῆς ζήτηση κατοικίας, παρά τήν καθολική ὑποβάθμιση τοῦ ἀστικοῦ περιβάλλοντος.

3. Παρόλη τή συνεχιζόμενη συσσώρευση πληθυσμοῦ δέν ἔχουν ἐξαντληθεῖ ἡ θρίσκονται σέ χαμηλά ἐπίπεδα οἱ πραγματοποιηθέντες συντελεστές δόμησης, σέ ἀντίθεση μέ τίς πυκνότητες κατοίκησης, πού εἶναι πολύ ὑψηλές. Αὐτό δείχνει τόν μὴ ὀρθολογικό τρόπο πού ὁργανώθηκε ὁ ἀστικός χώρος (π.χ. χωρίς καμιά πρόβλεψη γιά κοινοφελεῖς καί ἐλεύθερους χώρους).

4. 'Αποτέλεσμα τοῦ τρόπου συσσώρευσης τοῦ κεφαλαίου καί τῆς ἀνεξέλεγκτης ἀστικῆς ἀνάπτυξης εἶναι: α) ἡ γειτνίαση ἀσυμβίβαστων, μεταξύ τους, χρήσεων: π.χ. κατοικία – ὄχλουσες βιομηχανίες, λατομεῖα – τουρισμός, παραθερισμός – ναυπηγεία κλπ. καί β) οἱ χώροι ἐργασίας, κύρια στίς περιοχές βιομηχανίας καί στίς κεντρικές περιοχές τοῦ Πειραιά, παρουσιάζουν δυσμένεις συνθῆκες στέγασης καί περιβάλλοντος. Εἰδικότερα ἡ ἀπρογραμματιστή βιομηχανική ἀνάπτυξη τῆς περιοχῆς τοῦ Κηφισοῦ, ἔχει ὁδηγήσει σέ μιά μὴ ὀρθολογική καί ἀσύμφορη, οικονομικά, λειτουργικά καί τοῦ ἴδιου ἀκόμη τοῦ τομέα.

5. 'Ὡς πρὸς τήν κοινωνική διαστρωμάτωση διαπιστώνουμε ὅτι τίς θέσεις ἐργασίας στήν περιοχή, τίς καλύπτουν οἱ κάτοικοι τοῦ

Διαμερίσματος κύρια ως εργατοτεχνικό προσωπικό και κατώτεροι υπάλληλοι στον τριτογενή τομέα.

Τό μέσο εισόδημα είναι συγκριτικά με αυτό του συνόλου της Ε.Π.Π., χαμηλότερο. Έτσι, η περιοχή καθορίζεται κύρια από το εργατικό και μικροαστικό στοιχείο, ενώ η παραγόμενη εντός της περιοχής υπεραξία, κατευθύνεται κύρια έξω απ' αυτήν.

Πάντως, παρόλη την ύπαρξη ισχυρού δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα στην περιοχή παρουσιάζεται υψηλή κινητικότητα από και προς τον τόπο εργασίας. Φαίνεται ότι οι θέσεις του τριτογενή τομέα στις υψηλότερες βαθμίδες, κυρίως στο κέντρο του Πειραιά, καλύπτονται σε σημαντικό βαθμό από κατοίκους εκτός Διαμερίσματος. Τό φαινόμενο αυτό ισχύει και για τις κατώτερες θέσεις στην Βιομηχανική ζώνη του Ρέντη που έλκει εργατικό δυναμικό από όλη την πρωτεύουσα. Επίσης, πρέπει να σημειωθεί τό αντίθετο ρεύμα των οικοδόμων που κατοικούν στο Διαμέρισμα, αλλά εργάζονται στην Ε.Π.Π. Η κινητικότητα του πληθυσμού αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα για μελέτη που προκαθορίζει τις τάσεις και αλληλεξαρτήσεις της περιοχής με όλο τό λεκανοπέδιο.

6. Γύρω από άξονες κυκλοφοριακούς και βασικά στους παλιούς προσφυγικούς πυρήνες (π.χ. Νίκαια - Κορυδαλλός) δημιουργούνται κέντρα εμπορικά με ιδιαίτερη ζωτικότητα και ζώνη βιοτεχνιών που τά τροφοδοτούν. Μερικά από τά κέντρα αυτά τείνουν να διαμορφωθούν σε κέντρα υπερτοπικής σημασίας.

7. Τέλος, στις μεταφορές παρουσιάζονται πολύπλοκα προβλήματα, ειδικότερα: στις δημόσιες συγκοινωνίες, στη λειτουργία των γραμμών ΟΣΕ και ΕΗΣ. Τό σημερινό πρωτεύον δίκτυο παρουσιάζεται υπερφορτισμένο και δεν θά επαρκέσει για την κάλυψη άμεσων μελλοντικών αναγκών.

Από τη συνθετική προσέγγιση της ανάλυσης προκύπτει πώς η Π.Μ. παρουσιάζει σήμερα όρισμένες διαφοροποιήσεις στά έπί μέρους τμήματά της, ως προς τις έσωτερικές - κοινωνικοοικονομικές λειτουργίες, αλληλεξαρτήσεις (Βλ. χάρτη). Αυτές έντοπίστηκαν σε 2 άξονες:

Α. Ό πρώτος αναφέρεται στη βασική σχέση περιοχή κατοικίας - θέσης εργασίας στη Βιομηχανία, στις υπηρεσίες, στο έμποριο, καθώς και στη γρχήση περιοχή κατοικίας - παροχή υπηρεσιών άνωτερου βαθμού, περιοχή κατοικίας - άναψυχή, παραθερισμός μακράς διαρκείας. Ό άξονας αυτός στοχεύει στό να έντοπιστούν ένότητες μεγαλύτερες σε μέγεθος από τούς σημερινούς Δήμους μέσα στην Π.Μ.

Β. Ό δεύτερος άξονας αναφέρεται στις ίδιες σχέσεις, αλλά προς την κατεύθυνση μητροπολιτικών σημείων ή κέντρων έξω από την περιοχή μελέτης. Στοχεύει ό άξονας αυτός να διαπιστώσει τις σχέσεις που καλύπτουντά έξω από την Π.Μ. (δλ. τις «έξωτερικές» σχέσεις που καλύπτουν τό διαμέρισμα 7).

Από την θεώρηση αυτή προκύπτει ότι: η περιοχή μελέτης κάτω από τις σημερινές συνθήκες άστικής ανάπτυξης δεν συνθέτει ένα οικονομικά λειτουργικό ένιαίο διαμέρισμα της Αθήνας.

Ός ένιαίο σύνολο με ισχυρές οικονομικές λειτουργικές και κοινωνικές αλληλεξαρτήσεις εμφανίζεται η περιοχή Ι (Σαλαμίνα, Δήμοι Πειραιώς, Δραπετσώνας, Περάματος, Κερατσινίου, Νίκαιας, Κορυδαλλού, Άγ. Ιωάννη Ρέντη). Η περιοχή Ι με τά έσωτερικά και έξωτερικά χαρακτηριστικά της αποτελεί και σήμερα ένα «Διαμέρισμα» μητροπολιτικού - ένθνικού επιπέδου.

Ός ένιαίο σύνολο εμφανίζεται και η περιοχή ΙΙ, δλ. η Αίγινα, με σαφή και βασικά μονοσήμαντη οικονομική δραστηριότητα, τον τουρισμό. Τό νησί παρόλο που έχει σύνδεση μέσω Πειραιά αποτελεί θέρετρο για τούς κατοίκους ολόκληρου του λεκανοπεδίου Αθηνών. Έτσι, με τά σημερινά δεδομένα δεν έχει κυρίαρχη οικονομική, κοινωνική, λειτουργική εξάρτηση από την περιοχή Ι. Έξάλλου, δεν θά πρέπει να άγνοηθεί τό γεγονός ότι η Αίγινα άνήκει στό σύμπλεγμα των νησιών του Άργοσαρωνικού, τό όποιο, με διαφοροποιήσεις θέβαια, προσδιορίζεται όμοιόθετα ως προς την Ε.Π.Π.

Μιά άλλη περιοχή που εμφανίζει σημαντικές έσωτερικές αλληλεξαρτήσεις είναι η περιοχή ΙΙΙ (βλ. χάρτη), δηλαδή αυτή που όρίζεται από τούς Δήμους Αιγάλεω, Χαϊδαρίου και Άγ. Βαρβάρας. Οι αλληλεξαρτήσεις αυτές άναφέρονται κυρίως σε εμπορικές - επαγγελματικές σχέσεις, στην εκπαίδευση και σε άλλες σχέσεις μικρότερης σημασίας. Κύριο στοιχείο για την εκτίμηση αυτή αποτελεί τό σημερινό εμπορικό κέντρο του Δήμου Αιγάλεω. Έν τούτοις ολόκληρη η περιοχή εμφανίζει έξωτερικές αλληλεξαρτήσεις τόσο προς τό κέντρο της Αθήνας και γενικότερα τις κεντρικές περιοχές της, όσο και από τό κέντρο του Πειραιά. Συγκριτικά πάντως, και παρά τό γεγονός ότι παρεμβάλλεται η βιομηχανική ζώνη του Κηφισού, η Περιοχή ΙΙΙ συνδέεται εμφανώς περισσότερο με την

Αθήνα. Από την έρευνα, έξάλλου, διαπιστώθηκε ότι οι αλληλεξαρτήσεις έντονου βαθμού δεν φαίνεται σήμερα να υπάρχουν και με τό Περιστέρι. Οι εξαρτήσεις αυτές από την Αθήνα φαίνεται ότι τελικά άποτελούν συνέπεια από τη μιά μεριά του υποθαμισμένου κοινωνικοπολιτιστικού έξοπλισμού και της έλλειψης θέσεων εργασίας στις περιοχές αυτές και από την άλλη είναι συνέπειες του άκτινικού συστήματος των οδικών άρτηριών (Ιερ όδός, Καβάλλας, Π. Ράλλη) προς τό κέντρο της Αθήνας.

Η Περιοχή ΙV, που διοικητικά σήμερα άνήκει στό Δήμο Χαϊδαρίου από οικονομική-λειτουργική άποψη άποτελεί τμήμα ολόκληρης της βιομηχανικής ζώνης του Θριάσιου Πεδίου.

Στη Περιοχή ΙV και συγκεκριμένα στά Ναυπηγεία εργάζεται σημαντικός αριθμός κατοίκων του Δήμου Χαϊδαρίου και όρισμένοι από Αιγάλεω ή και Περιστέρι. Με την έννοια αυτή η περιοχή ΙΙΙ παρουσιάζει αλληλεξαρτήσεις με την ΙV και αυτή με τη σειρά της από τό Θριάσιο Πεδίο.

● Συσχετισμός στόχων - κατευθύνσεων Ρ.Σ.Α και σημερινών τάσεων.

Οι βασικοί συσχετισμοί που πρέπει να γίνουν είναι αυτοί που άναφέρονται:

α. στό ρόλο του διαμερίσματος 7 στην Ε.Π.Π. και στην περιφεριοποίηση της Ε.Π.Π. ως προς τό κέντρο της Αθήνας, β) στους πληθυσμιακούς στόχους για τό 2000, γ) στό σύστημα μεταφορών και δ) στά έσωτερικά δομικά - λειτουργικά χαρακτηριστικά του διαμερίσματος 7, και συνεπώς, στό πρωτεύον και στά δευτερεύοντα κέντρα.

6. Τό προτεινόμενο κέντρο του διαμερίσματος 7 (δλ. του Πειραιά) αποτελεί ήδη οικονομικό λειτουργικό κέντρο ένθνικής κλίμακας που μαζί με τό κέντρο της Αθήνας αποτελεί δίπολο, που συνδέεται μέσω της όδοι Πειραιώς. Έπομένως δεν τίθεται θέμα άποκέντρωσης της Αθήνας μέσω του κέντρου του Πειραιά. Έπί πλέον, από τη σύμβαση, δεν τίθεται θέμα άποκέντρωσης και περιφερειοποίησης, καί τοι κέντρου του Πειραιά.

Σχετικά, πάντως, με τό θέμα της άποκέντρωσης:

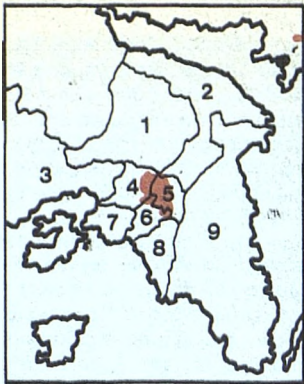
1. Πρέπει να έξεταστεί η πολιτική ανάπτυξη των περιφερειακών λιμανιών της χώρας, σε συνδυασμό με την όρθολογική όργάνωση και αύξηση της παραγωγικότητας του λιμανιού του Πειραιά, ώστε τουλάχιστον οι θέσεις εργασίας στό λιμάνι του Πειραιά να αύξηθούν με μειωμένους ρυθμούς και να άποφευχθούν οι συνεχείς έπεκτάσεις.

2. Με βάση την εκτίμηση ότι στην Περιοχή Μελέτης συνεχίζονται τά φαινόμενα συγκεντρωτισμού στους βασικούς παραγωγικούς τομείς με επενδύσεις τόσο του ίδιου (βιομηχανία, έμποριο κλπ.), όσο και του δημοσίου τομέα (φαληρικό Δέλτα, λιμάνι), και κατ' έπέκταση και τά φαινόμενα αύξησης θέσεων εργασίας, όδηγούμαστε σε μιά προσπάθεια όρθολογικής όργάνωσης των παραγωγικών τομέων απ' τη μιά, και πολιτικής κινήτρων μετεγκατάστασης (για τη βιομηχανία) από την άλλη.

γ. Με βάση τά παραπάνω άλλα και τις άνάγκες της περιοχής σε υπηρεσίες τοπικού επιπέδου εκτιμούμε ότι οι θέσεις εργασίας θά αύξηθούν και αυτό θά άποτελέσει κίνητρο για εγκατάσταση νέου πληθυσμού στην Περιοχή Μελέτης. Συγχρόνως, ό ρυθμός φυσικής αύξησης του πληθυσμού για την περιοχή είναι σημαντικά ύψηλός. Τό πρόβλημα μάλιστα ως έξής: Η προσπάθεια θά είναι να άνακοπούν οι έξαιρετικά ψηλοί ρυθμοί αύξησης της προηγούμενης 20ετίας, αλλά μείωση ή στασιμότητα του πληθυσμού, είναι άδύνατον να έπιτευχθεί. Η εκτίμηση αυτής της αύξησης μπορεί να γίνει μόνο με βάση ακριβείς οικονομικές προδιαγραφές.

δ. Υπάρχει ύψηλή κινητικότητα στην περιοχή, όχι μόνο λόγω μετακίνησης προς τις θέσεις εργασίας, αλλά και λόγω μετακίνησης για άναψυχή. Είναι, θέβαια, δεκτός ένας όρισμένος βαθμός κινητικότητας (στη βάση της όργανικής συμπληρωματικότητας και της ανταγωνιστικότητας των διαμερισμάτων). Από την άλλη πλευρά όμως, άπαίτεται και λειτουργική άυτονομία σε βασικούς τομείς, για τό κάθε διαμέρισμα. Έάν δεν έπιτευχθεί αυτή ή κάποια άυτονομία σε βασικούς τομείς (κοινωνική και πολιτιστικά ιδρύματα, θέσεις εργασίας κλπ) οι μετακινήσεις θά αύξηθούν σε επικίνδυνο καί άπαράδεκτο βαθμό.

ε. Η γνώση των τοπικών προβλημάτων και άναγκών, ή όργανική ένταξη τους σε 1 ή 2 άνώτερα έπίπεδα όργάνωσης (π.χ. ύπαρξη ένδιαμέσων δευτερευόντων κέντρων και πρωτεύοντος) και ό συνολικός προγραμματικός συντονισμός, άποτελούν σύγχρονη τάση όργάνωσης του άστικού χώρου. Εκτιμούμε ότι μιά τέτοια τάση και άπαίτηση μπορεί να καλυφθεί καλύτερα από μιά άποκεντρωμένη και έλεγχόμενη από τούς κατοίκους διοικητική όργάνωση.

ΔΗΜΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ:

Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ, Ν. ΧΑΛΚΗΔΟΝΑ, Ν. ΙΩΝΙΑ, ΓΑΛΑΤΣΙ, ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ, ΜΑΡΟΥΣΙ, ΦΙΛΟΘΗ, ΨΥΧΙΚΟ, Ν. ΨΥΧΙΚΟ, ΧΑΛΑΝΔΡΙ, ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, ΧΟΛΑΡΓΟΣ, ΠΑΠΑΓΟΥ,

ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΚΩΣΤΗΣ ΓΚΑΡΤΖΟΣ, Υπεύθυνος Έργου - Συντονιστής Μελέτης. ΛΙΛΑ ΛΕΟΝΤΙΔΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, Πληθυσμός, Άπασχόληση, Κοινωνική Σύνθεση, Οικιστική Ανάπτυξη και Κατοικία. ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΚΑΥΚΑΛΑΣ, Βιομηχανία. ΝΙΚΟΣ ΡΟΔΑΛΑΚΗΣ, Έμποριο, Υπηρεσίες. ΜΑΡΙΝΟΣ ΒΛΕΣΣΑΣ, Κοινωνικές Έξυπηρετήσεις. ΚΩΣΤΑΣ ΠΕΤΡΑΚΗΣ, Συγκοινωνίες. ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΙΣΟΥΛΗΣ, Συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, Δίκτυα Υποδομής.

1. Για τη μελέτη του «διαμερίσματος 5» παρουσιάστηκαν από την αρχή δύο βασικοί περιορισμοί. Ο κατακερματισμός της Αθήνας σε «διαμερίσματα» από το ΡΣΑ¹, ήδη προβληματικός για τη μελέτη ενός αστικού συνόλου που λειτουργεί ενιαία, ήταν ακόμα πιο περιοριστικός για το κεντροβαρικό κομμάτι της Αττικής, που δεν παρουσιάζει ούτε «αυτοτέλεια» ούτε «ομοιογένεια». Από την άλλη, η έλλειψη στοιχείων για το 1980 (ή επεξεργασία της απογραφής 1978 της ΕΣΥΕ² δεν ολοκληρώθηκε, η επόμενη απογραφή πληθυσμού θα γίνει το 1981) δημιουργεί τεράστιο κενό στη μελέτη μιάς περιοχής όπου οι διαδικασίες ανάπτυξης άλλαξαν ριζικά από τη δεκαετία του 1960.

Αντιμετωπίσαμε και τα δύο προβλήματα στο μέτρο του δυνατού, στα χρονικά και οικονομικά πλαίσια της σύμβασης: Το πρώτο, με διεύρυνση του χώρου μελέτης στο ΠΣΠ³, και ιδιαίτερα στα γειτονικά διαμερίσματα, σε σημεία που θεωρήθηκαν καίρια (τάσεις πληθυσμιακής ανάπτυξης, σχέσεις εργασίας-κατοικίας, σημερινή οικιστική δομή και περιοχές έπιρροής κέντρων, κατανομή γης, άπασχόληση)· το δεύτερο, με συστηματική απογραφή χρήσεων γης και κτιριακού αποθέματος σε δείγμα 33% της συνολικής έκτασης της περιοχής, καθώς και συνολική απογραφή των αποκλειστικών χρήσεων. Αυτή, βέβαια, δεν μπορούσε να υποκαταστήσει τις απογραφές της ΕΣΥΕ⁴ αλλά έγινε προσπάθεια να είναι συγκρίσιμη μ' αυτές, για να βοηθηθεί τη μελέτη των διαχρονικών εξελίξεων. Οι δύο βασικές έρευνες συμπληρώθηκαν με ειδικά ερωτηματολόγια σε δήμους και κοινότητες και πολλούς φορείς, καθώς και με συλλογή στοιχείων από άλλες πηγές, όπως ο ICAP.

2. Διαπιστώθηκαν έτσι τάσεις μιάς ραγδαίας αλλαγής στην περιοχή μελέτης, που αποτελεί ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο σημείο της Αθήνας. Μία σχετικά πυκνοκατοικημένη αστική περιοχή με ποικίλο θεσμικό πλαίσιο δόμησης και μεγάλη ποικιλία τρόπων παραγωγής κατοικίας, τείνει να πυκνώνει και να ομογενοποιείται με την «πολυκατοικιοποίηση». Διατηρεί, ωστόσο, μίαν έντονη διαφοροποίηση ανάμεσα στο Δ και Α της τμήμα (βλ. πίνακα). Ο κοινωνικός διαχωρισμός στην Αθήνα, που παρατηρήθηκε από τις γεωγραφικές μελέτες της δεκαετίας του 1960, κυριολεκτικά διχοτομεί το «διαμέρισμα 5» κατά μήκος των Τουρκοβουνίων. Από το μεσοπόλεμο - όταν δημιουργήθηκαν στο Δ τμήμα οι προοφυγικές εργατουπόλεις (Ν. Ίωνία, Ν. Φιλαδέλφεια) ενώ στο Α τμήμα οι πολυτελείς αστικές «κηπουπόλεις» (Ψυχικό, Φιλοθέη) - μέχρι σήμερα - που η κοινωνιολογική μας έρευνα παρουσίασε μιά πιο μικτή κατάσταση - το Δ τμήμα (Ν. Ίωνία, Ν. Φιλαδέλφεια, Ηράκλειο, Ν. Χαλκηδόνα, Γαλάτσι) κατοικείται από εργατικά-λαϊκά-μικροαστικά στρώματα, και το Α (Ψυχικό, Φιλοθέη, Ν. Ψυχικό, Χαλάνδρι, Αγ. Παρασκευή, Χολαργός, Παπάγου) από αστικά-μεσοαστικά. Αυτό αντανακλάται και στις συνθήκες διαβίωσης και εξοπλισμού κατοικιών.

Ο διαχωρισμός είναι και λειτουργικός. Στο Δ τμήμα συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος της βιομηχανίας, κύρια κλωστοϋφαντουργικής, που δημιουργήθηκε στο μεσοπόλεμο, στον προοφυγικό πυρήνα της Νέας Ίωνίας. Ενώ οι παλιές μονάδες απαξιώνονται, η περιοχή συνεχίζει να προσελκύει νέα εργοστάσια. Ο λειτουργικός διαχωρισμός είναι επίσης έντονος στον τομέα κέντρων εμπορίου-υπηρεσιών, όπου πολώνονται δύο σαφώς διακεκριμένες ενότητες γύρω από τα κέντρα Ν. Ίωνίας στο Δ τμήμα, Χαλάνδριου στο Α. Οι δύο ενότητες εξυπηρετήσεων περιλαμβάνουν και βορειότερους δήμους, αλλά δεν επικοινωνούν μεταξύ τους.

Από άποψη κοινωνικών εξυπηρετήσεων το Δ τμήμα ύστερει εμφανώς σε σχέση με το Α τόσο εξ αιτίας χαμηλότερων προτύπων στα δημόσια εκπαιδευτήρια, τούς παιδικούς σταθμούς, τα νοσοκομεία κλπ., όσο και λόγω της λειτουργίας πολλών ιδιωτικών

εξυπηρετήσεων υψηλού επιπέδου στο Α τμήμα, όπου υπάρχουν από παλιά τα μεγαλύτερα ιδιωτικά σχολεία της χώρας, ενώ τελευταία, εμφανίζονται τάσεις συγκέντρωσης μεγάλων ιδιωτικών κλινικών. Σε ότι αφορά τούς ελεύθερους χώρους και τον αθλητισμό οι ανισότητες είναι μικρότερες, αν και οι πλούσιοι Δήμοι του Α τμήματος διαθέτουν εγκατεστημένο πράσινο.

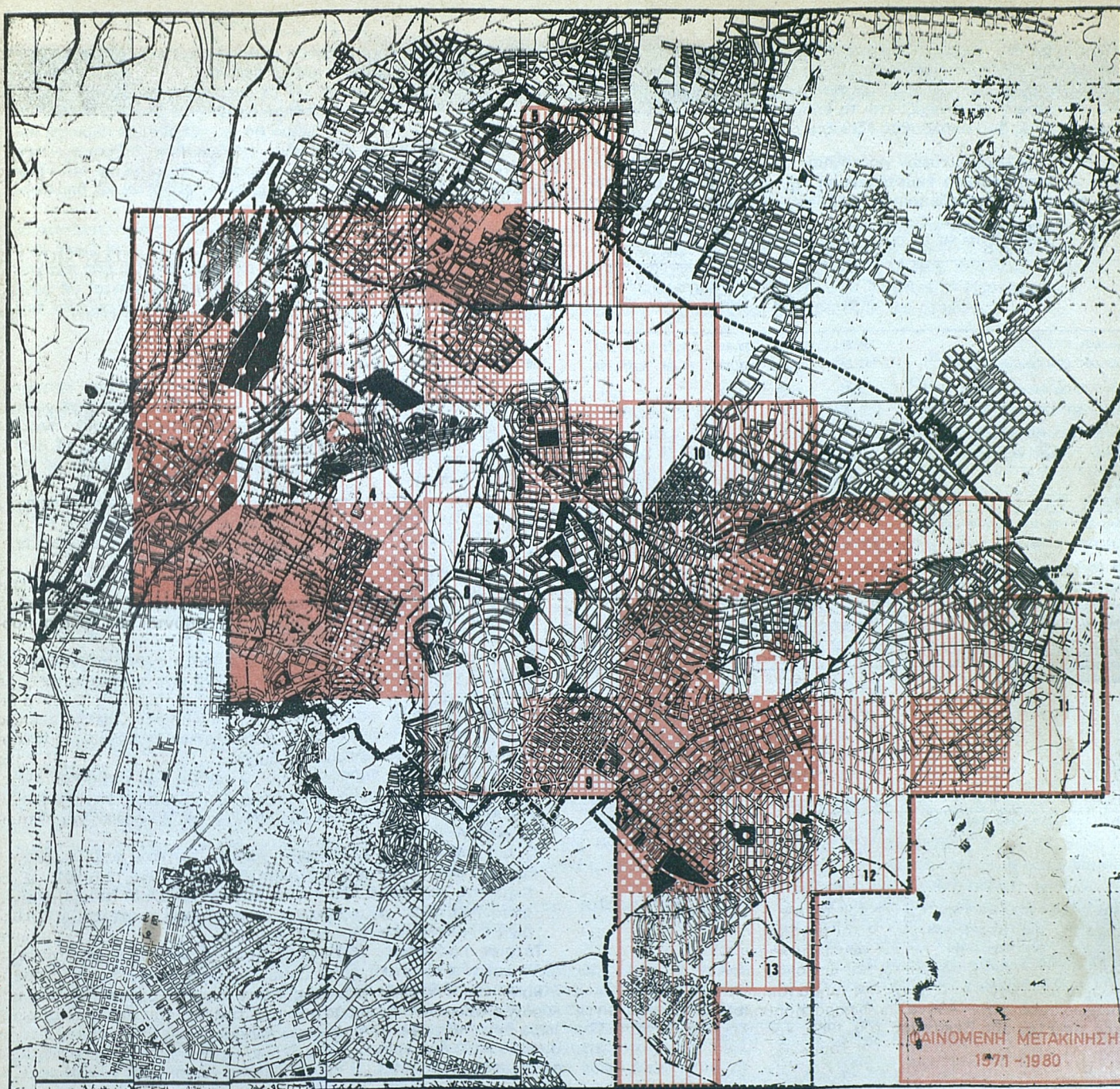
Η δομή του οδικού δικτύου ευνουεί το Α τμήμα, που διασχίζεται από δύο μεγάλες λεωφόρους. Το Δ διαθέτει καλή σύνδεση με τον ΕΗΣ προς την κεντρική Αθήνα και τον Πειραιά. Η επικοινωνία ανάμεσα στα δύο τμήματα είναι πολύ κακή και αντανάκλα εν μέρει την έλλειψη αρτηριών με κατεύθυνση Δ-Α που χαρακτηρίζει το ΠΣΠ⁵. Μόνο ως προς τα δίκτυα αποχέτευσης (λυμάτων και ομβρίων) δεν παρουσιάζεται διαφορά. Είναι έξ' ισου ανεπαρκή τόσο στο Δ όσο και στο Α τμήμα και θεωρούνται σαν έργα α' προτεραιότητας από τη μελέτη μας.

3. Ο πληθυσμός στο «διαμέρισμα 5» αυξήθηκε ραγδαία την τελευταία δεκαετία, έφτασε τούς 447.000 κατοίκους σήμερα (μαζί με το θόρειο τμήμα του δήμου Αθηναίων), και η μέση πυκνότητα διπλασιάστηκε. Η αύξηση κατανεμήθηκε άνισα στις γειτονίες, όπως φαίνεται στο χάρτη, και συνήθως συνδυάστηκε με πολυκατοικιοποίηση. Η έκτασή της όμως διαφοροποιήθηκε ανάλογα με τούς προϋπάρχοντες τρόπους δόμησης (προσφυγικά, κηπουπόλεις, συνεταιρισμοί, οργανωμένη δόμηση, λαϊκή αυτοστέγαση), με τις προϋπάρχουσες πυκνότητες και κύρια με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των περιοχών.

Η δυναμική της ανάπτυξης κατά περιοχές καθορίστηκε από διαδικασίες ευρύτερης σημασίας. Από τη δεκαετία του 1950 μέχρι τα μέσα αυτής του 1960, η λαϊκή «προαστιοποίηση» κυριαρχούσε σαν τρόπος ανάπτυξης στην πρωτεύουσα. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 ο έκσυχρονισμός του οικιστικού τομέα επιβράδυνε αυτή τη διαδικασία, με αποτέλεσμα μεγάλο μέρος της εσωτερικής μετανάστευσης να στραφεί προς το Δήμο Αθηναίων. Η υποβάθμιση της κεντρικής περιοχής, σε συνδυασμό με την πολιτική παροχής δρόμων στα προάστια κατά την περίοδο της δικτατορίας, δημιούργησε και μιά τάση φυγής από το κέντρο. Φεύγοντας, τα μεσοαστικά στρώματα νοίκιαζαν τις κατοικίες που εγκατέλειπαν σε χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα (διαδικασία «φιλτραρίσματος»).

Η ραγδαία πληθυσμιακή ανάπτυξη του «διαμερίσματος 5» την τελευταία δεκαετία εξηγείται κύρια από αυτή την μεσοαστική προαστιοποίηση. Το Ψυχικό και η Φιλοθέη έμποδισαν, ο Χολαργός, Χαλάνδρι και Αγ. Παρασκευή δέχθηκαν, την εξάπλωση των αστικών και μεσοαστικών πολυκατοικιών. Παράλληλα, μικροαστικά στρώματα μετοικούσαν σε μερικούς πυρήνες του Δ τμήματος (Ν. Χαλκηδόνα, Γαλάτσι, Ηράκλειο, βλ. χάρτη). Η εκμετάλλευση της γης στις περιοχές αυτές εντατικοποιήθηκε με την αντιπαροχή: οι πολυκατοικίες, στους παραπάνω δήμους που αποτελούν μόλις το 0,5-3% του κτιριακού αποθέματος το 1970, ανέβηκαν το 1980 στο 20-23%. Από την άλλη, οι παραδοσιακές προσφυγικές περιοχές έμειναν σχεδόν στάσιμες και υποβαθμιζόμενες, αφού ο μεγάλος κατακερματισμός, τα άσαφη παραχωρητήρια και η μόλυνση, απώθησαν το επιχειρηματικό ενδιαφέρον, παρά τον υψηλό συντελεστή δόμησης που παραχωρήθηκε στις περιπτώσεις.

Η μελέτη των σχέσεων εργασίας-κατοικίας έδειξε ότι μόνο στον κλάδο της βιομηχανίας υπήρχε κάποια «αυτοτέλεια». Η προσιτότητα σε θέσεις άπασχόλησης δεν αποτελούσε παράγοντα έλξης πληθυσμού μέχρι σήμερα, ιδίως στο Α τμήμα. Αλλά θα αποτελέσει, στο μέλλον. Νέες θέσεις άπασχόλησης σε υπερτοπικές υπηρεσίες και δημόσιες λειτουργίες έχουν ήδη αρχίσει να δημιουργούνται στο Α τμήμα, και θα πυκνώσουν εδώ με τη χωροθέτηση 4

% ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ 5

50 - 138

30 - 49.9

20 - 29.9

10 - 19.9

ΣΤΑΣΗ ΜΟΤΗΤΑ Η ΜΙΚΡΗ ΜΕΙΩΣΗ

1 Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ

2 Ν. ΧΑΛΚΗΔΩΝΑ

3 Ν. ΙΩΝΙΑ

4 ΓΑΛΑΤΣΙ

5 ΗΡΑΚΛΕΙΟ

6 ΜΑΡΟΥΣΙ

7 ΦΙΛΟΘΕΗ

8 ΨΥΧΙΚΟ

9 Ν. ΨΥΧΙΚΟ

10 ΧΑΛΑΝΔΡΙ

11 ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

12 ΧΟΛΑΡΓΟΙ

13 ΠΑΠΑΓΟΙ

--- ΟΡΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

--- ΟΡΙΑ ΔΗΜΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Υπουργείων, του ΟΤΕ, καθώς και άλλων επιτελικών δημοσίων λειτουργιών που θα προσθέσουν τουλάχιστο 20.000 νέες θέσεις απασχόλησης μέχρι το έτος 2000. "Αν διευρύνουμε λίγο το χώρο μας και μέχρι το διεθνές αεροδρόμιο των Σπάτων, με 45.000 νέες θέσεις απασχόλησης το 2000, συμπληρώνεται η εικόνα των τεράστιων πιέσεων για μετοίκηση, κυρίως μεσοαστικών στρωμάτων, στην περιοχή μας.

4. Οι παράγοντες έλξης πληθυσμού την επόμενη εικοσαετία πολλαπλασιάζονται τόσο σε συνέπεια των τάσεων, όσο και της πολιτικής του ΡΣΑ. Η πολιτική του για αποκέντρωση του πληθυσμού

από το Δ. Αθηναίων θα εντείνει την μετοίκηση των κατοίκων του προς το «διαμέρισμα 5», ενώ η χωροθέτηση υπερτοπικών δραστηριοτήτων εδώ, θα προσελκύει τη ζήτηση κατοικίας από απασχολούμενους σε αυτές: η «ανάσχεση» της πληθυσμιακής συσσώρευσης είναι έτσι ανέφικτη.

Επομένως, η σημαντική επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης της περιοχής, που προβλέπει το ΡΣΑ, δεν είναι ρεαλιστική. Η α' πρόβλεψη για 500.000 θα πραγματοποιηθεί το 1983 και η β' για 590.000 το 1987, με βάση το σημερινό δυναμισμό της περιοχής (και έστω και με την παραδοχή ότι ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης θα μειωθεί από 5,25% σε 4%). Βρισκόμαστε σήμερα μόνο στην άφε-

τηρία των τάσεων ταχείας ανάπτυξης, που θα ενισχυθούν και από την πολιτική του ΡΣΑ. Πρέπει επομένως να αναμένουμε κορεσμό τουλάχιστο 80%, δηλαδή 700.000 κατοίκους, νωρίτερα από το έτος 2000. Οι πιέσεις θα συνεχίζονται τα επόμενα χρόνια, με συνέπεια κάποια από τις δυο ακόλουθες εξελίξεις:

α) Είτε εκδήλωση πιέσεων για αύξηση της σημερινής χωρητικότητας με έντατικότερη εκμετάλλευση της γης (αύξηση συντελεστών δόμησης, οικοπεδοποίηση ελεύθερων χώρων) και επομένως

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ "ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΟΣ 5"

	Δυτικό τμήμα	Ανατολικό τμήμα	Σύνολο δισμερ. 5	ΠΣΠ= 100	Σύνολο ΠΣΠ
Πληθυσμός 1971 ⁽²⁾	134.855	99.555	234.410	9,23	2.540.241
Πληθυσμός 1980 (εκτίμηση ΟΑΟΜ) ⁽²⁾	192.241	173.918	366.159	11,08	3.305.594
Μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης 61-71 ⁽²⁾	3,42	3,68	3,52		3,21
Μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης 71-80 ⁽²⁾	4,02	6,39	5,08		2,97
Κατανομή πληθυσμιακής αύξησης 61-71 ⁽²⁾	56	44	100		
Κατανομή πληθυσμιακής αύξησης 71-80 ⁽²⁾	43,5	56,5	100		
Πληθυσμός 1971 ⁽³⁾	178.129	103.974	282.103	11,11	2.540.241
Πληθυσμός 1980	266.598	180.616	447.214	13,53	3.305.594
Συνολικός πληθυσμός κορεσμού 100% (ισχύοντες σ. δ.ομ.) ⁽³⁾	523.911	354.435	878.346		
Μέση πυκνότητα (gross) εντός σ.χ. 1961 κατ/ha ⁽²⁾	87,62	40,89	59,3		
Μέση πυκνότητα (gross) εντός σ.χ. 1980 κατ/ha ⁽²⁾	157,06	81,35	108,9		
Ετήσιο εισόδημα κατά κεφαλή 1971 ⁽⁴⁾	45.920	59.430	51.565	107	48.110
Απασχόληση στο τόπο κατοικίας 1971 ⁽³⁾					
Βιομηχανία	26.107	7.144	33.251	12,1	273.920
Κατασκευές	9.458	3.265	12.723	13,6	93.244
Εμπόριο	8.743	4.479	13.222	10,6	123.988
Δημ. υπηρεσίες	4.330	3.783	8.113	12,3	65.672
Υπολ. τριτογενής	13.843	11.635	25.478	9,5	266.424
ΣΥΝΟΛΟ	62.481	30.306	92.787	11,27	823.248
"Βασική" απασχόληση στο τόπο εργασίας 1980	26.500	22.500	49.000		
"Μη βασική" απασχόληση στο τόπο εργασίας 1980	17.000	12.000	29.000		
Απασχ. στο τόπο κατ. 1971/άπασχ. στο τόπο εργ. 1969					
Βιομηχανία	1,41	1,75	1,47		
Δημ. Υπηρεσίες	1,41	1,73	1,54		
Εμπόριο	1,93	2,18	2,01		
Υπολ. τριτογενής	4,96	6,59	5,59		
Μέση αξία οικοπέδου ανά στρ. 1964 ⁽²⁾ δρχ.	451.000	935.000	774.000		
Μέση αξία οικοπέδου ανά στρ. 1972 ⁽²⁾ δρχ.	1.616.000	1.696.000	1.667.000		
Κτίρια 4 όρόφων καί άνω % του συνόλου 1970 ⁽²⁾	1,2	1,0	1,16		
Κτίρια 4 όρόφων καί άνω % του συνόλου 1980 ⁽²⁾	9,96	11,2	10,54		
Απασχολούμενοι στη βιομηχανία 1969	14.438	3.643	18.081	7,7	233.779
Αριθ. βιομηχ. καταστ. με 1-9,9 άπασχ. 1963	1.690	550	2.240		
10 καί άνω άπασχ. 1963	204	52	256		
Υφαντουργικές καί συναφείς μονάδες ΑΕ καί ΕΠΕ 1979	84	13	97		
Υπόλοιπες μονάδες ΑΕ καί ΕΠΕ 1979	48	38	86		
Μονάδες ΑΕ καί ΕΠΕ με ψηλό βαθμό άχλησης	14	3	17		
Εμπορικά κέντρα Πληθυσμ. έπιρροής 1971	123.845 ⁽⁵⁾	65.540 ⁽⁶⁾			
Καταστήμ. λιαν. έμπ. 1969	2.065 ⁽⁵⁾	888 ⁽⁶⁾			
Απασχολουμ. λιαν. έμπ. 1969	3.260 ⁽⁵⁾	1.515 ⁽⁶⁾			
Δελκτιος έξυμνηρ. 1969-71	35,67 ⁽⁵⁾	40,62 ⁽⁶⁾			
Τετρ. μέτρα οικοπέδου σχολείου ανά μαθητή στοιχ. δημ. έκπ.	3,5-7,0	7,3-15,8			
μέση δημ. έκπ.	1,8-6,7	2,2-15,9			
μέση ιδιωτ. έκπ.	-	4 -191			
Νοσηλευτικές μονάδες/κρεβάτια ⁽⁷⁾	5/558	9/3032	14/3590		

άνοδο πυκνοτήτων και ανατροπή κάθε στόχου ανάπτυξης πληθυσμού, που μπορεί να φθάσει και τις 880.000.

β) Είτε εκδήλωση πιέσεων για τη διατήρηση των συντελεστών δόμησης στα σημερινά χαμηλά επίπεδα (όπως έγινε στο Ψυχικό τ.σ. 1970-74), όποτε το Α κυρίως τμήμα θα μεταβληθεί σε περιοχή μονοπωλιακή με τεράστιες αξίες γης - με δοσμένη τη ζήτηση - που θα τείνουν να επεκτείνονται και προς το Δ τμήμα μέσω του «διαμερισματικού κέντρου» του Άγ. Θωμά - άν αυτό τελικά δημιουργηθεί.

5. Καμιά από τις δύο, ανεπιθύμητες, εξελίξεις δέν αποκλείεται ούτε άποφεύγεται με τις προτάσεις του ΡΣΑ. Έτσι, οι δικές μας προτάσεις άφορούν κύρια άναστολή άποφάσεων που ήδη προχωρούν σε εφαρμογή ή προτάσεων του ΡΣΑ που έρχονται σε σύγκρουση, μέσα από την παραπάνω δυναμική, με τα «18 σημεία» του ΕΣΧΠ' και τούς στόχους της σύμβασης.

3. Προτείνουμε, συγκεκριμένα:

α) Άναστολή της άπόφασης για χωροθέτηση έδω των Υπουργείων και κάθε άλλης λειτουργίας που θα δημιουργούσε συσώρευση προβλημάτων (πληθυσμιακών, συγκοινωνικών κλπ.) και θα έκανε άναπόφευκτες πρόσθετες επενδύσεις σε μία περιοχή που σήμερα δέν τις έχει ανάγκη (σε αντίθεση με τη δυτική Αθήνα).

β) Διατήρηση της βιομηχανικής περιοχής της Ν. Ιωνίας προς όφελος των εργαζομένων έδω από τα «διαμερίσματα» 5 και 4 και «έξυγιανση» της με άπομάκρυνση μόνο των όχλουσών βιομηχανιών και έκσυγχρονισμό άλλων.

γ) Μέτρα διασφάλισης γης για λαϊκή κατοικία σε κάθε κοινωνικά «μικτή» σήμερα περιοχή, για να κατοικήσουν οικοδόμοι του άεροδρομίου και της ύποδομής των Μεσογείων και βιομηχανικοί εργάτες της Ν. Ιωνίας και των Μεσογείων.

δ) Τροποποιήσεις στο νόμο 947/1979 σε ότι άφορά κυρίως την είσοφο γης των μικροϊδιοκτητών, για να μήν εκδιωχθούν από την περιοχή.

ε) Προτεραιότητα στις άναπλάσεις, με εταιρείες μικτής οικονομίας, των ύποθαμιζόμενων προσφυγικών συνοικισμών που γειτονεύουν με το κέντρο Άγ. Θωμά.

στ) Άναστολή της άπόφασης για το κέντρο Άγ. Θωμά και, έναλλακτικά, ένίσχυση των ζωντανών, αναπτυσσόμενων, σημερινών κέντρων Ν. Ιωνίας και Χαλανδρίου, σε συνδυασμό με οικιστικές άναπλάσεις.

ζ) Διασφάλιση των ελεύθερων χώρων Υμηττού και Τουρκοβουνίων από τις πιέσεις για οικοπεδοποίηση, και ένταξη της περιοχής Άγ. Θωμά σάν χώρο ειδικών χρήσεων πολιτιστικών δραστηριοτήτων και κατοικίας, σε πνεύμονα πρασίνου, από το άλσος Τουρκοβουνίων ως το Μαρούσι.

Τέτοιες προτάσεις, που δημιουργούν νέες προτεραιότητες, αλλά και νέα οικιστική δομή (δύο νέα «διαμερίσματα» που επεκτείνονται και βορειότερα) περιμένουν σ' αυτή τη φάση της διαδικασίας κάποια, κατ' άρχήν, έγκριση. Η έλλειψη συντονισμού μέχρι τώρα δέν επέτρεψε ούτε καν προσδιορισμό του μελλοντικού πληθυσμού κατά διαμέρισμα, ούτε θέβαια ιεράρχηση προτεραιοτήτων σε επίπεδο ΠΣΠ. Έτσι, οι προϋποθέσεις για μελέτες έπιπτώσεων, μάς λείπουν. Η άνάλυσή μας κατά τούς προηγούμενους 4 μήνες κεντράρισθηκε στη διαπίστωση της δυναμικής της άνάπτυξης και στον έπηρεασμό της από το Σχέδιο-Πλαίσιο. Καί όπως φάνηκε, ή «άνάσχεση» και «έξισορροπηση» πληθυσμού και δραστηριοτήτων και ή «θελτίωση ποιότητας ζωής» σε ένα αστικό συγκρότημα με έντονες κοινωνικές συγκρούσεις, προϋποθέτει παρεμβάσεις πολύ πιο σύνθετες από έναν έπιφανειακό «έξωραισμό» της πόλης.

1. ΡΣΑ: Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας, ΕΣΥΕ: Έθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, ΠΣΠ: Πολεοδομικό Συγκρότημα Πρωτεύουσας, ΕΣΧΠ: Έθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας-Περιβάλλοντος.

2. Σε άκέραια όρια Δήμων και Κοινοτήτων. Δ (δυτικό) τμήμα: Γαλάτσι, Ν. Χαλκηδόνα, Ν. Φιλαδέλφεια, Ν. Ιωνία, Ήράκλειο. Α (άνατολικό) τμήμα: Ψυχικό, Φιλοθέη, Ν. Ψυχικό, Χαλάνδρι, Άγ. Παρασκευή, Χολαργός, Παπάγου.

3. Σε συμβατικά όρια. Περιλαμβάνουν, εκτός των παραπάνω, τμήμα του δήμου Αθηνών και της κοινότητας Μεταμόρφωσης στο Δ τμήμα, καθώς και τμήμα του δήμου Αμαρουσίου στο Α τμήμα. (βλέπε χάρτη).

4. Τα όρια ύπολογισμού συμπίπτουν κατά προσέγγιση με εκείνα των τμημάτων του Διαμερίσματος 5, γιατί τα στοιχεία προέρχονται από τη μελέτη ΡΣΑ 1965.

5. Περιοχή έπιρροής του έμπορικού κέντρου Ν. Ιωνίας που περιλαμβάνει το Δ τμήμα και τούς δήμους Πεύκης, Μεταμόρφωσης, Λυκόβρυσης.

6. Περιοχή έπιρροής του έμπορικού κέντρου Χαλανδρίου που περιλαμβάνει το Α τμήμα και τις κοινότητες Βριλησίων, Πεντέλης και Ν. Πεντέλης.

7. Μαζί με τα νοσοκομεία του γηπέδου «Σωτηρία».

ΔΥΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ

ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ν. ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ αρχιτέκτων, συντονιστής της μελέτης, Α. ΛΕΓΑΚΙΣ πολ. μηχανικός, Δ. ΗΣΑΪΑΣ αρχιτέκτων, Γ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ αρχιτέκτων, Α. ΣΑΛΤΑΣ αρχιτέκτων. Η ομάδα βοηθήθηκε σε ειδικά θέματα από τους: Ε. ΒΑΛΙΑΝΤΖΑ πολ. μηχανικό, υγιεινολόγο, περιβαλλοντολόγο, Ζ. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟ γεωπόνο, Α. ΜΑΡΟΥΛΗ οικονομολόγο, Ν. ΠΟΛΥΔΩΡΙΔΗ Δρ. αρχιτέκτονα - πολεοδόμο, Θ. ΣΠΗΛΙΑΔΗ Δρ. γεωλόγο.

1. Γενικά

Βασικές κατευθύνσεις της μελέτης αποτελούν τα 18 σημεία της απόφασης 6.9.79 του Έθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τις προτάσεις του σχεδίου πλαισίου Πρωτεύουσας 2000 της Υπηρεσίας Οικισμού. Από τα 18 σημεία ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την περιοχή του 3ου διαμερίσματος έχουν οι κατευθύνσεις για την λήψη μέτρων προστασίας των βουνών, των ακτών και των δασών, για την διατήρηση της γεωργικής γής και αντίστοιχη αύξηση της παραγωγικότητας του πρωτογενούς τομέα και για την εξυγίανση των περιοχών που παρουσιάζουν ιδιαίτερη ρύπανση. Η έκταση, αλλά και η δομή του χώρου στο διαμέρισμα, προκαθορίζει ότι ο χαρακτήρας της πρώτης φάσης της μελέτης είναι χωροταξικός και ρυθμιστικός περισσότερο, παρά πολεοδομικός. Συγκεκριμένα η έκταση του Διαμερίσματος ταυτίζεται με την έκταση της επαρχίας Μεγαρίδος που είναι περίπου 900 χιλ. στρέμματα, και περιλαμβάνει σημαντικές δασικές και αγροτικές εκτάσεις.

Η άνομοιογένεια επίσης των απασχολήσεων των κατοίκων, καθώς και ο διαφορετικός χαρακτήρας των έννέα οικισμών και η διαφορετική εξάρτησή τους από το κέντρο της πρωτεύουσας, απαιτούσε λεπτομερή διερεύνηση του ρόλου του κάθε ενός στο πλαίσιο του Διαμερίσματος κατά πρώτο λόγο και στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή ύστερα.

2. Προγραμματικά μεγέθη

Από το σχέδιο πλαίσιο υπήρχαν σάν δεδομένα ο πληθυσμός-στόχος των 200.000 κατοίκων για το έτος 2.000 (ή 2010) η όργανωση μίας μεγάλης βιομηχανικής περιοχής με έκταση 800 εκταρίων βορειοανατολικά του Ασπροπύργου και ο κεντρικός έμπορευματικός σταθμός λίγο βορειότερα.

Επίσης ένδεικτικά είχαν τοποθετηθεί ορισμένες χρήσεις, όπως το κέντρο του Διαμερίσματος, οικιστικές περιοχές, βιοτεχνικά «πάρκα» κλπ.

3. Μεθοδολογία

Από την άρχη των έργων έγινε προσπάθεια να επισημανθούν τα βασικότερα προβλήματα του Διαμερίσματος, καθώς και οι περιοχές όπου αυτά παρουσιάζονται σε μεγαλύτερη ένταση. Ο χρόνος (4 μήνες) δεν

επέτρεψε (και ίσως αυτό να ήταν, σε τελευταία ανάλυση, εύτυχης σύμπτωση) να αναλυθούν με μεγάλη λεπτομέρεια τα διάφορα χαρακτηριστικά της περιοχής που, και πολλά ήταν και σε μεγάλη έκταση εγκατεστημένα. Έτσι, ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στα προβλήματα ρύπανσης του Θριάσιου Πεδίου και του Σαρωνικού γενικότερα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, της χωροθέτησης των βιομηχανικών περιοχών και της χωροθέτησης του Κέντρου.

Οι περιοχές που κρίνονται κατάλληλες για οικιστική ανάπτυξη προέκυψαν από διαδοχικούς αποκλεισμούς με βάση τους περιορισμούς που καθορίζονται από το έπικαιρο της 2000 μ. των 400 μ. και των 800 μ., σύμφωνα με τα πρότυπα της Ε.Ο.Κ.) από τις χρήσεις που πρέπει να τύχουν προστασίας και ανάπτυξης (δάση, βιομηχανογόννη γή) από τις χρήσεις που απαιτούν ανάπτυξη (βιομηχανικές περιοχές και περιοχές αβιαιρέτων) και από τις ισορροπιαστικές που δίνει η εφαρμογή ενός θεωρητικού ομοιότυπου (μοντέλου).

4. Συνοπτική παρουσίαση της Περιοχής μελέτης

Η περιοχή του Διαμερίσματος 3 παρουσιάζει μία γεωγραφική ατέλεια από τον υπόλοιπο Νομό Αττικής γιατί χωρίζεται από το Αιγάλεω και την Πάρνηθα ανατολικά και περιλαμβάνει όλο το δυτικό του τμήμα. Έτσι, δεν υπήρχε πρόβλημα όριων, αλλά αντίθετα διαπιστώθηκε ότι υπήρχαν περιοχές εκτός Νομού Αττικής (που είχε καθοριστεί σαν η συνολική περιοχή μελέτης του σχεδίου Πρωτεύουσας 2000) που έχουν οργανική σχέση με το Διαμέρισμα, όπως η περιοχή των Αγίων Θεοδώρων στο δυτικό όριο και η περιοχή των Δερβενοχωρίων στο βόρειο τμήμα.

Η επιφάνειά του είναι 895 χιλ. στρέμ. από τα οποία το 22% είναι πεδινό, το 60% είναι ήμιορεινό και το υπόλοιπο καθαρό όρεινό. Οι πεδινές περιοχές περιορίζονται στο Θριάσιο Πεδίο και στην πεδιάδα των Μεγάρων, ενώ ο όρεινός όγκος του Πατέρα που περιλαμβάνεται ολόκληρος στο χώρο του διαμερίσματος δεσπόζει σε ύψος 850μ. και διαίρει το Διαμέρισμα σε δύο μεγάλες γεωγραφικές ενότητες. Ημιορεινό και όρεινό είναι το βόρειο τμήμα του Διαμερίσματος, όπου βρίσκονται τα Βίλλια και η Οινόη.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό γεωγραφικό στοιχείο του Διαμερίσματος είναι οι άκτες μήκους 86 χιλ. που διαχωρίζονται σε τρία

τμήματα. Το πρώτο αποτελείται από τις άκτες που διαμορφώνουν τον κλειστό κόλπο της Έλευσινας, το δεύτερο αρχίζει από την Πάχη και για το συγκεκριμένο Διαμέρισμα τελειώνει στο δυτικό όριο του Νομού Αττικής (γύρω στα 5 χιλ. ανατολικότερα από τους Αγ. Θεοδώρους) και το τελευταίο τμήμα περιλαμβάνει τις άκτες που διαμορφώνουν τον όρμο της Ψάθας και το μεγαλύτερο μέρος του όρμου του Πόρτο Γερμενού στα Βορειοδυτικά όρια του Νομού. Συνολικά η επιφάνεια του Διαμερίσματος υποδιαιρείται σε 32% καλλιεργημένη έκταση, 21% βοσκοτόπους, 39% δάση και 80% οικόδομημένη έκταση.

Η όλη περιοχή του Διαμερίσματος χωρίζεται σε δύο μεγάλες ενότητες. Η πρώτη που την αποτελεί το Θριάσιο Πεδίο με τους οικισμούς της Έλευσινας, του Ασπροπύργου, της Μάνδρας και της Μαγούλας, παρουσιάζει έντονη βιομηχανική συγκέντρωση κυρίως κατά μήκος της άκτης του κόλπου της Έλευσινας, ενώ η δεύτερη με χαρακτήρα γεωργικό είναι η περιοχή των Μεγάρων. Δύο απομονωμένοι οικισμοί στο Βόρειο όρεινό τμήμα του Διαμερίσματος, τα Βίλλια και η Οινόη έχουν πολύ χαλαρή σύνδεση με την Μάνδρα και την Έλευσινα, γιατί και η προσέλευση είναι σχετικά δύσκολη με την παλαιά εθνική οδό Αθηνών-Θεσσλον και ο χαρακτήρας της απασχόλησης των κατοίκων δεν είναι βιομηχανικός. Ο τελευταίος οικισμός του Διαμερίσματος, οι Ερμιούρες, δεν συνδέεται οργανικά με τις υπόλοιπες περιοχές, γιατί στρέφεται προς την Θήβα. Όλες οι αγροτικές απασχολήσεις των κατοίκων των βρίσκονται στον κάμπο της, η οδική σύνδεση είναι απλούστερη και καλύτερη και ο όρεινός όγκος του Κιθαιρώνα τις απομονώνει από το υπόλοιπο Διαμέρισμα. (Βλ. σχέδιο ΔΟΜΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ).

Τα δίκτυα εξυπηρέτησης είναι αρκετά ελλιπή. Αποχέτευση δεν υπάρχει σε κανέναν από τους οικισμούς ο κοινωνικός εξοπλισμός είναι σχεδόν ανύπαρκτος και τα σχολεία δεν επαρκούν. Εκτός από τον βασικό εθνικό δρόμο Αθηνών-Κορίνθου η περιοχή εξυπηρετείται από ένα δίκτυο επαρχιακών δρόμων με μέτρια γεωμετρικά στοιχεία και οδόστρώμα, καθώς και από χωματόδρομους μέτριας, μέχρι κακής, βατότητας.

Ο πληθυσμός που σήμερα είναι γύρω στα 80.000 άτομα, παρουσιάζει τα τελευταία 60 χρόνια, αύξηση 142,6% που είναι χαμηλότερη από την αύξηση αυτού καθαυτού του Λεκανοπεδίου (460,7%), αλλά είναι λίγο μεγαλύτερη από την υπόλοιπη ευρύτερη περι-

οχή (136,7%). Πρέπει να σημειωθεί ότι η πυραμίδα των ηλικιών είναι πολύ καλή με ποσοστό παραγωγικών ηλικιών 48,4% σε σχέση με το σύνολο χώρας που είναι 42,3%.

Θεωρήθηκε απόλυτα αναγκαίο να γίνει μία όσο το δυνατόν λεπτομερέστερη ανάλυση και τεκμηρίωση των προβλημάτων ρύπανσης του περιβάλλοντος του Θριασίου Πεδίου ειδικά, και του συνόλου του Διαμερίσματος γενικότερα.

Στόχος της εργασίας αυτής είναι ν' αναπτύξει, με βάση την τεκμηρίωση των προβλημάτων ρύπανσης, τα περιβαλλοντολογικά κριτήρια που πρέπει να επηρεάσουν τον σχεδιασμό διαμερίσματος.

Τα προβλήματα που παρουσιάζονται στο Θριάσιο Πεδίο είναι ιδιαίτερα σοβαρά, με βασική αιτία την συγκέντρωση πολλών βιομηχανικών δραστηριοτήτων τις τελευταίες δεκαετίες. Η ύπαρξη αυτών των προβλημάτων είναι γνωστή όχι μόνον στον ελληνικό χώρο, αλλά και διεθνώς.

Ιδιαίτερα έντονα είναι τα προβλήματα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και της ρύπανσης των υδατίνων αποδεκτών.

Για τα επίπεδα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης παρατηρούνται τα εξής:

Δεδομένου ότι τα διαθέσιμα στοιχεία δεν κάλυπταν ούτε μεγάλη γεωγραφική περιοχή (2 μόνιμοι σταθμοί 'Ελευσίνα-Ασπρόπυργος και 1 κινητός σε 4 θέσεις εναλλάξ) ούτε χρονικά (1 χρόνος), κρίθηκε σκόπιμη η χρησιμοποίηση ενός μαθηματικού μοντέλου για την εύρεση των περιοχών επιρροής των βασικών ρυπανισμών βιομηχανιών, σε συνδυασμό με τις επικρατούσες συνθήκες ανέμου κατά τη διάρκεια ενός έτους.

Σάν μαθηματικό μοντέλο χρησιμοποιήθηκε η εξίσωση του SUTTON.

Επιλέχθηκαν 7 από τις 20 βασικές ρυπανουσες ατμοσφαιρικά βιομηχανίες (4 στην 'Ελευσίνα και 3 στον Ασπρόπυργο και Σκαρμαγκά) που εμβύνονται για πάνω από το 90% της ατμοσφαιρικής ρύπανσης της περιοχής. Οι βιομηχανίες αυτές είναι: ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΚΗ, ΠΕΤΡΟΛΑ, ΤΣΙΜΕΝΤΑ ΤΙΤΑΝ, ΥΑΛΟΥΡΓΕΙΟ OWENS για την περιοχή 'Ελευσίνας και ΔΙΥΛΙΣΤΗΡΙΑ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΑ και ΤΣΙΜΕΝΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΧΑΛΥΨ για την περιοχή Ασπρόπυργου.

Για τον Ασπρόπυργο από μετρήσεις 5 ετών (1974-78) προκύπτει ότι οι μέσες ετήσιες συγκεντρώσεις των αιωρούμενων στερεών είναι τετραπλάσιες σε σχέση με τα προτεινόμενα από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας και διπλάσιες σε σχέση με τις προτεινόμενες από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

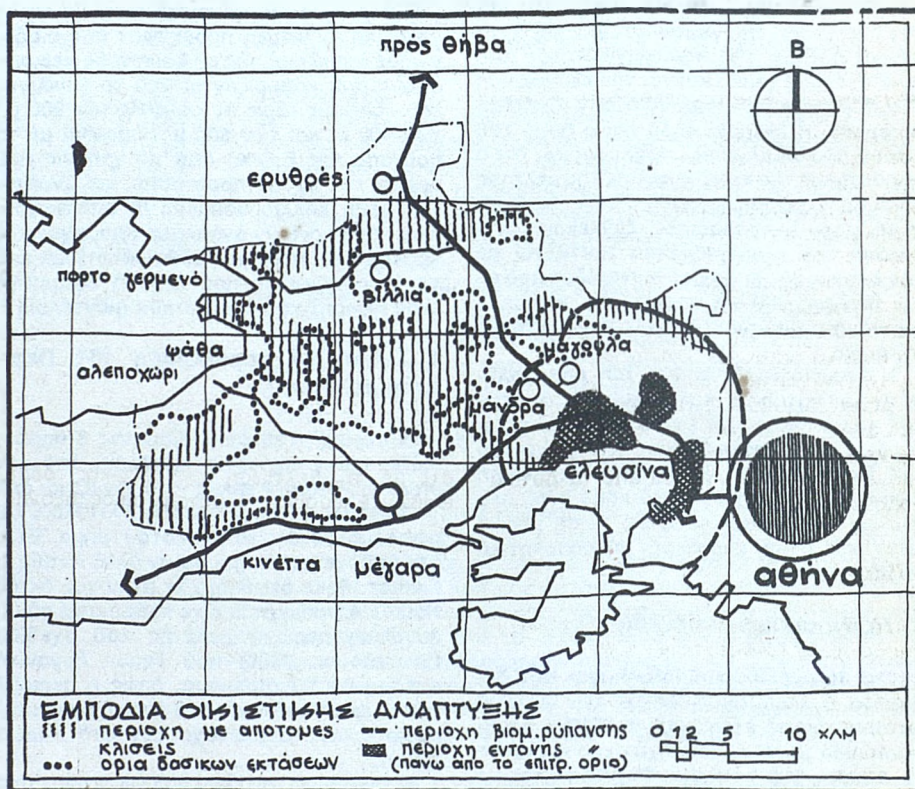
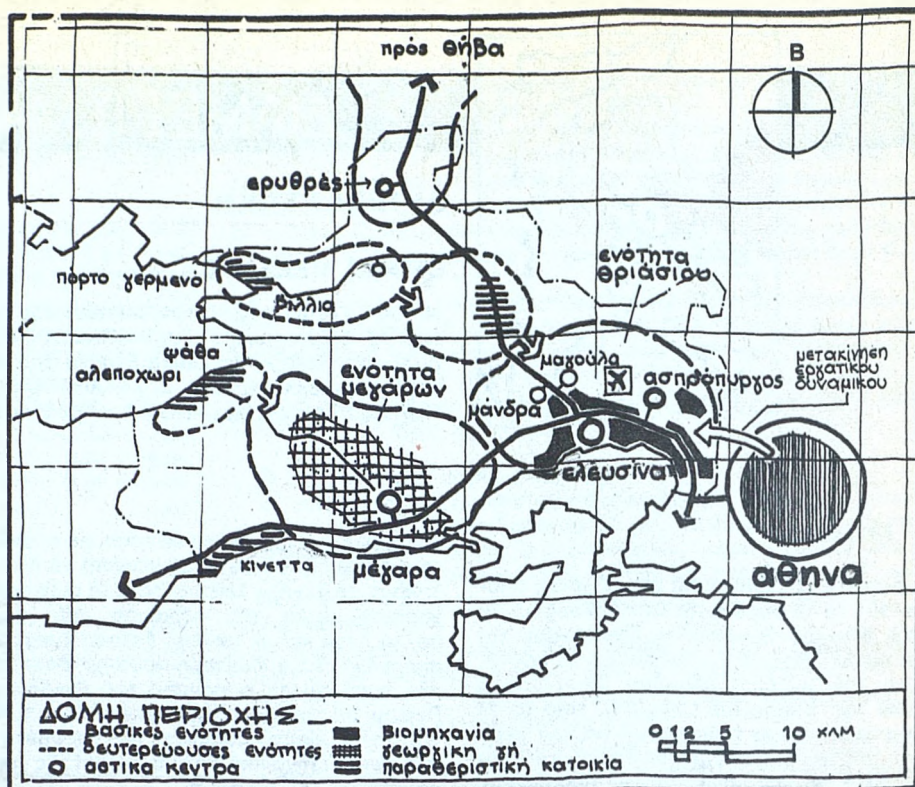
Τέλος, συγκεντρώθηκαν στοιχεία για τη ρύπανση του κόλπου της 'Ελευσίνας και ειδικότερα για τη βιολογική και μικροβιολογική του ποιότητα.

Ο εύτροφισμός, η μικρή περιεκτικότητα διαλυμένου οξυγόνου (μέχρι άνοξικές συνθήκες) και η παρουσία μετάλλων σε αύξημένες συγκεντρώσεις επιδρούν κατ' άρχη στην αλλοίωση της υδρόβιας ζωής του κόλπου.

Έτσι η ποικιλία των αλιευόμενων ψαριών έχει σοβαρά μειωθεί την τελευταία 20ετία.

Οι περιοχές αλιείας είναι ο Δυτικός κόλπος κατά τον Πόρο των Μεγάρων, απέναντι από το άκρωτήριο του Εύταξια, και η περιοχή κοντά στο Ναύσταθμο κοντά στον ανατολικό διαυλο.

Οι ποσότητες των αλιευόμενων ψαριών

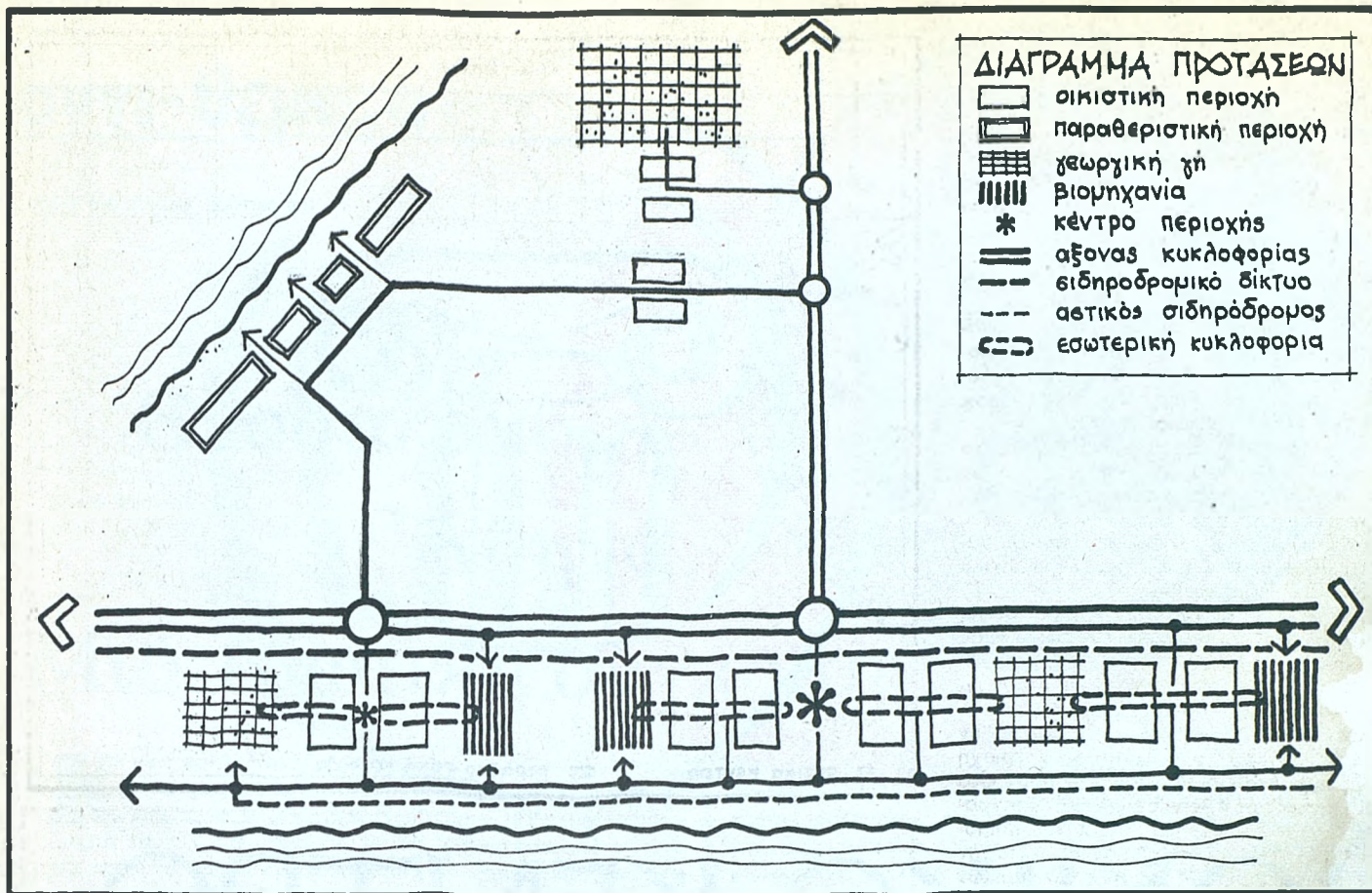
πρό 20ετίας ήταν της τάξεως των 4.000-5.000 κιλών την ημέρα, ενώ σήμερα δεν ξεπερνούν τις 2.000.

Οι περιοχές από τον Σκαρμαγκά μέχρι και το εργοστάσιο ΤΙΤΑΝ είναι ακατάλληλες για κολύμβηση, με βάση τα στοιχεία του έτους 1979. Οι υπόλοιπες ακτές έχουν νερά «παραδεκτά για κολύμβηση με βάση μάλιστα τα στοιχεία αναλύσεων της κολυμβητικής περιόδου, Μάρτ-Σεπτέμβρη, εκτός από τις περιοχές της Πάχης και της Πειραικής Πατραϊκής που είναι ακατάλληλες και της περιοχής από το εργοστάσιο ΤΙΤΑΝ μέχρι

πριν τον Λουτρόπυργο, όπου τα νερά χαρακτηρίζονται «υπόπτα μη συνιστώμενα».

Στις υπόλοιπες ακτές Πόρτο Γερμενό, 'Αλεποχώρι, Ψάθα δεν γίνονται μικροβιολογικές αναλύσεις από κανένα κρατικό εργαστήριο, αλλά τα νερά φαίνονται ιδιαίτερα καθαρά τουλάχιστον μακροσκοπικά.

Μετά τη ρύπανση ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στον πρωτογενή τομέα όπου διαπιστώθηκε ότι η παραγωγικότητα του έδαφους ήταν μικρή σε σχέση με άλλες περιοχές της χώρας. Ωστόσο, παρατηρείται ιδιαίτερα υψηλή παραγωγικότητα ζωικού

κεφαλαίου που όφειλεται στις μεγάλες αποδόσεις που έχουν τα ζώα που εκτρέφονται στην περιοχή και στη συστηματική οργάνωση των ζωοτροφικών εκμεταλλεύσεων.

Γενικά, διαπιστώθηκε ότι η συμβολή του γεωργικού τομέα στη διαμόρφωση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της περιοχής μελέτης φθάνει στο 21%, ενώ της βιομηχανίας το 60% και των Υπηρεσιών 19%.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η πολύ μεγάλη βιομηχανική συγκέντρωση στο Θριάσιο Πεδίο απασχολεί 35.000 περίπου εργαζόμενους από τους οποίους οι 20.000 περίπου έρχονται κάθε μέρα από άλλες περιοχές του Λεκανοπεδίου και ιδιαίτερα από τα Δυτικά προάστια.

5. Προτάσεις

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και των δυνατοτήτων της περιοχής, η οργάνωση και η ρύθμιση του Διαμερίσματος 3 πρέπει να βασιστεί στις εξής αρχές:

- Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, των ακτών και των δασών.

- Δημιουργία υψηλότερης από σήμερα τάξης υπηρεσιών που θα εξυπηρετήσουν καλύτερα και τον σημερινό και τον μελλοντικό πληθυσμό.

- Διατήρηση των οικιστικών πυρήνων που υπάρχουν σήμερα και ισόρροπη ανάπτυξη όλων των οικισμών της περιοχής.

- Διατήρηση και αύξηση της γεωργικής παραγωγής.

- Βελτίωση των συνθηκών περιβάλλοντος, ιδιαίτερα στην περιοχή της έντονης βιομηχανικής συγκέντρωσης.

- Εξυπηρέτηση των συνθηκών αναψυχής των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής Πρωτεύουσας.

- Οργάνωση των βιομηχανικών περιοχών σε ζώνες μικρής σχετικής έκτασης και ανάμιξής τους με τις περιοχές κατοικίας (όπου αυτό είναι δυνατό από την περιορισμένη δχληση).

- Αντιμετώπιση ουσιαστικά του προβλήματος των αυθαιρέτων.

Τό Διαμέρισμα δεν παίζει μόνον ρόλο Μητροπολιτικό, αλλά και Έθνικό. Σ' αυτό συμβάλλουν από τη μία πλευρά οι βιομηχανίες του Θριάσιου Πεδίου που έχουν σημασία έθνικη (χαλυβουργία, διυλιστήρια, τσιμεντάδικα) ή ακόμη η πτηνοτροφική παραγωγή των Μεγάρων και από την άλλη το γεγονός ότι με τη βελτίωση της εθνικής οδού Θηρών-Ελευσίνας ο μεταφορικός άξονας Βόρειας με Νότια Ελλάδα μεταφέρεται έξω από το Λεκανοπέδιο.

Έτσι η γεωγραφική του θέση αποτελεί βασικό πλεονέκτημα για την εγκατάσταση νέων βιομηχανιών ή αποθηκών για την διαμετακόμιση των διαφόρων προϊόντων.

Αυτή η διαφαινόμενη τάση πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη στη διατύπωση των μέτρων ρύθμισης του Διαμερίσματος και την οργάνωση της δομής του.

Από τη μητροπολιτική καθαρά άποψη το Διαμέρισμα παίζει δύο ρόλους. Ο πρώτος είναι της συγκέντρωσης βιομηχανιών στο Δυτικό τμήμα του και ο δεύτερος της εξυπηρέτησης της ανάγκης για αναψυχή και δεύτερη κατοικία στις Ανατολικές και Νότιες περιοχές.

Αυτοί οι δύο ρόλοι, μαζί με τον δευτερεύοντα ρόλο της προμήθειας ορισμένων αγροτικών προϊόντων για τον πληθυσμό της Πρωτεύουσας, αποτελούν βασικά κριτήρια για τη διατύπωση των προκαταρκτικών προτάσεων.

Με βάση τις αρχές που αναφέρθηκαν ήδη, πρέπει να παρατηρήσουμε τα εξής:

Η υπάρχουσα δομή του Διαμερίσματος (βλ. σχέδιο), με τις δύο βασικές ενότητες της περιοχής Μεγάρων και της περιοχής του Θριάσιου Πεδίου, πρέπει να διατηρηθεί.

Ο διαφορετικός χαρακτήρας της απασχόλησης που παρουσιάζουν οι δύο ενότητες, καθώς και το γεγονός ότι η σύνδεση μεταξύ τους είναι σήμερα πολύ χαλαρή, ενισχύει τη θέση ότι τα Μέγαρα μπορούν να αναπτυχθούν σαν ανεξάρτητη πόλη από το Θριάσιο Πεδίο, αρκεί να εξασφαλισθούν πρόσθετες απασχολήσεις.

Από την άλλη πλευρά το τρίγωνο των οικισμών του Θριάσιου Πεδίου, δηλαδή η Έλευσίνα, η Μάνδρα και ο Άσπρόπυργος, μαζί με τη Μαγούλα, μπορεί να αποτελέσει ένα ενιαίο συγκρότημα όπου μπορεί να συγκεντρωθεί το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού που προβλέπεται από το «σχέδιο πλαίσιο».

Συγκεκριμένα, σε μία πρώτη προσέγγιση, στην περιοχή του Θριάσιου μπορεί να συγκεντρωθεί πληθυσμός της τάξης των 140.000, δηλαδή σχεδόν να τριπλασιασθεί ο υπάρχων. Η περιοχή Μεγάρων μπορεί να απορροφήσει μέχρι το διπλάσιο του υπάρχοντος, δηλαδή 45.000 άτομα και οι δύο άλλοι εξαρτώμενοι οικισμοί τους υπόλοιπους (περίπου 15.000).

Με βάση τα παραπάνω και το μέγεθος του πληθυσμιακού στόχου, απαιτείται η δημιουργία ενός Κέντρου κοντά στο Θριάσιο Πεδίο με ένα πλέγμα δευτερευόντων κέντρων στους οικισμούς. Εκείνο των Μεγάρων θα είναι μόνον υπό ενισχυμένο σε υπηρεσίες, ώστε να εξυπηρετούνται οι δραστηριότητες της περιοχής.

Οι μεγάλες εθνικές κυκλοφοριακές αρτηρίες του διαμερίσματος δεν πρέπει να διασπάσουν το σχήμα αυτό της δομής που προτείνεται, αλλά αντίθετα να το ενισχύσουν.

ΙΩΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Κυκλος Ελληνικων Σπουδων

ΧΙΟΣ

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

27 Ιουλίου - 9 Αυγούστου '80

Ηρακλειτος & Παρμενιδης	Ολαφ Ζιγκόν
Ομηρος Οδυσσεια	Δ. Ν. Μαρωνιτης
Επικουριοι & Στοϊκοι	Ντεϊβιντ Φερλεϋ
Πολιτικη Φιλοσοφια	Κορνηλιος Καστοριαδης

10 - 23 Αυγούστου

Παραδοσιακη Μουσικη	Σ. Μπω-Μποβυ, Μ. Δραγουμης
Μυθολογια: Ερμηνειες	Α. Κυριακιδου-Νεστορος
Δημοτικοι Χοροι	Μαρια Βουρα
Συγχρονη Μουσικη	Γ. Γ. Παπαϊωαννου

24 Αυγούστου - 6 Σεπτεμβριου

Ζωγραφικη: Εργαστηρι	Γιαννης Τσαρουχης
Υφαντικη: Εργαστηρι	Μ. Γρηγοριου, Γ. Παπαδοπουλος
Αισχυλος Τριλογια	Αλεξης Διαμαντοπουλος
Συγχρονη Ποιηση	Εντμουντ Κηλυ, Θ. Φραγκοπουλος

ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΣ

Οδυσσεας Ελυτης

ΟΜΙΛΙΕΣ

Ελενη Γλυκατζη-Αρβελερ
Νικος Δημου
Ι. Ν. Θεοδωρακοπουλος
Γιαννης Σακελλαρακης
Μιχαηλ Σακελλαριου
Μανος Χατζιδακис

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΕΧΝΗΣ

Μανος Χατζιδακис
Σπυρος Σακκας
Στελλα Γαδεδη
Γ. Γ. Παπαϊωαννου
Λαϊκοι Χοροι και Τραγουδια

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ:

ΙΩΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ Γραφειο Αθηνων:
Στρατ. Συνδεσμου 12 Αθηνα 136 Τηλ. 360-4448

Θεσσαλονίκη – Αθήνα, Μιά έρωτική σύγκριση

Κάνω πολλές συγκρίσεις μαζεμένες και νιώθω έντονα διαφορές και ομοιότητες ανάμεσα στις δύο αυτές πολιτείες, κάθε φορά που εισέρχομαι με το τραίνο στην τροχιά τους. Γιατί, πάντοτε, με τό τραίνο καταφθάνω, στή μία κατά τό θράδυ και στήν άλλη τό ξημέρωμα. Και έχω ακόμα στά μάτια μου τό γαλανό φως των παραθυριών του βαγονιού από εκείνο τό ξημέρωμα του Σαραντα, που καταφθάναμε στήν Αθήνα μέσα στους βομβαρδισμούς και τόν πόλεμο. Τά τζάμια του τραίνου ήταν γαλάζια θαμμένα και τά λαμπιόνια πολύ χαμηλά για νά εξασφαλίζεται ο απαραίτητος φωτισμός μά και ή συσκοτίση. Δέν ξέρω τί εικόνα μαύρου φιδιού έδινε από μακριά ή άμαξοστοιχία ή άν έδινε καμιά μέσα στή νύχτα – θόρυβος, σίγουρα, και ίσως ίσως σπίθες άπ' τό κάρβουνο – στό έσωτερικό της, πάντως, ήταν σαν ένας πνιγρός θάλαμος νοσοκομείου, όπου επικρατεί ή κατήφεια και ή γεμάτη συγκρατημένους στεναγμούς σιωπή και όπου οί μόνες σκιές που γλιστρούν είναι αυτές των νυκτερινών αδελφών νοσοκόμων ή των άσθενών εκείνων που είναι σε θέση νά πάνε νά ούρήσουν. Αλλά αυτές δέν είναι και οί παλαιότερες σκιές που συγκρατώ μέσα στά νυκτερινά προς τήν Αθήνα τραίνα. Διασώζω άλλες πολύ πιό παλιές, από τή νηπιακή ή και τή βρεφική μου ίσως ηλικία, όποτε από τό τραίνο ψηλά είδα τους ανθρώπους πολύ μικρούς, κάτι σά νάνους, παιδάκια πολύ χαμηλά, μέσ στό όμιχλιασμένο ξημέρωμα, και ύστερα είχα νά τό λέω μέχρι και στήν άρκετά μεγάλη μου ηλικία, ότι στή Θήβα οί άνθρωποι είναι σά νάνοι, πολύ πολύ μικροί – και ανακάτενα τή Θήβα γιατί φώναξαν, φαίνεται, «Θήβα, Θήβα!» τήν ώρα εκείνη και έτσι πιά εγώ τό επαναλάβαινα, προκαλώντας τά έξεταστικά και δύσπιστα βλέμματα των διαφόρων, που ως τά τώρα δέν έχουν πάψει νά στυλώνονται στιγμές στιγμές μέ άπορία άπάνω μου. Ύστερα πέρασα μία μακρά περίοδο που πίστευα πως οί άνθρωποι ταξιθεύουν αναλλοίωτοι από τή μία πόλη στήν άλλη, αυτό που θα μπούνε στό όχημα αυτό και φτάνουν, κι αυτό που θα πρωτοδείξουν αυτό και διατηρούν, και χρειάστηκε νά ταξιδέψω πολλές φορές, νά κάνω γνωριμίες άπειρες, ανέλπιδες έντελώς, νά σχετισθώ από τήν πρώτη στιγμή ως τήν τελευταία, νά πω διηγήσεις διάφορες, νά δώσω συμβουλές, νά πω άστεία τολμηρά, καθώς και μυστικά μου, νά τριθόμαι δηλ νύχτα πάνω τους, νά κοιμηθώ μαζί τους άγκαλιά, όπως ίσως ούτε μέ τόν αδελφό μου τόν ίδιο, για νά νιώσω ακόμα και στήν έλαστικότητα της σάρκας τους, τίς διαδοχικές μεταμορφώσεις που ύφιστανται μέσα σ' αυτό τό διάστημα της

απομάκρυνσης ή του πλησιάσματος προς τό κέντρο τους. Δέν ξέρω τί είναι που κατά τό μέσο του ταξιδιού έτσι φτεροκοπάει μέσα τους, τους κάνει τόσο άπαλούς και άφημένους, για νά άρχίσουν νά σκληρύνονται και πάλι, όσο σώνονται τά χιλιόμετρα. Αλλά ή σκλήρυνση αυτή δέν είναι ή ίδια εκείνη της άρχης που κατά τό μέσον λύθηκε, αλλά μία νέα παγίωση, που ένω έχει, βέβαια, όλα τά βασικά στοιχεία της παλιάς, παρουσιάζει και επιπρόσθετα νέα, όπωςδήποτε όχι άσχετα μέ τήν εικόνα του ανθρώπου της Σαλονίκης ή της Αθήνας, ανάλογα μέ τό προς τά που θαίνουμε. Μπαίνουν στό τραίνο ως Θεσσαλονικιοί και κατεβαίνουν στό Σταθμό Λαρίσης βέροι Αθηναίοι. Η τό αντίστροφο ανεβαίνουν ως φουριόζοι Αθηναίοι και φτάνουν σεμνοί και άπραγοι, τουλάχιστο κατ' έπίφαση, Θεσσαλονικείς στό Νέο Σταθμό του Βορρά. Ακόμα και οί φωνές μεταβάλλονται ανάλογα μέ τό άν τό τραίνο κατευθύνεται προς τή Σαλονίκη ή τήν Αθήνα. Αν φθάνει στή Νύμφη του Θερμαϊκού, που τελευταία έχει στριγκλιάσει, τά «μέ» και τά «σέ», «θα σέ πω – θα μέ πεις», «θα σέ κάνω – θα μέ κάνεις», «θα σέ κάνω τραπέζι – θα σέ κάνω κεφτέδες», ως πούμε, πολλαπλασιάζονται και ή μουσικότητα της φωνής άπλοποιείται, ένω άν ζυγώνει στό δαιμόνιον πολίεθρον, οί όμιλίες, θαρρείς και τά μυαλά, γίνονται πιό γοργές, πιό μουσικά βαρύτερες, και όλοένα πλησιάζουν προς αυτό που άπάνω θεωρείται τόνος τής μαγκιάς, της μερμπαντιάς, και γι' αυτό ίσως κι αυτοί τόν είχαν καταχωνιάσει, ένω τώρα τόν άμολούν έλεύθερα και τά «μού» και «σού» και τά «άμέ» και τά «χάμω», μαζί μέ τίς ανάλογες χειρονομίες της ξεγνοιασιάς, παίρνουν και δίνουν. Τότε πιά δέν αναγνωρίζεις τόν άνθρωπό σου, όπου είχε στηρίξει τίς ελπίδες σου για μία πιθανή άποκάλυψη. Δραστήριος και ζωηρός ή κομμένος και ελαφρά αδιάφορος σου δείχνει ότι δέν έχει πιά καμιά διάθεση νά χάσει μαζί σου τόν εκτός άμαξοστοιχίας χρόνο του. Μέ τεχνάσματα και παραπλανητικές κινήσεις απομακρύνεται. Έσύ, αδιόρθωτα συνεπής, στήν άρχή ακολουθείς, και εξακολουθείς, αλλά σέ λίγο καταλαβαίνεις. Πρόκειται και πάλι για τή γνωστή, άσημαντη, περίπτωση, που δέν άξίζει κανέναν κόπο. Ας βράζουν στό ζουμί τους μέ τους όμοιους τους, δέν έχεις καμιά δουλειά μ' αυτά τά φρόκαλα. Αν αντικριστείτε μέσ στό λεωφορείο, θα κοιταχτείτε σχεδόν ως όλότελα άγνωστοι. Κι άν συναντηθείτε σέ λίγες μέρες στό δρόμο, τό οικείο βλέμμα σου θα εισπράξει ένα σιωπηλό σπρώξιμο, πολύ κοντινό στό βρισίδι. Τόσο μπορούν, τόσο θέλουν οί άνθρωποι, ως βουρλίζονται λοιπόν

μεταξύ τους. Ἐλάχιστοι εἶναι οἱ συνταξιδιώτες ἐκεῖνοι πού παραμένουν ὥς τὸ τέλος ἴδιοι, ὅπως καὶ στὴν κορύφωση. Καὶ δυστυχῶς ἀργὰ πιά τὸ χιλιοεπιθεβαιῶνω, γιὰ νὰ πάω νὰ τοὺς προσκυνήσω, ζητώντας ταπεινὰ τὴ φιλία τους. Ἐμένα αὐτὸ τὸ θέμα πολὺ μέ ἀπασχολεῖ. Τὰ παιδιὰ – ὅταν ἦμουν παιδί – γέλαγαν μαζί μου, πού ἔπαιρνα ἀπὸ τότε τὰ πράγματα στὰ σοβαρά ἔτσι. Κι ὁμως, τώρα πού διαπιστώνω τὴν ἀνεπα- νόρθωτη ἀποτυχία στὴ ζωὴ τῶν πιὸ πολλῶν τους, τὴν πίκρα τους ἀπ' τὴ ζωὴ καὶ τὸ κενό τους, βλέπω ὅτι δὲν ξεφτελί- στηκα ἄδικα τῶν ἀδίκων μπροστὰ σέ ὅσο μπόρεσα περισσό- τερα μάτια. Καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτοὺς τοὺς ἐξευτελισμούς, γι' αὐτὰ τὰ κοιτάγματα, τὰ τόσα ταξίδια ἀνάμεσα στὶς πόλεις αὐτές, πού ἀποτελοῦν τῆς Ἑλλάδας τὸν ἄξονα ἢ τὴ σούβλα, καὶ ὅπου κατὰ τὸ μέσον τῆς διαδρομῆς οἱ ἄνθρωποι ἔρχονται καὶ μαλακώνουν, ἴσως γι' αὐτὸ βρίσκονται ἐκεῖνες τίς ὥρες ἐξί- σου μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐμβέλεια προσώπων, πού φωλιάζοντας στὴ μιὰ ἢ στὴν ἄλλη ἢ καὶ στὶς δύο πόλεις τοὺς τυραννοῦν μέ τὴν ἀγάπη, τὴ ζήλεια ἢ τὸ μίσος τους – μὰ τώρα ἐδῶ μέσ στοῦ τραῖνο βρίσκονται πολὺ μακριὰ, ἀπέχουν μερικές ὥρες ἀποδῶ κι ἀποκεῖ, κι ἀκόμα, δὲν μποροῦν νὰ ἐμφανιστοῦν ὅλοι ἐκεῖνοι ξαφνικά καὶ νὰ διαπιστώσουν τὸ ἀλλιώτικο χα- μόγελο, λεξιλόγιο ἢ τόνο, πού χαρίζουν τώρα σέ ξένους τὰ θύματά τους, τὰ κτήματά τους τὰ πατρογονικά, γιατί τὸ τραῖνο εἶναι τόπος κλειστός, ξένο ἔδαφος, πού μεταφέρεται ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη πολιτεία καὶ πλησιάζει μᾶλλον παρά πού πλησιάζεται. Καὶ ἂς καταλάβουν, ἐπιτέλους, ὅσοι κατα- δικασμένοι στὸν πλάνητα καὶ μονήρη βίον ὅλοι ὑποφέρουν ἀπὸ μοναξιά, ἀκόμα καὶ οἱ πιὸ θαυμαστοί. Τὸ θέμα καὶ ἡ διαφορά ἔγκειται στὸ πῶς σηκώνεις τὸ φορτίο τῶν ὑποχρεω- τικῶν πιά σχέσεών σου.

Πάντως, κι ἐγὼ μπορῶ νὰ πῶ ὅτι μέ ἀνακούφιση δέχο- μαι συνήθως τὴν ἐγκατάλειψή μου στὸ σταθμὸ προορισμοῦ. Θέλω νὰ μείνω μόνος – ἀρκετὰ πιά – νὰ ἐμβαθύνω στὶς συγκρίσεις, νὰ διακρίνω, ἂν γίνεται, κι ἄλλες διαφορές. Συνήθως ὁμως παραδίδομαι στὴ μαγεία τῆς πολι- τείας, πού πατῶ. Καὶ κατέχομαι ἀπὸ ἄφατη χαρά, ὅταν δὲν μέ περιμένει κανεὶς στὸ σταθμὸ – ἐλάχιστος πιά αὐτὸς ὁ κίνδυ- νος – κι ὅταν δὲν ἔχω βαριές ἀποσκευές, γιὰ νὰ εἶμαι ὑπο- χρεωμένος ν' ἀναζητήσω αὐτοκίνητο, λεωφορεῖο ἢ ταξί, ἀλλὰ μέ τὸ σάκο μου στὸ χέρι ἢ μέ τὰ χέρια στὶς τσέπες, σάν ἕνας ἀνέμελος νεαρός, ὅλο αὐτάρκεια καὶ ἐπαιρησία, τραβάω νὰ ξαναβρῶ τὸ σπίτι. Εἶναι, ἄλλωστε, εὐκαιρία γιὰ μένα νὰ συλλέξω μερικές νέες λεπτομέρειες ἀπὸ τὴν κοιμωμένη ἀκόμα πολιτεία, πού καθόλου, στ' ἀλήθεια, οὔτε κατ' ἐλάχι- στο δὲν μοῦ ἀνήκει, μιὰ κι ἐγὼ δὲν εἶμαι οὔτε μηχανικός της, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμος ἢ σκαφτιάς της, οὔτε κἀν ἰδιοκτή- της της, ἀλλὰ ἀπλῶς ἕνας παρατηρητὴς της, ἐνοικιαστής της, θλεπιστής της – μπανισιτριτζίς της, θέλω νὰ πῶ – πού καιροφυλακτῶ νὰ ξεσκεπαστεῖ, γιὰ νὰ δῶ, ἀπλῶς νὰ δῶ, κι ἐγὼ λιγάκι, νὰ κορέσω σάν τὸν ἀνέραςτο θεωρούμενο ἄν-θρωπο τὸ παράνομο πάθος μου καὶ μάλιστα γιὰ τίς γερασμέ- νες αὐτές, ξεσκισμένες πολιτείες. Καὶ μιλάω πάλι γιὰ τὴν Ἀθήνα καὶ πάλι γιὰ τὴ Σαλονίκη, πού βρίσκονται στὶς δύο ἅκρες τῆς λωρίδας, ὅπου πάνω κάτω ἀσταμάτητα κυλιέμαι, μὴ μπορώντας ν' ἀποφασίσω γιὰ ἐκλογή μονιμότερη, ὀριστική παραμονή, σπίτι, νοικοκυριό καὶ διαμέρισμα, παρά τὰ σχό- λια, τὰ σκώμματα, ἀκόμα καὶ τοὺς καγχασμούς ἀπ' τίς διά-φορες μαριόγκες καὶ ποντικομαμές, πού φτάνουν εὐκρινέ-στατα στ' αὐτιά μου. Ξέρω πῶς μ' ἔχει βαρεθεῖ λιγάκι κι ὁ δικός μου κόσμος, οἱ φίλοι δηλαδή, ὁλοένα νὰ κυμαίνονται, νὰ τριγυρνᾶν στὴν Ἀθήνα καὶ γιὰ τὴ Σαλονίκη νὰ παρα-μιλῶ, καὶ νὰ ζῶ στὴ Σαλονίκη μὰ γιὰ τὴν Ἀθήνα νὰ κολά-ζομαι, μὰ ἔλα πού δὲν λέει νὰ τελειώσει μέσα μου αὐτό, ἢ ἔτσι τουλάχιστο μοῦ φαίνεται, πράγμα πού τὸ ἴδιο κάνει, καὶ πολὺ φοβοῦμαι, ὅτι αὐτὸ πῆρε καὶ πάλι νὰ διακλαδίζεται, καὶ θὰ χειροτερέψει, βέβαια, ἐάν στὴ Σαλονίκη πάω νὰ κλειστῶ, κι αὐτὸ καθόλου δὲν ἀποκλείεται τώρα πού τὴν κοσκινίζουν πότε πότε οἱ σεισμοὶ καὶ πολλοὶ θέλουν νὰ τὴν ἐγκαταλεί-νουν μέ κάποιο πρόσχημα, φοβίας ἤθην ἄσχετο – μὰ πότε εἶπαν τὴν ἀλήθεια γιὰ νὰ τὴν ποῦνε καὶ τούτῃ τὴ στιγμή; – κι οἱ ἄλλοι πού θέλουν ν' ἀπομείνουν εἶναι ἀδιάφοροι ἢ ἐκ-δοτοὶ στὶς ἡδονές καὶ στὶς κραιπάλες, γιατί ἔτσι θγαίνει ἡ νυχτιά, καὶ μάλιστα στὰ ὑψηλά πατώματα, καὶ θέλω νὰ φαν-τάζομαι κάτι τὸ ὥραϊο νὰ συμβεῖ, ἐπιτέλους, στὴν πόλη αὐτῇ, κάποια χαλάρωση, πού λέν, μιὰ πιὸ ἀνθρώπινη ζωὴ κάτω ἀπ' τὴ σκεπὴ αὐτῇ τῆς ματαιότητος, καὶ δὲν εἶμαι ἐπη-ρεασμένος καθόλου ἐγὼ ἀπὸ τὴ φιλολογία τὴ σχετικὴ μέ τίς τελευταῖες ἡμέρες τῆς Πομπηίας, ὅπου τέρατα καὶ σημεῖα ἐγίνονταν, ἄλλωστε αὐτὰ τὰ εἶχα δεῖ ἐγὼ σέ φίλμ ἐκεῖ στὰ σινεμά τὰ παραβαρδάρια, οὔτε γιὰ τὸ ἡφαίστειο τὸ Κρακα-τάου, πού εἶχα διαβάσει σ' ἕνα παλιὸ «Μπουκέτο» τοῦ 1930, γιὰ τὴν ἔκρηξή του, ἀλλὰ καὶ θὰ γίνεῖ πάντως, καὶ δὲν εἶμαι κα-λυτερέψει, καὶ πρέπει νὰ βρῶ τὴ δύναμη νὰ τρέξω κι ἐγὼ πρὸς τὰ κεῖ καὶ ὕστερα ξανάρχομαι καὶ ἀφηγοῦμαι. Καὶ δὲν πρόκειται πιά νὰ τελειώσω ποτέ νὰ μιλάω γι' αὐτὰ καὶ γι' αὐτὰ μόνο. Καὶ ἐπιτέλους δὲν εἶμαι κανένας κλόουν ἐγὼ, οὔτε κομφερανσιέ, γιὰ νὰ πρέπει νὰ τοὺς διασκεδάζω μέ και-νούργια, κάθε φορά, θεάματα, νούμερα, καὶ ἀστεϊσμούς, ἀλλὰ ἀπλῶς εἶμαι ἡ φυσалиδα τῆς ὑδροστάθμης, πού πηγαί-νει πάνω κάτω στὸ ἀλφάδι μέσα, δείχνοντας ὅτι ἐκεῖνο εἶναι ἴσιο κι αὐτὸ εἶναι στραθὸ, χωρὶς νὰ ξέρεῖ ἢ νὰ μπορεῖ τίποτε ἄλλο νὰ λεί, παρά «αὐτὸ ἴσιο», «αὐτὸ στραθὸ», πρὸς τὰ πάνω, ἢ πρὸς τὰ κάτω, καὶ πού ἡ ἀπελευθέρωσή της ἀποκεῖ θὰ σημάνει καὶ τὴν ἐξαφάνισή της. Ἔτσι ὁμως μετριῶνται καὶ στερεώνονται οἱ οἰκοὶ τῶν ἄλλων, στεγάζονται μέ σιγού-ρια καὶ ἀναπτύσσονται τὰ παιδιὰ, οἱ οἰκογένειες, ἐνῶ ἡ φυ-σαλίδα μένει πάντα φυσалиδα, καὶ πάντα πάνω-κάτω, ἕνα ἀπομονωμένο, ἀπλησίαστο καὶ ἀνυπεράσπιστο κενό, πού κα-νένας δὲν μπορεῖ νὰ ζυγώσει, νὰ τὸ κάνει δικό του, νὰ τὸ ἀλλάξει, παρά μόνο μέ τὸ τσάκισμα, ἀλλὰ αὐτὸ θὰ σημάνει ἀμέσως τὴν ἐξαφάνισή της. Γράφοντας λοιπὸν μέ συνέπεια γιὰ τὴ μιὰ ἀπόκρυψη τῆς ζωῆς διπλά στὴν ἄλλη, σημειώ-νοντας συνεχῶς αὐτὸ πού δείχνει τὸ ἀλφάδι μου, προσπαθῶ νὰ κάνω ἕνα ἔργο κι ἐγὼ, πού ὅταν τὸ διαβάσει κάποιος ἀρ-γότερα – θὰ τὸ διαβάσει κάποιος, τί διάβολο! – θὰ δείχνει, ἐλπίζω, σὰ νὰ γράφτηκε μονοκοπανιάς, ὅπως συμβαίνει τώρα καὶ μέ τὸ ἔργο τοῦ Καβάφη, πού πολὺ, βέβαια, ἢ ἤθελα νὰ τὸν φτάσω ἔστω καὶ στὸ νυχάκι του, ἀλλὰ πάντως τὴ στιγμή αὐτῇ δὲν ἐπιδιώκω νὰ ἐκμαιέσω ἀπὸ τὴ σκέψη κανενός καὶ τί τέτοιο – θὰ ἦταν ἄλλωστε ἀσυγχώρητη καὶ ἀνώφελη ἀπρέ-πεια, μιὰ καὶ τοὺς συγγραφεῖς τὰ κείμενά τους καὶ ὅχι οἱ ἄκκισμοὶ τους τοὺς ἀναδείχνουν – μὰ νὰ σᾶς πῶ ὅτι πιστεύω πῶς καὶ μέ τὸν Καβάφη τὸ ἴδιο θὰ ἐγινε, θὰ ἀκούστηκαν κά-ποιες φωνές ἢ ψίθυροι, πῶς μιλάει ὅλο γιὰ τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια, καὶ ὅχι κάτι τὸ νέο, τέλος πάντων, καὶ τὸ πιὸ κοινο-νικό, προοδευτικὸ καὶ ἐκ τοῦ παρόντος, ἀπ' τὸ καυτὸ τὸ σῆ-μερα, ὅπως θὰ ἔλεγαν ποιητικὰ καὶ πρωτότυπα. Ἐχω πρό πολλοῦ καταλάβει – καὶ θὰ τὰ γράψω διὰ μακρῶν κάποτε – ὅτι καὶ στὸ χῶρο τοῦ πνεύματος, ὑπάρχουν ἀρκετοὶ πού γιὰ ποικίλους λόγους, ἰδίως προσωπικούς, προσπαθοῦν νὰ ἐπη-ρεάσουν τὸν συγγραφέα, νὰ τὸν βάλουν νὰ μιλήσει γιὰ τὰ θέματά τους, μέ τὰ λόγια τους, κι αὐτὸ γιὰ νὰ κάνουν αὐτοὶ τὴ δουλειά τους, νὰ βροῦν ἀντιστηρίγματα στὶς μειονεξίες τους ἢ στὶς ἀποτυχίες τους αὐτοῖ, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ τί θὰ γίνεῖ ὁ ἴδιος ἀργότερα μέ τίς τόσες ψεύτικες – ἔστω καὶ γοη-τευτικές – φωνές πού θὰ ἔχει θγάλει. Καὶ δὲν τὰ λέγω αὐτά, γιατί μέ ἀπασχολοῦν ἢ μέ πειράζουν, οὔτε ἄλλωστε ἔχω ἀκούσει ἀπὸ πρόσωπα πού λογαριάζω ὑποδείξεις ἢ ἐπικρί-σεις παρόμοιες, καὶ προπάντων οὔτε ἔχω συμμορφωθεῖ ποτέ μου σ' αὐτὰ τὰ θέματα μέ τίς ὑποδείξεις κανενός – φριχτὸ ἀγύριστο κεφάλι καθὼς εἶμαι – ἀλλὰ ἔτσι γιατί τὸ ἔφερε ὁ λόγος σήμερα καὶ ἔχω κάποια ἄνεση νὰ ἐξηγηθῶ μέ τοὺς φίλους.

Εὰ φαντασθῇτε, ἀγαπητοί μου φίλοι, ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού μ' ἔχουν κατ' ἐπανάληψη συμβουλέψει νὰ πάω νὰ γράφω γιὰ τὴ Σαλονίκη πιά, γιατί εἶναι, λέει, μιὰ ἐπαρχιακὴ πόλη, καὶ δὲν πρέπει νὰ συνδεθῶ τόσο

μέ μιά επαρχιακή πόλη, αλλά μέ κάτι πιό φινό, πιό ευπαρουσίαστο, τήν 'Αθήνα, ἄς ποῦμε, πού εἶναι καί πρωτεύουσα ἤ μέ μιά πόλη ἢ καί χώρα τῆς Εὐρώπης, καλύτερα, ἂν θέβαια πρέπει μέ συγκεκριμένο χῶρο νά συνδεθῶ, γιατί τό πιό μοντέρνο εἶναι νά εἶσαι ἐκτός τόπου καί χρόνου, διαχρονικός καί αἰώνιος. Γι' αὐτό ὄχι τοπωνυμίες καί ἀνθρωπογεωγραφικότητες, προπάντων ἑλληνικές. Κατεβάζουν... "Ενας ἄλλος πάλι, ἀχαρακτήριστος αὐτός, μοῦ ἔκαμνε νεύματα ἀπό τίς ἐπιφυλλίδες μιᾶς ἐφημερίδας, νά πάσω νά ἐξυμῶ τίς γοητευτικές πλευρές τῆς πόλης μας, γιατί θά προκαλέσω τό νοσηρό ἐνδιαφέρον τῶν ἀνταγωνιστῶν καί θά τή βλάψω ἄσχημα. Καταλαβαίνετε... 'Αλλά ἄς ἐγκαταλείψω αὐτούς στήν Παταγονία τῆς ψυχῆς τους καί ἄς ἐπιστρέψω στούς ἐρωτές μου τούς ἐξαισιούς.

'Επιστρέφοντας κάθε φορά ἀπό ταξίδι, ἔχω παρατηρήσει πῶς ἔάν πρὸς τήν καρδιά τῆς Θεσσαλονίκης προχωρῶ, ἐπιθυμῶ νά βραδύνω τό βῆμα μου, ν' ἀργήσω νά φτάσω στό σπίτι, νά κοντοσταθῶ ἐδῶ κι ἐκεῖ, τρώγοντας μπουγάτσα ἢ πατσά, μαζί μέ τόν τραχύ, ὀλο θαμπή, κοιμισμένη ἀκόμα ἐρωτική ὁμορφάδα, κουρασμένη, ἐργατόκοσμος, ἐνῶ στήν 'Αθήνα θέλω νά φτάσω στό χῶρο μου γρήγορα, γιατί κατατρύχομαι πάντα ἀπό μιά ἀγωνία παράλογη, μήπως καμιά ἀλλαγὴ ἔχει ἐπέλθει, μήπως δέν βρῶ τά πράγματα ὅπως τά ἄφησα – τήν πόρτα μου μέ τ' ὄνομά μου, ὅπου μποροῦν νά τή χτυποῦν πρόσωπα διάφορα, χωρίς ἔλεγχο τρίτων, πού διατείνονται μάλιστα πῶς μᾶς λατρεῖουν, πεθαίνουνε γιά μᾶς, ἐνῶ καμιά δικτατορία καί καμιά Κατοχή καί καμιά 'Ασφάλεια δέν μᾶς ἔκαναν κακὸ μεγαλύτερο, γιατί ὅλες οἱ θεομηνίες αὐτές ἤλθαν καί παρήλθαν, ἐνῶ οἱ φυσικοὶ καταπιεσताί μας παραμένουν ἀκατάλυτοι καί αἰώνιοι, μέ τό διαπεραστικὸ βλέμμα τους ἄγρια πάνω μας στυλωμένο! 'Αθήνα γιά μένα εἶναι τό σπίτι μου πιό πολύ, ἔχω σχεδὸν ξεχάσει τήν πόλη, πού τήν ὀνειρεύομαι καί τήν ἤξερα καλὰ τότε πού ὡς ταξιδιώτης κατέβαινα, καί μ' αὐτόν τόν τρόπο τήν ξαναβρίσκω τώρα, ἂν χρειαστεῖ, ἀναλογιζόμενος τά τότε τριγυρίσματά μου, κοντοστεκάματά μου, γνωριμίες, συναντήσεις μου, στησιματά μου, ἀλλά καί στησιματά τους, καί ἔρχονται συχνά στιγμές, πού ἐνῶ θρίσκομαι κλεισμένος στό ἐδῶ σπίτι μου καί βλέπω στήν εὐλογημένη τηλεόραση ἢ διαβάζω στήν ἐφημερίδα κάτι σχετικὸ μέ τήν πρωτεύουσα, λέω χωρίς νά τό καταλάβω καλὰ: «'Α, ὅταν πάω στήν 'Αθήνα, πρέπει αὐτό ὁπωσδήποτε νά τό δῶ». Καί τήν ἴδια στιγμή συνέρχομαι σκεπτόμενος πῶς εἶμαι, θρίσκομαι, ζῶ, στήν 'Αθήνα, καί πρέπει νά τό καταλάβω πιά, νά τό νιώσω, νά τό πάρω ἀποφασιστικά, νά βρῶ τήν ἰσορροπία τῆς ζωῆς ἐδῶ τουλάχιστο – τόσο κλεισιμο, δουλειά καί ἀναμονή, στό σπίτι μέσα, πού θά πάει αὐτό; – κλεισιμο συχνά γιά ἓνα τηλεφώνημα ἢ γιά τό τηλεφώνημα καί μόνο ἢ γιά ἓνα κουδούνισμα, πού σέ μιά στιγμή μεγαλοψυχίας μοῦ ἔχουν τάξει – πάει, ἀλήθεια, πάρα πολύ, πρέπει νά κατανικηθεῖ αὐτή ἡ δίψα, ἡ λατρεία – λάτρε, γιά τό μοναχικὸ – ἐπιτέλους – σπίτι. Γι' αὐτό, λοιπόν, φροντίζω νά φτάνω στή Σαλονίκη τά πρωινὰ καί στήν 'Αθήνα τά ἀπογεύματα. 'Ετσι μπορῶ νά τεθῶ ἀμέσως ἐπὶ τό ἔργον, ν' ἀρχίσω νά περιφέρομαι ἢ νά κλειστῶ στό σπίτι καί νά περιμένω. Καί ὅμως κάπου θά ὑπάρχει ἰσορροπία.

Γιά νά εἰσχωρήσεις στήν πόλη τῆς Θεσσαλονίκης ἐρχόμενος ἀπὸ τό Σταθμό, ἀνάγκη, σχεδὸν ἀπόλυτη, νά περάσεις ἀπὸ τήν ἐρωτική πλατεία Βαρδαρίου, κάτι ἀνάλογο μὰ πολύ εὐπρεπέστερο ἀπὸ τήν 'Ομόνοια, τήν ὁποία, ἄλλωστε, δέν εἶναι καθόλου ἀπαραίτητο νά διασχίσεις μπαίνοντας στήν 'Αθήνα. Φτάνοντας μέ τό τραῖνο ἢ τή φαντασία μου στή Σαλονίκη τραβάω, μέσα ἀπὸ τήν 'Εγνατία, φυσικά, πάντοτε γιά τό ψηλὸ σπίτι, ὅπου ἔζησα εἰκοσιπέντε χρόνια, τό καλύτερο ψαχνὸ τῆς ζωῆς μου, ἐκεῖ παραδίπλα στήν Παναγία Χαλκῆων καί ἄς μὴν καθόμαστε πιά σ' αὐτό, ἄς μὴν ἔχω κλειδί γιά ν' ἀνοίξω τήν πόρτα, πίσω ἀπ' τήν ὁποία ἄλλοι τώρα ἀναπνέουν, καί ἴσως οὔτε κι αὐτοὶ πιά, καθὼς τό σπίτι κόπηκε ἀπ' τή ρίζα του μέ τό σεισμό, ράγισαν ἄσχημα τὰ μεγάλα του δοκάρια, πού μᾶς κρατοῦσαν τόσα χρόνια στό ἕκτο πάτωμα, ὅπου περνοῦσαμε θασανισμένοι ἀλλὰ σ' αὐτό τουλάχιστο τό θέμα ἀμέριμνοι καί τρομάζω ἐκ τῶν ὑστέρων μέ τή σκέψη γιά τό τί μπορούσαμε νά πάθουμε μέσα, ἄς ποῦμε, στήν Κατοχή, στήν ἄγρια ἐκείνη ἀνέχεια, ἂν ξαφνικά συνέβαινε κάτι τέτοιο, μὰ εὐτυχῶς ὁ Θεὸς μᾶς λυπήθηκε, γιατί θέβαια αὐτό τό μέγα χάσμα στά ἔγκατα τῆς γῆς, πού προκαλεῖ τίς μετακινήσεις, ὅπως τό φαντάζομαι, πρέπει ἀπὸ τότε καί ἀπὸ πρὶν ἀκόμα νά ὑπῆρχε, ὅταν καθόμασταν μαζί μέ τούς 'Εβραίους σ' αὐτό τό σπίτι τό ξεμοναχιασμένο, κι ἐγὼ διαβάζοντας πίσω ἀπ' τό τοῦβλο του βύθιζα τὴ ματιά μου διαρκῶς πάνω ἀπὸ τίς στέγες τῆς ἡρεμῆς μέσα στή μόνιμη σχεδὸν καταχνιά τῆς πόλης, πού μόνο σεισμικὲς ἀνησυχίες δέν σοῦ ὑποβάλλει. 'Εμεῖς δέν εἴμαστε ἐπιστήμονες τῶν σεισμῶν, οὔτε, ἐλπίζω, ἐπιστήμονες σέ τίποτε, κρίνουμε μέ τὰ μάτια, ἀνθρώπους καί πράγματα, καί νιώθουμε ἀνησυχία γιά τίς πόλεις καί τὰ χωριά, ὅταν τὰ βλέπουμε πάνω σέ βράχια καί κορφές σκαρφαλωμένα, σκεπτόμαστε πῶς εἶναι ἔτοιμα νά ξεγλιστρήσουν καί νά πέσουν κι ἀντίθετα νιώθουμε σιγουριά γιά μιά πόλη σχεδὸν ἐπίπεδη ἢ μέ ἡμερα ὑψώματα περιγεγραμμένη, τυλιγμένη σέ πυκνὲς ὁμίχλες τό χειμῶνα, πολύ πυκνὲς μερικὲς φορές, πού δέν βλέπεις στά τρία μέτρα, κι αὐτό εἶναι νομίζω κάτι τό ὑπέροχο, καί ποτέ μου δέν θά ξεχάσω τό πέρασμά μου ἀπ' τὴ Νέα Παραλία ἓνα ὁμιχλώδες πρωινὸ, ὅπου ἄρματαγωγὰ ξεφόρτωναν στρατὸ καί ὀχήματα, κι εἶχα σταθεῖ κοντὰ καί ἐνιωθα ἀποκομμένος ἀπὸ κάθε μακρυνότερο βλέμμα κοιτάζοντας μέσα στή μπουκαπόρτα, ὅπου θέβαια δέν εἶχε εἰσχωρήσει τόση ὁμίχλη, τὰ φῶτα καί τήν κίνηση, σάν εἰκόνες ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμο καί μύριζα τό πετρελαιο, τὴ θάλασσα καί τήν καραβίσια μύχα, ἐγὼ ἓνας ἀνθρώπος λουσμένος καί πλυμένος μὰ μοναχικός. Τὰ ὀχήματα, τὰ ἄρματα, ἔβγαιναν, κι εὐθύς ἀμέσως ἐξαφανίζονταν μέσ στήν ὁμίχλη. "Αχ, πολὺ μοῦ λείπουνε τέτοιες ὁμίχλες στήν 'Αθήνα ἐδῶ, ὅπου ὅλα, πράγματι, εἶναι πιὸ εὐδιάκριτα καί εὐκίνητα, κι ὅπου θέβαια ἂν σοῦ ποῦνε πῶς ὑπάρχει πιθανότητα σεισμοῦ πολὺ εὐκολότερα θά τό πιστέψεις. Γι' αὐτό μόλις ἀκούσω βροχή ἢ πιθανότητα βροχῆς τώρα στήν 'Αθήνα παίρνω τήν ὁμπρῆλα μου καί βγαίνω στοὺς δρόμους, ἀνακαλύπτοντας ξαφνικά ὅτι δέν ἔχω καί τόση δουλειά ὅση νόμιζα κι ὅτι πολλὰ ἀπ' αὐτὰ πού μέ διάζουν μποροῦν νά περιμένουν ἢ καί νά μὴ γίνουν καθόλου. Καί προχωρῶ μέ σιγουριά κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τῆς ὁμ-

πρέλας μου, πού διαρκώς μου υποβάλλει την ιδέα ότι πρέπει ανά φορά κι εγώ καπέλο, μία ωραία ρεπούμπλικα, βέβαια, πού θα μέ σταθεροποιεί μέσα στο χώρο. Προχωρώ, φυσικά, από στέγαστρο σε στέγαστρο κατευθυνόμενος προς την έδω έρωτική πλατεία, όπου ή βροχή – μακάρι και καταιγίδα – δικαιολογεί την παραμονή στα πεζοδρόμια και τό κοιτάγμα μέσα στίς ππουκαπόρτες τών διαφόρων καφετειών, πού πολύ προσφέρονται γιά ανθρωπολογικές μελέτες, μία και συγκεντρώνουν ανθρώπους αρκετά όμοιους είτε από καταγωγή είτε από επαγγέλματα. Κι εγώ ανθρωπολόγος είμαι από κάθε άποψη και ίσως καλύτερος από αυτούς πού έχουνε σπουδάσει, μά αντιπαθούν τό αντίκειμένό τους. Οί εικόνες τών δρόμων τής 'Αθήνας μέσα απ' τή βροχή μέ έχουνε αρκετά δέσει μέ διάφορες γωνίες και θέσεις, μά ή όμίχλη και τό πούσι μέ ζαλίζει, όταν τό σκέφτομαι, και όλο λέω, παρά τό τσάκισμα τών δοκαριών πού διεπίστωσα, νά πάω νά νοικιάσω τό πάνω πάτωμά του, όπου έχω τόσον χρόνο μου έγκλωβισει κι από-που μέσ στην όμίχλη μπορώ νά φαντάζομαι την πολιτεία όπως ήτανε, γιατί θέβαια ό καθένας τίς εικόνες τής νεότητάς του αγαπάει, κι ίσως ανάμεσα στό άλλα ξανανιώσω κι εκείνη τή μαγεία του ξεπορτίσματος, όταν κατά τό βράδυ θολωμένος απ' τά διαβάσματα τών μαθημάτων, τίς στύσεις και τά παρενθετικά λογοτεχνικά αναγνώσματα, τράβαγα γιά τά δυτικά και τά παραθαυδάρια, μέσ στην άντάρα και τά θαμπά φώτα του δρόμου και τών φωτεινών επιγραφών.

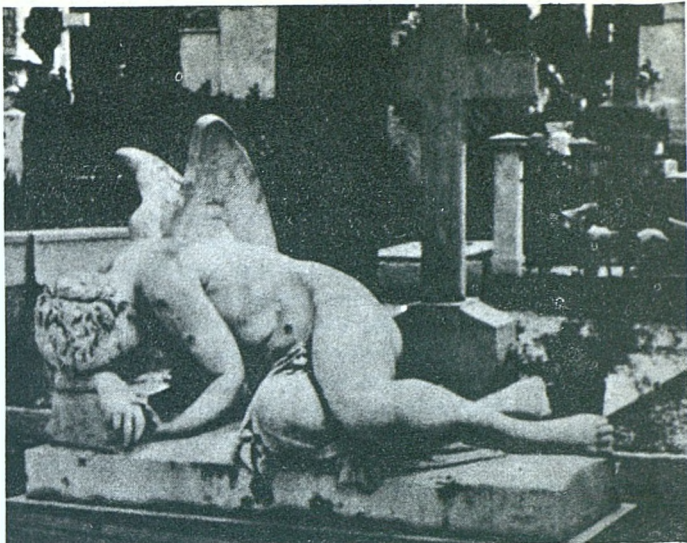
Τό Βαρδάρι είναι χώρος έρωτικός, όλες τίς ώρες τής ημέρας, μά πίο πολύ τό απόβραδο. Τή νύχτα έρημοναι σχεδόν ή μάλλον τά πεζοδρόμιά του γίνονται άπλά περάσματα. Μόνο έξω απ' τά λαϊκά σινεμά τελείται άπροσδιόριστα κάτι κι αυτό στίς ώρες πού φωτάνε ακόμα οί προθήκες τους. Ένώ στην 'Ομόνοια ή κίνηση ως άργά είναι άδιάκοπη και τά κοντοσετάματα στό πεζοδρόμιο φαινόμενο εξαιρετικά συνηθισμένο, μία και ό χώρος άποτελεί σημείο ποικίλων συναντήσεων, διασταυρώσεων και σμιζιμάτων, συγγενών και φίλων απ' την έπαρχία. Άλλωστε, δέν θεωρείται καθόλου επιλήψιμο νά περνās απ' την τόσο έντονοις πίο άμαρτωλή 'Ομόνοια, έκτός πιά και άν τριγυρίζεις ένα γύρω της μέ σάλπιγγες, όπως οί Έβραίοι έξω απ' τά τείχη τής 'Ιεριχούς, καθώς μάλιστα τώρα θρίθει περιτετημένους έχθρους του 'Ισραήλ, βέβαια, – αλλά τί πρόσ ήμās οί έχθρότητες; – ενώ απ' τό Βαρδάρι νά περνās είναι και παραείναι επιλήψιμο, κι άνήκουστο νά όρίζεις, εκεί τά ραντεβού, μάλιστα ώρες και μέρες πού είναι κλειστά τά καταστήματα. 'Ισως γι' αυτό δέν έχει αρκετούς στό πεζοδρόμια, περνούν και φεύγουν ή χώνονται στό σινεμά, φτωχοταβέρνες, πασπαλισμένα σκόνη καφενεία πού υπάρχουνε στην περιφέρεια, ενώ αυτοί πού μπαίνουνε στό διάφορα γελοία καμπαρέ είναι ξένοι προς την πόλη ή ρεμάλια ξεκομμένα απ' την έντόπια παράδοση. Αυτά τά χυδαία καμπαρέ έμποδίζουνε πιά και ιδίως τίς βραδινές ώρες τό περπάτημα στίς εξαίσιες γειτονίες ανάμεσα στό Νέο και τόν Παλιό Σταθμό, όπου διασώζονται έστω και σέ άθλια κατάσταση μερικά σπίτια, όχι νεοκλασικά πιά, πού μάς έχουνε παραζαλίζει, αλλά βορειοδυτικού ρυθμού, βελγικού, φλαμανδικού κάτι τέτοιο, μία και στίς γειτονίες εκείνες έμεναν οί υπάλληλοι τής Βελγικής εταιρείας πού είχε κατασκευάσει και δουλέψει επί Τουρκίας τούς σιδηρόδρομους, αλλά ίσως και άλλοι από την έρημη περιοχή τών εργοστασίων, πού σχηματίζουν τώρα πέρα απ' τό Μπέχτσινάρ, τόν κήπο δηλαδή τών Πριγκίπων, έναν άπέραντο και μοναδικό έρειπιώνα, άγνωστον στους πίο πολλούς Θεσσαλονικείς. Ένας πού τόν ξέρω καλά σάν νά είμαι εγώ ό ίδιος γύριζε σάν τρελός τό καλοκαίρι, μετά τούς σεισμούς την πόλη, νά ιδεί μέ τά μάτια του τίς ζημιές πού έγιναν και μπλέχτηκε μέσα στίς συνοικίες αυτές άργά τό άπόγευμα. Ξαφνικά άρχισε νά διαπιστώνει πώς μετά τά σιδηρουργεία και τά ξυλάδικα πύκνωναν όλοένα τά φτωχοκαμπαρέ, τά δήθεν καμπαρέ βέβαια, μέ τίς γυναίκες εκείνες στην πόρτα τους γιά κράχτες πού τά λόγια τους βαθύτατα τόν πείραζαν. Στην άρχή τόν παρακαλού-

σαν κι ύστερα του φώναζαν χυδαία λόγια απ' όλες τίς πλευρές. Κι αυτός πού είχε ρυθμίσει τό θήμα του πάνω στό ρυθμό τών αναμνήσεών του, θιάστηκε νά τό βάλει στό πόδια, γιατί πρόσ στιγμή του φάνηκε πώς μπορούσαν ακόμα και νά τόν υποχρεώσουν μέ τό ζόρι νά συνευρεθεί μ' αυτά τά πλάσματα. «Γίνονται τέτοια πράγματα στην πόλη μας», έλεγε και ξανάλεγε, φέρνοντας στό μυαλό του ανάλογα τριγυρίσματα στού Μεταξουργείου τίς περιοχές ή παλιότερα περάσματα μέσα από την Τρούμπα, όπου κατ' επανάληψη ένιωσε βαρύ και έχθρικότατο τό βλέμμα τών νταβατζήδων πάνω του, πού βέβαια έβλεπαν ότι δέν γύριζε γιά τό έμπόρεμά τους, αλλά δέν μπορούσαν νά προσδιορίσουν και γιά ποιό άλλο λόγο γύριζε, πράγμα πού δαιμόνιζε τό όμιχλιασμένο μυαλό τους. Άλλά μήπως αυτός ήξερε γιατί ακριβώς γύριζε; Γιατί βέβαια, γιά έρωτα σ' αυτούς τούς τόπους δέν γυρίζεις και τά άτομα πού συναντάς εκεί δέν έχουν μάτια και πρόσωπο.

Τά σινεμά του Βαρδαριού παίζουνε πιά στό σύνολό τους ταινίες πορνικές και ξετσιπίωτες, ενώ παλιότερα παίζαν κυρίως άστυνομικά και καουμπούστικα, όπου μπροστά στό έλεεινώτατο «πορνό» φαντάζοντε ρομαντικά και έξαίσια κι όταν καμιά φορά και τώρα επαναλαμβάνονται μοιάζουν μέ θεϊες λειτουργίες μέσ σέ ούρητήρια. Τό ίδιο βέβαια, γίνεται και στην 'Ομόνοια, μέ τή διαφορά ότι τά τής 'Ομόνοιας ήταν άνεκαθεν χωρίς βαριά άτμόσφαιρα, κατάσταση άνευλάβειας και σαχλαμάρας έπικρατούσε, πράγμα πιά πού άποβαίνει σέ όφελος. Ένώ ό άπάνω κόσμος πολύ φοβόμην πώς τά «πορνό» αυτά τά παίρνει περισσότερο τοίς μετρητοίς. Βλέπεις ότι παρά τούς σεισμούς οί σάλες τους είναι κατάμεστες, ενώ στην όθόνη παρελαύνει ό,τι θλακοδέστερο και άντιερωτικό έχει παραχθεί στό φριχτό αυτό κινηματογραφικό είδος. Στίς κρίσιμες στιγμές του φίλμ – και είναι δά άφθονες – ακούγονται πυκνές κραυγές και φράσεις, πού δείχνουνε συμμετοχή και πάρσημο στό σοβαρό τών επί τής όθόνης τεκταινομένων, ενώ στην 'Ομόνοια οί κραυγές είναι πολύ όλιγότερες και περιέχουνε συχνά άρκετό χιούμορ. Όταν άκούω τίς έξυπνες αυτές παρατηρήσεις πάντοτε υποψιάζομαι πώς είναι μορφωμένοι αυτοί πού τίς άποτολμούν, σπουδαστές, φοιτητές ή και άπόφοιτοι, και έτυχε νά 'χουνε τραχιά φωνή, άρρενωπή, ώσαν αυτούς πού θά τούς άκούσουνε και πού άν διακρίνουν μέσα κάποιο τρέμουλο, μέταλο εύγενές ή λύγισμα, θά τούς χλευάσουνε άμέσως, χωρίς κακία προσωπική, όμως μέ προαιώνια έχθρότητα, θγάζοντας τίς άπαθημένες τους όμοφυλόφιλες κραυγές κι εκείνα τά άμίμητα «σούκα!», «άντε, καλέ κακιά!» και τά τοιαύτα, γι' αυτό και οί άσθενικοί στό φώναγμα, ποτέ τους δέν τολμούν νά πούνε δυνατά την έντύπωσή τους κι άν είναι άνάγκη κάποτε, μέσα σέ τέτοιες συνάξεις, νά φωνάξουνε, κάνουνε τή φωνή τους άγρια και δυνατή, όπως κάτι δυστυχημένοι πού μιλούν διαρκώς σέ χορδή άλλη απ' τή δική τους, γιά νά παρασταίνουνε τόν βαρύ άντρα και νά ξεγελούν, πράγμα βέβαια πού δέν τό καταφέρνουνε, αλλά έρχεται μέρα πού κλείνει ό λαιμός τους όλότατα από την τόση κακομεταχείριση. Πολλά θάσανα υπάρχουνε σ' αυτόν τόν κόσμο. Άλλά ξεστρατίσαμε πολύ από τίς έρωτικές συγκρίσεις μας και θά κατακριθούμε ως νέοι παραστρατημένοι.

Εγώ φοβάμαι, ξαναλέω, πώς από τά έργα αυτά διαφθείρονται άσχημα οί αγαθότεροι όπωσδήποτε συμπατριώτες μου, όχι τής πόλης μονάχα μά και τών γύρω περιοχών, μία και στην περιοχή του Βαρδαριού γυρνάει και συναλλάσσεται όλη ή άγροτική Μακεδονία, πλήν τής Χαλκιδικής, πού όχι μόνο πέφτει απ' την άλλη μεριά κι έχει τίς συνοικίες της στη Σαλονίκη απ' την άλλη, την ανατολική μεριά, τό πολύ ως την περιοχή τής 'Αχειροποίητος, όπου ήταν και παλιά οί άφειτηρίες του λεωφορείων της, αλλά και πού κρατά έναν άέρα άκαταδεξιάς και άνωτερότητας άπέναντι στους άλλους Μακεδόνες του έσωτερικού, κι αυτό όχι μονάχα στίς μέρες μας πού έλαβαν τόση άξία τά άγωνα

κτήματα τά παραλιακά και γέμισαν οι παραλίες τους έρωτικά κορμιά που τους προσφέρονται, μά από ανέκαθεν, από την εποχή της θαλιάς αρχαιότητας, καθώς έτοδο τό μαστάρι ήτανε φορτωμένο άποικίες νοτιοελλαδίτικες αλλά και πληθυσμούς πελασγικούς, που άρμέγανε την άγροτική μά στιβαρή ένδοχώρα, παριστάνοντας στους άφελείς χωριάτες του έσωτερικού, στους Μακεδόνους, παριστάνοντας τους Παριζιάνους από τά μικρά Παρίσια. Και πραγματικά, παρά τις ιστορικές περιπέτειές τους, οι Χαλκιδικιώτες, οι νότιοι ιδίως, είναι άλλιώτικο μίγμα. Τό ίδιο άλλωστε γίνεται και στην Καβάλας την περιοχή, όπου Καβαλιώτες και Θασίτες, περιφρονούν έγκάρδια τους Δραμινούς και τους Σερραίους, αφήνω πιά τί κάνουνε προς τους Ξανθιώτες και τους Κομοτηναίους, κι αυτό πρότοϋ νά ανακαλυφτούνε τά πετρέλαια στην περιοχή τους. Έκείνο όμως που μ' έχει πειράξει, μ' έχει θίξει, ιδιαίτερα είναι ότι οι επαρχιώτες αυτοί που εμπαιναν παλιότερα σέ όρισμένα σινεμά και μέ τις γυναίκες τους, όταν εκεί παίζονταν έργα καουμπούστικα, άστυνομικά, ελληνικά, άκόμα και τούρκικα, εξακολουθούν, όσάκις κατεβαίνουν για τά ψώνια τους, νά μπαίνουνε πάλι μ' αυτές, που όπως, ιδίους όμασι, διεπίστωσα, βλέπουν μέ μεγάλη άταραξία και σαν έτοιμες από καιρό τό φριχτό όσο και ήλίθιο πορνικό έργο, που μακάρι νά μπορούσε νά είναι άληθινό και δυνατό στό σπουδαίο θέμα του, και άς έδειχνε ό,τι ήθελε. Έκείνο που μέ πειράζει πίο πολύ, είναι ή σκέψη, πώς οι γυναίκες αυτές πρέπει εκτός από σύζυγοι νά ναι και μάνες, και συχνά μεγάλων παιδιών, κοριτσιών και παλικάριών, που ιδίως όταν πάνε στρατιώτες, άπολαμβάνουν μέ μεγάλη ευχαρίστηση κάτι τέτοια, και κλείνονται στά σινεμά αυτά, που όσο κι αν είναι πνιγηρά, πάντα τραβούνε και παρόλη την τηλεόραση θάλλουν, και πάντοτε θά θάλλουν, έστω και αν ή τηλεόραση άρχισι νά μεταδίδει κι αυτή «πορνό», έστω κι αν αυτά τά σινεμά ξαναγυρίσουν στά καουμπούστικα, φαινόμενο που δέν βλέπω νά τό 'χει ξετάσει άκόμα κανείς, ψυχολόγος, ψυχίατρος, άνθρωπολόγος, κοινωνιολόγος, και τά παρόμοια ή μήπως άρροϋν ότι πρόκειται για τίποτε ζωντόβολα, που δέν καταλαβαίνουν τί τους γίνεται, ίσα ίσα έχουν μεγαλώσει μέσ στον καθαρό άέρα αυτοί, μά και τή σκέτη φτώχεια, θέβαια, όχι τόσο από την άποψη έρωτικού άντικειμένου αλλά έρωτικού πлагκτοϋ. Οι μάνες, και μάλιστα των ζωντων παλικάριών, δέν πρέπει νά τά ξέρουνε αυτά, αλλά νά είναι έντελώς άθώες, νά έχουν τό πολύ πολύ άκουστά που έχει φτάσει πιά τό πράγμα, αλλά νά τό έχουνε ζορκίσει και ξεχάσει. Ίσως νά υποθέτουν, θέβαια, πώς τά παιδιά τους τρέχουνε έδω κι εκεί, μά όταν τά άκούνε νά γυρνούν μέ τή μοτοσυκλέτα τους μέσ στ' άγρια μεσάνυχτα, νά τά ξεχνούν άμέσως όλα, γυρίζοντας πανευτυχείς άπ' τ' άλλο πλάι. Τώρα που γράφω τούτες τις άνησυχίες μου, παρηγοριέμαι από την ύποψία, ότι δέν άποκλείεται νά είναι και Γιουγκοσλάβες οι κοντόχοντρες αυτές θειάδες, που είδα την τελευταία φορά στό σινεμά εκείνο που ήτανε κάποτε τζαμί - οίκος Θεοϋ, όπως και νά τό κάνεις - και όπου άξιόθηκα νά πρωτοδω τό φίλμ του Λούις Μπουνουέλ «Los Olvidados», πράγμα για τό όποιο οι φίλοι μου, και ιδίως ό Κάρλος Τσίζεκ, μέ μακαρίζανε άργότερα, όταν τό άντιεμπορικό έργο μέ κανέναν τρόπο δέν επαναλαμβάνονταν, για νά τό δούν και αυτοί. Υποθέτω λοιπόν ότι αυτές είναι ξένες, γιατί και στην Αθήνα ξένες είναι κυρίως οι γυναίκες που μπαίνουνε σ' αυτές τις αίθουσες, δυτικοευρωπαϊές ή άμερικάνες, δίνοντας μάλιστα την έντύπωση, ότι μάλλον συγκρίσεις μήκανε νά κάνουνε παρά που ενδιαφέρονται νά δούν κάτι που τό έχουνε σέ άφθονία στον τόπο τους. Όσο για τις δικές μας, που ξεπέφτουνε, καμιά φορά, σ' αυτές τις αίθουσες της Όμόνοιας, είναι συνήθως κάτι ναυαγισμένα πλάσματα, γερασμένα και ξερά, και που έντοϋτοις κάπως τις γλυκοκοιτάζουνε, ενώ οι πόρνες και οι μεγάλες άδελφές, αυτές που άποτελούνε τις μονάδες κρούσεως, τή στρατευμένη εκκλησία του σήμερα, δέν καταδέχονται ούτε κατά διάνοια νά μπουνε μέσ στά έργα αυτά, πολύ

περισσότερο νά κάνουν γνωριμίες μέσα εκεί - αυτές δέν έχουν έλλειψη από βρωμιές, διωδύν για κάτι τό ευγενικό, τό ύψηλό, συναισθηματικό, ρομαντικό, κάτι διαποτισμένο άθωότητα. Άλλωστε, όταν έχει έρωτικό, σεξουαλικό μάλλον, ενδιαφέρον τό πανί, ενδιαφέρον για τον πλαινό δέν περισσεύει. Μά, οι δυτικές οι ξένες ξεχωρίζουνε άπ' τις δικές μας, δέν επέρχεται σύγχυση στις αίθουσες των Αθηνών, ενώ οι Γιουγκοσλάβες χωρικές, καθώς και οι άντράδες τους δέν ξεχωρίζουνε και τόσο, μολονότι άπ' τους δικούς μας είναι πολύ πίο άγαρμποι και άξεστοι αυτοί, ψηλοί και ξασπρουλιάρηδες - εμφάνιση που θρίσκεται δεμένη μέσα μας μέ την ιδέα του βλάχου εκ καταγωγής, που όμως έτσι εμφανιζόμενος είναι ιδιαίτερα πειστικός, όταν πουλάει γάλα ή βούτυρο. Έγώ, πάντως, αυτό έννοώ, λέγοντας βλάχος, και όχι τό άξεστο άγροτόπαιδο. Τό ίδιο πιά παθαίνουμε στους δρόμους της πρωτεύουσας και στην Όμόνοια, τή Μέκκα αυτή της όμορφιάς, μέ τους άραβικής καταγωγής περιφερόμενους, καθώς πολλοί δέν ξεχωρίζουνε άπ' τους Πελοποννησίους, τους Αίγαιοπελαγίτες, και τους Κρητικούς, και τώρα δικαιώνω έναν Άραβα, που μέσ στη σκεπαστή άγορά της πόλης της Βεγγάζης, μέσα στό «Σούκ», όλο μου έλεγε στό μαγαζί του, πώς Λίβυες και Κρητικοί είναι άδέρφια, έχουν την ίδια εμφάνιση, ενώ έμένα πίσω άπ' τά χαμόγελα μέ κοιτάζε μέ ύποψία πάντοτε, γιατί του είχαν μάθει από μικρόν πώς ή Θεσσαλονίκη είναι μία έβραιούπολη, από τις πίο μεγάλες στην Εύρώπη του Νοτιά. Και κάποτε όταν τό κακό παράγινε και τά βλέμματα παραέγιναν σκοτεινά, έπιασα τον έαυτό μου νά τον βεβαιώνει μέ χαλόγελα, πώς οι Γερμανοί στην Κατοχή δέν άφησαν ρουθούνι έβραϊκό στην πόλη μας. Άλλωστε, πρόσθεσα, εγώ κατάγομαι άπ' την Αθήνα, άπόπου και πραγματικά ως προς ένα κλάδο μου κατάγομαι, αλλά δέν καταδέχομαι νά τό διαλαδω, άφότου ιδίως διαπίστωσα πώς είναι άκόμα ένα είδος πλέγματος, και φυσικά άρνούμαι νά κάνω πράγματα που κοροϊδεύω, μά μέσα μου δέν κατοικώ στό σπίτι αυτό που κρατά μέ ένόικιο, αλλά στό σπίτι της γιαγιάς μου, κάπου εκειπέρα στους Αέρηδες. Κι ούτε γιαγιά μου, ούτε σπίτι ύπάρχει πιά, του άνοιξαν κι αυτού τό λάκκο του, και θρήκαν κάτι τάφους άποκάτω, ενώ ό τάφος της γιαγιάς μου δέν έμαθα ποτέ που θρίσκεται, μάλλον που ευρισκόταν, γιατί τό πράγμα, ό θάνατος, έχει άρκετά χρόνια που συνέβη, τότε που ήμουνα στην Αφρική μέ τον Άράπη, που σάς έλεγα, και όταν κάποτε επέστρεψα δέν τόλμησα νά τους ρωτήσω καν, ούτε κι αυτοί μέ ρώτησαν για τίποτε, κι ούτε και θέλησαν νά μου τό πουν - ποιός ξέρει σέ ποιά άκρούλα θά την έθασαν, ξύλινα γκριζα κάγκελα στά σίγουρα, που ευτυχώς στά τρία χρόνια σαρακιάζονται και τρίβονται, ενώ τά μάρμαρα, όταν τό μνήμα είναι μαρμάρينو, μπορούν και νά ξαναχρησιμοποιηθούν, νά γίνουνε πατάματα και νεροχύτες

στην κουζίνα σου. Κι όμολογώ, ούτε και τώρα ξέρω, μολο-
ν ότι πιά θά έπρεπε, σέ ποιό άθηναϊκό νεκροταφείο ύπαγόμα-
στε, μά δέν ύπάρχει άμφιβολία πώς θά 'ναι κάποιο θλιβερό-
τατο, πού ξαφνικά μέ κάποιον θάνατο άνακαλύπτουμε, κι
ύστερα πάλι τό σκεπάζουμε και προσπαθούμε νά ξεχάσουμε
πώς έγκαταλείψαμε τόν άνθρωπό μας, μέσα σ' εκείνα τά χω-
ρίσματα, μονάχο από τήν πρώτη νύχτα του θανάτου του,
δταν άκόμα δέν τόν κάλυπταν τά χώματα, άποκασιζοντας, μέ
άρκετή άνακούφιση, πώς δέν άνήκει άνάμεσά μας πιά αυτός,
αυτό τό σώμα τής λατρείας μας, πού μέχρι χθές φιλούσαμε
και ίσως ίσως βρίσκαμε άκόμα και τήν ήδονή έντός του.
"Όσο γιά τή Θεσσαλονίκη, ξέρω σαφώς σέ ποιό νεκροταφείο
ύπάγομαι κι όμολογώ πώς δέν μου άρέσει καθόλου ως κτήμα
και ως διαμόρφωση, άφήνω πώς είναι όλόκληρη Ιστορία γιά
νά φτάσεις εκεί, ένδ' έκείνο τό παλιό, τό μέσ στό πράσινο και
τή δροσιά, τής Εύαγγελίστριας, γιά τόν έμπλουτισμό και γιά
τή λίπανση του όποίου τόσο έχουμε κι έμεις, οίκογενειακάς
συμβάλλει, είναι πολύ άνώτερο, μά έχει κορεσθεί, όχι μο-
νάχα ως έκταση μά και ως έδαφος, - δέν επιτρέπουν πλέον
τήν ταφή εκεί παρά σ' αυτός πού διαθέτουν τάφο οίκογε-
νειακό και σέ διάφορους επίσημους - δύο ιδιότητες πού τίς
πιο πολλές φορές συμπίπτουν. Είχα τά μέσα ένα διάστημα
στό νεκροταφείο τής Εύαγγελίστριας, όταν ιερατικός προϊ-
στάμενός του ήτανε ένας δικός μου προϊστάμενός άπ' τό
στρατό, διοικητής τής Μοίρας μου μάλιστα. Πήγαίνα και
τόν έβρισκα άργότερα, μέσ στα γραφεία, πού είναι στό κέν-
τρο τών σταυρών, και κουβεντιάζαμε ως άργά γιά τό στρατό,
τίς εϋστοχες βολές πού είχαμε κάνει έδω κι εκεί, ένδ' έξω άπ'
τά παράθυρα πλήθαιναν τών καντηλιών τά φώτα και τών νυ-
χτερινών έντόμων τά τριξίματα. Καί, φυσικά, δέν λέγαμε
ούτε λέξη γιά τό θάνατο, κουβέντες περιττές και μάταιες.
Είχα έλλίψει και σ' αυτόν, στήν προστασία του, μά έχει φύ-
γει άποκεί, και όχι μονάχα αυτό, πήραν και τό ένεργό νεκρο-
ταφείο άποκεί, τό πήγαν πέρα κι άπ' τό Κεραμοποείο
'Αλαττίνη - τόπος γυμνός, και μακρινός και άφιλόξενος.
"Ίσως νά φαίνεται σέ μένα άφιλόξενος, γιατί έγώ δέν έφτασα
ως εκεί κατά τά έρωτικά ραντεβού μου, δέν είχα αυτοκίνητο,
έπεφτε μακριά γιά μένα και ιδίως γιά τά πάντοτε διαστικά
πρόσωπα πού μέ συνοδεύαν. Σταματούσαμε συνήθως μέσα
στις βαθιές σκιές πού δημιουργούνταν τά άραιά φώτα τά γύρω
άπό ένα μεγάλο άγρόκτημα, όπου σέ ήλικία τρυφερή στή-
ναμε μέ τά κατηχητικά τίς κατασκηνώσεις μας, ζώντας μέσα
σέ μία κατάσταση περισυλλογής, άγνότητας και καταπολέ-
μησης παντός πειρασμού. Είναι πολύ καθισχυαστικό, βέ-
βαια, ευχάριστο σχεδόν, νά ταφείς εκεί όπου πήγαίνες γιά
έρωτα σκοτάδι ή σ' ένα τόπο όπου παίρνει και δίνει ό έρωτας
μέ τό σκοτάδι. Τέτοιος τόπος ιερός, πού από χώρος νεκρών
προήχθη σέ χώρο παντοειδών έρώτων ήταν τά έβραϊκά μνή-
ματα, άπέναντη έκταση, άπέναντι άκριθώς από τήν Εύαγγε-
λίστρια και τά όποια κατάντησαν τελικά αυτό πού κατάντη-
σαν. 'Η Βαγγελίστρια όμως θά περιφρουρηθεί, δέν θά γίνει
ούτε πανεπιστημιούπολη ούτε δυστυχώς τόπος έρώτων, αλλά
θά μείνει ένα μουσείο μνημείων και όνομάτων νεκρών, όπως
τό Α' Νεκροταφείο τής 'Αθήνας. Δέν ξέρω τήν προϊστορία
τών χώρων στήν 'Αθήνα, τό Α' νεκροταφείο όμως θά μπο-
ροϋσε νά είναι χώρος έρωτικός. Νά προϋπήρξε ή νά γινόταν
εκ τών ύστέρων, όπως τά έβραϊκά μνήματα, μία και έχει
θαρρά τά απαραίτητα προσόντα. Αυτό τό νεκροταφείο τό
ξέρω καλύτερα, όλο σ' αυτό τρέχω, κι ένας γναστός μου γιά
νά μέ πειράξει, μου είπε πώς τοϋτο άποτελεί άπόδειξη τών
μεγαλοαστικών μου σχέσεων, γιατί μόνον αυτοί, οί μεγα-
λοαστοί, θάπτονται πιά εκεί, ένδ' ό λαουτζίκος στά διάφορα
άλλα, πού και αυτά τά ξέρω κάπως, βέβαια. Καί τά 'χω βαθιά
τρομάξει. Μά, αυτό πού μου προσάπτει ό φίλος δέν είναι
ωστότό, έγώ έχω πάει στό Α' Νεκροταφείο κυρίως γιά άν-
θρώπους τών Γραμμάτων, πού συνέβαινε νά τούς γνωρίζω
κιόλας και νά τούς εκτιμώ, γιατί άλλιώς τί νόημα - τί σο-
βαρό νόημα - μπορεί νά έχει ένα τέτοιο κουβάλημα; Νομίζω

πώς πρωτογνώρισα τό χώρο μέ τήν κηδεία του Κόντογλου -
'Ιούλιος του '65 - και ύστερα ξαναπήγα γιά τόν Σεφέρη, τή
δεύτερη μέρα τής μόνιμης εγκατάστασής μου έδω, κι άκόμα
γιά τόν Κοσμά Πολίτη και τόν Νίκο Καθθαδία, τόν Βάρ-
ναλη και τόν Τσίρκα.

Και, φυσικά, πήγα σέ κηδείες διαφόρων συγγενών τών φί-
λων μου, πού αυτοί πραγματικά κρατιούνται. Τή Μέλπω
'Αξιώτη, πάντως, τήν ένταφιάσαμε στοϋ Ζωγράφου.

Ερωτικό νεκροταφείο στήν 'Αθήνα δέν γνωρίζω άλλο,
κι έγώ μονάχα γιά έρωτικά νεκροταφεία θέλω νά
μιλώ. 'Υποψιάζομαι πολύ, πάντως, εκείνο τής Κοκ-
κινιάς, όπου έχω περάσει ένα φοβερό άπόγευμα, κα-
θώς δημιουργήθηκε και μία Ιστορία νεκροφάνειας από έναν
έρωτευμένο τρελά μέ τήν κηδεύμενη μαθήτριά μου δικη-
γόρο, όμως μέ τήν άργοπορία έλαβα μία ιδέα από τήν πολι-
τεία αυτή τών νεκρών, πού είναι θαρρά ή μεγαλύτερη στή
Χώρα και όπου έβλεπες κατά τό άπόγευμα νά προχωρούν
μέσα άπ' τά δέντρα κηδείες άπόλες τίς κατευθύνσεις πρós
τούς τάφους τών. Πλανιέται ένας έρωτισμός στό νεκροτα-
φείο αυτό, θάβονται άλλωστε εκεί και τά έρωτικότερα κά-
ποτε πλάσματα, τά επιρρεπή και όρατα.

Βέβαια, και τό νεκροταφείο του Ζωγράφου πρέπει νά 'τανε
τόπος έρωτικός, μέ όλα εκείνα τά παιδιά, πού ύπηρετούσανε
στό διπλανό στρατόπεδο. Και εικάζω αυτό από κάτι παρό-
μοιο πού ύπάρχει στή Θεσσαλονίκη, όπου δίπλα, σύρριζα,
στό Στρατόπεδο 'Αρμάτων «Νταλίπη» κείται τό νεκροταφείο
τής Καλαμαριάς κι άκουσα κάποτε μία έξυπνη και χιουμορί-
στρια, λαϊκή όμως, άδελφή, νά διακηρύσσει - πομπωδώς,
δπως συνήθως - πώς μεγάλη της επιθυμία ήταν νά θάσουν τό
κορμί, τό σώμα της - «κηδεύσατέ μου τό σώμα» - όχι άπλώς
στό Νεκροταφείο Καλαμαριάς, αλλά δίπλα, σύρριζα, όπως
είπαμε, στό Στρατόπεδο 'Αρμάτων «Ναλίπη», ώστε ή ψυχή
της νά βρίσκεται πάντοτε δίπλα «στα παιδιά», πού ως γνω-
στό κάνουν διάφορα πράγματα, όταν είναι μόνα στις σκοπιές
τους. 'Ο κόσμος, βέβαια, τά γελάει κάτι τέτοια - μολοντί σέ
κάποια στιγμή κι αυτός τά διαπράττει - μά κρύβουν μεγάλη
μέριμνα, μεγάλη άγωνία οί προετοιμασίες αυτές, άγχος όχι
μονάχα θανάτου, αλλά και θανάσιμης έρωτικής ζωής, σάν
δρισμένα ποιήματα τής Παλατινής 'Ανθολογίας. Και κάποτε
καθώς κατέβαινα μέ τό λεωφορείο άπ' τόν Φοίνικα, συνοικι-
σμό πρώην παραπηγματούχων κοντά στό στρατόπεδο Ντα-
λίπη, άκουσα από έναν μαυροσκούφη πού στριμωχνόταν δί-
πλα μου, νά λέει χαμηλόφωνα στό φίλο του, πώς τό προη-
γούμενο βράδυ, σέ μία έρωτοδουλειά πού έκανε μέσ στό νέ-
κροταφείο και τή στιγμή τής αϊχμής, ένιωσε τά ποδάρια του
νά μπλέκονται μέ κάτι στεφάνια, πού ήταν στοιβαγμένα
πάνω σ' ένα φρέσκο τάφο. Και τά έλεγε αυτά γελώντας κα-
λόκαρδα, χωρίς καθόλου νά σκιάζεται από τή σκέψη, πώς
ένάμισι μέτρο παρακάτω ήταν ένα φρέσκο πτώμα, ταχτο-
ποιημένο μέσα σ' ένα άποκρουστικό φέρετρο. 'Αλλά και νά
τό λογάριζε, δέν έπρόκειτο νά όρρωθήσει, όπως σέ τέτοιες
περιπτώσεις δέν όρρωδω ούτε έγώ. 'Ο λαός είναι δυνατός και
ή άδελφή ξέρει τί λέει. Κι έγώ άλλωστε, όταν έκαμνα τή
θητεία μου στα πυροβολικά στοϋ Παύλου Μελά τό Στρατό-
πεδο, στή Σταυρούπολη, περνούσα συχνά τά άπογεύματα τής
εξόδου μου βολτάροντας μέσα στό νεκροταφείο του Ζείντε-
λίκ, πού είναι γεμάτο από χιλιάδες, θαμμένους στρατιώτες
του α' παγκοσμίου πολέμου, σκοτωμένους. 'Ο τόπος είναι
σαφώς έρωτικός και ιδιαίτερα θαλερό τό φροντισμένο χορ-
τάρι. Δέν πηγαίνουν ζευγαράκια εκεί, τό βράδυ κλείνουν οί
πόλες. 'Ο έρωτας άναδινεται από τούς τάφους. "Αν άφηναν
άνοιχτά, θά σύχναζε πολός κόσμος. Είναι σάν ένα πολύ
όρατο πάρκο έρωτικό.

Ολα τά πάρκα, βέβαια, είναι έρωτικά, αλλά όρισμένα
περισσότερο. Τό περισσότερο αυτό, θαρρά καθορί-
ζεται όχι μονάχα από τή συχνότητα τών έρωτικών
ραντεβού, αλλά και από τή δυνατότητα έρωτικής
'αναζήτησης. Τέτοιο πάρκο στήν 'Αθήνα είναι όπωσδήποτε

τό του Πεδίου του "Αρεως, πού ή όνομασία του χωρίς άμφιβολία δείχνει, ότι ήταν κάποτε χώρος όπου γίνονταν πολεμικές άσκήσεις και άσφαλώς θα είχε και στρατώνες κοντά. "Άλλωστε είναι και τώρα ή Σχολή Εδελπίδων. "Άλλά και τό Πάρκο του Λευκού Πύργου στη Θεσσαλονίκη, πού είναι τό μεγαλύτερο, επίσης, της συμπαρωτεύουσας, σε παρόμοιο χώρο έχει περίπου άνεγερθεί, μία και δίπλα του βρισκόταν τό εκεί Πεδίον του "Αρεως, όπου είχε στηθεί παλιά ή Διεθνής "Εκθεση, και τά λοιπά και τά λοιπά...

"Από τό Πεδίον του "Αρεως της "Αθήνας, μολονότι κατοικώ πολύ κοντά, μόνο απέξω περνά, εύφραϊνόμενος, άναψύχμενος, από τή δρόσο του και τό άρωμά του, όμως από μέσα ούτε για νά κόψω δρόμο δέν περνά και θά ήθελα νά σάς έλεγα ένα περιστατικό, τό όποιο μολονότι προσωπικό μου, έχει ευρύτερη διδακτική σημασία. "Ομως θά τό άφήσω απέξω αυτή τή φορά, δηλώνοντάς σας κάτι, πού θέβαια κι έσείς πολύ καλά τό γνωρίζετε, ότι σε όρισμένες περιπτώσεις, ό νέος άντρας είναι ιδιαίτερα εύαίσθητος και τρυφερός, μέ τήν έννοια της πληγής πού άνοίγει. Πάντως, νομίζω, ότι τό πάρκο του Λευκού Πύργου είναι πολύ πιο έρωτικό, μέ τήν έννοια της ήμεράδας και της ανθρώπινης κατάστασης. Δέν ξεχνά, θέβαια, τό Ζάππειο, αλλά δέν ξέρω γιατί τό θεωρώ λίγο γελοίο, όχι και τόσο σοβαρό, ως χώρο. Μ' ένα φίλο μου, μάλιστα, όταν τό άναφέρουμε στό τηλέφωνο, τό όνομάζουμε συνθηματικά «Δάσος της Βουλώνης» - και ό νοών νοείτω. "Ισως αυτό νά όφείλεται και στά τραγούδια από τίς όπερέττες, πού άκουγα από τή μάνα μου μικρός και πού νομίζω απέδιδαν τήν κατάσταση.

*«Στό Ζάππειο μία μέρα περιπατούσα,
συνάντησα μία νέα ξανθομαλλούσα...»*

Πάντως, τό Ζάππειο είναι, θέβαια, ένας χώρος μέ πολλή φυσιογνωμία, έστω και φαιδρή κάπως, ενώ οι επάνω χώροι της Σαλονίκης δέν διαμορφώθηκαν ακόμα ξεκάθαρα. Πρέπει νά συμβοδν πολλά εκεί, νά γράψουν πολλά οι έφημερίδες, νά γράψουν πολλά οι λογοτέχνες, πού διαβάζονται ευρύτερα, για νά γίνουν πασίγνωστα κι αυτά και μέ τήν άχλύ πού τους άρμόζει στό Πανελλήνιο.

Θυμάμαι ένα πληθος πρόσωπα, πού διακρίνονταν για τήν όμορφιά τους, τή δύναμή τους, τή θηλυπρέπεια ή τήν άνδροπρέπειά τους, πού τριγυρίζαν, κυνηγιόντουσαν, φιλιόντουσαν, μέσα στις συστάδες και στην άντηλιά, και πού δέν υπάρχουν πουθενά έξω άπ' τή μνήμη μου πλέον. Θά ήθελα, μεταπλασμένα σε ιστορίες, ή άπλως σε κατεβατά, νά τά διασώσω κατά κάποιον τρόπο, νά τά ένάσω και νά τά άναμίξω καινούργια και παλιά. Θά ήθελα ή μνήμη μου αυτή νά μπορούσε νά χωρέσει όσο τό δυνατό περισσότερους ανθρώπους, μέ τίς φάτσες τους, τά όνόματά τους, τά κορμιά τους, γυμνά έννοείται, μέ τά εξαίσιά τους όργανα πού τους οίστηγλατούσαν στη ζωή, όλες τίς ιστορίες τους, νά γίνει ένα έρωτικό νεκροταφείο μέγιστο, πού δέν θά κορρένεται ποτέ και όπου θά κυνηγιούνται μέσα οι φαντάροι και οι άδελφές, μία έρωτική πλατεία εύπρεπέστατη, όπου ένα μικρό χαμόγελο θά 'ναι άρκετό για ένα ξεκίνημα, έρωτικό πάρκο, όπου μέσα στους διαβαθμισμένους ίσκιους και τίς άντηλιές τά νέα ζευγάρια θά φιλιούνται διαρκώς δίχως νά έχουν πρόσωπα άπ' τόν πολύ έρωτά τους. Θά 'θελα νά θάλω μέσα μου τή Σαλονίκη και τήν "Αθήνα, μά και όλο τό άναμεταξύ τους διάστημα. Και δέν ξέρω πώς θά τό πετύχω αυτό. Τόσο πολύ επιθυμώ νά κατέχω αυτούς τους τόπους, νά 'χω για κάθε πιθαμή τους και μία έρωτική άνάμνηση, ώστε σκέφτομαι σιγά σιγά κατ' έτος ν' άρχισω τό χρόνο μία φορά, τό καλοκαίρι θέβαια, νά έρχομαι άπ' τή Θεσσαλονίκη στην "Αθήνα μέ τά πόδια, βλέποντας και μαθαίνοντας καθ' όδόν, σχηματίζοντας όπως ή άλεπού σάν κίνησε για τό χατζηλίκι άκουλουθίες μέ διάφορα εύλαβικά ζωντανά. Για νά πάω όμως από τήν "Αθήνα στη Θεσσαλονίκη μέ τά πόδια δέν θά τό επιχειρήσω ποτέ, γιατί εκεί βρίσκονται οι διάφοροι δικόι μου, πού θά θάλουν τίς φωνές, όταν καταταλαιπωρημένο θά μέ δούν, θ' άρχίσουν νά μέ περιποιούνται και νά μέ ρωτούν, νά μήν μέ

άφήνουν νά άναπολήσω και νά τροποποιήσω, ενώ εγώ θέλω νά φτάσω και άμέσως νά κλειστώ πίσω άπ' τά βαριά παραπετάσματα του σπιτιού μου, νά 'ρχίσω νά άναμασώ μία μία τίς έντυπώσεις μου κάνοντας έρωτικές συγκρίσεις και σε λίγες μέρες νά σηκωθώ νά πάω εκεί πού θέλω νά γνωρίσω καλύτερα. Γι' αυτό σάς είπα: «Θεσσαλονίκη "Αθήνα, μία έρωτική σύγκριση». "Υστερα είναι και ό κόσμος άλλιώτικος. Στην "Αθήνα όχι θέβαια πιο καλοσυνάτος, μά όπωσδήποτε πιο άδιάφορος, κόσμος πού ούτε θά γυρίσει νά μέ δει, όταν θά προσεγγίσω καταρρακωμένος και κατάνυρος, ήλιοψημένος επιτέλους, ενώ στη Θεσσαλονίκη ένα μάτι νά μέ πάρει, ιδίως φιλολογικό, είναι μπλεγμένος άσχημα, ποιος ξέρει τί ιστορία θά πλασθεί, και πόσο θά μέ συγχύσει, όταν σε λίγο κάνει τό γύρο, φτάνοντας και σε μένα, πού είμαι, θέβαια, έξαρχής ό προορισμένος για παραλήπτης της. Είναι ένα μυστήριο, πού ούτε μέ τά τόσα πεζογραφήματα πού έγραψα άπευθείας πιά για τή Σαλονίκη μόρεσα νά τό λύσω και νά δώσω κάποια άπάντηση. Μάλλον δέν θέλησα νά τό εκπολιορκήσω, βλέπω ότι πρέπει νά κατέλθω σε λεπτομέρειες, νά θεωρηθώ ακόμα και μικρόψυχος. Μιλώ γι' αυτό τό φαινόμενο της ιδιαίτερης κακότητας και κακογλωσσίας, πού παρουσιάζουν όρισμένα - λίγα πραγματικά - άτομα της κοινωνίας της, ιδίως άπ' τό χώρο ή τήν παραμεθόριο του πνεύματος. Δέν ξέρω πού νά άποδώσω αυτές τίς κορυφώσεις, αυτές τίς γλώσσες φωτιάς και δηλητηρίου, πού ξεπετιούνται ξαφνικά έναντίον ιδιαίτερα άνυπόπτων και άφοσιωμένων στη δουλειά τους ανθρώπων. "Εχει, θέβαια, και στην "Αθήνα πολλά όφίδια, αλλά έδω πρόκειται για κροταλίες. Κρίμα, άλλιώτικοι άνθρωποι άξιζαν γι' αυτή τήν πόλη.

Νομίζω ότι ό μονόλογός μου αυτός, τό παραμιλητό μου ίσως, πρέπει νά πάρει τέλος. Συμμάζεψα πάλι τήν παράταιρή μου κουρελού και τήν έσεισα μπρός στά μάτια σας. Είναι από ράκη πού χρόνια των χρόνων άποθησαυρίζω μέσα μου πιστεύοντας ότι είναι ιδιαίτερος πολύτιμα και άπ' τά όποια θγάζοντας συνθέτω τό έργο μου. Τόσο μωρό, τόσο παρατηρών, τόσο πάσχω και κάνω.

Είμαι σάν μία μάγισσα, μία στρίγκλα, από τίς όχιές αυτές κι εγώ, δεμένος άπ' τά ποδάρια σε δύο άλογα, άσπρες φοράδες, ως μου επιτραπεί, Θεσσαλονίκη και "Αθήνα, πόλεις άδερφές, πού μέ τραβολογούνε ακατάπαυστα και άσφαλώς κάποια στιγμή θά μέ διαμελίσουν και για ν' άφήσω τίς παραβολές λέγω ότι πιστεύω πιά πώς θά πεθάνω κάνοντας νέα σχέδια νά μεταφερθώ από τή μία στην άλλη πόλη. "Υπάρχουν πολλών ειδών διχασμοί σ' αυτόν τόν κόσμο. □

νηπιαγωγείο
το αστεράκι

- Κοντά στό σπίτι σας και δίπλα στό Λυκαβηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό αστεράκι».
- Μία μικρή δαση μέσα στό τοιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο - Διδασκαλία και επίβλεψη από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και άγάπης για τό παιδί.
- Έλάτε νά γνωριστούμε και νά συζητήσουμε για τό παιδί σας.

Γκόρφω Π. Εύθυμίου
Βαλαμώνος 4 και "Ασκληπιού τηλ. 6447830 - 3635419.

Καί τοῦ χρόνου...

Ἐγινε καί φέτος ἡ ἔκθεση τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου στήν Κηφισιά (γιά τρίτη χρονιά). Χωρίς περιστροφές, μπορούμε νά πούμε πώς ἡ ποιότητά της δέν ἐνέπνευσε κανενός εἶδους αἰσιοδοξία γιά τήν ἐπόμενη διοργάνωση: στήνοντας ἕνα «μικρομάγαζο», ὁ κάθε ἐκδοτικός οἶκος προσπαθοῦσε νά ὑπάρξει μέσα σ' ἕνα ἀνοργάνωτο χώρο καί, ὅπως ἔδειχναν τά ἐξωτερικά τοῦ ἀκαλαίσθητου σκηنيκοῦ, νά κάνει ἀπλῶς κάποιον τζίρο.

Ἔτσι... ἐκτέθηκε τό ἑλληνικό βιβλίο ἀπό τούς περισσότερους ἐκδότες. Ἀπ' ὅ,τι γνωρίζουμε, καί σύλλογο ἔχουν καί φωνές ὑπάρχουν γιά τή δέουσα κριτική. Ἐμεῖς θά ἐπισημάνουμε τήν ἐκδηλ. ἀπουσία τοῦ ἀριόδιου κρατικοῦ φορέα, τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ. Ἡ ἀπουσία αὐτή ἐκδηλώθηκε, κυρίως, μέ τήν ἀρνηση του νά προβεῖ σέ ἀγορά ἔστω καί ἐνός συμβολικοῦ ἀριθμοῦ βιβλίων. Κατά τά ἄλλα, ἰσχύουν μόνο τά τηλεοπτικά σλόγκαν γιά τήν διάδοση τοῦ βιβλίου, καθῶς καί τό στερεότυπο: ἄλλο εἶναι ἡ θεωρία καί ἄλλο ἡ πράξη.

Στό ἐπίπεδο τῆς θεωρίας, πού λένε, θά περιμέναμε τοῦ χρόνου, ἐκτός ἀπό τήν ἀριότερη καί μέ περισσότερη φαντασία διοργάνωση τῆς ἔκθεσης, τή θεματική παρουσίαση τοῦ βιβλίου, τήν ἐπεύθυνη σχετική συζήτηση καί τήν οὐσιαστική παρουσία τοῦ ἀριόδιου κρατικοῦ φορέα (ὄχι, βέβαια, μόνο μέ τή μορφή τοῦ ἀγοραστή ἢ μέ τίς σκέψεις καί τίς ιδέες τῶν διαφόρων ἀποστεωμένων ὑπηρεσιῶν...).

Ἡ κίνηση τοῦ βιβλίου

Παρουσιάζουμε παρακάτω τά βιβλία πού πωλήθηκαν περισσότερο στή διάρκεια τῆς 3ης Γιορτῆς Βιβλίου, στό Ἄλσος Κηφισιάς, ἀπό 13-29 Ἰουνίου. Τά στοιχεῖα δόθηκαν ἀπό τούς ἰδίους ἐκδότες-ἐκθέτες. Ἡ παρουσίαση εἶναι κατ' ἀλφαβητική σειρά:

1. **Ἄγκυρα**
2. Σειρά Ἰουλίου Βέρν
3. **Ἀγροτικές Συνεταιριστικές ἐκδόσεις**
4. Διαβάζω-μαθαίνω
5. **Ἀθηνά**
6. Βυζαντινὸ Κράτος, Στρογκόφσκυ
7. Ψυχολογία τῆς προσωπικότητας, Ι. Χασάπη
8. **Ἀλκων**
9. Πῶς λειτουργεῖ
10. Ἐμεῖς οἱ γυναῖκες
11. **Ἀναγνωστίδης**
12. Θεὸς ὑπάρχει; ὄχι, ἀπαντοῦν
13. Δρόμος πρὸς τὴ σοφία
14. **Ἀντιπαράλληλα**
15. Τί ἀπαντᾷς ὅταν τὸ παιδί σου σέ ρωτᾷ; Χαίριχ Μπρύνερ
16. Ὁξυγονία, Κλάρα Φέχερ
17. **Ἀργώ**
18. Μπαρμπαμπαμπάς, Α. Τιζόν - Τ. Ταίηλορ
19. Ἐπαίρεση τὸ μεγάλο παιχνίδι, Κρ. Γκρενιέ
20. **Ἀστέρ**
21. Ἐπάγγελμα πόρνη, Α. Ζωγράφου
22. Κώστας Καρυωτάκης-Μαρία Πολυδούρη, Α. Ζωγράφου
23. **Αἰγέρου Μαρία**
24. Πέντε φίλοι, Ἐνιντ Μπλάντον
25. Πάντιγκτον, Μάικ Μπουντ
26. **Βασδέκης Γιάννης**
27. Τουριστικοὶ ὁδηγοί
28. Σκάνδαλα Ρασοφόρων
29. **Βαρδίκας Δ. καί Ι. VIVLIOTECHNICA**
30. Παιδικὴ ἐγκυκλοπαίδεια Attica
31. Μαθαίνω τὰ ζῶα τοῦ δάσους
32. **Βασιλείου Ι.**
33. Καρδιά, E. De Amicis
34. Διηγήματα ἀπὸ τὴν καρδιά, E. de Amicis
35. **Βέγας**
36. Τὸ φαινόμενο τῆς ἀλλοτρίωσης στή γλώσσα, Μ. Γλέζου
37. Ἐνακατακτώντας τὴν ἐλπίδα, Ρ. Γκαρντνύ
38. **Γιαννίκος Βασίλειος**
39. Ἡ θέση τῆς Ἑλληνίδας, Ρούλα Κακλαμανάκη
40. Oxford (Λεξικό)
41. **Γλῶσσος**
42. Τὸ δεύτερο φύλο, Σιμόν ντέ Μπωβουάρ
43. Ἡ δημοκρατία στὸ σπῆτι, Ρ. Ντράικωρς
44. **Γράμματα**
45. Τὸ μπουρδέλο, Ἡλία Πετρόπουλου
46. Ὁ Τούρκικος καφές ἐν Ἑλλάδι, Ἡλία Πετρόπουλου
47. **Γρηγόρης**

● Ὁ Σύλλογος Φιλοπροόδων Κρεστένων ὁργανώνει καί φέτος τὴ **«γιορτὴ τῆς σταφίδας»** (9 καί 10 Αὐγούστου). Στούς σκοποὺς τῆς γιορτῆς αὐτῆς συγκαταλέγονται ἡ προβολὴ τῆς μαύρης Κορινθιακῆς σταφίδας, ἡ τουριστικὴ ἀνάπτυξη τῆς περιοχῆς καί ἡ παρουσίαση τῆς λαϊκῆς τέχνης τῆς περιοχῆς τῆς Ὀλυμπίας.

● Ἀπὸ τίς 27 Ἰουλίου ἀρχίζει τὴ λειτουργία του τὸ **«Ἰωνικό Κέντρο»**, πού ἰδρύθηκε πρὶν ἀπὸ τρία χρόνια στή Χίο. Στὰ πλαίσια τοῦ κύκλου νεοελληνικῶν σπουδῶν θά γίνουν μαθήματα εἰδικοῦ ενδιαφέροντος, τὰ ὁποῖα θά κάνουν οἱ Ὁλφ Ζιγκόν, Δ. Ν. Μαρωνίτης, Ντ. Φέρλεϋ, Κορνῆλιος Καστοριάδης, Σ. Μπω-Μποδύ, Μ. Δραγούμης, Ἄλκη Κυριακίδου-Νέστορος, Μαρία Βουρα, Γ.Γ. Παπαϊωάννου, Γιάννης Τσαρούχης, Μ. Γρηγορίου, Γ. Παπαδόπουλος, Ἀλέξης Διαμαντόπουλος, Ἐντιμοντ Κήλυ, Θ. Φραγκόπουλος. Τὰ μαθήματα θά γίνονται, κυρίως, στὰ ἀγγλικά καί ἔχει προβλεφθεῖ ἡ ἐκδοσὴ τους (μαζί μέ τὰ πρακτικά τῶν συζητήσεων).

● Γιά τέταρτο χρόνο συνεχίζει τὴ δραστηριότητά του ὁ

«Ὁργανισμὸς Ἑπειρωτικοῦ Θεάτρου». Ὁ Ο.Η.Θ. ὁργάνωσε, ἀπὸ τίς 26 μέχρι τίς 30 Ἰουνίου, πολιτιστικὴ ἑβδομάδα στὸ ὑπαίθριο θέατρο τῆς Ἐταιρίας Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν (Γιάννινα), μέ τίς παρακάτω ἐκδηλώσεις: 26 Ἰουνίου: Ἐθνικὰ Μπαλλέτα Φιλιππίνων, 27 Ἰουνίου: «Καλὴνύχτα Μαργαρίτα», 28-29 Ἰουνίου: «Φιλάργυρος», 30 Ἰουνίου: Μουσικὴ ἐκδήλωση ἀπὸ τὸ Μουσικὸ τμήμα τοῦ Ο.Η.Θ. καί «Οἱ 300 τῆς Πηνελόπης».

● Ἀπὸ τίς 18 ὥς τίς 22 Μαΐου 1980, ὁ Δήμος Θεσσαλονίκης διοργάνωσε τὸ 2ο Συνέδριο Ἀρχιτεκτονικῆς Κληρονομιάς μέ θέμα: **«Ἀρχιτεκτονικὴ Κληρονομιά καί Μνημεῖα στή Θεσσαλονίκη»**. Τὰ κυριότερα συμπεράσματα τοῦ Συνεδρίου ἦταν:

1. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ μας κληρονομιά ἔχει ὑποστῇ μεγάλες καί, ἴσως, ἀνεπανόρθωτες καταστροφές σέ ὅλη τὴ χώρα.
2. Τὸ πρόβλημα εἶναι πρωταρχικὰ κοινωνικὸ, ἀφοῦ χώρος καί χρόνος, γῆ καί κτίσματα, παρελθόν καί παρόν

3. **Νεοελληνικὴ ταυτότητα**
4. Ὁ προβληματικὸς ἄνθρωπος
5. **18. Νεόκοσμος**
6. Μικρὰ Ἀσία, (1ος & 2ος τόμος), Φ. Ν. Γρηγοριάδης
7. **19. Gutenberg**
8. Οἱ Μουσικαὶ ἐφτά, Ἐνιντ Μπλάι-τον
9. Πολιτικὴ Οἰκονομία (πέντε τόμοι), ἔκδοση τῆς Οἰκονομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Λο-μονόσοφ
10. **20. Διάλογος**
11. Ἀπὸ τὴ Βάρκιζα ὡς τὸν ἐμφύλιον πόλεμο, Κ. Καραγιώργη
12. Ἡ 4η Αὐγούστου, Σπ. Λιναρδά-του
13. **21. Δίπτυχο**
14. Οἱ καταπληκτικὲς νίκες τῆς σύγ-χρονης ψυχολογίας, Ρ. Daco
15. Ψυχανάλυση καί ψυχικὴ ἰσορρο-πία, Ρ. Dacco
16. **22. Δίοντρα**
17. Γυναῖκες ἀδιαθεσίες καί παθή-σεις, D. Manol
18. Πῶς νὰ καταπολεμήσετε τὸ ἀγ-χος χωρὶς φάρμακα
19. **23. Δίφρος**
20. Ὁδηγὸς λογοτεχνίας, Γιάννη Γουδέλη
21. Paolo Pasolini, Π. Χατζηγάκη
22. **24. Δίδυμοι**
23. Πῶς ν' ἀναπτύξετε τὴ μαγικὴ δύ-ναμη τοῦ νοῦ σας, W. M. Ger-MAIN
24. Ἡ χαρά τοῦ σέξ, Alex Comfort

25. **Δωδώνη**
26. Ἔτσι μίλησε ὁ Ζαρατούστρας, Φρ. Νίτσε
27. **Δωρικός**
28. Ἐνα παιδί μετράει τ' ἀστρα, Μ. Λουντέμη
29. **Ἐγνατία**
30. Ὁ λύκος τῆς στέππας, Ἐρμαν Ἐσσε
31. Ὁ δύσκολος θάνατος, Ν. Α. Ἀσ-λάνογλου
32. **Εἰρήνη**
33. Ἡ λεῦκα μέ τὸ κόκκινο μαντήλι, Τ. Αἰτμάτοφ
34. Μικρὴ ἡρώιδα, Γ. Καζαντζάκη
35. **Ἐρμής**
36. Τὸ τρίτο στεφάνι, Κ. Ταχτοῆς
37. **Ἐξάντας**
38. Τὰ ἡμερολόγια, Φ. Κάφκα
39. **Ἐταιρία Ἑλληνικῶν Ἐκδόσεων**
40. Λεξικὸ δημοτικῆς
41. Σχολικὴ ἐγκυκλοπαίδεια, «ὕδριας»
42. **Ἐστία**
43. Τὸ μυθιστόρημα τῶν τεσσάρων
44. Τομές, Φιλιππίδης
45. **Εὐκλείδης**
46. Ἡ αὐτοκτονία σέ ἀπλὰ μαθήμα-τα, Ν. Συνατσάκη
47. Ἡ εὐτυχία τοῦ νὰ εἶσαι Ἑλλη-νας, Τ. Καλονάρος
48. **Ἡράκλειτος**
49. Ἀλφαθητάριο
50. **Ἡριδανός**
51. Ἱστορία τῆς τρέλας
52. **Θεμέλιο**
53. Ἡ διπλὴ ἀποκατάσταση τῆς

συνθέτουν τό πλαίσιο μέσα στο οποίο ζούμε.

3. Η συνειδητοποίηση του «μέτρου» καί της κλίμακας – αρχή της παραδοσιακής τέχνης καί «αισθητικής» – πρέπει νά ξαναβρεί τή θέση της στή σύγχρονη ζωή, ή όποία τείνει νά αποκόψει κάθε έπαφή μέ τό παρελθόν.

4. Οί μέθοδοι καί οί τρόποι, τά θεσμικά πλαίσια καί ή δομή τών υπηρεσιών πού ασχολούνται μέ τό θέμα της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποδείχτηκε, μέχρι σήμερα, πώς δέν είναι δυνατόν νά αντιμετώπισουν τά προβλήματα, όπως απαιτείται.

5. Οί σεισμοί του 1978 προξένησαν πολλές ζημιές στά μοναδικά βυζαντινά καί μεταβυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης. Διαπιστώνεται ότι σημειώθηκε μεγάλη καθυστέρηση στήν επίσημανση καί στήν έπούλωση τών ζημιών αυτών.

6. Πέρα από τούς άρμόδιους φορείς πού καλούνται νά συντονιστούν στήν προσπάθεια γιά τήν διάσωση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Θεσσαλονίκης, πρέπει νά δραστηριοποιηθούν οί τεχνικοί, οί δημοτικοί καί άλλοι μαζικοί φορείς, καθώς καί κάθε συνειδητός πολίτης.

● Κυκλοφόρησε τό πέμπτο τεύχος του περιοδικού «**Τέχνη καί Πολιτισμός**», πού εκδίδεται από τήν «Πανελλήνια

Πολιτιστική Κίνηση». Έκτός από τήν έκθεση τών δραστηριοτήτων της «Κίνησης», τό τεύχος περιλαμβάνει μιάν έρευνα γιά τή μόλυνση του περιβάλλοντος στόν Πειραιά καί τά μελετήματα «Ηπειρωτική Αρχιτεκτονική», «Η λιθογλυπτική της Χίου», «Οί λαϊκές διδλωθήκες στήν Ελλάδα», «Ο ποιητής Γιώργος Σεφέρης» κ.ά.

● Η Ένωση Γυναϊκών Ελλάδας όργανωσε πληροφοριακή συγκέντρωση γιά τούς εκπροσώπους του Τύπου στο σπίτι της Μελίνας Μερκούρη. Η Καλλιόπη Μπουρδάρα καί άλλες εκπρόσωποι του κινήματος έδωσαν λεπτομερείς πληροφορίες γιά τό Συνέδριο Γυναϊκών της Μεσογείου πού όργανώνεται από τήν ΕΓΕ στίς 10-13 Οκτωβρίου. Θά συμμετάσχουν καί άλλες δύο γυναίκες έλληνικές όργανώσεις, ή ΟΓΕ καί ή ΚΔΓΕ. Καί θά έρθουν γυναίκες από 22 άλλες όργανώσεις καί από όλες τίς χώρες της Μεσογείου. Κοινός τους παρανομαστής, ό συνδυασμός του άγώνα γιά τήν άπελευθέρωση της γυναίκας μέ τήν πάλη γιά τήν κοινωνική άπελευθέρωση καί τήν έθνική ανεξαρτησία. Σημαντικό, λοιπόν, τό ενδιαφέρον αυτής της

συνάντησης καί γιά τό γυναικείο κίνημα καί γιά τήν πολιτική ζωή χώρας γενικότερα.

● **Τό άσθενόφρο** του Τάσου Χατζηγεωργίου είναι ένα μικρό χειρόγραφο διδλωράκι, «ή πρώτη του δουλειά διαστική καί έρασιτεχνική», όπως λέει ό ίδιος, μά συμπαθητική σάν ένέργεια έκφραση, όπωσδήποτε, της ανάγκης γιά έπικοινωνία στά έικοσιδυό του χρόνια. Είναι ό,τι «ό άμφιβληστροειδής πασκίζει νά ταιριάζει», «τό κουλούρι άπ' τό χτεσινό χάδι», αλλά καί ή σαρκαστική του διάθεση διατυπωμένη: «*Στή διαχωριστική / του έγκεφάλου μου γραμμή / έγινε κάποιο άτύχημα / μά ήτανε εύτύχημα / της μοίρας μου τό στοίχημα / νά μείνει ή ΓΡΑΜΜΗ*».

● Debate μέ θέμα «**ή ποιή του άντρου**». Από άριστερά πρós τά δεξιά: Βασ. Κουτρούμπας καί Βασ. Κοντογιαννόπουλος. 3ος ό

Άπόστολος Μπέσης (†), αντιπρόεδρος τότε της ΕΦΕΕ (άνηκε στο Κόμμα τών Προοδευτικών)· μετά, οί Κ. Βεργόπουλος, Γ. Σπηλιόπουλος καί Μιχ. Παπαγιαννάκης. Η φωτογραφία από τή συζήτηση αυτή δημοσιεύθηκε στο προηγούμενο τεύχος (σελ. 35).

Όμως τά χρόνια καί οί καιροί έχουν περάσει, τά πρόσωπα δύσκολα αναγνωρίζονται, έξ ου καί τά άλλα άντ' άλλων πού γράψαμε σάν λεζάντα. Σάν... άνταμειδή γιά τή σύγχυση πού προκαλέσαμε, σάς προσφέρουμε σήμερα τήν έξής πληροφορία: Τά «**υπέρ**» της ποιήσ του θανάτου έξέθεσαν οί Μιχ. Παπαγιαννάκης καί Γ. Σπηλιόπουλος, ενώ τά «**κατά**» οί Βασ. Κοντογιαννόπουλος καί Βασ. Κουτρούμπας – μέ δλους τούς τύπους πού άπαιτεί τό άγγλικής καταγωγής debate...

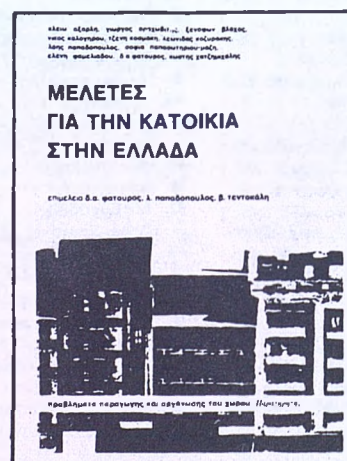
- Εθνικής Άντίστασης, Δ. Παρ-
σαλίδη
- Έκσυγχρονισμός καί βιομηχα-
νική επανάσταση στα Βαλκάνια
τόν 19ο αιώνα
- 47. **Κυκλος**
- Χρωματιστές πέτρες
- 48. **Μετόπη**
- Φακιδομήτη-Μικές
- 49. **Μίνωας**
- Νιότη χωρίς τραγούδια, Σ. Φίλ-
ντιση
- Μισά της στεργιάς καί μισά της
θάλασσας, Σ. Φιλντιση
- 50. **Μνήμη**
- Μαγικόφορσι: ποίηση καί επανά-
σταση
- 51. **Μορφές**
- Έξέλιξη καί παρακμή τών λαών,
Marcel Brion
- Λυρικά άφιέρωματα-δράματα, Ρ.
Ταγκόρ
- 37. **Ίκαρος**
- Καβάφης
- Μαρία Νεφέλη, Έλύτη
- 38. **Κάκτος**
- Πλήρης Ιατρική διαίτα, Σκαρ-
νταήλ
- Άν έέραμε τί τρώμε, Κ. Μπαζαίος
- 39. **Καρδαμύτα**
- Οί Έλληνες καί τό παράλογο,
Dodd's
- Τά έλληνικά μαντεία, Parke
- 40. **Καραμπερόπουλος**
- Θεμελιώσεις κοινωνιολογίας, Α.
Έμμανουήλ

- Επαγγελματική διαπαιδαγωγή-
ση, Κ. Καλογήρου
- 41. **Καστανιώτης**
- Σκληροί άγώνες γιά μικρή ζωή, Ε.
Άλεξίου
- Μυστήρια, Ε. Άλεξίου
- 42. **Κέδρος**
- Ποίηση Ρίτσου
- 43. **Κονιδάρι**
- Έναλλακτική λύση
- Η κατάρα τών Φαραώ
- 44. **Κούσκουρα**
- Άριθμητική Ίης τάξης
- 45. **Κοροντζή**
- Η θεωρία της σχετικότητας του
Αϊνστάιν
- 46. **Κρυστάλης**
- Αφγανιστάν
- 47. **Μπεργαδής**
- Τό δικαίωμα νά είσαι άνθρωπος
- 48. **Μπογιάνης**
- 360 έλληνικά αινίγματα
- 49. **Μπουκουμάνης**
- Σειρά έποσημονικής φαντασίας
- 50. **Μήνυμα**
- Η φυλακή, Ν. Φαρουδάκη
- 51. **Νέα σύνορα**
- Κοινωνικά συστήματα, Β.Ι. Φίλια
- Ο Μπρέχ έρμηνεύει Μπρέχτ
- 52. **Νεφέλη**
- Rock — έγκυκλοπαίδεια
- 53. **Νικόδημος**
- Έκθέσεις Νικόδημου
- Παραμύθια Λαουτάρη
- 54. **Νότος**
- Η κυτταρίδα θεραπεύεται,
Ούλριχ

- Ψυχολογία του παιδιού, Ίννερ-
χόφερ
- 55. **Όδυσσέας**
- Ο δρόμος μέ τίς Φάμπρικες, Τζ.
Στάινμπεκ
- Η Άλίκη στή χώρα του LSD,
Άλίκη Χ.
- 56. **Παπαδήμας**
- Βυζάντιο, Ν. Baynes, Η. Moss
- Ο ποιητής Γιώργος Σεφέρης, Α.
Καραντώνη
- 57. **Παπαζήσης**
- Σειρά ΕΟΚ
- 58. **Παπασωτηρίου**
- Κεντρικά θερμάνσεις, Α. Μανιά
- 59. **Πέλλα**
- Υποταγή, Φ. Σαγκάν
- Καρωτάκι Άπαντα
- 60. **Περακάκης**
- Η Κρήτη στίς φλόγες
- 61. **Πλανήτης 70**
- Τι είναι λογοτεχνία, Σάρτρ
- 62. **Πορεία**
- Οί πρώτες μακρινές ρίζες της
Νεοελληνικής λογοτεχνίας, Ν.
Μπελογιάννη
- Έυρωκομμουνισμός· ή Ρεβιζιο-
νισμός χωρίς μάσκα, Μ. Σιέχου
- 63. **Πύλη**
- Άκου άνθρωπάκο, Β. Ράιχ
- Η δολοφονία του Χριστού, Β.
Ράιχ
- 64. **Σίσυφος**
- Γενιά του '70 (ποίηση)
- 65. **Σολδάτος**
- Καραγκιόζης-Άνθολογία
- 66. **Σπανός**

- Βότανα
- 67. **Σταμούλης**
- Ρητορική καί θεωρία
- 68. **Στεφανίδης Ι. καί Μ.**
- Έλληνική μυθολογία
- 69. **Σύγχρονη εποχή**
- Άναζητώντας τά ιδανικά, Ροζεν-
τάλ
- Άπαντα Λένιν
- 70. **Ταμασός**
- Η ώρα τών Πενήντα λεπτών, Ρ.
Linder
- ΝΠΠΣ – Ένα παιδί αναζητάει τον
εαυτό του, V. Axline
- 71. **Τεκμήριο**
- Μικρός Νικόλας, Σανπέ / Γκοσ-
ανύ
- 72. **Τήνος**
- Δυό παιδιά σέ ναρκοπέδιο
- 73. **Φιλιπότη**
- Τελευταίο αντίο, Β. Βασιλικού
- 74. **ΦΩΣ - ΧΕΕΝ**
- Τά μουσικά της αγάπης
- Δίχως Θεό όλα έπιδέπονται
- 75. **Χατζηνικολή Ι.**
- Άδριανού Άπομνημονεύματα
- 76. **Χιωτέλη Ι.**
- Γιά τή μητέρα, Κ. Παδιατέλη
- 77. **Χρυσή Πέννα – Παπαχρυσάνθου**
- Κράμερ εναντίον Κράμερ
- 78. **Ψιχαλός**
- Άνθοκομία
- Βότανα
- 79. **Ψυχογός**
- Ο Παπαγάλος σταθμάρχης, Γέλα
Λέτμαν.

Διεύθυνση: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Εκδοτικός Οίκος ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, Πρ. Κορομηλά 38, τηλ. 264958, 277350 Θεσσαλονίκη

Ο Χορός και η Διδασκαλία

της Σοφίας Παπανδρέου

Για τον περισσότερο κόσμο ο χορός δεν λέει και πολλά πράγματα. Στο άκουσμα της λέξης αυτής πολλοί φέρνουν απλώς στο νου τους την εικόνα της Μαργκότ Φοντέιν ή του Ρούντολφ Νουρέγιεφ. Επίσης, δεν είναι λίγοι εκείνοι που αντιλαμβάνονται το χορό μόνο σαν μιά άσκηση, χωρίς πνευματικό περιεχόμενο ή σαν γυμναστική ρουτίνα. Η αντίληψη αυτή είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη ανάμεσα στους γονείς που στέλνουν τα παιδιά τους σε σχολές ρυθμικής, μόνο και μόνο για να αποκτήσουν αρμονικές σωματικές αναλογίες ή για να θεραπευτούν από την... πλατυποδία.

Όλες αυτές οι λανθασμένες απόψεις όφειλονται, κατά κύριο λόγο, στον αποπροσανατολισμό ή τις ατέλειες της χορευτικής μας παιδείας.

Είναι γνωστό πως ο χορός δεν ταυτίζεται με την απλή, χωρίς σκέψη, άσκηση. Δεν προσφέρει μόνο σωματική ικανοποίηση. Ο χορός συνδυάζει τη γυμναστική, τη φαντασία, τη δημιουργικότητα, την εκφραστικότητα. Παρέχει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να γνωρίσει καλύτερα το σώμα του· να έλεγχει περισσότερο την ενεργητικότητά του, τις κινήσεις του. Όσο κι αν μας φαίνεται σήμερα παράδοξο, ο χορός ήταν και είναι πάντα μιά πνευματική άσκηση: μιά ιδιαίτερα σημαντική πνευματική άσκηση, όπου εκφράζεται άκρως ή ανθρώπινη προσωπικότητα.

Βασική προϋπόθεση για τη σωστή καλλιέργεια του χορού, για την καθιέρωσή του σαν θεσμού, είναι η ύπαρξη των κατάλληλων κοινωνικών συνθηκών. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο μόνο μπορεί να προσφερθεί μιά σωστή χορευτική αγωγή για τα παιδιά. Αυτό δεν σημαίνει ότι όλα τα παιδιά θα πρέπει να εκπαιδεύονται με την προοπτική να γίνουν επαγγελματίες στο μπαλέτο, ή στο σύγχρονο χορό. (Υπάρχουν ορισμένα ειδικά εκπαιδευτικά συστήματα για τη διδασκαλία της κίνησης και του ρυθμού, τα οποία δεν προϋποθέτουν μιά ιδιαίτερα προηγμένη τεχνική γνώση του χορού. Τέτοιο είναι, λ.χ., το άγγλικό σύστημα Laban, που παρέχει τη δυνατότητα στους μαθητευόμενους να κάνουν σωστές κινήσεις και, ταυτόχρονα, να καλλιεργούν, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, τη σκέψη και τη δημιουργικότητά τους).

Στην Ελλάδα, όπως είναι γνωστό, η χορευτική παιδεία νοσεί βαθύτατα. Κι είναι ιδιαίτερα απογοητευτικό να γίνεται αυτή ή

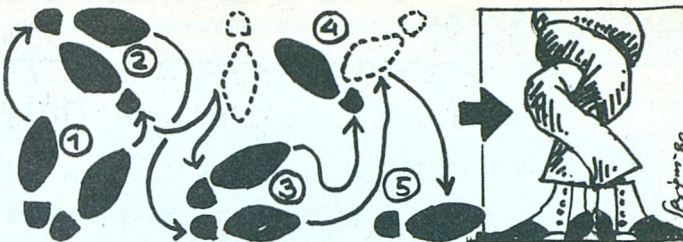
διαπίστωση για μιά χώρα με πλούσια λαϊκή χορευτική παράδοση. Μιά παράδοση που σβύνει κι αυτή σιγά-σιγά κάτω από το βάρος του ακατάπαυστου πολιτιστικού εκφυλισμού, που αποτελεί ένα από τα βασικά γνωρίσματα της σημερινής ελληνικής πραγματικότητας.

Τό πρόβλημα, βέβαια, δεν είναι καθόλου απλό. Συνδέεται με την έλλειψη της απαραίτητης κοινωνικής υποδομής, που η διαμόρφωσή της εξαρτάται πάντα από μιά σωστά προσανατολισμένη κρατική πολιτική.

Τι θα μπορούσε να γίνει σήμερα

Παίρνοντας υπόψη τα σημαντικά δεδομένα και, κυρίως, τους περιορισμούς της πολιτικής πραγματικότητας, πιστεύουμε ότι μιά πρώτη προσπάθεια για την παροχή σωστής χορευτικής αγωγής μπορεί να ξεκινήσει με πρωτοβουλία της τοπικής αυτοδιοίκησης και ειδικότερα του Δήμου της Αθήνας. Κάτι τέτοιο, όμως, προϋποθέτει την υιοθέτηση ορισμένων ριζικών λύσεων. Πιο κάτω παραθέτουμε ένα σύνολο προτάσεων που, κατά την άποψή μας, θα μπορούσαν να υλοποιηθούν στο άμεσο μέλλον.

● Πρέπει ο Δήμος να προχωρήσει στην πρόσληψη δασκάλων, που να είναι διεθνώς αναγνωρισμένοι, με την προοπτική να ιδρύσει Σχολή Χορού, ως τμήμα του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου. Η Σχολή θα πρέπει να διαθέτει σύγχρονο τεχνικό εξοπλισμό (κατάλληλες αίθουσες χορού, αίθουσα για πρόβες και παραστάσεις, χώροι αποδυτηρίων κλπ.). Εκεί, είναι δυνατό να απασχοληθούν και πρόσθετοι χορευτές - δάσκαλοι και να πειραματιστούν στο σύγχρονο χορό, στη τζαζ, κλπ. Ένας από τους σημαντικότερους, επί μέρους, στόχους αυτής της Σχολής, θα

πρέπει να είναι η δημιουργία ενός δημοτικού χορευτικού συγκροτήματος υψηλού επιπέδου.

● Σκόπιμο θα ήταν ακόμη να καθιερωθούν ειδικά μαθήματα για τη μετεκπαίδευση των Ελλήνων δασκάλων, μέτρο που θα συντελέσει στη βελτίωση παιδείας που προσφέρεται από τις υπάρχουσες ιδιωτικές σχολές χορού.

● Στη Σχολή αυτή θα ήταν δυνατό ακόμη να φοιτούν άτομα που δεν επιθυμούν να γίνουν επαγγελματίες χορευτές. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στο σύστημα Laban, που αφορά, κυρίως, τους μη επαγγελματίες. Η διδασκαλία των διαφόρων συστημάτων χορού (μεταξύ των οποίων και το Laban), θα μπορούσε να γίνεται τόσο στο κέντρο, όσο και στις συνοικίες της Αθήνας, ακόμη και στην επαρχία.

● Στο άμεσο μέλλον, ο Δήμος θα πρέπει να καθιερώσει σεμινάρια χορού διάρκειας 10 έως 15

ήμερων. Στα σεμινάρια αυτά θα ήταν σκόπιμο να κληθούν να διδάξουν διεθνώς γνωστοί χορευτές. (Σχετικά εδώ αναφέρεται η επιτυχία που είχαν τα σεμινάρια που έκανε, στις αρχές του τρέχοντος χρόνου, ο Lommel).

Οι προτάσεις μας αυτές γίνονται για την επίτευξη των ακόλουθων στόχων:

● Την ευρύτερη διάδοση της γενικής χορευτικής παιδείας.

● Την ορθολογική διδασκαλία του χορού.

● Τη δυνατότητα για μιά ανανέωση του χορού.

● Τη δημιουργία ενός χορευτικού συγκροτήματος με δυνατότητες ευπρόσωπης παρουσίας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Ενδόντο είναι πως όλοι αυτοί οι στόχοι θα αποκτήσουν μιά ευρύτερη προοπτική στην περίπτωση που θα διαφοροποιηθεί ριζικά η σημερινή πολιτική - και, άρα, η πολιτιστική - πραγματικότητα της χώρας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑΣ

Του ΝΙΚΟΥ ΨΥΡΟΥΚΗ: Τόμοι 6, Άδελτοι

Δρχ.

1. Η ΑΥΓΗ ΤΟΜΟΣ Α'
ΤΟΜΟΣ Β'

● Η εποχή όπου το μαζικό έγκλημα και η καταστροφή όλων των πολιτισμών έρχοταν να δημιουργήσει τα θεμέλια της αποικιοκρατίας. Ήταν η εποχή της δημιουργίας των σκλάβων της αποικιοκρατίας, των σκλάβων του παγκόσμιου κεφαλαίου.

2. ΤΟ ΜΕΣΟΥΡΑΝΗΜΑ ΤΟΜΟΣ Γ'
ΤΟΜΟΣ Δ'

● Η εποχή της ολοκλήρωσης των αποικιακών κατακτήσεων. Η εποχή που ολοκληρώνεται το έργο της αύγης της αποικιοκρατίας.

3. Η ΔΥΣΗ ΤΟΜΟΣ Ε'
ΤΟΜΟΣ ΣΤ'

● Η εποχή που μέστωσαν οι συνθήκες για να αρχίσει να γίνεται κατανοητή η αποικιοκρατία από τους πολλούς και βασικά από τους σκλάβους. Η εποχή που οι σκλάβοι άρχισαν να γυρεύουν ένα καλύτερο κόσμο απ' αυτόν που είχε οικοδομήσει το παγκόσμιο αποικιοκρατικό καπιταλιστικό σύστημα.

έκδόσεις επικαιρότητα
άσκληπιού 1 - τηλ. 3636.083

Ματαίωση συναυλιών καί «ματαίωση» μουσικών...

του Γιώργου Λαυτσάκου

Τή θαύτατη έκτίμησή μας στίς
όχι τρέχουσες ἀρετές του μαέ-
στρου Γιάννη Άδρα, του καθαρι-
στή Κώστα Κοτσιώλη και του
πιανίστα Άρη Γαρουφαλῆ,
ἔχουμε ἐπανελημμένα διακηρύ-
ξει σέ κριτικά μας κείμενα. Καί
ἀσφαλῶς λυπηθήκαμε πού τά
πράγματα ἤρθαν ἔτσι, ὥστε νά
στερηθοῦμε τίς συναυλίες καί τῆς
ὀξφορδιανῆς ὀρχήστρας Pro Mu-
sica, ὅπως ἀλλοστε καί ἔκείνες
τῆς Μικρῆς Ὀρχήστρας Ἐγχόρ-
δων του Τάτση Ἀποστολίδη ἡ
τῆς πολωνικῆς ὀρχήστρας ἀπό
τῆν Κρακοβία. Ὅμως, δέ μπο-
ροῦμε παρά νά συνταχθοῦμε
ἀπερίφραστα μέ τόν Πανελλήνιο
Μουσικό Σύλλογο (Π.Μ.Σ.) πού
πέτυχε τή ματαίωσή τους. Δέ θά
ἐπεκταθοῦμε σ' αὐτά πού τό
κοινό ἤδη γνωρίζει ἀπό τίς ἐφη-
μερίδες. Στήν οὐσία, λοιπόν: θά
ἦταν πάρα πολύ εὐκολο νά ἀπο-
μονώσουμε κάποιες «βίαιες» λε-
κτικές διατυπώσεις ἡ ἄτυχια,
ἔστω, δυναμικές ἐνέργειες του
Π.Μ.Σ. ἀπ' ἔκείνες πού θίγουν
κάποιες κολονακίτικες εὐαι-
σθησίες μόνον ὅμως ὅταν προέ-
ρχονται ἀπό ὀρισμένες πηγές – οἱ
ἴδιες αὐτές «εὐαίσθητες» τό
βουλόνοιν, ὡς γνωστόν, ὅταν
ἀκόμη καί ποινικά κολάσιμες ἐκ-
φράσεις καί ἐνέργειες προέρχον-
ται ἀπό τοὺς ἑκλεκτοὺς τους! Πρόκειται γιά γνώστη καί παμ-
πάλαιη μέθοδο ἀποπροσανατολι-
σμοῦ τῆς κοινῆς γνώμης ἀπό τήν

οὐ σία τῶν προβλημάτων. Καί ἡ
οὐσία, στήν προκειμένη περι-
πτωση εἶναι ὅτι οἱ ἀπαυδημένοι
αὐτοὶ ἄνθρωποι πού κουβαλοῦν
τίς ἀμαρτίες μισοῦ αἰῶνα ἀδια-
φορίας, ἀσχετοσύνης καί σκοτα-
δισμού τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας
γύρω ἀπό τά προβλήματα τῆς
μουσικῆς καί τῆς ὀδειακῆς παι-
δείας, δίνουν ἕνα ὑπερ πάντων
ἀγώνα μόνο καί μόνο γιά νά
φτάσουν ὡς τό τραπέζι του δια-
λόγου καί τῶν διαπραγματεύ-
σεων: ὁ Π.Μ.Σ. ἀντιπροσωπεύει
σήμερα τή μόνη φωνή πού ἔξακο-
λουθεῖ νά ἀγωνίζεται ἀτελι-
σμένα ἐναντία στό μεταδικτατο-
ρικό «κατεστημένο» τῆς μουσικῆς
μας, τό ἴδιο αὐτό πού γιά νά
ἐδραιωθεῖ ἔταξε στοὺς μουσικούς
«λαγούς μέ πετραχήλια»! Μιά
φωνή πού ἀγωνίζεται νά περάσει
τό δίκιο τῆς μέσα ἀπό ἕνα ἡμερή-
σιο Τύπο (μέ ἐλάχιστες ἴσως ἐ-
ξαιρέσεις) εἴτε καλοπροαίρετα
ἀπληροφόρητο σέ δάθος, εἴτε
ἀπερίφραστα καί μεροληπτικά
ἀρνητικό, μιά φωνή γεμάτη «μα-
ταίωση» (Frustration) καί ἀτελι-
πεία πού ἀγωνίζεται νά σπάσει τό
φράγμα τῆς πολὺμνης, προκλη-
τικῆς σιγῆς τῆς Πολιτείας: χροῖα
τώρα τοὺς ἐμπνέει μέ τό ζήτημα
τῆς μονιμοποίησης τῶν ἐκτάτων
καί τῶν «συγγενικῶν δικαιωμά-
των» τῶν ἐκτελεστών, ἐδῶ καί
μῆνες ἐπιμένει νά κρατᾷ κλειστή
καί ἐκτός Φεστιβάλ τῆν Κρατική
Ὀρχήστρα Ἀθηνῶν, χωρίς καν

νά νιώθει τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐ-
ξήγησης στοὺς φορολογούμενους
πολίτες, δημιουργώντας βάσιμους
φόβους γιά τήν ἐπικείμενη διά-
λυση καί ἔκλειψης, καί τῆς Συμφω-
νικῆς τῆς Ε.Ρ.Τ.!

Καί ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού
ἐπιμένουν νά ἐπικαλοῦνται τή...
δαρῶν Στάφ, ὅταν τό δίκιο τοῦ
Π.Μ.Σ. ἀναγνωρίστηκε ἀπό τή
Διεθνή Ὀμοσπονδία Μουσικῶν
(F.I.M.), μέ συνδικαλιστικῆ πεί-
ρα, εὐαισθησία καί παράδοση
νηφάλιας εὐελιξίας πού θά τή ζή-
λευαν ἀκόμη καί οἱ πιό προχω-
ρημένες μορφές ἑλληνικοῦ συνδι-
καλισμοῦ. Γιά πρώτη φορά τῆς
ἱστορίας τῆς Νεοελληνικῆς Μου-
σικῆς, τά δεινά τῆς διεθνοποιή-
θηκαν. Κι αὐτό εἶναι μιᾶ προσέγ-
ιση τῆς οὐσίας τοῦ προβλήματος
ἀπό διαφορετικό δρόμο καί μιᾶ
μεγάλη κατάκτηση τοῦ Π.Μ.Σ.
Ἀπό τόν ὁποῖο μήτε τό φεστιβάλ,
μήτε κανένας ἄλλος θεσμός, κιν-
δυνεύει. Ἄν κινδυνεύουν, κινδυν-
εύουν ἀπό τοὺς ἐκπροσώπους
μιᾶς Πολιτείας πού δέν ἔχουν
μήτε τήν ἱστορικῆ προοπτική,
μήτε τό εὐρύτερο ὄραμα μιᾶς ρι-
ζικά ἀναδιοργανωμένης (δῆλως
ὅμως ἀποκεφαλισμοῦς ἀντιφρο-
νούντων!) μουσικῆς, μήτε καί τήν
εὐστοργία ἀνθρώπων τῆς πλά-
τσας γιά νά ἀντιμετωπίσουν τόν
Π.Μ.Σ., ἐκεῖ ὅπου τόσο ἀνεγνω-
σμένα ἀγωνίζεται γιά νά φτάσει:
στό τραπέζι τοῦ διαλόγου. Διότι
ἐκεῖ θά φανεῖ καί τῆς πραγματι-
κῆς τους ἀξίας τό μέτρο, ἐκεῖ θά
φανεῖ ἂν ἔξερουν καν τί θά πρε-
πεῖ νά δώσουν καί τί νά ἐξασφαλί-
σουν! (Κείμενο πού παραδόθηκε
γιά τό τυπογραφεῖο τό Σάββατο,
21.6.1980).

Βιολί καί κιθάρα

Στοὺς ξένους ἡ ἑλληνοξενικούς
μορφωτικούς οργανισμούς πού σέ
ἕνα σημαντικό ποσοστό δίνουν
στή χειμερινή μουσική ζωὴ μας
τῆς φθοινογῶνίας τῆς καί πού, κατά
κάποιο τρόπο, ἐκπροσωποῦν οἱ
χώρες Ἀγγλία, Γαλλία, Γερμα-
νία, Η.Π.Α. καί Ἰταλία ἤρθε νά
προσθεθεῖ ἄλλος ἕνας: σποραδι-
κότα, ὡς τώρα, ἡ παρουσία τοῦ
Ἰσπανικοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρύ-
ματος (Ἰσπανικὴ Πρεσβεΐα) ἐπι-
βεβαιώθηκε φέτος περισσότερο
μέ σειρά ἐκδηλώσεων μεταξύ τῶν
ὁποίων καί μερικές συναυλίες μέ
Ἑλλήνες καλλιτέχνες – γεγονός
πὺ ὑπογραμμίζουμε ἰδιαίτερα.
Ἀπ' αὐτές, δυστυχῶς, γιά λόγους
ἀνεξάρτητους ἀπὸ τὴ θέλησή μας,
δέν παρακολούθησαμε παρὰ τό
ρεσιτάλ τῆς Νίνας Πατρικίδου
(βιολί) καί τοῦ Γεράσιμου Πυλα-
ρινοῦ (κιθάρα) σ' ἔργα γιά σόλο
βιολί, σόλο κιθάρα, καθώς καί
μιά ἔργα γιά τὰ δυὸ ὄργανα,
ὅπου τό νυκτὸ φανερά ὑποκαθι-
στοῖσε μερικές φορές κάποιο ὄρ-
γανο μέ πλητρωφόρο – τσέμπαλο
ἢ πιάνο.

Τὴν ἐμφυτὴ εὐαισθησία, τὴν
ἀυθόρμητη μουσικότητα
καί τό φωτεινὸ διολιστικὸ ἦχο
τῆς Πατρικίδου, πού μᾶς ἤρθε μέ
μιᾶ ἄρτια ἐμπεδωμένη τεχνική
ἀπὸ τό Ὡδεῖο Τσαϊκόφσκι τῆς
Μόσχας, εἶχαμε πρωτοπροσέξει
πέρσι στήν Ἑβδομάδα Νέων
Καλλιτεχνῶν τῆς Θεσσαλονίκης,
ὅπου ἡ νέα ἐμφανιζόταν μαζί μέ
τὴν πιανίστα Ντιάνα Βρανόουση.
Πλουσιότερος φέτος ὁ ἦχος, πιό
ἄμεση ἡ ἔκφραση, ἀλλὰ καί κά-
ποια κάμψη στήν τεχνική, ὑπαι-
νίσσονταν ὅτι τό ξερίζωμα τῆς
νέας ἀπὸ τό χώρο τῶν σπουδῶν
τῆς (ὅπου μιᾶ ἀξιεπαινα σιδερέ-
νια πειθαρχία δγάζει τὴν ὑψηλὴ
ἐπιτέδου ἐπαγγελματίας) στή με-
σογειακῆ μας Ἑδέμ τῶν παρα-
κίμακα χαλαρῶν μουσικῶν καλ-
λιτεχνικῶν ἡθῶν καί τῆς κορυ-
φούμενης κρίσης τῶν μουσικῶν
μας πραγμάτων, δέν ἔμεινε δίχως
συνέπειες. Τὰ ὠριότερα ἐπιτεύ-
γματά τῆς ἦταν ἡ Σονάτα ἔργο I,
ἀρ. 4 τοῦ Χαίντελ (οἰκονομία
στήν ἔκφραση, πού ὥστόσο ἀνά-
δλυζε ἀπὸ βαθιές πηγές, λιτότητα
πὺ δίχως «διμπράτο», ἀλλὰ
πλὺ σῦσιο, ὅπως εἶπαμε, ἦχο, τρα-
γοῦδι μέ ἐνστικτώδη αἴσθηση τῶν
τονικῶν ἔλξεων ἀνάμεσα στοὺς
φθόγγους) καί τό γνωστὸ Entr'acte
τοῦ Ζάκ Ἰμπέρ. Ἀντίθετα,
στό Καπρίτσιο ἔργο I, ἀρ. 21 (μέ
τίς παράλληλες ἔκτες) τοῦ Παγ-
κανί καί στή Σονάτα ἔργο 25
γιά βιολί καί κιθάρα τοῦ κιθαρι-
στῆ συνθέτη Μάουρο Τζουλιάνι
(1781-1828), φλύαρη σύνθεση σέ
ὁμοφωνικὸ ὕψος ἐποχῆς, διά-
σπαρτο μέ δεξιότεχνικά περά-
σματα, τό ποσοστὸ τῶν τονικά
λειψῶν ἡ μεταποιομένων φθόγ-
γων ἔσπερασε, φθορόμαστε, τό
ὄριο ἀσφαλείας. Ὁρῶντας τὴν
ὑπολογισμό στοιχείο τῆς ὁποι-
ας μουσικῆς μας ζωῆς, συνιστοῦμε
στή νέα ἀτεγκτὴ ἐπαγρύπνηση
στή μελέτη τῆς.

Καί τόν Γ. Πυλαρινὸ εἶχαμε
ἀκούσει, παλιότερα, στό Γαλλικὸ
Ἰνστιτοῦτο, ἂν δέν σφάλουμε. Ἡ
τεχνική του ἔχει σημεῖο ἀναμ-
φισθήτητη πρόοδο: ὁ ἦχος δέν εἶ-
ναι ὁμοιογενής, μαλακός, ἡ ἀρ-
θρωση τῆς φθόγγων καί ἡ δια-
γραφὴ τῆς πολυφωνίας καθαρή.
Τοῦ ἀπομένει, ὥστόσο, νά κατακτή-
σει μεγαλύτερη ἄνεση στήν ἔκ-
φραση – νά ξεπεράσει ἴσως κά-
ποιο τράκ. Ἀπὸ τίς συνοδείες
του ἦταν φανερό πόσο ὑπολειπό-
ταν ἀπὸ τό ἀνετο ἐκφραστικὸ
πλάτος μέ τό ὁποῖο τραγουδοῦ ἡ
νέα. Ἀλλὰ καί σὰ ἔργα γιά σόλο
κιθάρα ὑπῆρχαν διαταραχές τῆς
ὁμαλῆς ρυθμικῆς ροῆς (ἐπιταχύν-
σεις ἢ ἐπιβραδύνσεις) πού κά-
ποτε φάνονταν νά ἔχουν σχέση
μέ τό πλούσιο ποιικιματικὸ στό-
λισμα κάποιων φράσεων. (Σοῦτα
σέ ρέ τοῦ Γκασπάρ Σάνθ, ὅπου
ἰδιαίτερα προβληματικὸ, τόσο

P. PYLARINOS

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΠΟΥ ΑΝΟΙΓΕΙ
ΝΕΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ

Σὰς περιμένουμε ἀπ' τό Μάρτιο στό νέο μας κατά-
στημα, στή Σοφοκλέους 7-9 (ἀπέναντι ἀπὸ τό Χρημα-
τιστήριο) ὅπου θά λειτουργεῖ καί μεγάλη αἴθουσα
δημοπρασιῶν γιά κάθε εἶδους συλλεκτικά ἀντικεί-
μενα, ὅπως:

**ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ – ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΠΙΝΑΚΕΣ
ΡΟΛΟΓΙΑ
ΠΟΡΣΕΛΑΝΕΣ κ. ἄ.**

Ἐπίσης, ἡ αἴθουσα προσφέρεται σέ κάθε ἐνδιαφερό-
μενο γιά ἐκθέσεις, δημοπρασίες, γενικές συνελεύ-
σεις, διαλέξεις κλπ.

● ΥΠΟΓΡΑΜΜΙΖΕΤΑΙ

ὅτι ἡ αἴθουσα δημοπρασιῶν εἶναι 250 τετρ. μέτρα, μέ
κλιματισμὸ καί ὅτι κατασκευάστηκε ἰδικά γιά τοὺς
ἀναφερόμενους λόγους.

ρυθμικά όσο κι εκφραστικά, ήταν τώ τελευταίο μέρος). 'Ανάλογες ρυθμικές ατάξεις παρηγήθηκαν και στις πασιγνώστες «Παραλλαγές» έργο 9 του Φ. Σόρ (1778-1839). (Ισπανικό Μορφωτικό Ίδρυμα, Σκουφά 31, 6.6.1980).

«Σκηνική μουσική» του Μίκη

Κρίνοντας από ένα συνοπτικό κατάλογο έργων (στό πρόγραμμα μιας συναυλίας στον «Παναθηναϊκό», φθινόπωρο του '78) πού ήρθε νά συμπληρώσει εκείνον της αγγλικής μονογραφίας του κ. Γιώργου Γιάνναρη¹, ένα υπολογίσιμο μέρος της μεταδικτατορικής δραστηριότητας του Μίκη Θεοδωράκη αφιερώθηκε στη μουσική επένδυση θεατρικών διδασκαλιών. 'Η μουσική του (1975) για τόν «Χριστόφορο Κολόμβο» (1949) του Νίκου Καζαντζάκη, πού ανέβασε τό 'Ελληνικό Λαϊκό Θέατρο, έγγραφεται σ' αυτόν τόν κύκλο δραστηριοτήτων. Δέν είχαμε δει τήν τότε διδασκαλία του έργου. Τήν παρακολούθησαμε (σκηνοθεσία Τάκη Μουζενίδη, πρωταγωνιστής στόν επώνυμο ρόλο ο τρανός μας Μάνος Κατράκης) στήν πρόσφατη παρουσίασή της στό 'Ηρώδειο. Κι επισημάναμε πόσο συνδέεται κριτικά μ' ένα ευρύτερο πρόβλημα του ελληνικού μουσικού μας χώρου. Όπως και στόν τομέα της υπαγωγής της μεγάλης νεοελληνικής ποίησης σ' ένα, πλατιάς κατανάλωσης «έντεχνο λαϊκό» μέλος, έτσι και στόν τομέα της μουσικής για θέατρο κυρίως (πολύ περισσότερο ίσως παρ' ό,τι στή μουσική για κινηματογράφο) οι Χατζιδάκις και Θεοδωράκης άνοιξαν ένα νέο δρόμο στόν όποιο πολλοί έσπευσαν νά τους άκολουθήσουν: θεώρησαν ότι οι τόσο άμεσα τραγουδιστικές τους μελωδίες πού τόσο σίγουρα «προξένευαν» τή λόγια ποίηση σέ πλατιές λαϊκές μάζες, μπορούσαν νά «κάμουν τή δουλειά τους» και στό θέατρο.

Έτσι, μουσική για θέατρο τών δύο «Ιερών τεράτων» και τών επιγόνων τους έφτασε νά σημαίνει μιά σειρά ελληνικήνων τραγουδιών σέ στίχους ξένων θεατρικών συγγραφέων! Τραγουδιών πού ή φραιότατη, ίσως, μελωδία τους δέ μπορούσε νά έχει καμιά σχέση μέ τόν ιστορικό χώρο, άν όχι και τήν άτμόσφαιρα, λ.χ., στόν «Όμηρο» του Μπρένταν Μπήαν (μουσική Θεοδωράκη, 1961) ή στόν «Κύκλο μέ τήν Κιμωλία» του Μπέρτολτ Μπρέχτ (μουσική Χατζιδάκι, 1957), για ν' άναφερθούμε σέ δύο κλασικά παραδείγματα. (Πολύ περισσότερο λειτουργήσε, φαίνεται ή μεσογειακή μελωδία ενός νέου, γεμάτου φρεσκάδα Χατζιδάκι στόν επίσης μεσογειακό «Ματωμένο

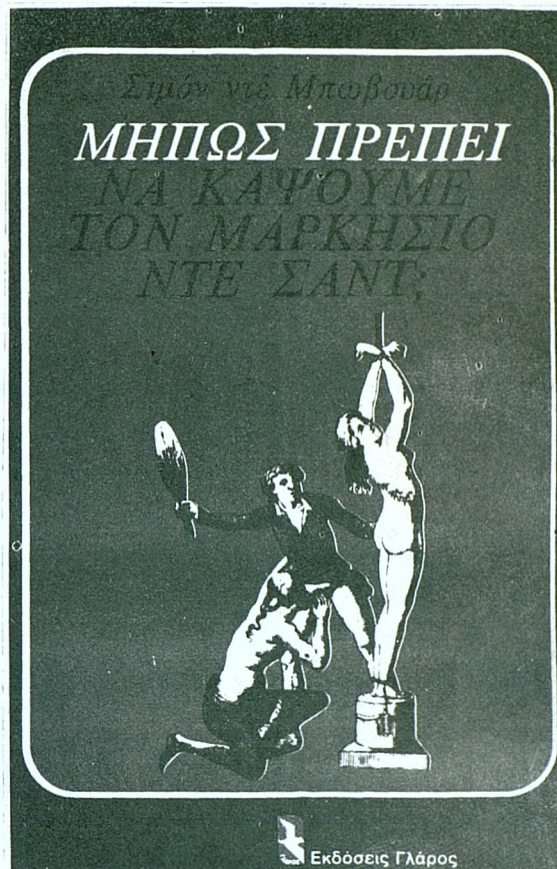
Γάμο» του Λόρκα, τό '48, ένώ στήν περίπτωση του «Κύκλου μέ τήν Κιμωλία», μέχρι σήμερα τό άθηναϊκό κοινό άγνοεί τήν άνεπανάληπτη παρτιτούρα του Ντέσσαου για τό άριστούργημα του Μπρέχτ).

Τίποτε πιά άσχετο από 4-5 λαϊκίζοντα ρωμείκα τραγούδια του «Χριστόφορου Κολόμβου», για φωνή, τσέλο, πιάνο, κιθάρα, κλπ., κάποτε μέ κανταδόρικες παρόλληλες έκτες, κάποτε μέ τούς έφθαρμένους, από τήν κατάχρηση ασύμμετρους ρυθμούς, κάποτε μέ άπόηχους από τό «Κάντο Χενεράλ». 'Ο «Κολόμβος» αυτός δέν είναι παρ' ά αιώνα αυτόεπαναλαμβανόμενος στό πηγάινέλα του από τά έπίγεια στό έπουράνια και από τή σάρκα στό «πνέμα» (άφου ξεπάστρεψε τήν άνησυχητική χήρα στό «Ζορμπά», τήν όποία ο ήρωας-άφηγητής δέ μπόρεσε να...) Καζαντζάκης μεταμφιεσμένος σέ Γενοβέζο θαλασσοπόρο. Δυό λύσεις άπόμεναν σ' όποιο συνθέτη καταπιανόταν μέ τή σκηνική μουσική του άνεδάσματος αυτού: ή ιστορική άναδρομή στήν Ισπανική μουσική της έποχής τών «κονκισταδόρες», γενικά, ή ή συμπόρευση της καζαντζάκειας ερητορίας μ' έναν άνάλογα φανταχτερό μεταρομαντικό όρχηστρικό λόγο πού όμως θά στείχιζε στόν όποιον έπιχειρηματία τά μαλλιοκέφαλά του σέ μουσικούς. Έδώ αυτή ή άσχετη μουσική έδινε τήν έντύπωση της εύκολίας, της επιβολής αυτού πού μάς βολεύει κι αυτού πού ξερούμε νά κάνουμε, άλλα και της ύστεροβουλίας μιάς έμπορικής, μέσω του δίσκου, εκμετάλλευσης τών τραγουδιών αυτών. (Έρώδειο, 7.6.1980).

Τίς έντυπώσεις αυτές ένίσχυσε, μετά λίγες μέρες, και ή παρουσία μερικών έξίσου στό πόδι γραμμένων τραγουδιών του Θεοδωράκη, για τή διδασκαλία του σαιξπηρικού «Περικλής, πρίγκιπας της Τύρου». Παρ' ά τή μεταγραφή της ένόργανης συνοδείας τους για λαούτο, τό κανταδόρικο και πάλι ύφος τους και κάποιες προσωδιακές τους άδεξιότητες (λ.χ. «τήν πέθαιμένη - sic! - Θάισσα του τή βλέπει ζωντανή») τίς έκανε νά ξεχωρίζουν σάν τίς μύγες μέσ στό γάλα, μέσα στή θαυμάσια μουσική έποχής πού είχε διαλέξει ο Κώστας Καγξίδης: έξαλλα δεμένη μέ τήν ποιητική άτμόσφαιρα του περιπετειώδους αυτού, «ήθοπλαστικού» παραμυθιού, βοήθησε σημαντικά και τή ροή δράσης και λόγου. (Έρώδειο, 13.6.1980).

1. George Giannaris: «Mikis Theodorakis, Music and Social Change», Foreword by Mikis Theodorakis. George Allen and Unwin Ltd, London 1973.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΛΑΡΟΣ

«Δεσποτικός, όξύθυμος, παράφορος, άκραίος σέ όλα, μέ μιά άκόλαστη φαντασία γύρω από τά ήθη πού ποτέ δέν είχε όμοίο της, άθεος μέχρι φανατισμού, νά ποιός είμαι μέ δυό λόγια: και κάτι ακόμα: σκοτώστε με ή δεχτείτε με όπως είμαι γιατί δέν πρόκειται ν' αλλάξω».

— Μαρκήσιος ντε Σάντ.

Διάλεξαν νά τόν σκοτώσουν, στήν αρχή σιγοψήνοντάς τον μέσα στήν πλήξη της σκοτεινής φυλακής και κατόπι μέ τή συκοφαντία και τή λησμονιά.

Εκδόσεις Γλάρος

Κεντρική διάθεση - παραγγελίες:

ΑΘΗΝΑ: ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31, ΑΘΗΝΑ 142, ΤΗΛ. 3618.457
ΘΕΣ/ΝΙΚΗ: ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ, ΕΡΜΟΥ 71, ΤΗΛ. 273686

ΤΟ ΔΕΝΤΡΟ 15

πεζο - ποίηση · κριτική

Αφιέρωμα

στην Τσεχοσλοβάκικη λογοτεχνία

ΤΑΒΕΡΝΑ "ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΤΟΥ ΡΟΔΟΛΦΟΥ,"
ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ 59 και ΑΓ. ΖΩΝΗΣ τηλ 8676 590

ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ
ΒΙΒΛΙΑ ΔΙΣΚΟΙ ΑΦΙΣΣ
ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ
ΕΚΠΤΩΣΗ 30%
ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ

ΚΩΛΕΤΤΗ ΚΑΙ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ

Τηλ. 3601591

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΣΥΝΗΛΩΤΕΣ

Κυκλοφορεί το τεύχος Νο 68

Ιντερφερόνη: ελπίδες για την νίκη του καρκίνου. — Η αποίκηση του Διαστήματος. — Καρλ Σαγκάν και αστρική προβολή: μια απάτη. — Οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Ελλάδα. — Το αίνιγμα της Λίμνης Κολ-Κολ στην ΕΣΣΔ. — Αρχαίοι μηχανικοί: οι ήρωες της ιστορίας. — Η απάτη των αρχαίων Νεκρομαντείων: Αχερουσία. — Φανταστική Λογοτεχνία: Χάουαρντ Φίλιπς Λόκκραφτ. — Βιβλιοπαρουσίαση. — Χιούμορ. — Σκάκι. — Σταυρόλεξο.

Για φοιτητές έκπτωση έως 38%

ΧΡΥΣΗ ΤΟΜΗ, Πανεπιστημίου 56 Αθήνα τ.τ. 142, τηλ. 36.00.059

Βιβλιο-παρουσίαση

ΗΛΙΑ ΕΡΕΝΜΠΟΥΡΓΚ

Άνθρωποι, χρόνια, ζωή.

Μετάφραση: Άρη Άλεξάνδρου

Έκδ.: «Νεφέλη», Αθήνα 1980

Τό έργο επανεκδίδεται σέ έξι τόμους καί ή έκδοσή του θά ολοκληρωθεί εντός του 1980.

Πρόκειται γιά μιá καταγραφή τών προσωπικών, ιδεολογικών καί πνευματικών διωμάτων του συγγραφέα καί, ταυτόχρονα, γιά μιá αποκαλυπτική τοιχογραφία του πρώτου μισού του αιώνα μας — μιás εποχής πού σημαδεύεται από δύο μεγάλους πολέμους καί τήν οκτωβριανή επανάσταση. Μέ μάτι διειδυτικό ό Έρενμπουργκ άφηγείται τήν περιπέτεια του ανθρώπου του αιώνα μας, πού ή έσωτερη δραματικότητα της δύσκολα αποκαλύπτεται μέσα στις σελίδες τών επίσημων ιστοριών.

Η πνοή αυτού του έργου μεταφέρεται, μέ πιστότητα καί εύσυνειδησία, στην ελληνική μετάφρασή του — χαρακτηριστικό δείγμα δουλειάς του πρόωρα χαμένου Άρη Άλεξάνδρου.

ΑΝΤΡΕΑ ΚΑΡΑΝΤΩΝΗ

Γιά τόν Όδυσσέα Έλύτη

Έκδ.: Δ. Ν. Παπαδήμα,

Αθήνα 1980

Μέ τή γνώση ότι τό έργο της τέχνης, όσο κι άν έχει τά όριά του, έχει ταυτόχρονα καί κάτι τό άνεξάντλητο καί τό πολλαπλό, ό Α. Καραντώνης στέκεται στά σημεία εκείνα της ποίησης του Έλύτη πού τόν έντυπωσίασαν περισσότερο καί, τελικά, έκφράζει καί ολοκληρώνει τόν έαυτό του σάν δέκτη καί σάν σχηματιστή «ένός ειδώλου μέσα στό έργο πού αναλύει καί αξιολογεί, άνάλογα μέ τόν τρόπο πού τό προσδέχεται».

Ό Α. Καραντώνης έχει παρακολουθήσει τά δήματα του Έλύτη από τήν εποχή τών «Νέων Γραμμάτων» καί ή μαρτυρία του σάν κριτικού δέν είναι εύκολο νά αποσυνδεθεί από τό στοιχείο της προσωπικής σχέσης καί φυλάς του μέ τόν ποιητή. Πρόκειται γιά μιá κριτική ματιά πού έχει τό προνόμιο νά βλέπει τό έργο του Έλύτη από μιá άθέατη, γιά τόν κοινό αναγνώστη, σκοπιά, προσφέροντας έτσι πολλά άγνωστα καί πολύτιμα στοιχεία γιά τήν πορεία του Έλύτη στά έλληνικά γράμματα.

ΕΡΙΦΥΛΗΣ ΝΤΕΜΙΡΗ

Στήν τυραννία του ήλιου

Έκδ.: Γραμμή, Αθήνα 1980

Στόν Άρη Βελουχιώτη είναι άφιερωμένο τό νέο επαναστατικό, στή μορφή, έργο της γνω-

στής πιά ποιήτριας της Τροϊζηνίας. Τρείς έμμετρες δραματικές συνθέσεις καί μιá μπαλάντα αποτελούν τό πρώτο μέρος. Στο δεύτερο, ή «συμφωνία τών εποχών» συντίθεται από ένα εισαγωγικό ποίημα, πέντε αυτόνομες συνθέσεις γιά ισάριθμες στιγμές του θρύλου του Άρη καί τελικά τέσσερις συνευθείς λαϊκών μαρτύρων πού λειτουργούν σάν άρχαίος χορός. Συμπληρωμένο μέ βιογραφικά στοιχεία του πρωτεργάτη της αντίστασης, τό σημαντικό αυτό ποιητικό έργο δίνει τό μέτρο καί του άθλου καί του οίκτρου τέλους του προδομένου ήρωα.

ΚΑΝΔΥΛΗΣ — JOSIC — WOODS

Πόλη, κατοικία, αρχιτεκτονική

Επιμέλεια: Π.Γ. Λαζαρίδης

Έκδ.: «Παρατηρητής», Θεσ/νίκη

Ό τόμος αυτός, πού άποτελεί τμήμα μιás ευρύτερης περιπτωσιολογικής αντιμετώπισης του μοντέρνου κινήματος στην αρχιτεκτονική καί τήν πολεοδομία, συγκεντρώνει ύλικό πού άσφαλώς δέν εξαντλεί τό συνολικό έργο τών Κανδύλη — Josic — Woods, καί ό βασικός στόχος της έκδοσής του είναι διδακτικός-ενημερωτικός. Τό ύλικό πού περιέχει άπεικονίζει πλευρές αυτού του έργου καί στό επίπεδο τών γενικών ιδεών καί σέ εκείνο τών επί μέρους προτάσεων. Η έσωτερική συνοχή της ανάλυσης, ή αποδοχή του κοινού ανθρώπου (του ανθρώπου «του δρόμου»), ως βασικού συντελεστή στη διαμόρφωση τών προτάσεων-λύσεων καί ή αντίληψη ότι ή αρχιτεκτονική δέν είναι άπλή κτιριοδομία, αλλά αναπόσπαστο τμήμα μιás συνολικότερης αντίληψης είναι δρισμένα βασικά χαρακτηριστικά τών απόψεων αυτής της ομάδας. Ίδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι προτάσεις γιά τήν άρμονική καί ολοκληρωμένη σύνδεση του ιδιωτικού μέ τό δημόσιο χώρο, της ιδιωτικής μέ τή δημόσια ζωή, χωρίς τή συντριβή της ατομικότητας καί χωρίς τήν κατάλυση της ιδιωτικότητας.

ΠΑΝΤΕΛΗ ΠΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Κείμενα: γιά τόν πόλεμο, τή δικτατορία, τό Νέο Κόμμα

Έκδ.: Πρωτοπ. Βιβλ., 1979

Τά κείμενα αυτά του Πουλίου-πουλου άποτελούν τή βαθύτερη ανάλυση τών διεθνών γεγονότων της δεκαετίας του '30 πού έγινε ποτέ από Έλληνα συγγραφέα. Χρησιμοποιώντας τή μαρξιστική μέθοδο μέ μεγάλη άνεση καί δια-

θέτοντας πολλές πληροφορίες από τόν διεθνή χώρο, ό συγγραφέας δίνει συχνά πρωτότυπες ερμηνείες γιά τό φάσιμό, τόν πόλεμο τής Ισπανίας καί τό διεθνή ρόλο τής ΕΣΣΔ.

**ΕΛΕΝΗΣ ΦΑΛΙΑΓΚΑ
ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ**

*Στίς μάνες μας
(άπό γραπτά τής Τασίας
Μαμίδα-Θεοδωράκου)*

Πρόκειται γιά ένα πολύ ένδιαφέρον ντοκουμέντο τής ζωής τών γυναικών τής 'Αντίστασης στή φυλακή. Περιέχει ποιήματα γραμμένα στή φυλακή, σχόλια, άφιερώσεις καί όνόματα γυναικών, τό ήμερολόγιο τής Τασίας γιά τή μάνα τής πού έπίσης είναι γραμμένο στή φυλακή, γράμματα, κλπ.

ΠΑΝ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

*Δοκίμια καί άλλα κείμενα
σαράντα πέντε έτών (1935-1980)
'Εκδ: 'Εγνατία, Θεσσαλονίκη
1980*

Στό βιβλίο αυτό ό πολιτικός καί διανοητής Παναγιώτης Κανελλόπουλος περιλαμβάνει κείμενα γραμμένα στή διάρκεια σαράντα πέντε χρόνων, έπιλεγμένα έτσι ώστε νά παρέχεται στόν άναγνώστη δείγμα εκείνου μόνο τού έκφραστικού ύφους τού συγγραφέα, πού έκφράστηκε άδιάστα καί φυσικά στή γλώσσα πού τού ταιριάζει περισσότερο, στή δημοτική. «Στό βιβλίο αυτό περιέλαβα [...] - γράφει προλογικά ό ίδιος - μόνο δοκίμια καί άλλα μου κείμενα [...] γραμμένα στή δημοτική γλώσσα, δηλαδή στή γνήσια νεοελληνική. Περιορίσθηκα, φυσικά, στήν άναδημοσίευση κειμένων μου, πού δέν έχουν άποτελέσει τό περιεχόμενο άυτοτελών βιβλίων μου. Δέν περιέχονται, όμως, στό βιβλίο τούτο όλα όσα έγραψα [...] καί δημοσίευσα σέ περιοδικά, σέ έφημερίδες ή προλογίζοντας βιβλία άλλων, ούτε όλα όσα είπα στή Βουλή ή σέ λαϊκές συγκεντρώσεις ή στήν 'Ακαδημία ή σέ συνεσιάζσεις ή σέ συνεντεύξεις, πού έδωσα στόν ήμερήσιο ή περιοδικό Τύπο».

ΓΕΡΤΡΟΥΔΗ ΣΤΑΪΝ

*'Η άυτοβιογραφία τής 'Αλς Τόκλας
'Εκδ: 'Οδυσσεάς, 'Αθήνα 1980*

Τό βιβλίο αυτό γράφτηκε άπό τή Γερτρούδη Στάιν τό 1933 καί άποτελεί μιά άπό τίς πολλές παραξενιές πού τήν έκαναν διάσημη. Γράφει, δηλαδή, ή ίδια τήν... άυτοβιογραφία μιάς άλλης. 'Εκείνο πάντως πού προσδίδει σέ αυτό τό βιβλίο ένδιαφέρον είναι τό ότι άποτελεί ένα πανόραμα τού Παρισιού σέ μιά έποχή πού

ζούν σ' αυτό ό Πικάσο, ό Ματίς, ή Μαρί Λωραנסέν καί άπειροι άλλοι ζωγράφοι, ενώ άπ' τήν άλλη περνούν άπ' τό σαλόνι τής Γ.Σ. όλοι οι περαστικοί άπό τό Παρίσι 'Αμερικανοί: Χεμινγκουάι, Σ. 'Αντερσον καί δεκάδες άλλοι.

ΘΑΝΑΣΗ ΝΙΑΡΧΟΥ

Κατά μέτωπο

(Δοκίμια)

Οί έκδόσεις τών φίλων, 1980

Στό βιβλίο αυτό τού γνωστου ποιητή καί δοκιμογράφου Θανάση Νιάρχου, ό άναγνώστης, άπό τίς πρώτες κιόλας σελίδες, θά διαπιστώσει ότι έχει νά κάνει μέ μιά πραγματικά έν έγρηγόρει συνείδηση καί μιά εύαισθησία όχι καί τόσο συνηθισμένη στούς καιρούς μας. Τά θέματα μέ τά όποία καταπιάνεται είναι απλά καί καθημερινά, άνήκουν δηλαδή σέ αυτά πού εμπλέκονται διαρκώς στή σκέψη καί στήν πράξη μας τής κάθε μέρας. 'Ο τρόπος όμως τής κάθε μέρας. 'Ο τρόπος όμως τής κάθε μέρας. 'Ο τρόπος όμως τής κάθε μέρας. 'Ο τρόπος όμως τής κάθε μέρας.

ΚΑΙΗΣ ΤΣΙΤΣΕΛΗ

'Ο δρόμος πρός τόν Κολωνό

'Εκδ: 'Ερμής, 'Αθήνα 1979

Στίς τρεις νουθέλες πού περιλαμβάνονται σ' αυτό τό βιβλίο ('Ο δρόμος πρός τόν Κολωνό - 'Ο γυρισμός - 'Ο έξορισμός) ή συγγραφέας άποπειράται τή μεταγραφή τριών τραγωδιών τού Σοφοκλή. 'Η προσπάθεια αυτή, όπως ή ίδια μάς λέει, ξεκίνησε «σάν άσκηση άντικειμενικότητας». 'Ομως, γρήγορα τό προσωπικό στοιχείο εισχώρησε, έτσι πού ό μύθος νά σαρκωθεί τελικά στό σημερινό χρόνο.

'Η Καίτη Τσιτσέλη, γεννημένη άπό 'Ελληνες γονείς στό έξωτερικό, μαθαίνει έλληνικά σέ ήλικία δέκα χρόνων. 'Ετσι, σάν συγγραφέας, λειτουργεί στήν άγγλική γλώσσα κατεξοχήν. Μέ τό βιβλίο τής αυτό πού μεταφράστηκε άπό τούς Λίνα Κάσδαγλη καί Κοσμά Πολίτη, τό έλληνικό άναγνωστικό κοινό θά έχει μιά ευκαιρία νά γνωρίσει τό μεστό ταλέντο τής Κ.Τ., πάνω σ' ένα θέμα δύσκολο, όπως αυτό τής μετάπλασης τραγωδιών.

Γ.Δ.ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ

'Ανορθόδοξοι έρωτες, όρθόδοξων κληρικών

'Εκδ: Θουκυδίδης, 1979

Βιβλίο καταγγελίας τής εκκλησιαστικής ύποκρισίας. Σκοταδιστές ιερείς καί τά προβλήματα τών προσωπικών τους σχέσεων καί τών έντυπώσεων πού δημιουργούν στούς θρησκευόμενους 'Ελληνες.

ΤΟ ΒΗΜΑ

**γι' αυτόν
πού σκέφτεται
έλεύθερα**

● Πολλά από τα γράμματα που πήραμε αναφέρονται στο ΠΑΣΟΚ. Δημοσιεύουμε, στη συνέχεια, μερικά απ' αυτά:

Η «ΚΡΙΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ»

● Στο άρθρο του Α. Παππά (τχ. 151) αναφέρεται το γράμμα που ακολουθεί:

‘Αγαπητό «ΑΝΤΙ»,

‘Ωραία ή αρχή με την ανάλυση του «τί έστι ΠΑΣΟΚ», έντεχνα στημένη ή παρουσίαση των «ξεκομμένων» ανανεωτικών δυνάμεων της αριστεράς που αγνοούνται, οποιαδήποτε οργανωτική πρόταση, για να καταλήξουμε στο γνωστό Πασοκτζίδικο κλισέ «έλατε με μας, για να μην άπομωνωθείτε από το μαζικό κίνημα» (στην περίπτωση του ‘Α. Παππά, έχουμε τη «κριτική υποστήριξη»). Δέν μας λείει ο συνεργάτης σου, όμως, ΠΑΤΙ δεν έπιασε ή πρόταση του ΚΚΕ έσ. για συσπείρωση όλων αυτών των δυνάμεων, που πρέπει – κατά τη γνώμη του – να υποστηρίξουν το ΠΑΣΟΚ. Περιορίζεται σε μία νεκρολογία του ΚΚΕ έσ. επιμένοντας ότι ή πρότασή του «ούτε πείθει, ούτε περπατάει, ούτε και μπορεί να περπατήσει, και ούτε και τους πιο κοντινούς ανανεωτές δεν πρόκειται να πείσει». Παλιός Πασοκτζής, όπως γράφει, έζησε τα «τρωτά» του κόμματος, αλλά φαίνεται παράμεινε πιστός στη γραμμή του καπελώματος αυτών των δυνάμεων που αγωνίζονται να επιδιώσουν ανάμεσα στους δυό όγκοιτους ΠΑΣΟΚ και ΚΚΕ.

Καλοπροαίρετη ή πρόταση για «κριτική υποστήριξη» σε πολλούς, αλλά πιστεύω ότι δεν πείθει για την άνυστεροβουλία της. Καί ταπεινή μου γνώμη είναι ότι καλύτερα όλοι έμεις που είμαστε «ξεκομμένοι από το μαζικό κίνημα» και «άνοργάνωτοι», να συνεχίσουμε να «χτυπάμε το κεφάλι μας στον τοίχο», παρά να συγχωνευθούμε και κυριολεκτικά να αφανιστούμε στο μεγάλο χωνευτήρι που λέγεται ΠΑΣΟΚ.

Συντροφικά,
Κώστας Γαγανάκης

● Στη πολιτική του ΠΑΣΟΚ αναφέρεται και το γράμμα του φίλου Σ. Βλάχου:

Φίλο «ΑΝΤΙ»,

Στή συζήτηση που έγινε στη Βουλή πάνω στις προγραμματικές δηλώσεις του Γ. Ράλλη ελπώθηκε κάτι που στη συνέχεια απο-

σιωπήθηκε ύποπτα από κάθε πλευρά. Πρόκειται για τη δήωση του Α. Παπανδρέου ότι το πολεμόχαρο σύνθημά του τό καλοκαίρι το 1976 «Βυθίσате τό Χόρα» ήταν άποτέλεσμα συμφωνίας.

‘Ο ίδιος δέν έδωσε εξηγήσεις για τίς λεπτομέρειες αυτής της «συμφωνίας», αλλά σύμφωνα με κάποιο σενάριο που έφτασε στη δημοσιότητα, ό Α. Παπανδρέου, που δρισκόταν εκείνη την έποχή σε περιοδεία στη Β. Έλλάδα, κλήθηκε ξαφνικά από τό Πολιτικό Γραφείο (δέ θυμάμαι άν αυτό τό Π. Γραφείο ήταν του τότε πρωθυπουργού ή του τότε προέδρου Δημοκρατίας) στο τηλέφωνο. ‘Αποτέλεσμα αυτού του τηλεφωνήματος – κατά τό σενάριο – ήταν ή επίδοση του Α. Παπανδρέου σε μία πολυμεσοπαικαρίστικη πολυλογία που τελικά συνοψίστηκε στην αλησμόνητη εκείνη πολεμική ιαχή «Βυθίσате τό Χόρα»...

‘Αν αυτό τό σενάριο αληθεύει – και πρέπει να αληθεύει άφου δέν διαψεύστηκε από κανέναν – γεννιούνται αυτόματα κάποια έρωτηματικά και, πιό ξεκάθαρα, αναρωτιέται κανείς άν ένας χαρισματικός ήγέτης σάν τόν Α. Παπανδρέου δέν ήταν από μόνος του σε θέση να ξέρει τί στάση έπρεπε να κρατήσει μπροστά στα γεγονότα εκείνης της έποχής και χρειάστηκε να πάρει ντιρεκτίβα και μάλιστα από τό τηλεφωνο ή άν – όπως είναι και τό πιθανότερο – πραγματικά υπάρχει μία μακροπρόθεσμη συμφωνία που έγινε πίσω από τήν πλάτη της λαϊκής θάσης και που προβλέπει κάποιον επακριδώς καθορισμένο ρόλο του Α. Παπανδρέου σ’ ένα σοφά υπολογισμένο πολιτικό παιγνίδι που λειτουργεί πολύ άποτελεσματικά και πολύ πειστικά. ‘Υπάρχουν άρκετές ένδειξεις για κάτι τέτοιο, ή περίπου τέτοιο, και μερικές θά θυμίσω στα ακόλουθα.

Στό σήριαλ της προεδρολογίας ήταν συντονισμένες οι προσπάθειες της Ν.Δ. και του ΠΑΣΟΚ για διάσπαση και εξαφάνιση των μικρότερων δημοκρατικών κομμάτων με στόχο την εγκατάσταση και στη χώρα μας του «συστήματος των δυό κομμάτων» σάν διεκδικητών της εξουσίας, ενός κεντροδεξιού και ενός κεντροαριστερού, ενώ τό δογματικό ΚΚΕ με τό περίπου σταθερό 10% θά κρατάει τό «άκροαριστερό» μετερίζι, για να μη μπουνε τίποτε

άριστερότερα αδέσμευτα παιδιά και χαλάσουν την πιάτσα. ‘Ετσι, ό χώρος του παιγνιδιού έχει θωρακιστεί από τά δεξιά με τά ΜΑΤ και από τά άριστερά με την ΚΝΑΤ που με τά γεγονότα του Χημείου έδωσε ένα δείγμα της άποτελεσματικότητάς της.

‘Η δήωση του Γ. Ράλλη ότι δέν άντιμετωπίζεται θέμα αλλαγής του έκλογικού συστήματος και ή επίμονη σιωπή του Α. Παπανδρέου πάνω στο θέμα της άπλης αναλογικής, δίνουν τό μέτρο της κοινής άνοφας ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ. για εξόντωση των μικρότερων δημοκρατικών κομμάτων. ‘Εδώ πρέπει να ύπογραμμιστεί τό έκμεσο ένδιαφέρον του Α. Παπανδρέου για εξαφάνιση των άλλων δημοκρατικών κομμάτων, γιατί έτσι θά λείψουν οι πόλοι έλξης για μεταστέγηση ενός μέρους στελεχών του ΠΑΣΟΚ και ενός μεγάλου μέρους της λαϊκής θάσης του που νιώθουν πολύ άσχημα με την όπορουνιστική τακτική του άρχηγού τους.

‘Η αναδίπλωση του Α. Παπανδρέου στις έκτιμήσεις του για την ΕΟΚ και τά σοσιαλδημοκρατικά κόμματα της Ευρώπης δέν κάνουν τίποτε άλλο παρά να ύπογραμμίζουν τίς παραπάνω ένδείξεις.

Μπροστά σ’ αυτή την κατάσταση μπαίνει καθήκον στην πλατιά λαϊκή μάζα – και πιό επιτακτικά στους μέχρι τώρα όπαδούς του ΠΑΣΟΚ – ή με κάθε τρόπο ένσχυση των άλλων δημο-

ΠΑΣΟΚ, για τό όποιο όμως διατηρώ όρισμένες έπιφυλάξεις που καθημερινά ένισχύονται και ένδυναμώνονται και τίς όποιες κρίνω σκόπιμο να τίς αναφέρω λόγω της καθοριστικής σημασίας του ΠΑΣΟΚ στην προσπάθεια για την πραγματική αλλαγή.

1) Τό κόμμα αυτό, από τόν περσινό Φλεβάρη μέχρι τόν φετινό, έπανειλημμένα διακήρυξε ότι θά συνέλθει ή Κεντρική ‘Επιτροπή του, που σύμφωνα με τό καταστατικό πρέπει να συ- νεδριάσει κάθε τρίμηνο, αλλά τελικά μεταξύ δυό συνεδριάσεων μεσολάδησε ένας όλόκληρος χρόνος (Φλεβάρης ‘79 – Φλεβάρης ‘80). Που όφείλονται αυτές οι άναβολές;

2) Σύμφωνα πάλι με τό καταστατικό του τό ΠΑΣΟΚ έπρεπε να συγκαλέσει τό Συνέδριό του πριν τρία χρόνια, αλλά σήμερα έν έτει 1980, έξι χρόνια μετά την ίδρυσή του, ούτε κουδέντα για συνέδριο. Και όμως όλα τά κόμματα έχουν κάνει τά συνέδριά τους, ακόμη και ή Ν.Δ.

3) Κάποτε τό Γερμανικό Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα (SPD) θεωρούνταν από τό ΠΑΣΟΚ και τόν κ. Α. Παπανδρέου σάν «ό χωροφύλακας των ‘Αμερικανών στη Δ. Ευρώπη» και όποιο κόμμα διατηρούσε επαφές με τό SPD, θεωρούνταν αυτοδίκαια αυτό που ξεπουλούσε τους άγώνες του εργαζόμενου λαού. Σήμερα ό κ. Παπανδρέου επισκέπτεται με

ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ Η ΑΛΛΑΓΗ

κρατικών κομμάτων για την επίβωση του δημοκρατικού – σοσιαλιστικού πλουραλισμού που άπειλείται από την μεθοδευόμενη εγκατάσταση του, άμφίδολης άποτελεσματικότητας για τά λαϊκά συμφέροντα, δικοματικού συστήματος.

Μέ έκτιμηση
Σ. Βλάχος

Η ΑΛΛΑΓΗ – ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

● Στο ΠΑΣΟΚ αναφέρεται και πάλι άλλος Θεσσαλονικιός:

Κύριε διευθυντή,

‘Επειδή πολλά γράφονται και περισσότερα λέγονται τόν τελευταίο καιρό γύρω από τό ζήτημα της αλλαγής, γράφω τίς παρακάτω σκέψεις με την έλπίδα ότι θά συμβάλλουν, έστω λίγο, στο μεγάλο αυτό ζήτημα.

‘Οπωσδήποτε, όταν γίνεται συζήτηση για την αλλαγή, αναφερόμαστε εκτός των άλλων και στο

κάθε μεγαλοπρέπεια τόν κ. Μπράντ, για να συζητήσουν, διήθεν, την διεθνή ύφεση. Ποιοί; ‘Ο «σοσιαλιστής», «έθνικοαπελευθερωτής» Α. Παπανδρέου και ό «καπιταλιστής» Βίλνυ Μπράντ; ‘Όλα αυτά τά έξασαν ό κ. Παπανδρέου, τά έξασαν(;) οι όπαδοί του, τά έξασαν όμως ακόμη και ό «άντιπολιτευόμενος δημοκρατικός τύπος».

4) Τί να θυμηθούμε όμως ακόμη; Μήπως την διαπίστωση του κ. Παπανδρέου ότι «ή ΕΟΚ είναι πλέον μία πραγματικότητα για την ‘Ελλάδα», πράγμα που σημαίνει(;) ότι πάει στο ράφι τό σύνθημα για δημοψήφισμα;

‘Υπάρχουν και πολλά ακόμη σημεία που θά μπορούσα να θξω, αλλά αυτό όπωσδήποτε σε βάρος του χώρου του περιοδικού σας. Τελειώνοντας, θά ήθελα να δηλώσω ότι σκοπός μου δέν είναι να κάνω αντι-ΠΑΣΟΚισμό και άς μη πεισθούν όρισμένοι καλοθελητές να χαρακτηρίσουν τά

παραπάνω σάν προπαγάνδα κι αντίδραση. Τά σχολία στηρίζονται σέ γεγονότα αδιαμφισβήτητα, πού μόνο όποιος κλείνει τά μάτια του δέν τά βλέπει. Άλλά έτσι θά γίνει ή άλληγή; Μέν κλειστά μάτια;

Στέλιος Στεφανίδης

● Σέ παλιότερη επιστολή αναφέρεται ό Χάρης Άγγελίδης:

Άγαπητό «ΑΝΤΙ»,
Άναγκασμένος νά σέ διαβάζω λίγο καθυστερημένα, σου στέλνω μέ άνάλογη καθυστέρηση ένα γράμμα-σχόλιο, πάνω στά λόγια του αναγνώστη σου Δ. Γ., ύπάλ-
ληλου σέ ύπηρεσία πού κάνει έργα γιά λογαριασμό του Υ.Ε.Α.

Μάς λέει, λοιπόν, δ... όψιμος ΚΚΕς, πού άνήκε στό ΠΑΣΟΚ, αλλά ήταν άριστερός, (τό ΠΑΣΟΚ είναι Δεξιό κόμμα), δηλαδή ότι κατάλαβε επιτέλους ότι τό πρόβλημα της άρχουσας τάξης είναι ή συνεπής Άριστερά. Καί μάς προτρέπει νά συσπειρωθούμε όλοι γύρω από τό ΚΚΕ, άφού όραματιζόμαστε μιά κοινωνική αλλαγή.

Δηλαδή, ή κομματική μας τοποθέτηση είναι ένα πονάμισο. Τό φορέσαμε, μάς πάει, είναι της μόδας, τό συνιστούμε καί σέ άλλους. Καί μετά από 2-3 πλυσίματα πού ξεθωριάζει, τό αφήνουμε στους άλλους, καί μείζ πρωτοπόροι πάμε γιά νέα μόδα.

Ευχαριστούμε, κύριε ύπάλλλη ύπηρεσίας πού έκτελεί έργα γιά λογαριασμό του Υ.Ε.Α. Τά φάγαμε αυτά τά φαγητά, τ' άπομεινάριά τους μείναν. Μείνε στή σωστή Άριστερά, μέχρι νά ώριμάσεις καί μετά θά δούμε κατά πού πάμε καί μείς.

Χάρης Άγγελίδης
Passau, Δ. Γερμανία
φοιτητής

ΕΛΛΗΝΟΑΛΒΑΝΙΚΑ

● Από τόν προσωρινό εκπρόσωπο του Έλληνοαλβανικού Συνδέσμου κ. Π. Παντελέοντα πήραμε τήν ακόλουθη επιστολή:

Στίς 30 Δεκεμβρίου 1979, διάβασα στήν εφημερίδα «Καθημερινή» τήν ακόλουθη είδηση: «Η Άλβανία δέν είναι πλέον έχθρικό κράτος».

Έχουν περάσει 35 χρόνια από τό τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου καί 30 άπ' τό τέλος του εμφύλιου πολέμου, όταν στήν πατρίδα μας άποχαρκτηρίζεται ή Άλβανία ως χώρα έχθρική. Η «Καθημερινή» άνέφερε σχετικό νομοσχέδιο πού είχε ήδη καταρτιστεί καί έπρόκειτο νά κατατεθεί γιά ψήφιση στή βουλή, μετά τίς γιορτές.

Στίς 20 Άπριλίου 1980 διαβάσαμε στόν «Έλεύθερο Κόσμο» τήν άνακοίνωση της «Κ.Ε. ΤΟΥ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ»:

«Πρό δεκαετίας άρχισαν de facto φιλικές σχέσεις μετά της Άλβανίας καί άνταλλαγή πρεσβευτών μεταξύ των δύο χωρών. Η Κ.Ε. Βορειοηπειρωτικού άγώνος καί όλος ό Βορειοηπειρωτικός κόσμος είχε άντιταχθεί γιά τήν άποκατάσταση αυτών των λεγομένων φιλικών σχέσεων, διότι ύποπτευόταν τά μελλοντικά σχέδια των Άλβανών». Στή συνέχεια της άνακοίνωσης, ή ίδια όργάνωση «καταγγέλλει» στόν ελληνικό λαό ότι ό ύπουργός Έθνικής Άμύνης κ. Άδέρωφ καί ό ύπουργός έξωτερικών κ. Ράλλης τούς διαβεδαίωσαν ότι τό νομοσχέδιο δέν θά προωθηθεί· άλλοι όμως άντιπρόσωποι της δου-
λης διάψευσαν τούς κκ. Άδέρωφ καί Ράλλη.

Όπως είναι φανερό ή άνακοίνωση της «Κ.Ε. Βορειοηπειρωτικού άγώνα» δημιουργεί, στήν ούσια, ένα διπλωματικό θέμα μέ τή γειτονική Άλβανία. Καί ή εύλογη άπορία πού προκύπτει είναι, πώς είναι δυνατόν νά βλέπουν τό φώς της δημοσιότητας άνακοινώσεις, καί έμμεσα δηλώσεις, ύπουργών πάνω σέ έθνικά θέματα, χωρίς νά ύπάρξει μιά επίσημη δήλωση άπ' τό αρμόδιο ύπουργείο. Δέν θά πρέπει, τελικά, νά θεωρηθεί ως τυχαίο, τό γεγονός ότι ή κυβέρνηση Καραμανλή δέν πραγματοποίησε άνοιγμα πρός τή γειτονική Άλβανία, τή στιγμή πού άκόμη καί μέ τήν μακρινή Α. Κίνα έχει πραγματοποιήσει. Καί αναρωτιέται κανείς μήπως τά «Βορειοηπειρωτικά σταγονίδια» έχουν δεχτεί τήν επίδραση των φιλοπόλεμων θεωριών του Κρίσινγκερ.

Είναι πιά καιρός ή Έλληνική Κυβέρνηση νά προχωρήσει σέ ούσιαστικό άνοιγμα πρός όλους τούς τομείς μέ τή γειτονική Άλβανία, ώστε νά ξεπεραστεί ή αντίθεση πού δημιουργήθηκε κατά τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ό άλβανικός λαός πλήρωσε κι αυτός ύψηλό τίμημα σ' αυτόν τόν πόλεμο, μέ χιλιάδες θύματα καί καταστροφές. Στήν ούσία, ό ψυχρός πόλεμος έκλεισε γιά τήν Άλβανία τό 1950.

Άπό τό 1973 - τότε έγκαινή-στηκαν οι διπλωματικές σχέσεις Έλλάδας-Άλβανίας, σέ επίπεδο πρεσβευτών - καί' ως σήμερα, ή άλβανική πλευρά έδειξε έμπραχτα τήν ειλικρινή διάθεση συνεργασίας καί άνάπτυξης της φιλίας μέ τήν Έλλάδα, πρός όφελος των δύο λαών. Όλοι γνωρίζουμε πλέον - από τό 1974-1980 - ότι αυτοί πού έχουν δείξει τό πρόσωπό τους ως έχθροι του ελληνικού λαού μέ προκλητικές πολεμικές ένέργειες είναι οι δήθεν σύμμαχοι Τουρκοί. Οι δηλώσεις

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΜΦΑΝΤΟΣ

Μια πεντάχρονη παρουσία στο χώρο της επιστημονικής ενημέρωσης. Συνεργασίες με γνωστούς Έλληνες καί ξένους επιστήμονες. Αναθεώρηση των επιστημονικών απόψεων καί παρουσίαση των νέων. Μια συνεχής μάχη κατά των κατεστημένων απόψεων στο χώρο της επιστήμης. Ένα όπλο γιά τον φοιτητή, τον διανοούμενο τον απλό αναγνώστη πού θέλει νά 'ναι ενήμερος γιά τα επιστημονικά επιτεύγματα καί τις παγκόσμιες ανακαλύψεις.

Για φοιτητές έκπτωση μέχρι 30%

ΧΡΥΣΗ ΤΟΜΗ, Πανεπιστημίου 56 Αθήνα τ.τ. 142, τηλ. 36.00.059

βιβλία
δισκοί
αφίσσες

γιώργος τσιλδερίκης

κίαφας 5 καί ακαδημίας - τηλ. 36.05.493
σωστή επιλογή βιβλίων - χαμηλές τιμές

Εσείς, εμείς & Ο ΝΧΟΣ

Έδώ καί τέσσερα χρόνια στό φιλόξενο STUDIO HI FI της όδου Άσκληπίου 76 έξυπηρετούμε μέ άληθινά φιλική διάθεση όλους αυτούς πού, ψάχνοντας γιά ένα καλό στερεοφωνικό συγκρότημα, θέλουν νά μάς έμπιστευθούν.

Καί είναι άλήθεια ότι άποκτήσαμε πολλούς νέους φίλους. Είμαστε πάντοτε πρόθυμοι νά συζητήσουμε γιά κάθε πρόβλημά σας, σχετικό μέ τήν άπόκτηση ενός στερεοφωνικού συγκροτήματος όποιασδήποτε μάρκας, καί πιστεύοντας ότι έχουμε τίς χαμηλότερες τιμές, έλπίζουμε καί σέ νέους φίλους.

Καί τώρα, άν σκεφτόσαστε γιά χρωματιστή τηλεόραση, θυμηθείτε μας.

STUDIO HI FI
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 76, ΑΘΗΝΑ 706, τηλ. 3602697-3627858

Επιμέλεια: Βιργινία Τσουδερού ΟΙ ΑΜΒΛΩΣΕΙΣ, ΤΟ ΧΑΠΙ ΚΑΙ Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Τό μεγάλο πρόβλημα γιά τήν
Έλληνίδα του '80

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΥΡΩΠΗ

POP ELEVEN

ΓΙΑ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
ΕΚΕΙ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ
Σκουφά 15, 1^ο Πάτωμα
τηλ: 363.08.68 - 363.18.60

ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΔΙΑΘΕΣΗ
ΤΟΥ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ
"ΤΖΑΖ"

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΕΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ!!!

ΜΟΝΟ
ΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΟΙ
ΔΙΣΚΟΙ!!!

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΔΙΣΚΟΥ ΤΖΑΖ:
"SPHINX"

ΡΟΚ!
ΤΖΑΖ!
ΜΠΛΟΥΖ!
ΡΕΓΚΕ!

ΤΟ ΜΟΥΣΙΚΟ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

ΕΙΔΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

POP ELEVEN

σε λίγο

Χ.ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ⑧
(πρω απ' το χρησέο του
ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΟΥ.)
ΚΑΙ ΜΕ ΡΟΥΧΑ!!!

του Έμβερ Χότζα, στις 25.3.80, για την παλικαριά και τον ηρωισμό του ελληνικού λαού κατά των Τούρκων βαρδάρων, σε συνεργασία με τον αλβανικό λαό, για την απελευθέρωση απ' την τουρκική σκλαβιά, δεν έχουν μόνο το χαρακτηριστικό της ιστορικής αναδρομής. Έτσι, είναι ανάγκη να αντιληφθούν πλέον όλοι ότι έχει ωριμάσει πια η κατάσταση, ώστε να μην υπάρχει κανένα περιθώριο για ψυχροπολεμικές θεωρίες τύπου Κ. Τσαλδάρη «πώς τα ελληνικά σύνορα είναι μέχρι το Αφγανιστάν». Δυστυχώς, όμως, οι κυβερνήσεις της Δεξιάς από το 1945-1980 έχουν δείξει πως άνεχονται όλες αυτές τις άστοχες διατυπώσεις.

Η ίδρυση του «Ελληνοαλβανικού Συνδέσμου Φιλίας» το 1979 που υπέγραψαν καθηγητές πανεπιστημίων, δήμαρχοι, πρόεδροι νομικών προσώπων, διακεκριμένοι επιστήμονες όλων των κλάδων, και που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «ΑΝΤΙ» στις 28-3-1980, δημιουργεί τις καλύτερες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της φιλίας μεταξύ των δύο λαών και ιδιαίτερα για τους κατοίκους των συνόρων Ελλάδας και Αλβανίας.

Ο «Ελληνοαλβανικός Σύνδεσμος Φιλίας» πιστεύει πως σε μικρό χρονικό διάστημα δράσης του στο μέλλον, θα εξουδετερώσει - με πειστικά, θετικά ντοκουμέντα - τη μισαλλοδοξία που καλλιεργούν τα κατалоπα - σταγονίδια - της χούντας.

Θέτει, όμως, καίριο ερώτημα προς τους αρμόδιους υπουργούς της κυβέρνησης του κ. Γ. Ράλλη. Είναι μέσα στις προθέσεις της κυβέρνησης η ψήφιση του νομοσχεδίου που ρυθμίζει ότι η Αλβανία δεν είναι πλέον έχθρικό κράτος; Είναι αδιανόητο, και διπλωματικά και ουσιαστικά, να μένει αυτή η διπλωματική εκκρεμότητα για ένα γειτονικό λαό που με σαφήνεια και ειλικρίνεια εκφράζει την επιθυμία του για φιλία με το λαό της Ελλάδας.

Ο «Ελληνο-Αλβανικός Σύνδεσμος Φιλίας» είναι απόφασι-σμένος να εργαστεί προς την κατεύθυνση της πλήρους εξομάλυνσης των σχέσεων μεταξύ των δύο γειτονικών λαών.

Με εκτίμηση,
Παντελής Γ. Παντελέων
Προσωρινός εκπρόσωπος του
Συνδέσμου, Σοφοκλέους 5,
Αθήνα

ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ

● Για τα προβλήματα των Ελλήνων σπουδαστών στη Ρουμανία πήραμε το ακόλουθο γράμμα:

Αγαπητό «ΑΝΤΙ»,

Θά ήθελα να αποσχολήσω για λίγο, μέσα απ' τις στήλες σου,

τους γονείς των φοιτητών που σπουδάζουν στη Ρουμανία με ένα πρόσφατο γεγονός.

Όταν πήγαμε στη προεδρία της Ρουμανίας και ρωτήσαμε για τις προϋποθέσεις εγγραφής στα ρουμάνικα πανεπιστήμια, μας έδωσαν ένα πληροφοριακό δελτίο και μία αίτηση εγγραφής. Και στα δύο αναφερόταν ότι το ποσό των 220\$ τόν μήνα (σήμερα 242\$) που θα καταβάλαμε στη Σχολή θα κάλυπτε, δίδακτρα, φαγητό στη φοιτητική λέσχη, ύπνο στην φοιτητική εστία και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

Με τον καιρό πλήθυναν οι φοιτητές. Οι χώροι για τη στέγασή τους λιγόστεψαν. Έτσι, σήμερα, αντιμετωπίζουμε πραγματικά πρόβλημα στέγασης. Ήδη στο Βουκουρέστι, απ' την αρχή της πανεπιστημιακής χρονιάς 1979-1980, αρκετοί Έλληνες φοιτητές κατάθεσαν διαμαρτυρία στον ελληνικό φοιτητικό σύλλογο και στο ρουμάνικο Υπουργείο Παιδείας, επειδή δεν τους έδιναν δωμάτιο (με αποτέλεσμα να μένουν μέχρι σήμερα στο ξενοδοχείο, και μερικοί, να εγκαταλείψουν τις σπουδές τους).

Οι ρουμανικές κρατικές αρχές άρχισαν να κτίζουν νέα κτίρια, με δωμάτια-γκαρσονιέρες. Αντί όμως να δίνουν φοιτητές να μένουν, εκμεταλλεύονται την κατάσταση και ζητούν πληρωμή για τα νέα δωμάτια. Και η τιμή φυσικά ανέβασμένη στα 150\$ το δωμάτιο!

Φανταστείτε, λοιπόν, τι εκμετάλλευση γίνεται στην προκειμένη περίπτωση.

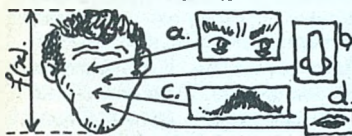
Σε αρκετές πόλεις συμβαίνει αυτό το πράγμα: στο Βουκουρέστι, στην Τιμισοάρα, στο Ίασι.

Ειδικότερα στο Ίασι, οι Έλληνίδες του Πολυτεχνείου προειδοποιήθηκαν δυο φορές από τον κοσμήτορα (DECAN) της χημείας ότι θα φύγουν απ' την εστία που μένουν την επόμενη χρονιά, επειδή μπαίνουν στην εστία άγρια. Ο ίδιος ο κοσμήτορας τους είπε πως αν θέλουν να μπαίνουν άγρια στα δωμάτια τους, να πάνε στα δωμάτια με τα νοίκια των 150\$. Έτσι λοιπόν, έμμεσα ή άμεσα (άλλοι), άσκειται ένας εκβιασμός στους Έλληνες φοιτητές και γενικά στους ξένους. Επακόλουθο της αντίληψης ότι «ξένος φοιτητής = δολάρια»!

Για τα θέματα αυτά θα πρέπει να δώσει ΥΠΕΥΘΥΝΑ απάντηση ή Ρουμάνικη Προεδρία στην Ελλάδα. Και οφείλει να δώσει μίαν απάντηση στους Έλληνες φοιτητές και τους γονείς τους, γιατί, ενώ φαίνεται ότι στο μηνιαίο των 242\$ συμπεριλαμβάνεται και το δωμάτιο στην φοιτητική εστία, στην πραγματικότητα, θ' αρχίσουμε ν' ακριβολογούμε (με 150\$) ένα δωμάτιο,

πού στην Ελλάδα δεν κοστίζει (έτσι όπως μάς το παραδίνουν οι Ρουμάνοι) ούτε 2.000-2.500 δρχ. Έδώ θα πρέπει να ακούσουμε και τη γνώμη του συλλόγου γονέων «Υψηλάντης», αν πραγματικά είναι σύλλογος γονέων.

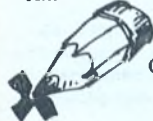
Ευχαριστώ για τη φιλοξενία Τάκης Γεωργακόπουλος μέλος του Δ.Σ. του Σ.Ε.Φ. 'Ια-σίου «Γρ. Λαμπράκης», 'Ιάσι.

ΟΙΚΕΙΟΠΟΙΗΣΗ ΟΠΑΔΩΝ;

● Για την πρωτομαγιάτικη άφισα της KNE, σχόλιο από γραφίστα:

Πολύ αγαπητό μας ANTI, Έπέρεψέ μου, έν είδει μείγμα-τος ντοκιμαντέρ-κουτοσμπολιού νά συμπληρώσω τά περί πρωτο-μαγιάτικης άφίσας του τεύχους 152 με τό έξης: Όχι μονάχα δέν περιλαμβάνεται - όπως όρθά παρατήρησαν ή κ. Τσουδερού κι ό κ. Μπούτσικος - καμιά κοπελιά έργαζόμενη ή μή, στην άφισα της KNE, αλλά επί πλέον οι πέντε άποφασισμένοι νέοι της φωτο-γραφίας τυχαίνει νά είναι και στελέχη της... ΠΑΣΠ στά ΚΑ-ΤΕΕ Αιγάλεω-Μηχανολόγων, όπου και γίνεται έκτοτε τό σχε-τικό καλαμπούρι. Τό συμβολικό νόημα αυτής της έπιλογής δέν θά έπιχειρήσω νά το άποκρυπτο-γραφήσω. Όσον άφορά όμως τό παρουσιαστικό τους, θά 'λεγα πώς μιά γρήγορη ματιά στην άν-θρώπινη φιγούρα, όπως γενικά έμφανίζεται στις άφισες της KNE, φανερώνει καθαρά τόν προσφύλι φυλετικό τύπο της έν λόγω όργάνωσης. Φυλετικό τύπο πού προέρχεται άπ' τήν προσαρ-μογή του ήλιγγυμνου κα μινώδους σοσιαλ-ρεαλιστικού έργάτη στά Μεσογειακά μας δεδομένα: Εύ-ρωστα κατσαρομάλλικα άνόρια και κοπελιές με μάτια ως κάρ-δουνο, με άκτινοβολία σιγουριάς και ύγείας, όπου ή έπαναστατική αίσιοδοξία συμπλέκεται με τόν - μόνιμο και νόμιμο - αίσθησιασμό τους. Διότι και στο έλάχιστο έ-ξασκημένομάτι ή τέτοια τους βιο-λογική και συνειδησιακή άυτο-πεποίθηση είναι συνώνυμη με τήν σεξουαλικότητα κι άμα μπορού-σαν ν' άνοίξουν τό στόμα τους θά σου μιλούσαν, σίγουρα με κρη-τική προφορά. Βέβαια, στή συγ-κεκριμένη πρωτομαγιάτικη άφισα υπάρχουν καναδυ άχαμνοί αλλά, ως ΠΑΣΠίτες, συγχωρούν-ται.

Ίδιαίτερως φιλικά Θεόδωρος Νικολάου γραφίστας

ΟΙ «ΤΕΤΡΑΚΟΣΙΟΙ»

● Ό Θ. Μουρατίδης αναφέρεται στο κείμενο των «400» και άπαντά στο Ν. Χαϊνή (τχ. 152):

Αγαπητό «ANTI», Μετά τή δημόσια κοινοποίηση των άπόψεων και εκτιμήσεων πού ύπογράφουν οι «400 διαφω-νούντες», παρακολουθώ με έν-τονο ένδιαφέρον τή μέχρι σήμερα ύποδοχή και άντιμετώπιση πού δέχτηκε και εξακολουθεί νά δέχ-ται έκείνο τό κείμενο.

Έπειδή είμαι ένας από αυτούς πού τό ύπόγραψαν, και έχοντας πάντα σάν άρχή τόν σεβασμό της ύπογραφής μου, θεωρώ αναγκαίο και άπαραίτητο νά τοποθετηθώ, άπέναντι σε όλους έκείνους πού προσπάθησαν και προσπαθούν άκόμα, με διάφορες έπιστολές, νά του μειώσουν τή σημασία.

Σέ παρακαλώ νά δημοσιεύσεις μερικές παρατηρήσεις μου, πού αποτελούν και μιά μορφή άπάν-τησης στις εκτιμήσεις του άνα-γνωστή σου φοιτητή Νίκου Χαϊνή, πού δημοσιεύτηκαν στο τεύχος σου Νο 152.

● Και συνεχίζει άπευθυνόμενος προς τόν Ν. Χαϊνή:

Αγαπητέ - άγνωστε - Νίκο Χαϊνή,

Όσο εύκολο είναι νά έπιδοκι-μάξεις κάτι, άλλο τόσο εύκολο εί-ναι και νά τό άποδοκιμάξεις. Η δυσκολία βρίσκεται στην κριτική. Κριτική τοποθέτηση δέν σημαίνει άντί-δράση ή άρνηση και, όπως δήποτε, δέν σημαίνει άρνητισμό, αλλά σε κάθε περίπτωση σημα-νει: υπεύθυνα θεμελιωμένη θέση! Κριτική τοποθέτηση δέν ση-μαίνει άσκοπη «άμφισβήτηση», άσκοπη καθαρότητα «της γραμ-μής», πολύ περισσότερο δέν ση-μαίνει «όχύρωση» πίσω από τήν έλευθερία - χωρίς συνέπειες βέ-βαια - «τό είπε τό κόμμα». Τέ-λος, κριτική τοποθέτηση δέν ση-μαίνει περιχαράκωση άσφαλείας μέσα στην «ειδικότητα», τούς κλειστούς κύκλους «μυημένων» και «άρεστών», περιχαράκωση πίσω από ένα γλώσσαρι των «λί-γων και εκλεκτών» Μαρξιστών-Λενινιστών.

Μέ τή δημοσίευση του κειμέ-νου και μέχρι σήμερα, έχουν έρ-θει στο φώς διάφορες «θέσεις», «εκτιμήσεις», «ανάλυσεις» και «κριτικές», πού - άλλες λίγο, άλ-λες πολύ - ξεπέρασαν τά όρια της «άντικειμενικής κριτικής». Λει-τούργησαν, δηλαδή, πίσω από τό γλωσσάρι των «λίγων και εκλε-κτών», άναπαράγοντας τά χαρα-κτηριστικά μιας κάστας, όπου κριτήριό τους δέν είναι ή πρό-σβαση και παρέμβαση πάνω στην διαφωνία του κειμένου, αλλά ή «μέθεξη» πάνω στο ρεζίμα. Μιά «μέθεξη», χωρίς τήν άπαραδάτη και άπαραίτητη μετουσίωση,

Levi's YOUTHWEAR

Παντελονάκι blue denim και twill σε 7 χρώματα No 6-10, 850 δρχ. No 12-16, 950 δρχ. Φουστίτσες blue denim και twill σε 7 χρώματα No 6-10, 740 δρχ. Μπλουζάκι μαύο σε πολλά χρώματα από 315 δρχ. Μπλουζάκι καλέντζι σε 3 χρώματα, 650 δρχ.

ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΥΛ

Levi's δέν είναι ένα παντελονί ή ένα πουκάμισο από τό ένα ή άλλο υφασμα, σε ένα ή άλλο χρώμα. Είναι ένα στυλ. Ένας τρόπος ντυσίματος. Άνετος. Ελεύθερος. Για νά ταιριάζει σε όσους σίφθανονται έπί. Σ' αυτό τό στυλ προσαρμόζεται ή γραμμή Levi's της κάθε εποχής. Έτσι κρατάει την ίδια άνεση την ίδια εφάρμογή την ίδια αίσθηση ελευθερίας. Όποιος κι αν είναι οι τάσεις της μόδας γιατί ή ποιότητα είναι πανταίε μεα στη μόδα.

Levi's YOUTHWEAR

QUALITY NEVER GOES OUT OF STYLE

ΑΝΤΙΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

● Ό άναγνώστης μας Θ.Σ. μās έστειλε μιά διαφήμιση της LEVI'S, με τό παρακάτω σχόλιο:

Αγαπητό ANTI, Σου στέλνω μιά διαφήμιση των προϊόντων της γνωστής πολυε-θνικής LEVI'S, πού δημοσιεύ-τηκε στή «ΓΥΝΑΙΚΑ». Αυτή τή φορά, νομίζω ότι ή LEVI'S τό παράκανε. Μās λέει, και τό χει-ρότερο λέει στα παιδιά μας, πώς όποιο παιδί ντύνεται σάν αυτό της φωτογραφίας, δηλαδή δέν φοράει προϊόντα LEVI'S, πρέπει νά ντρέπεται. Κι από τήν άλλη, τά παιδιά πού φοράνε τά

προϊόντα της εταιρίας, πρέπει όχι μόνο νά καμαρώνουν, αλλά και νά κοροϊδεύουν τ' άλλα παιδιά πού δέν φοράνε με καμάρι τό σήμα της LEVI'S. Και για όσους δέν πιάνουν τό μήνυμα της φωτο-γραφίας, ύπάρχει και ή λεζάντα. Έμείς λοιπόν πού δέν δίνουμε τό χιλιάδικο για νά φορέσουμε τή μπλούζα με τό σήμα LEVI'S, εί-μαστε άνελεύθεροι, καταπιεσμέ-νοι. (...)

Λυπάμαι πού δέν άναγράφω τό όνομά μου, αλλά δυστυχώς έχω άμση σχέση με τή διαφημιζόμενη εταιρία.

Levi's Φιλικότατα Θ.Σ.

ώστε νά γίνουν καταληπτά και νά αποτελέσουν καταλύτες και παραγοντες ζύμωσης ταυτό-χρονα, έξω από τά «κλειστά» κυ-κλώματα, δηλαδή στις πλατιές μάζες του λαϊκού μας κινήματος. Υπάρχουν πολλών μορφών βαριά χρέη άπέναντι στο κίνημα· τό βαρύτερο ίσως είναι έκείνο του άναλυτή. Έκείνου πού όφεί-λει νά σκέπτεται, όχι όμως στο έπίπεδο των άμεσων δεδομένων και των χαρακτηρισμών, αλλά άναζητώντας τό βάθος, «τάς των πραγμάτων αίτίες». Και όταν μάλιστα αυτός ό άναλυτής είναι όργανωμένος και στρατευμένος στην ταξική πάλη, ή άποστολή

του δίνει τόν δείκτη της ποιότη-τας, του βαθμού ώριμότητας και συνείδησης του συγκεκριμένου κομματικού του χώρου.

Ασφαλώς κάθε κομματική θέση (π.χ. στέλεχος, καθοδηγη-τής, άναλυτής) συνεπάγεται δέ-σμευση, άρα και λιγότερη άνευ-θυνολογική «αίώρηση». Άλλά, όμως, όταν εκχώρηση για άνά-λυση σε πρόσωπα με μικρόψυχα συμφέροντα, βραχυπρόθεσμες σκοπιμότητες, τσαρλατανισμός και άγνοια πρυτανεύουν, δίνον-τας τόν τόνο στις «άπειριες» και τίς «λύσεις», τότε έχουμε πράγματα άπαραδέχτα για ένα κόμμα πού θέλει νά λέγεται έπα-

ναστατικό. Καί τούτο γιατί, ή υπέρτατη έπιτυχία τού έπαναστατικού κόμματος καί ό ρόλος πού καλείται νά παίξει μέσα στίς μάξες, δέν βρίσκεται μόνο στήν εκμετάλλευση τού παρόντος, αλλά καί στήν προετοιμασία τού μέλλοντος.

Αυτό, όμως, συχνά τό λησμονάτε, όπως επίσης λησμονάτε ότι ή δύναμη επίρροης κερδίζεται μέ σκληρούς αγώνες· δέν χαρίζεται.

Είναι αλήθεια πώς τό κείμενο εκείνο δέν έπιασε τόν... ταύρο από τά κέρατα. Δηλαδή, δέν εντόπιζε ουσιαστικά τίς κοινωνικές πηγές καί τίς ιστορικές ρίζες τής σημερινής πρακτικής καί πολιτικής τού ΚΚΕ. "Όμως, κάθε σοβαρή διαφωνία στους κόλπους ενός κόμματος πού θέλει νά λέγε-

ται έπαναστατικό, έχει ολικές ύποδομές καί πρέπει κανείς νά διακατέχεται από τήν χυδασιότητα τής σταλινικής γραφειοκρατίας γιά νά ίσχυριαστεί ότι ή διαφωνία ξεκινά από «υπαρξιακά προβλήματα» - κατά τούς άθροισμα - τούς «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ» (21-3-80) καί «ΚΟΜ-ΕΠ» ('Απρίλης). Τά ιδεολογικά ζητήματα καί ή πολιτική πρακτική είναι ταξικά ζητήματα. Μπορεί μέσα στο κείμενο νά λείπουν τέτοιες άναφορές, περισσότερο συγκεκριμένες, γιά τόν ταξικό χαρακτήρα τής διαφωνίας, αλλά σέ καμιά περίπτωση δέν παύει νά είναι ή διαφωνία, από άποψη ούσιας, πολιτική διαφωνία.

Ο Β. Ι. Λένιν, τόνιζε:

Χωρίς έπαναστατική θεωρία, δέν

υπάρχει έπαναστατικό κόμμα.

Αυτό προϋποθέτει καί μιά έπαναστατική ανάλογη δράση, γιατί ή ιστορική πορεία κινείται διαλεκτικά. Καί ή έπαναστατική δράση σφυρηλατεί τό κόμμα...

Πάνω σ' αυτή τή βάση είναι καθήκον νά σταθείτε συνειδητά καί νά βρείτε τίς πολιτικές αιτίες τής διαφωνίας. Πιστεύω ότι, τό ΚΚΕ, κάτω από μιά σταλινική γραφειοκρατική πνοή, συνθλίβει τό λαϊκό μας κίνημα, μέσα από μιάν αδιάκοπη πρακτική σεχταρισμού.

Δέν άρκεί νά δημιουργήσει κανείς ένα πρόγραμμα σωστό. Πρέπει νά τό υιοθετήσει ή εργατική τάξη. "Όποιοι δέν γνωρίζει αυτή τήν άρχή, θά καταντήσει ένας συντηρητικός σεχταριστής μέ μιά

περιχαράκωση ασφαλείας «τό έλεπε τό κόμμα». Έτσι, ή ενεργητική συμμετοχή στήν πρακτική πάλη τών μαζών, αντικαθίσταται άπ' αυτόν μέσα στά στενά καλούπια τής μεταφυσικής καί άφηρημένης προπαγάνδας. Τό ΚΚΕ όρκίζεται σέ κάθε του φράση στόν Μαρξισμό-Λενινισμό, αλλά δέν καταλαβαίνει τήν έσωτερική διαλεκτική άλληλεπίδραση, άνάμεσα σέ ένα πρόγραμμα ολοκληρωμένο καί στή ζωντανή, δηλαδή τήν άνένανη πάλη τών μαζών. Τί τό ιδιαίτερο έδωσε τό 10ο Συνέδριο; Τί τό ιδιαίτερο συνέβη; Δέν συνέβη τίποτα. Άναπαραγωγή τής διπλής τού δομής: τού κομματικού, δηλαδή, σώματος καί τού κομματικού κατεστημένου, άνάδειξη ήγε-

ΚΑΙ ΠΑΛΙ Η «ΝΕΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ»

● Σχετικά μέ τίς καταγγελίες πρώην μελών τού «Κίνηματος τής Νέας Άριστεράς Έλλάδας», πήραμε από τό τρίτο ήγετικό στελέχη τής «Νέας Άριστεράς» τό γράμμα πού ακολουθεί:

Είναι αλήθεια ότι τό επίπεδο, ό τόνος καί τό κλίμα τού δημοσιεύματος μέ προσβλημάτιαν γιά τό έάν αξίζει νά αξιωθεί μιάς άπάντησης· τήν πραγματοποιούμε γιά τό μόνο λόγο ότι τό δημοσίευμα αυτό δημιουργεί σκόπιμα διαστρεβλωμένη καί ψευδή εικόνα τόσο γιά μάς προσωπικά, όσο καί προπάντων γιά τό έργο κοινωνικής προσφοράς πού συλλογικά σάν Ε.ΠΟΙ.Ω. έπιτελούμε.

Έμείς καί οι συνεργάτες μας στό έργο κοινωνικής προσφοράς, διακατεχόμαστε από αίσθημα θλίψης, όδύνης καί άποστροφής γιά τό δημοσίευμα αυτό, τό όποιο, κατά τή γνώμη μας, ύποδηλώνει ταραχή, ήθική κατάπτωση καί καταρράκωση κάθε αίσθηματος τιμής καί αξιοπρέπειας. Βέβαια, στά πλαίσια τής έλεύθερης δημοκρατικής έκφρασης ό καθένας έχει τό δικαίωμα, πολύ περισσότερο όταν ύπογράφει, νά διατυπώσει απόψεις, άντιλήψεις, γνώμες, τό πρόβλημα γιά κείνους πού θά τίς άκούσουν είναι, βέβαια, άν θλέπουν τό φώς τής δημοσιότητας γιά νά διαφωτίσουν μιά κατάσταση, ένα πρόβλημα ή έάν ή ιδιότητα παρεμβαίνοντας, άποσκοπεί στήν ίκανοποίηση άτομικών καί σχετών πρός τό κοινωνικό σώμα, επιδιώξουν, στόχων, συμφερόντων.

Τό παραπάνω δημοσίευμα, χωρίς νά 'ναι πέρα γιά πέρα άναληθές, συνταγμένο καθώς είναι από άτομα πού έχουν προσωπικούς λόγους άντίθεσης, διαστρεβλώνει κάθε πραγματικότητα καταστάσεων καί γεγονότων στά όποια άναφέρεται καί τά όποια εμφανίζει έτσι ώστε νά είναι άποκρουστικά στήν κοινή συνείδηση. Τό γεγονός ότι προδιέθεσε

άρνητικά τό δημοσιογράφο πού παρουσίασε τόν δημοσίευμα αυτό, έξωθώντας τον νά χαρακτηρίσει τίς καταγγελίες αυτές σάν «φοβερές», «άνήκουστα πράγματα», δίνει τό μέτρο τής άρνητικής άπήχησης πού μπορεί νά έχει στήν κοινή συνείδηση, ό τρόπος παρουσίασης καταστάσεων καί γεγονότων πού υπακούουν στή λογική τής κοινωνικής προσφοράς, από άλλους πού άποσκοπούν σέ έκθεση καί θάλας τής. Άς μήν άναρωτηθούμε, πώς σ' αυτά τά «φοβερά» καί «άνήκουστα πράγματα», πού τώρα καταγγέλλουν, συμμετείχαν (άν καί «πλειοψηφία») καί τά επέβαλλαν (σάν «στελέχη»). Άς ρωτήσουμε καλλύματα κατά άπλούστερο. Πώς είναι δυνατόν από σχέσεις φθαρμένες, καταστάσεις άρνητικές, πρόσωπα ίδιότητας νά παράγεται θετικό κοινωνικό έργο;

Τό όλο δημοσίευμα έχει φανερά, έκτός τών άλλων, καί έντονο χρώμα καταδοτισμού καί φαίνεται νά υπακούει στήν παρανοϊκή λογική ότι ή κατάδοση παύει νά είναι τέτοια, όταν είναι συλλογική καί δημόσια. Δυστυχώς δέν μάς έπitrέπεται καί δέν πρέπει νά άνασχευόμαστε ένών τής κοινής γνώμης ένα προς ένα τά σημεία άναφοράς τους, σέ κάποια συγκεκριμένα ζητήματα πού έθιξαν· δέν μάς έπitrέπεται ν' ακολουθήσουμε τήν τέτοια τους λογική, γιατί έτσι θά ύποχρεωνόμαστε σέ έκθεση ζητημάτων, τά όποια δέν μπορούν νά άποτελέσουν άντικείμενο γνώσης όλων· στήν άλλη περίπτωση, ή άναφορά μας μέ συγκεκριμένο τρόπο, σέ γεγονότα καί καταστάσεις μπορεί νά άποδείξει χρησιμη στους έχθρους τής κοινωνικής πρόόδου. Έχουμε σαφή έπίγνωση τού γεγονότος ότι ό αγώνας γιά τήν κοινωνική πρόοδο πάντα παρουσιάζει τήν «άδυναμία», τήν όποια φυσικά δέν έχουν όσοι έπαψαν νά ενδιαφέρονται λίγο ή πολύ γι' αυτήν.

Τό ψέμα καί ή παραποίηση στό άντικείμενα άναφοράς τού δημοσιεύματος άρχίζει από τόν ίδιο τόν τίτλο: «Γιατί διαφωνήσαμε καί άποχωρούμε...». Ούτε διαφώνησαν όλοι, ούτε διαφώνησαν στά ίδια ζητήματα, ούτε άποχωρούν τώρα όλοι όσοι ύπογράφουν, ούτε άποχώρησαν όλοι μαζί μιά όρισμένη περίοδο.

Οι άποχωρήσεις ή διαγραφές τους έκτείνονται από σήμερα έως πολλά χρόνια προηγούμενα καί φυσικά δέν ήταν οι μόνοι· δέν έχουν κανένα δικαίωμα νά παρουσιάζονται σάν έκπροσωποι όλων εκείνων πού, κατά τόν ένα ή άλλο τρόπο, θρέθηκαν έξω άπ' τή συλλογική μας προσπάθεια, τήν όποια, όρισμένοι άπ' αυτούς, εξακολουθούν καί σήμερα νά τιμούν καί νά σέβονται. Είναι γνωστό σέ μάς ότι οι κύριοι ύποκινήτες, στήν προσπάθειά τους νά παρουσιάσουν μεγάλο αριθμό, πλησίασαν τόν όποιοδήποτε είχε τήν όποιαδήποτε σχέση, ακόμα καί τήν πιο μικρή, μαζί μας, καί έπιχείρησαν νά τόν προσεταιριστούν έναντίον μας μέ τήν προσφιλή τους μέθοδο τής διαβολής καί τής συκοφαντίας, αλλά συνάντησαν άρνηση από όλους όσους δέν είχαν προσωπικούς λόγους μνησικακίας.

Στή συνέχεια τής προσπάθειάς τους νά δημιουργήσουν έντυπώσεις, άναφέρονται στό «Κίνημα Νέας Άριστεράς Έλλάδας», τό όποιο όμως έχει πρόσ τιμή του σιωπηρώς αυτοκαταργηθεί από 3τίας, διακόπτοντας καί τήν έκδοση, καί τής «Επιθεώρησης Νέας Άριστεράς», καί τήν παρουσία του μέ δημόσιες όμιλίες, καί τήν εμφάνισή του στόν Τύπο μέ σχετικά άρθρα. Η συλλογική μας προσπάθεια, κάτω από όποιοδήποτε όνομα σεμνύνεται γιά τήν τελευταία τής φάση, όποτε καί κατόρθωσε νά συγκροτήσει φορείς έπίλυσης κοινωνικών προβλημάτων καί νά έπιδωθει, στό μέτρο τού δυνατό, στή λύση τους, άπευθυνόμενη σέ όλους, ανεξαρτήτως κομματικής τοποθέτησης. Η άναφορά τους συνεπώς στό «Κίνημα Νέας Άριστεράς Έλλάδας», δηλαδή, σέ κατά βάση πολιτική μορφή δράσης, φανερώνει τήν άδυναμία τους νά κατανοήσουν ότι μετά τήν πρώτη μεταπολιτευτική πολιτική εύφορία, ό κόσμος προδιατέθηκε άρνητικά έναντίον τής πολιτικολογίας, ή όποια δέν κατέληγε σέ όρισμένη καί συγκεκριμένη κοινωνική πρακτική. Είναι πρόσ τιμή, έπαναλαμβάνουμε, τού «Κ.Ν.Α.Ε.» ότι, καί συνέλαβε τίς διαθέσεις τού κόσμου, καί εύθυνα ραμίστηκε μ' αυτές καί τήν βαθύτερη ούσία τής πρόόδου, πέρνοντας άπ' τό γενικό πολιτικό πεδίο δράσης στό ειδικό καί συγκεκρι-

κείμενο κοινωνικό. Τώρα, άν, γιά κάποια άπ' τά τότε μέλη του, τό νέο πεδίο δράσης δέν ήταν άρεστό, είτε γιατί άπαιτούσε μεγαλύτερη προσφορά δυνάμεων, είτε γιατί άπαιτούσε αύξημένα προσόντα, είτε γιατί δέν συντελούσε σέ προσωπική προβολή, αυτό άφορά αυτά καί τήν ποιότητά τους καί όχι τό κίνημα τής κοινωνικής πρόόδου. Φυσικά, δέν είχαμε τό δικαίωμα νά άποκλείσουμε κανέναν μέ τήν όποιοδήποτε μεγέθους προσφορά στήν κοινωνική προσπάθεια, όπως επίσης, είμαστε ύποχρεωμένοι νά άποτρέψουμε τή φθορά τής.

Η έμπάθεια τών όψιμων έπικριτών μας έφτασε μέχρι τού σημείου νά μάς παραστήσουν σάν εκλεκτικιστές στό ιδεολογικό πεδίο. Έμείς θά προτιμούσαμε νά έκφραζόταν ή γνώμη τών χιλιάδων άναγνωστών μας, τούς όποιους βρίσκουμε πολύ πιο άρμόδιους νά κρίνουν γιά τήν πρωτοτυπία καί τήν άντικειμενικότητα τών άντιλήψεών μας. Τό γεγονός καί μόνο ότι ή ιδεολογική μας δραστηριότητα, όπως γνωρίζουν οι πολυάριθμοι άναγνώστες μας, επεκτείνεται πολύ πέρα από τό πολιτικό καί οικονομικό πεδίο τών έργων τών Γρηγορογιάννη, Καρντάν καί Μπάραν-Σουήζι, άποτελεί άπόδειξη καί τής έμπάθειας καί τής τύφλωσης τών έπικριτών μας.

Η ίδια ήβελγημένη τύφλωση κυριαρχεί καί στά «άριθμητικά δεδομένα» πού άφορούν στά ποσοστά τών μελών τών διευθυντικών όργάνων καί τών μελών μας, τά όποια έδωσαν στή δημοσιότητα. Έάν ήταν άληθινά, τότε: 1) ή εύθύνη τής κακής κατάστασης πού περιγράφουν βαρύνει αυτούς τούς ίδιους, άφού, κατά τά λεγόμενά τους, ήταν ή πλειοψηφία 2) δέν θά μπορούσε τό έργο τής κοινωνικής μας προσφοράς νά είναι σήμερα μεγαλύτερο, παρά ποτέ 3) θά μπορούσαν αύτοί, σάν πλειοψηφία πού ίσχυρίζονται ότι είναι, κι έφόσον, όπως επίσης ίσχυρίζονται, έπικροτούν τό έργο κοινωνικής προσφοράς, νά είχαν έστω καί τήν ελάχιστη παρουσία σέ αυτό· αλλά τά λόγια ασφαλώς είναι πολύ πιο εύκολα.

Σέ έπιστολή πού μάς άπεύθυναν πρό τριμήνου περίπου, όταν ακόμη είχαν καταφέρει νά συγκεντρώσουν τούς 55 άπ' τούς 80 πού ύπογρά-

σίας της ίδιας αξίας. Καί κάποιοι τριγυροί, κάποιες σχισμές καί χαρμαμάδες σέ συνελκύσεις τών ΚΟΒ καί σέ 'Αχτιδικές προσυνδιασκέψεις, παρέμειναν φαινόμενα «περιφερειακά».

Έτσι, οί καλοί κομμουνιστές είναι μέσα στό κόμμα. Όλοι οί άλλοι είναι «πρώην κομμουνιστές», «κουρασμένοι» ή «όπορι-τουνιστές», «φραξιονιστές» ή «προδοκότες» καί «χαφιέ-δες» (...).

Γιά νά δοῦμε μαζί, ποιά είναι ή πολιτική πρόταση τοῦ κόμματος;

Ότι ή χώρα, «θά φτάσει στόν σοσιαλισμό μέσα ἀπό μία ένιαία επαναστατική διαδικασία, πού θά περιλαμβάνει δυό στάδια επαναστατικών μετασχηματισμών, ένα αντιιμπεριαλιστικό-

αντιμονοπωλιακό - δημοκρατικό καί ένα σοσιαλιστικό».

Μέ λίγα λόγια, συγχωνεύει τό αίτημα τῆς ἐθνικῆς δημοκρατικῆς ἀλλαγῆς («μίνιμουμ» πρόγραμμα ή «έλασον» στρατηγικό σύνθημα) μέσα στό αίτημα τῆς σοσιαλιστικῆς ἀλλαγῆς («μάξιμουμ» πρόγραμμα ή «μεῖζον» στρατηγικό σύνθημα), ἀφοῦ προηγουμένα πέφτουν στό ίδιο τσουβάλι ή αντιιμπεριαλιστική επανάσταση (ἀστικοδημοκρατική νέου τύπου) καί ή σοσιαλιστική (...).

Έτσι, αὐτή ή πολιτική πρόταση ἀντικατέστησε δυό κλειδώσεις τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμου σέ μία, ταύτισε δυό ξεχωριστές έννοιες καί δυό διαφορετικά πράγματα, γιά τήν διάκριση τών ὁποίων οί κλασικοί τοῦ Μαξισμού ἐπέμε-

ναν ἰδιαίτερα.

Διάβασε μαζί μου, μέσα στίς «θέσεις»: «Ό ρεφορμισμός στόν κύριο ὄγκο του συνδέεται μέ τά κόμματα τῆς ἀρχουσας τάξης. Σήμερα συνδέεται ἄμεσα μέ τό κυβερνητικό κόμμα τῆς «Νέας Δημοκρατίας».

Δέν χρειάζεται νά ρίξουμε οὔτε μία ματιά στό «Φιλοσοφικό Λεξικό» τοῦ Ροζεντάλ... Οί «θεωρητικοί» τοῦ κόμματός σου ἔδειξαν τήν ρητορική τους «στράκα».

Όταν ένα κόμμα πού θέλει νά λέγεται επαναστατικό, λέει στήν μουρξομαζία του: «Μήν ἀνησυχεῖς...», ἀπό αὐτή καί μόνο τήν πράξη τελειώνει ή ὑπαρξή του ὡς επαναστατικό κόμματος (...).

Καί γιά νά τελειώσω, ή οὐσία τῆς φύσης τῆς ἡγεσίας σου είναι ή

προσαρμογή, ὑποταγή στή δύναμη. Αὐτοί ποτέ τους δέν θά κάνουν επανάσταση. Έμεῖς χρειάζομαστε νέους ἀνθρώπους, καινούριοιδιαλεγμένους, καινούριοπλασμένους - κοντολογίς - καινούρια γενιά.

Καί δέν ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία ὅτι ἕνας ὁλοένα μεγαλύτερος ἀριθμός νέων ἀγωνιστῶν ἀρχίζει νά ἀμφισβητεῖ τό «ἀλάθητο» τῆς γραφειοκρατικῆς κάστας τοῦ ΚΚΕ καί νά διερευνᾷ μέ κριτική ματιά τό μακρινότερο καί πρόσφατο παρελθόν τοῦ ἐργατικού κινήματος, μόνο καί μόνο γιά νά ἀφομοιώσει τίς ἐμπειρίες του, νά συγκομίσει διδάγματα ἀπό τίς παλιές ἡττες γιά τούς νέους ἀγῶνες.

Λάθη καί ἀνεπάρκειες πάνω σέ

φουν, τούς ἀξίωσαμε σέ ἀπάντηση ὅτι δέν μποροῦν νά μάς ἀπευθύνονται, ἱσχυριζόμενοι ὅτι είναι καί σκεπτόνται σάν καί μάς, ἐφόσον δέν ἐπιτελοῦν κανένα ἔργο κοινωνικῆς προσφοράς, πού ἀποτελεῖ γιά μάς κριτήριο κοινότητος ή ἀναλογίας ἀντιλήψεων καί ὅτι πρὶν ἀπό κάθε συζήτηση θά ἔπρεπε νά ἐνεργοποιηθοῦν πρακτικῶς σέ τέτοιο ἔργο. Ἀντί γι' αὐτό, προτίμησαν τήν «ένι-σχυση» σέ 80, ψαρεύοντας δυσρεστημένους καί ἀπομακρυσμένους ἀπό μάς, ἀκόμα καί στή διάρκεια τῆς δεκαετίας τοῦ '60 (7 ἄτομα ἀπ' τό 80).

Μάς ἀποκαλοῦν αἰρετικούς καί μάς παρουσιάζουν ἀκαμπτους ἰδεολογικά καί ὀργανωτικά. Ταυτόχρονα, αὐτοί οί ἴδιοι, ἀναφέρονται μέ σωστό ή λαθεμένο τρόπο, ἀδιάφορο, σέ μεταβολές ἀντιλήψεων καί ὀργανωτικῶν σχημάτων· κι ἐδῶ τό μίσος πού δὴν γιέει σέ τύφλωση, τούς κάνει νά ἀντιφάσκουν. Δέν καταλαβαίνουν, ή κάποιοι ἀπ' αὐτούς κάνουν πῶς δέν καταλαβαίνουν, ὅτι ἕνας ὀργανισμός πού ἀποσκοπεῖ στήν κοινωνική πρόοδο, οὔτε γεννιέται σοφός, οὔτε είναι ὑποχρεωμένος νά στατικοποιεῖται σέ ὀρισμένες ἀντιλήψεις καί σχήματα, ἀλλά, ἀντίθετα, είναι ὑποχρεωμένος, ἀξιοποιώντας τήν ἱστορική καί κοινωνική πρακτική καί τήν ἴδια του τήν πείρα, νά μεταβάλλεται μέσα στό χρόνο.

Πέρα ἀπό τό γεγονός ὅτι σάν ὀικονομική ἐπιθάρυνση ή σάν ἔκταση, οί σημερινοί μας φορεῖς είναι συνολικά μεγαλύτεροι ἀπό κάθε ἄλλη φορά, ή θαυμαία εἰδικευσή μας στό ἔργο κοινωνικῆς προσφοράς καί παρά τίς ἀποσπάσεις κάποιων μελῶν, ἔχει αὐξηθεῖ καί θελωθεῖ ποιοτικά: αὐτό τό γνωρίζουν καλύτερα ἀπό τόν ὁποιοδήποτε διαβολέα, ὅσοι ἔχουν σχέση μαζί μας ή ἐξυπηρετοῦνται ἀπό τό ἔργο τῶν φορέων μας. Ἡ συνεχής μεταβολή στό χαρακτήρα καί στόν ἀριθμό τῶν φορέων μας, μετά τή μεταπολίτευση, ἀκολούθησε ἀπ' τή μία τήν πορεία τῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ κόμμου καί ἀπ' τήν ἄλλη τή δική μας θαυμαία συνειδητοποίηση τῆς δύναμης νά ὑπάρξει πραγματικό πολιτικό κίνημα, χωρίς πλατιά ὑποδομή ἄμεσης καί συγκεκριμένης κοινωνικῆς προσφοράς.

Ἡ τελευταία παράγραφος τοῦ κειμένου τῶν ἐπικριτῶν μας ἀποκαλύπτει, κατὰ τή γνώμη μας, πῶς ἐκάθαρα τά σημερινα ἐνδιαφερόντα τους· οὔτε λέξη γιά συγκεκριμένη κοινωνική τους δραστηριοποίηση καί ἐνδιαφέρον γιά τά κοινά, ἀλλά μέριμνα μόνο γιά ὀικονομικά ζητήματα. Έμεῖς ἔχουμε νά δηλώσουμε 1) ὅτι δέν ἔχουμε, οὔτε παρακατοῦμε, οὔτε ὀφείλουμε κανένα προσωπικό περιουσιακό τους στοιχείο 2) Δέν ἀθετοῦμε καμιά ὑποχρέωση ἀπέναντί τους πού δημιουργήθηκε στή διάρκεια τῆς κοινῆς μας δράσης 3) δέν εἴμαστε ἔμεῖς ὑπεύθυνοι ἀν ἐκ τῶν ὑπέρων μετάνιωσαν γιά τήν ἀφιλοκερδή προσφορά τους στό κοινωνικό ἔργο, τό ὁποῖο ἔμεῖς συνεχίζουμε.

Γνωρίζουμε ὅτι τέτοια δημοσιεύματα, ὅπως τό κείμενο τῶν «80», διατυπωμένο σέ ἀνεπίτρεπτο ἐπίπεδο γιά προοδευτικά πλαίσια, προκαλεῖ αἶσθημα ἀπογοήτευσης καί ἀπαισιοδοξίας. Ἀν ή ἀπάντησή μας αὐτή βοηθήσει στήν ἀποτροπή τέτοιων συναισθημάτων, θά ἡμασαν εὐτυχεῖς. Ὡστόσο, πιστεύουμε πῶς πῶς ἀποφασιστικότερο μήνυμα αἰσιοδοξίας γιά μία ἀνθρωπινότερη ζωή ἀποπνέει ή γνωριμία μέ τό ἔργο μας.

Βοϊκλής Γιώργος
Γουλιέλμος Παναγιώτης
Καλαποθαράκος Νίκος

● Ἀπό τήν Ε.ΠΟΙ.ΖΩ., ἐξάλλου, πήραμε τή διευκρινιστική ἐπιστολή πού ἀκολουθεῖ:

Κύριε Διευθυντά,

Έπειδή σέ δημοσίευμα τοῦ περιοδικοῦ σας (Ἀντί, τεῦχος 25.5.80) ἀναφέρετε τήν Ε.ΠΟΙ.ΖΩ. σάν ἕνα ἀπλό Συνεταιρισμό, θά θέλαμε γιά τήν πλήρη καί σωστή ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν σας, νά δημοσιεύσετε τά ἑξῆς:

Ἡ Ε.ΠΟΙ.ΖΩ. είναι ἕνας ὀργανισμός πού 'χει ἀναπτύξει, ἀπό τό '76 πού ἱδρύθηκε ὡς σήμερα, πλατιά κοινωνική δραστηριότητα, μέ φορεῖς πού στόχο ἔχουν: - ἀξιοποιώντας τά σύγχρονα

ἐπιστημονικά καί τεχνολογικά ἐπιτεύγματα, νά δώσουν ἕνα νέο περιεχόμενο στή ζωή, ὑποκαθιστώντας ἔμπρακτα κατεστημένες πλεονεξίες καί ἄξίες τῆς

- ν' ἀναπτύξουν τήν ἀνθρώπινη δημιουργικότητα καί γνώση καί νά διαμορφώσουν ἕνα νέο τύπο σχέσης καί νά γίνουν, καθῶς ἐξελίσσονται, ή νέα βάση συσπείρωσης τῶν ἀνθρώπων πού ἀγωνίζονται γιά μία καλύτερη ποιότητα ζωῆς.

Οί φορεῖς αὐτοί είναι:

α) Καταναλωτικός Συν/σμός Ἡ Ποιότητα τῆς Ζωῆς: μέ πρᾶτήριο πού καλύπτει τίς ὀικονομικές ανάγκες σέ τρόφιμα. Τά προϊόντα του ἔχουν ἐπιλεγεί μέ κριτήριο τήν ποιότητα, καί σέ ἀρκετὰ ἀπ' αὐτά ἔχουμε καταργήσει τούς μεσάζοντες, ἐρχόμενοι σέ ἀπ' εὐθείας σχέση μέ τούς ἀγρότες. Τέλος, ὁ φορέας αὐτός ἐνημερώνει τόν καταναλωτή πάνω σέ ζητήματα ὀρθολογισμοῦ τῆς κατανάληξης καί τῆς ποιότητας τῶν τροφίμων. (Σαπφούς 150, Καλλιθέα, τηλ. 95.89.878).

β) Συν/σμός Τεχνικό Κέντρο: ἀσχολεῖται μέ προβλήματα Διαμονῆς. Οί τεχνικοί του ἀναλαμβάνουν τόν ἔλεγχο καί ἐπισκευή τῶν συσκευῶν τοῦ σπιτιοῦ μέ μόνη ἀμοιβή τήν ἀξία τῶν ἀνταλκτικῶν καί ἕνα ποσό γιά τά ἔξοδα τοῦ Τ. Κ. Δίνουν δωρεάν συμβουλές γιά τή σωστή χρήση καί συντήρηση τῶν συσκευῶν, ἀποβλέποντας στήν αὐτοπροστασία τῆς ὀικογένειας. Κάνουν μαθήματα δωρεάν ἡλεκτρολογίας καί ἡλεκτρονικῆς, καί δίνουν ὁδηγίες σέ θέματα διαρρύθμισης, φωτισμοῦ, ἀερισμοῦ, θέρμανσης κλπ. τῆς κατοικίας. (Σκίπη 50 καί Ἀκροπόλεως, Καλλιθέα, τηλ. 95.69.980).

γ) Κέντρο Ζωῆς καί Πολιτισμοῦ πού καλύπτει ἐκπολιτιστικές, κοινωνικές καί ψυχαγωγικές ανάγκες μέ τά ἑξῆς ἑκείνους τμήματα: (Κρέμου 149-151, Καλ-

λιθέα, τηλ. 9582.584).

1. Παιδότοπος: Λειτουργεῖ πρῶινά 10-1 καί ἀπογεύματα πλὴν Κυριακῆς 6.30-8.30 μ.μ. δωρεάν, μέ τήν ἐπίδραση παιδαγωγῶν, γιά παιδιά προσχολικῆς ἡλικίας καί Δημοτικοῦ καί γιά γονεῖς πού μποροῦν νά τίς συμβουλευτοῦν πάνω σέ προβλήματα τῶν παιδιῶν τους.

2. Ἐκπολιτιστικά τμήματα: Δανειστικῆς Βιβλιοθήκης, Μουσικῆς, Χειροτεχνίας - πού δίνει δωρεάν μαθήματα Γραφικῆς καί Διακόσμησης - Ἐρασιτεχνικοῦ Θεάτρου καί Ἐρασιτεχνικοῦ Καρναγιοῦ, πού δίνουν παραστάσεις δωρεάν ὁποῦδήποτε τά καλοῦν. Συγκρότημα ἑλληνικῶν δημοτικῶν χορῶν πού ἐμφανίζεται ἐπίσης δωρεάν καί παραδίδει μαθήματα χοροῦ δωρεάν σ' αὐτούς πού ζητοῦν νά μάθουν.

δ) Τμήμα Νομικῆς Προστασίας καί γραφειοκρατικῆς ἐξυπηρέτησης: δωρεάν τοῦ πολίτη, πού στεγάζεται στήν Κρέμου 149-151, τηλ. 95.82.584.

ε) Τμήμα Ἐπιστημόνων: πού εἰδικότερα ἀσχολεῖται, θεωρητικά καί πρακτικά, μέ προβλήματα προστασίας τοῦ περιβάλλοντος καί ἀνθρώπινης ὑγείας. (Κρέμου 149-151, τηλ. 95.82.584).

Τέλος, ή Ε.ΠΟΙ.ΖΩ. ἔχει παράρτημα στή Θεσ/νίκη μέ Κέντρο Ζωῆς καί Πολιτισμοῦ, ὅπως καί στήν Ἀθήνα, μέ ἀπογευματινό Παιδότοπο πού ἀπασχολεῖ τά παιδιά τῆς συνοικίας καί συνεργάζεται μέ τούς γονεῖς, μέ ἐκπολιτιστικά τμήματα Μουσικῆς πού διαθέτει συγκρότημα καί παραδίδει δωρεάν μαθήματα κιθάρας καί μπουζουκιοῦ, Βιβλιοθήκης, Χειροτεχνίας, Ἀθλητισμοῦ, Χοροῦ καί Ἐκδηλώσεων. Ἐπίσης, τό Παράρτημα Θεσ/νικῆς διαθέτει καί Τμήμα Γραφειοκρατικῆς Ἐξυπηρέτησης τοῦ πολίτη.

● 'Ο Στέλιος Καφαντάρης επιχειρεί να εφαρμόσει τη λογική της επιστήμης στην εσωκομματική ζωή της «Νέας Δημοκρατίας»:

Ο νόμος των πιθανοτήτων ήταν Αβερωφικός

Η νεο-δημοκρατική διαδικασία εκλογής άρχηγου και πρωθυπουργού θαυμάστηκε εύρεως. Αφήνοντας τους πολιτειολόγους και τους δημοσιογράφους να κάνουν τις θεωρητικές αναλύσεις για τους θεσμούς και τα πρόσωπα, επισημαίνεται εδώ, για χάρη της ιστορίας της στιγμής, ένα γεγονός που πέρασε έντελως απαρατήρητο από τα μέσα ενημέρωσης. Μόνο η Καθημερινή τό ανέφερε την επομένη της εκλογής σαν «... δοκιμασία νεύρων για τους Ράλλη και Αβέρωφ...» (9-5-1980). Τό γεγονός πού θά έξεταστεί είναι ή κατανομή των τελευταίων τριανταπέντε ψήφων.

Μετά την άποσφράγιση των 140 από τό 175 ψηφοδέλτια ή κατανομή ήταν 76/64 υπέρ του κ. Αβέρωφ. Στά τελευταία 35 βρέθηκαν τά τρία

λευκά και τά 24/8 πού άντέστρεψαν τά πράγματα. Άν ξεχαστεί, πρós στιγμή, τό άληθινό εύχρηστο αποτέλεσμα της εκλογής του κ. Ράλλη, μπορούν νά γίνουν άνατριχιαστικές σκέψεις για τούς ζώντες τήν ιστορική στιγμή «140», λίγα λεπτά πριν από τή λήξη της καταμέτρησης.

Όπως έδειχναν τά πράγματα μέχρι τότε σέ άριθμούς και τέμπο, οι ψήφοι ήσαν μοιρασμένοι άλλωστε, αυτό άποδείχτηκε και μέ τό 88/84 του τελικού άποτελέσματος. Άρα μπορούσε εύκολα νά ύποτεθεί πώς κάθε ψήφος είχε πιθανότητα 50% νά είναι υπέρ του ενός ή του άλλου υποψήφιου. Στή στιγμή «140», λοιπόν, ή διαφορά των 12 ψήφων πού είχε άθροιστεί μέχρι τότε υπέρ του κ. Αβέρωφ, μαζί μέ τήν ένδειξη περί μοιρασμένων ψήφων, έδειχνε για όλους τούς ανθρώπους, ρασιοναλιστές και μή, ότι τό αποτέλεσμα κατά περισσότερο από 99% ήταν όριστικά υπέρ του κ. Αβέρωφ. Καί πράγματι: Για νά χάσει ό κ. Αβέρωφ θά χρειαζόταν νά πάρει από τις υπόλοιπες 35 ψήφους έντεκα τό πολύ. Μέ όρισμένους λογαριασμούς και πιθανότητα κάθε ψήφου 50%, βγαίνει συνολική πιθανότητα για τήν άποτυχία του κ. Αβέρωφ μικρότερη από 1/100 και συγκεκριμένα - έκτός άν οι μαθηματικοί έχουν αντίρρηση - 8 τοίς χιλίοις. Σίγουρα ακόμα και τό ΑΝΤΙ θά στοιχημάτιζε

υπέρ του κ. Αβέρωφ εκείνη τή στιγμή κάποιο κατάλληλο στοιχείμα. Άλλά ή μοίρα (ή ή Ιστορία;) ήταν άλλη. Ό κ. Ράλης βρέθηκε νά έχει πετύχει κάτι ακόμα σπανιότερο. Η πιθανότητα για τήν κατανομή 24/8 ή και καλύτερη υπέρ του κ. Ράλλη, εξαίρωντας τά τρία λευκά, ήταν μόνο τρία στά χίλια.

Άν θέλει κανείς νά επιβεβαιώσει - ή νά διαψεύσει - αυτά τά στοιχεία πειραματικά, άς βάλλει αντί βουλεύτων μπαλίσες άσπρες και μαύρες σέ ίδια αναλογία μέσα σ' ένα κουτί κυανού χρώματος. Από τούς συμβολισμούς σημειώνεται τό σχήμα, σφαιρικό για νά κυλούν σέ μία θέση αδιάφορης Ισορροπίας και τό χρώμα μαύρο για τούς οπαδούς του ενός υποψήφιου. Άν τραβήξει 32 μπαλίσες θά έχει τόν έλεγχο της στατιστικής.

Γιά τις άσκήσεις αυτές ίσως όφείλεται μία έξήγηση, πέρα από τόν δραματικό - όσο και άσημαντο Ιστορικά - χαρακτήρα μιάς στιγμής: Έπιβεβαιώνεται πανηγυρικά πώς τίποτε δέν είναι αδύνατο στήν πολιτική. Πρέπει να τονιστεί πώς αυτές οι πιθανολογήσεις είναι λογαριασμοί ex ante. Η βεβαιότητα που άποτελέσματος διαλύει κάθε στιγμή αηδυσία και παγώνει τή μοίρα μας. Δέν είναι, όμως, θέβαιο πώς παγώνει και τή μοίρα του κυρίου Αβέρωφ.

απόψεις και εκτιμήσεις έκαναν και οι μεγαλύτεροι επαναστάτες. Καί τέτοια λάθη ή ανεπάρκειες είναι άναποφευχτα στή δράση. Άλλά ύποταγή στά συμφέροντα και τις επιδιώξεις των «ομάδων στερρότητας», εγκατάλειψη βασικών άρχών του Μ-Λ και προσαρμογή σέ γραφειοκρατικές καρικατούρες, άποφεύχθηκαν.

Μέ εκτίμηση
Θανάσης Μουρατίδης
Κορυδαλλός

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΑΝΤΡΕ ΜΠΡΕΤΟΝ
ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ
ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΥ ΧΙΟΥΜΟΡ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΑΙΓΟΚΕΡΩΣ
ΚΙΑΦΑΣ 5, τηλ. 360.54.93

● 'Ο Γιάννης Ευσταθιάδης θεωρεί ότι τό ΚΚΕ έσ. έχει, μέ τις αναλύσεις του, καλύψει τόν προβληματισμό των «400»:

Παρακολουθώ, καιρό τώρα, τούς προβληματισμούς, τις θέσεις και αντιθέσεις των «400» για τό ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΩΡΑ; Πού πάει τό κομμουν. κίνημα; τί θά πρέπει νά κάνουν οι δυνάμεις πού άπορίπτουν τή δογματική έπιλογή;

Πιστεύω ότι αυτή ή άνησυχία ήταν τό κυρίαρχο στοιχείο πάντα στή σκέψη των κομμουνιστών και στίς άτομικές, αλλά και στίς ομαδικές άποχωρήσεις από τό 1945 και δώ.

Τί έγινε όμως; Από τότε ό φορέας της εργατικής συνειδήσεως. Η άνησυχία και ή άγωνία δέν συνθέτουν Ιδεολογία και ούτε είναι περιεχόμενο φορέα. Δημιουργούν αυτοαπομόνωση και μετατρέπονται σέ άδιαφορία, μέ επακόλουθο τήν Ιδεολογική αλλοτρίωση.

Η 12η όλομέλεια του '68 δέν ήταν «κεραυνός έν αιθρία» ούτε «δάκτυλος» της αντίδρασης. Ήταν ή ώρίμανση των αντιθέσεων μέσα στο κόμμα πού κανονικά, διαλεκτικά, λενινιστικά έπρεπε νά εκφραστεί μέ τήν υλοθέτηση νέων έπιλογών - δυστυχώς τά στεγανά του δογματισμού ήταν άπόόθητα

Αυτοί πού σύνταξαν και αυτοί πού ύπόγραψαν τό κείμενο των

«400», δέν έχουν ίσως αντίληψη ότι οι θέσεις τους έχουν πολλά κοινά μέ τις θέσεις του ΚΚΕ έσωτερικού. Η χρόνια όμως Ιδεολογική τους περιχαράκωση και ή εκπροσμίωση πολιτική τους αντίθεση πρós τούς «άναθεωρητές» τούς έμποδίζει νά δοθν άπλές αλήθειες.

Τό άναγνωρίζουν όμως ή όχι, έχουν προστεθεί κι αυτοί στίς στρατιές των κομμουνιστών πού έσπασαν τά δεσμά του δογματισμού, πού δέν έμπνέονται από τό Ιερατείο του «κόμματος» πού «έγιναν πωλιά και βγήκαν από τό τσόφλι».

Τό ΚΚΕ έσωτερικού είναι ό κύριος φορέας της νέας πορείας, δέν λέω σωστής, αλλά όπωσδήποτε νέας και Ιστορικής πορείας.

Όλοι έμεις οι κομμουνιστές ξερούμε πώς οικοδομείται τό σωστό, παρ' όλα αυτά, δέν τολμούμε. Πικρίες, άπογοητεύσεις, προσωπικές άδυναμίες, έγωϊσμοί, φιλοδοξίες.

Τό ΚΚΕ έσωτερικού καλύπτει μέ τήν Ιδεολογία του, τις έπιλογές και τήν πρακτική του τις κυριότερες προϋποθέσεις για ένα ποιοτικό άλμα. Δέν τό κάνει και πιστεύω ότι δέν θά τό κάνει ποτέ (οι άπώλειες σέ μία τέτοια περίπτωση δέν θά 'ναι προσωπικές) άν όλες οι δυνάμεις του αντιδογματισμού δέν συστοιχηθούν μαζί του. Μόνο τότε θά ροδίσει και στήν Ελλάδα ή αύγή της άλλας-γής.

Γιώργος Ευσταθιάδης

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Αθήνα 601
Τηλ: 732.713-732.819.

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131, Αθήνα 601.
- Υπεύθυνος Τυπογραφείου:
ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ
Βασ. Αλεξάνδρου 28. Περιστέρι
- Καλλιτεχνική επιμέλεια:
ΜΑΚΗΣ ΤΣΙΠΟΥΡΙΔΗΣ
- Μοντάζ:
Γ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΟΣ
- Υπεύθυνος Διαφημίσεων:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ
Υμηττού 219
Τηλ. 75.16.333
- Αναπαραγωγή φιλμς:
Ιωάννου - Τσούπρος και Σία
Δερβενίων 9, τηλ. 3604812
- Εκτύπωση:
Έργοστ. Γραφικών Τεχνών
Γ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ
Ίασιου 5, Περιστέρι. Τηλ. 57.22.201.

- Κάθε ένυπόγραφο άρθρο εκφράζει τήν προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δέν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Έσωτερικού

Έξομ. 320 δρχ. - Έτήσια 640
Έτήσια Όργανισμών.
Τραπεζών, κλπ: 1.500 δρχ.
Για φοιτητές έκπτωση 15%

Έξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
Εξάμην: άπλή δολ. 15
..... άεροπ. δολ. 17
έτήσια: άπλή δολ. 30
..... άεροπ. δολ. 34
Η.Π.Α. - Καναδάς - Άν. Άσία:

Εξάμην: άπλή δολ. 15
..... άεροπ. δολ. 22
έτήσια: άπλή δολ. 30
..... άεροπ. δολ. 44
Αυστραλία - Όκεανία:
Εξάμην: άπλή δολ. 15
..... άεροπ. δολ. 30
έτήσια: άπλή δολ. 30
..... άεροπ. δολ. 60

- Έμβάσματα, έπιταγές:
ΧΡΗΣΤΟ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601.
- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 25
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΤΙΜΗ δρχ. 40

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
● για τό διθλοπωλείο
της Αθήνας:
Στά γραφεία του «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732-713
● για τό διθλοπωλείο
Β. Έλλάδας:
Βιβλιοπωλείο
Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Ταμωσκή 78, τηλ. 279.720
Θεσσαλονίκη

ΑΝΤ.ΛΙΒΑΝΗΣ & ΣΙΑ "ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ,"

ΣΟΛΩΝΟΣ 94, τηλ.: 36 10 589

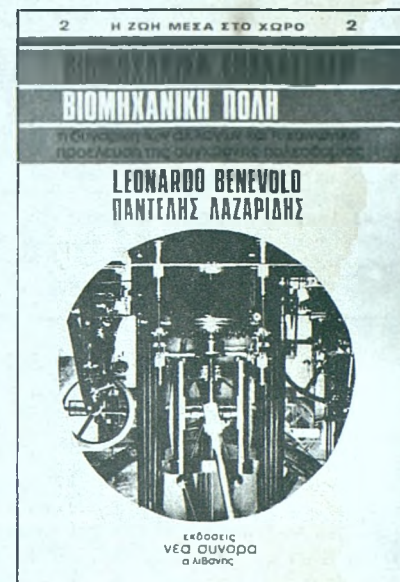
ΓΙΑ ΑΥΤΟΝ ΠΟΥ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΜΑΘΕΙ, ΝΑ ΣΚΕΦΤΕΤΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΣΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΤΟΝ ΑΦΟΡΟΥΝ

Η ΖΩΗ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ

Μιά σειρά που διευθύνει καί επιμελείται
ό καθηγητής κ. ΠΑΝΤ. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

- Σήμερα περισσότερο από ποτέ άλλοτε είναι απαραίτητη ή γνώση για τη διαμόρφωση του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζούμε.
- Αυτή τη γνώση για μία ανθρώπινη καί σωστή κοινωνικά – οικονομικά – οικολογικά ζωή μέσα στο χώρο δίνουν με υπευθυνότητα καί αντικειμενικότητα τά βιβλία, της σειράς:

Η ΖΩΗ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ

Η Τράπεζα Κρήτης μεγαλώνει σταθερά

	1979	1978	
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	9,5 δισεκ.	7,1 δισεκ.	+33%
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ	3,6 δισεκ.	2,7 δισεκ.	+34%
ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ	2,7 δισεκ.	2,1 δισεκ.	+29%
ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ	127,3 εκ.	106,3 εκ.	+20%
ΜΕΡΙΣΜΑ (ανά μετοχή)	86 δραχ.	70,40 δραχ.	+22%

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΡΗΤΗΣ

Ταχύτητα καί συνέπεια.